

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Mrs Annwen Morgan
Prif Weithredwr – Chief Executive
CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGEFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU	AUDIT AND GOVERNANCE COMMITTEE
DYDD MAWRTH, 1 MEDI 2020 am 2.00 o'r gloch y. p.	TUESDAY, 1 SEPTEMBER, 2020 at 2:00 p.m.
CYFARFOD RHITHIOL	VIRTUAL MEETING
Swyddog Pwyllgor	Ann Holmes 01248 752518 Committee Officer

AELODAU / MEMBERS

Cynghorwyr / Councillors:-

PLAID CYMRU / THE PARTY OF WALES

John Griffith, Dylan Rees, Alun Roberts, Margaret M. Roberts

Y GRWP ANNIBYNNOL / THE INDEPENDENT GROUP

Gwilym O. Jones, Richard Griffiths

ANNIBYNNWYR MÔN / ANGLESEY INDEPENDENTS

R. Llewelyn Jones, Peter Rogers (*Cadeirydd/Chair*)

AELODAU LLEYG / LAY MEMBERS

Dilwyn Evans,
Jonathan Mendoza (*Is-Gadeirydd/Vice-Chair*)

R H A G L E N

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL (Tudalennau 1 - 12)

Cyflwyno cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gynhaliwyd ar 21 Gorffennaf, 2020.

3 LLYWODRAETHU GWYBODAETH: ADRODDIAD BLYNYDDOL YR UWCH BERCHENNOG RISG GWYBODAETH (UBRG) 2019/20 (Tudalennau 13 - 28)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/ Swyddog Monitro.

4 ADRODDIAD BLYNYDDOL - PRYDERON, CWYNION A CHWYTHU'R CHWIBAN 2019/20 (Tudalennau 29 - 42)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/ Swyddog Monitro.

5 DERBYN POLISIŌAU - DATA CYDYMFFURFIAETH BLWYDDYN 3 (Tudalennau 43 - 52)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/ Swyddog Monitro.

6 DATGANIAD O'R CYFRIFON 2019/20

Cyflwyno Datganiad o'r Cyfrifon 2019/20.

7 DIWEDDARIAD AR STRATEGAETH A BLAENORIAETHAU ARCHWILIO MEWNOL 2020/21 (Tudalennau 53 - 62)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg.

8 ARCHWILIO ALLANOL: ASESIAID O GYNALIADWYEDD ARIANNOL - CYNGOR SIR YNYS MŌN (Tudalennau 63 - 78)

Cyflwyno adroddiad Archwilio Allanol.

9 ARCHWILIO ALLANOL: LLESIANT CENEDLAETHAU'R DYFODOL: ARCHWILIAD O'R TREFNIADAU ATAL AC YMYRRYD YN GYNNAR I SICRHAU BOD PLANT YN DDIOGEL AC YN CAEL CEFNOGAETH - CSYM (Tudalennau 79 - 96)

Cyflwyno adroddiad Archwilio Allanol.

10 ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 2019/20 (Tudalennau 97 - 114)

Cyflwyno adroddiad Cadeirydd y Pwyllgor.

PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

Cofnodion y Cyfarfod rhithiol a gynhaliwyd 21 Gorffennaf, 2020

YN BRESENNOL:	Y Cynghorydd Peter Rogers (Cadeirydd) Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) (Is-gadeirydd) Y Cynghorwyr John Griffith, G.O.Jones, R.Llewelyn Jones, Dylan Rees, Alun Roberts, Margaret Roberts. Aelod Lleyg: Mr Dilwyn Evans
WRTH LAW:	Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 Pennaeth Risg ac Archwilio Mewnol (MP) Rheolwr Rhaglenni, Cynllunio Busnes a Pherfformiad (GM) (ar gyfer eitem 4) Swyddog Pwyllgor (ATH)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorydd Richard Griffiths
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorwyr Llinos Medi (Arweinydd), Y Cynghorydd Robin Williams (Aelod Portffolio - Cyllid), Mr Alan Hughes (Arweinydd Archwilio – Archwilio Cymru), Y Prif Weithredwr, Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifeg (BHO), Rheolwr Cyllid (CK), Prif Archwiliwr (NRW), Uwch-archwiliwr (BJ), Pennaeth y Gwasanaeth Democrataidd, Mr Gareth Wyn Williams (Gohebydd Democratiaeth Leol)

Croesawodd y Cadeirydd bawb oedd yn bresennol yn y cyfarfod rhithwir hwn o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac, yn dilyn hynny, gwnaed cyflwyniadau a nodwyd yr ymddiheuriad.

1. DATGAN DIDDORDEB

Ni dderbyniwyd datganiad o ddiddordeb.

2. COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion y cyfarfod blaenorol o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gynhaliwyd 11 Chwefror, 2020 a chadarnhawyd eu bod yn gywir.

Yn codi o'r cofnodion –

Gofynnodd y Pwyllgor pa bryd y byddai adroddiad Archwilio Cymru ar gynaliadwyedd ariannol y Cyngor ar gael. Roedd hwn yn un o 22 asesiad o'r fath o awdurdodau lleol yng Nghymru a gynhelid gan Archwilio Cymru. Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 y derbyniwyd drafft cyntaf yr adroddiad er mwyn dilysu'r ffeithiau ddiwedd mis Ionawr / dechrau mis Chwefror ac yna derbyniwyd ail fersiwn wedi'i diweddarau i adlewyrchu'r sylwadau a wnaed tua diwedd mis Mawrth, 2020 ar ddechrau cyfnod y cyfyngiadau symud. Wedi hynny, fe'i rhoddwyd i'r naill ochr wrth i'r Cyngor symud i ymateb i argyfwng pandemig Covid-19 oedd yn dod i'r amlwg. Cadarnhaodd y Swyddog fod

yr ail ddrafft wedi'i glirio i'w dderbyn yr wythnos diwethaf ac y rhagwelwyd y câi'r adroddiad ffurfiol ei gyhoeddi'n derfynol yn y dyfodol agos. O ran sylwedd, daeth digwyddiadau ar warthau'r adroddiad, oedd yn fwy ymgynghorol ei natur ac yn cymharu arfer a dull awdurdodau lleol a newidiodd y sefyllfa'n sylweddol ers cyhoeddi'r fersiwn ddrafft. Un o'r pwyntiau a godwyd mewn perthynas â Chyngor Ynys Môn oedd lefel ei gronfeydd wrth gefn ariannol, yr oedd disgwyl iddi ar y pryd ostwng ymhellach ond a oedd, ers hynny, wedi gwella, fel y mae'r Datganiad Cyfrifon yn tystio iddo. Yn ogystal, nodwyd diffyg incwm masnachol y Cyngor, er y cydnabuwyd bod y cyfleoedd oedd ar gael i'r Cyngor i greu incwm o'r fath yn gyfyngedig o gymharu â chynghorau mwy mewn ardaloedd trefol. Dywedodd y Swyddog, o gofio'r sefyllfa yr oedd cynghorau bellach yn eu cael eu hunain ynddi, gallai'r ffaith nad oedd Cyngor yn Ynys Môn yn ddibynol ar incwm masnachol am ei les ariannol fod yn fantais, gan fod y ffrydiau incwm hynny wedi lleihau'n fawr yn sgil argyfwng Covid -19. Fodd bynnag, roedd yn debygol y byddai pandemig Covid-19 yn cael effaith ariannol ar y Cyngor gan gynnwys colli incwm.

3. ADOLYGIAD BLYNYDDOL AR REOLI'R TRYSORLYS 2019/20

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 15 yn ymgorffori'r Adolygiad ar Reoli'r Trysorlys am 2019/20, i'r Pwyllgor ei ystyried. Rhoes yr adolygiad grynodedig o weithgareddau trysorlys y Cyngor yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20 gan gynnwys ei ddull o fenthycu a buddsoddi.

Tynnodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 15 sylw at yr isod –

- Y cyd-destun allanol a'r ffactorau ehangach oedd wedi dylanwadu ar benderfyniadau o ran rheoli'r trysorlys, gan gynnwys cyflwr economi'r Deyrnas Unedig; perfformiad cyfradd llog yn ystod y flwyddyn; yr ansicrwydd parhaus ynghylch Brexit - yn enwedig Brexit heb gytundeb - ac effaith Covid-19.
- Roedd y ffactorau mewnol fel a ganlyn:
 - **Perfformiad gwariant cyfalaf** - roedd y tabl yn 3.1 yn dangos y gwir wariant cyfalaf a sut yr ariannwyd hyn. Roedd gwariant cyfalaf gwirioneddol y Gronfa Gyffredinol a ariannwyd trwy fenthycu yn £2m yn erbyn rhagamcan o £7m ar ddechrau'r flwyddyn. Y prif reswm am y tanwariant oedd y tanwariant mawr ar y prosiectau fel y'u rhestrwyd ac, yn benodol, y £4.547m a danwariwyd ar raglen Ysgolion yr 21^{ain} Ganrif gafodd ei ohirio yn sgil rhagor o ymgynghori ar y cynlluniau yn ardal Llangefni.
 - **Cronfeydd wrth gefn a balansau arian parod** - roedd balansau arian parod y Cyngor yn cynnwys adnoddau referniw a chyfalaf ac arian y llif arian. Nodwyd adnoddau arian craidd y Cyngor yn y tabl yn 3.2 yr adroddiad ac roeddynt yn cynnwys Cronfa Wrth Gefn Gyffredinol y Cyngor a gynyddodd o £5.912m ar 31 Mawrth, 2019 i £7.060m ar 31 Mawrth, 2020. Cyfanswm cronfeydd wrth gefn a darpariaethau defnyddiadwy'r Cyngor oedd £31.124m ar 31 Mawrth, 2020 (o'i gymharu â £ 30.078m ar 31 Mawrth, 2019).
 - **Benthyciadau a gymerodd y Cyngor** - ym mis Mawrth, 2020, cymerodd y Cyngor un benthyciad tymor byr gyda'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus i ariannu gwariant cyfalaf a gynlluniwyd hyd ddiwedd y flwyddyn ariannol. Ar 18 Mawrth, 2020, cymerodd y Cyngor fenthyciad o £10m (heb ei gynllunio ar ddechrau'r flwyddyn) gyda chyfradd llog o 2.05% i sicrhau bod ganddo ddigon o arian parod yn y banc yn mynd i mewn i argyfwng Covid 19, yn wyneb yr ansicrwydd ynghylch y cyfnod hwnnw.
 - **Benthycia gros a'r Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC)** – roedd y benthyciad gros o £139.2m ar 31 Mawrth, 2020, yn uwch na'r GCC ar 31 Mawrth, 2019 ond roedd o fewn y GCC a ragwelwyd am y ddwy flynedd ganlynol (cyfeirir at hyn yn nhabl 3.3.1). Roedd y sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn wedi rhagori ar y GCC oherwydd y benthyciad o £10m a gymerwyd ym mis Mawrth, 2020. Hefyd, roedd y pandemig byd-eang wedi golygu bod gwariant cyfalaf ym mis olaf y flwyddyn yn llai na'r disgwyl

gan arwain at fenthyciad allanol oedd yn fwy na'r CGG. Roedd hyn am y tymor byr gan y byddai lefel y benthycia allanol yn syrthio'n is na'r CGG yn 2020/21, wrth i fenthyciadau allanol gael eu had-dalu a mynd i wariant cyfalaf.

- **Benthycia mewnol** - ar ddechrau'r flwyddyn, £6.2m oedd y sefyllfa fenthycia fewnol lle'r oedd y Cyngor yn defnyddio'i gronfeydd arian wrth gefn ei hun i ariannu gwariant cyfalaf. Trwy gymryd benthyciad newydd gwerth £10m y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus, gostyngwyd y sefyllfa fenthycia fewnol ar 31 Mawrth, 2020 a, thrwy hynny, roi'r Cyngor mewn sefyllfa lle'r oedd ganddo ormod o arian y CGG, a olygodd bod ganddo £2.3m o fenthycia cyfalaf nad oedd wedi'i ddefnyddio.
- **Benthyciadau eraill** - ni chymerodd y Cyngor unrhyw fenthyciadau tymor byr eraill. Derbyniwyd benthyciad di-log gan Lywodraeth Cymru o £1.878m yn ystod 2019/20 i ariannu gwariant cyfalaf ar brosiectau arbed ynni a byddid yn ei ad-dalu mewn rhandaliadau blynyddol.
- **Ad-daliadau dyledion** - aeddfedodd benthyciad am £5m gan y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus yn ystod y flwyddyn ar 20 Mai, 2019.
- **Buddsoddiadau** - roedd gweithgaredd buddsoddi yn ystod y flwyddyn yn cydymffurfio â'r strategaeth gymeradwy a roddai ddiogelwch cyfalaf yn gyntaf, yna hylifedd ac yna arenillion. Câi'r rhan fwyaf o adneuo'n y Cyngor eu dal mewn cyfrifon adneuo dim rhybudd, tra bod dau fenthyciad i awdurdodau lleol eraill. Y strategaeth ar fuddsoddi arian dros ben fyddai benthyciadau tymor byr gydag awdurdodau lleol eraill fel ffordd ddiogel o sicrhau'r enillion mwyaf.
- Dangosyddion Darbodus Rheoli'r Trysorlys – roedd dadansoddiad o'r gwahaniaeth rhwng y Dangosyddion Darbodus gwirioneddol a'r rhai a ragwelwyd am 2019/20, fel y'u cymeradwywyd yn y Datganiad Strategaeth ar Reoli'r Trysorlys am 2019/20, i'w weld yn adran 6 yr adroddiad. Roedd y data allweddol ar gyfer dangosyddion darbodus a gwirioneddol y trysorlys, oedd yn manylu ar effaith gweithgareddau gwariant cyfalaf yn ystod y flwyddyn, wedi'u cynnwys yn y tabl yn 6.1 yr adroddiad. Yn ystod 2019/20 cydymffurfiodd y Cyngor â'i ofynion deddfwriaethol a rheoliadol.
- Roedd perfformiad rheoli trysorlys y Cyngor yn ystod y flwyddyn yn unol â'r strategaeth o risg isel, enillion isel ar fuddsoddiadau a dull cynlluniedig o ran benthycia i leihau taliadau llog. Roedd perfformiad yn erbyn y strategaeth yn ystyried ffactorau economaidd allanol ac fe'i hadolygid yn rheolaidd i sicrhau mai'r strategaeth oedd yr un fwyaf priodol o hyd.
- Wrth symud ymlaen i 2020/21, roedd cryn ansicrwydd ynghylch sut y byddai effaith ariannol pandemig Covid-19 yn datblygu dros amser. Roedd y Cyngor wedi ceisio cadw balansau ei arian parod ar lefel weddol uchel o rhwng £45m a £55m yn ystod yr argyfwng. Roedd wedi derbyn cyllid y Grant Cyllid Ardrethi (RSG) ymlaen llaw ac wedi parhau i gasglu Treth Gyngor gan y rhai oedd yn gallu talu, gan olygu bod ei lif arian mewn sefyllfa iach. Byddid nawr yn rhoi ystyriaeth i ba enillion y gellid eu cael o fuddsoddi unrhyw arian dros ben wrth sicrhau diogelwch y cyfalaf a fuddsoddiwyd.

Mewn ymateb i bwyntiau a godwyd gan y Pwyllgor, eglurodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 ymhellach –

- O ran pwysigrwydd buddsoddi mewn busnes i roi anogaeth i bobl ac i nodi ein bod wedi troi cornel mewn perthynas â'r pandemig, wrth i'r wlad symud ymlaen i'r cyfnod adfer, byddai gan sefydliadau, yn cynnwys llywodraeth leol, rôl hanfodol yn cyflawni dyheadau a chynlluniau gwariant y Llywodraeth ar gyfer prosiectau seilwaith i roi hwb i'r economi ar ôl cyfnod y cyfyngiadau symud. Roedd, hefyd, yn debygol y byddai grantiau ychwanegol a gwariant cyfalaf ar gael yn ystod yr ychydig flynyddoedd nesaf.
- O ran priodoldeb y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus fel prif ffynhonnell cyllid y Cyngor, o gofio bod ei gyfradd gyfartalog yn 4.5% o'i chymharu â Chyfradd gyfartalog y Banc ar 0.1%, roedd y gyfradd gyfartalog yn seiliedig ar holl fenthyciadau'r Cyngor oedd yn ddyledus dros nifer o flynyddoedd, yn dyddio'n ôl i gyfnod pan oedd cyfraddau llog yn

sylweddol uwch. Roedd y gyfradd gyfredol ar gyfer benthyciadau'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus oddeutu 2.2% ac fe'i codwyd 1% yn hwyr y llynedd. Nid oedd y Cyngor wedi cymryd benthyciad, ac eithrio'r £10m gyda'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus ym mis Mawrth oedd ar sail tymor byr hyd at fis Mawrth, 2021. Pe byddai'r Cyngor yn dymuno cymryd benthyciad tymor hir, yna byddai'n ymgynghori â'i Gynghorwyr Trysorlys i sefydlu ai'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus oedd yr opsiwn gorau dan yr amgylchiadau hynny.

- O ran bod y Cyngor mewn sefyllfa fwy manteisiol oherwydd nad oedd yn ddibynol ar incwm masnachol am ei iechyd ariannol, roedd cyfleoedd y Cyngor am fuddsoddiad masnachol yn llai na'r rhai ar gyfer cynghorau trefol. Fodd bynnag, roedd cynghorau oedd wedi buddsoddi'n helaeth mewn adeiladau masnachol fel theatrau, datblygiadau manwerthu a meysydd awyr ac oedd yn dibynnu arnynt am incwm, bellach yn debygol o fod yn wynebu mwy o galedi oherwydd bod yr incwm o'r ffynonellau hynny wedi lleihau'n sylweddol, gan eu bod wedi peidio â gweithredu yn ystod cyfnod y cyfyngiadau symud. Er bod Ynys Môn wedi gweld colli incwm oherwydd yr argyfwng, roedd hyn i raddau llai na chyfran y cynghorau mwy yng Nghymru a châl hyn ei gynnwys yn rhannol gan ei gyfran o'r £78m yr oedd Llywodraeth Cymru wedi'i neilltuo i ddigolledu cynghorau am yr incwm a gollwyd.
- O ran casglu'r Dreth Gyngor, roedd y gyfradd casglu 1.5% yn is ym mis Mai, 2020 o'i chymharu â'r gyfradd am fis Mai, 2019, oherwydd bod trethdalwyr yn cael gohirio talu taliad rhandaliad cyntaf y Dreth Gyngor rhwng Mai a Mehefin eleni ac oherwydd nad oedd y Cyngor wedi gweithredu unrhyw gamau adfer hyd yn hyn. At hyn, roedd costau uwch Cynllun Lleihau'r Dreth Gyngor wrth i nifer yr hawlwyd godi. Nid oedd yn debygol y teimlid gwir effaith y pandemig ar refeniw'r Dreth Gyngor hyd nes y rhoddid ystyriaeth i ddileu dyledion.

Penderfynwyd –

- **Nodi y bydd y ffigurau alldro yn yr adroddiad yn parhau i fod yn rhai dros dro nes bod gwaith archwilio Datganiad Cyfrifon 2019/20 wedi'i gwblhau a'i lofnodi. Byddir yn nodi, fel y bo'n briodol, unrhyw addasiadau sylweddol sy'n deillio o'r ffigurau a gynhwysir yn yr adroddiad.**
- **Nodi dangosyddion darbodus dros dro a rhai'r trysorlys am 2019/20 yn yr adroddiad.**
- **Derbyn adroddiad yr Adolygiad Blynnyddol ar Reoli'r Trysorlys am 2019/20, a'i argymhell i'r Pwyllgor Gwaith heb wneud sylw.**

4. DATGANIAD DRAFFT Y CYFRIFON A DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL DRAFFT 2019/2020

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 oedd yn ymgorffori Datganiad cyn-archwiliad drafft y Cyfrifon am flwyddyn ariannol 2019/20 ynghyd â'r Datganiad Llywodraethu drafft am 2019/20, i'r Pwyllgor eu hystyried.

Cyn cyflwyno'r Datganiad Cyfrifon drafft, diolchodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 i dîm Cyfrifon y Gwasanaeth Cyllid am eu gwaith yn cwblhau'r cyfrifon drafft yn llwyddiannus, yn unol â'r dyddiad cau statudol a ddygwyd ymlaen, ers y llynedd, i'r 15^{fed} o Fehefin. Roedd tasg eleni yn arbennig o anodd oherwydd amgylchiadau gyda mwyafrif y staff yn gweithio o bell o'u cartrefi oherwydd y pandemig, yn ogystal â chyfrannu at ymateb argyfwng Covid-19. Roedd y Datganiad Cyfrifon wedi'i baratoi a'i nodi yn unol â rheoliadau ac arferion cyfrifyddu ac fe'i cynhyrchid yn flynyddol i roi gwybodaeth am gyllid y Cyngor a sut roedd yn gwario arian cyhoeddus i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill â diddordeb. Roedd y Datganiad yn ddogfen hir a chymhleth, yn nodi gwybodaeth am berfformiad ariannol y Cyngor mewn ffordd a ragnodid

gan reoliadau cyfrifyddu ac, er gwaethaf tynnu sylw CIPFA at y ffaith bod angen ei symleiddio, roedd y fformat wedi aros yr un fath â'r llynedd.

Cyfeiriodd y Swyddog at yr Adroddiad Naratif Esboniadol a gyflwynai wybodaeth gefndirol am Gyngor Sir Ynys Môn a gosod ei berfformiad ariannol yng nghyd-destun cyflawniadau, materion, heriau a risgiau allweddol y flwyddyn. Yn 2019/20, nododd y Cyngor danwariant o £0.308k yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd o £135.210m (cyllideb net) a chyflawnodd £2.205m o arbedion. Roedd y tabl yn 3.4.1 yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2019/20 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei herbryn. Golygodd effaith y tanwariant bod y Cyngor wedi cynyddu ei gronfeydd wrth gefn cyffredinol o £0.308k i £7.060m sef 4.9% o'i gyllideb refeniw net am 2020/21. Tanwariodd y Gyllideb Gyfalaf yn ystod y flwyddyn gyda chyfanswm y gwariant yn £30.015m yn erbyn cyfanswm y Gyllideb Gyfalaf o £43.907m ar gyfer 2019/20. Mae'r prif ddatganiadau ariannol dilynol yn cynnwys yr isod –

- Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (tudalen 21 y cyfrifon) - yn dangos cost darparu gwasanaethau'r Awdurdod yn ystod y flwyddyn, yn unol ag arferion cyfrifyddu yn hytrach na'r swm i'w ariannu o drethiant, a dyna pam y ffigur - gwarged o £ 28.161m. Roedd y swm y gellid ei godi ar y dreth gyngor yn gofyn am nifer o addasiadau a eglurid yn Nodyn 1a (Nodyn ar Ddadansoddiad Gwariant a Chyllid 2019/20) a Nodyn 7 (Addasiadau rhwng sail cyfrifyddu a sail ariannu dan reoliadau). Roedd CIES hefyd yn dangos enillion neu golledion o ran asedau a rhwymedigaethau'r awdurdod, gan gynnwys atebolrwydd pensiwn a newidiadau o ganlyniad i ailbrisio asedau.
- Crynodeb o'r Symudiadau yng Nghronfeydd wrth Gefn y Cyngor (tudalen 23 y cyfrifon) – oedd yn dangos y symudiad yn y flwyddyn ar y gwahanol gronfeydd wrth gefn oedd gan y Cyngor ac a ddadansoddwyd rhwng cronfeydd wrth gefn y gellid eu defnyddio ac na ellid eu defnyddio. Roedd Balans Cronfa Gyffredinol y Cyngor yn £7.06m ar ddiwedd y flwyddyn; Balans y Gronfa Wrth Gefn oedd wedi'i Glustnodi oedd £8.76m; Balans y Cyfrif Refeniw Tai oedd £8.697m; £1.33m oedd y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf a £197k oedd y Balansau Ysgol. Ar 31 Mawrth, 2020, roedd cyfanswm cronfeydd wrth gefn y gellid eu defnyddio £1.1m yn uwch na chyfanswm y flwyddyn flaenorol, sef £25.944m.
- Y Fantolen (Tudalen 24 y cyfrifon) - yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau (yr hyn yr oedd y Cyngor yn berchen arno a'r hyn oedd yn ddyledus ganddo, ac eithrio priffyrdd a phontydd) yr oedd y Cyngor yn ei gydnabod ar ddyddiad y Fantolen, sef 31 Mawrth, 2020. Roedd y Fantolen yn adlewyrchu sefyllfa ariannol dda ar ddiwedd y flwyddyn gan roi gwerth net o £190.618m i'r Cyngor, oedd yn gynydd o £28.162m ar y flwyddyn flaenorol. Roedd y Fantolen hefyd yn cynnwys y ffigur ar gyfer atebolrwydd pensiwn oedd yn atebolrwydd yr oedd yr Awdurdod wedi'i ysgwyddo ac y byddai'n rhaid ei ariannu yn y tymor hir, er nad oedd yn dod allan o gyllideb y flwyddyn honno.
- Y Datganiad Llif Arian – oedd yn dangos y newidiadau yn arian parod y Cyngor a'r hyn oedd gyfwerth ag arian parod y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, wedi'i rannu'n weithgareddau gweithredu, buddsoddi ac ariannu.
- Nodiadau i'r Datganiadau Ariannol craidd - roeddynt yn rhoi gwybodaeth ychwanegol ac yn egluro'r ffigurau yn y prif ddatganiadau ariannol. Yr hyn oedd â'r budd mwyaf i'r trethdalwr oedd Nodyn 8 - cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi a'u pwrpas; Nodyn 9 - safle balansau'r ysgol; Nodyn 15 - asedau nad oeddynt yn gyfredol - eiddo, peiriannau ac offer; Nodyn 16 - ymrwymadau cyfalaf sylweddol; Nodyn 17 - asedau treftadaeth; Nodyn 24 - Dyledwyr; Nodyn 26 - Credydwyr; Nodyn 27 - Darpariaethau; Nodyn 33 - Lwfansau aelodau; Nodyn 34 - Tâl swyddogion; Nodyn 41- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol; Nodyn 48 – Y Dreth Gyngor a Nodyn 49 - Trethi Annomestig.
- Datganiad Llywodraethu Blyneddol – roedd yn rhoi trosolwg o'r fframwaith llywodraethu oedd wedi bod ar waith yn y Cyngor am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth, 2020, ynghyd â chrynodeb o adroddiadau ac adolygiadau a roes sylwadau ar faterion llywodraethu a pherfformiad yn ymwneud â'r Cyngor.

Cyfeiriodd y Rheolwr Rhaglenni, Cynllunio Busnes a Pherfformiad at y Datganiad Llywodraethu Blynnyddol drafft oedd ar ddiwedd y datganiadau ariannol ac eglurodd fod y Datganiad yn ddogfen statudol a'i bwrpas oedd dangos bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd a chefnogol a gynhwysid o fewn Fframwaith CIPFA / SOLACE ar gyfer Cyflawni Llywodraethu Da mewn Llywodraeth Leol. Nod y Cyngor oedd cyflawni safonau llywodraethu da trwy lynu wrth y saith egwyddor graidd yn Fframwaith CIPFA / SOLACE. Roedd tystiolaeth bod y Cyngor wedi llwyddo i lynu wrth yr egwyddorion hynny ac roedd hyn, yn ei dro, yn rhoi sicrwydd o effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu'r Cyngor. Serch hynny, roedd y Datganiad yn nodi meysydd lle gellid gwneud gwelliannau yn unol ag ymrwymiad y Cyngor i welliant parhaus - yn eu plith, llunio cynllun gweithredu newid yn yr hinsawdd ac ailgwnpasu cyfeiriad strategol y Cyngor am y 18 mis nesaf. Roedd, hefyd, yn rhoi'r sefyllfa ddiweddaraf o ran y cynnydd a wnaed ar faterion llywodraethu a nodwyd yn 2018/19. Dylid nodi y daeth yr Adroddiad Blynnyddol Archwilio Mewnol am 2019/20 i'r casgliad nad oedd unrhyw faterion o risg nac effaith sylweddol uchel oedd yn cyfiawnhau eu cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynnyddol.

Wrth drafod y datganiadau ariannol a'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol, cododd y Pwyllgor y pwyntiau a ganlyn –

- Hyd a lled effaith yr adolygiad o strwythur budd-daliadau'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol ar y Cyngor yn wyneb dyfarniad McCloud a ddyfarnodd fod gwarchodaeth oedd yn berthnasol i Gynllun Pensiwn y Diffoddwyr Tân, fel rhan o waith diwygio'r sector cyhoeddus, yn anghyfreithlon oherwydd ei bod yn gwahaniaethu ar sail oedran.

Esboniodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 gefndir y dyfarniad ar achos a gyflwynwyd gan aelod o'r Gwasanaeth Diffoddwyr Tân ar y sail bod gwarchodaeth, a gyflwynir gan Gynllun Pensiwn y Gwasanaeth hwnnw i aelodau dros oedran penodol a gymerodd ymddeoliad cynnar, yn anghyfreithlon oherwydd ei bod yn gwahaniaethu ar sail oedran. Rhoddir gwarchodaeth debyg gan y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol i aelodau cymwys o'r cynllun dan y rheol 85 mlynedd. Yno, roedd buddion pobl oedd yn ymddeol yn gynnar ac oedd yn dibynnu ar pryd y dechreuont eu gwasanaeth, neu'r cyfan o'r buddion, yn cael eu gwarchod rhag gostyngiadau. Câi effaith dyfarniad McCloud ei deimlo mewn rhwymedigaethau pensiwn uwch oherwydd efallai y byddai'n rhaid i'r Gronfa Bensiwn ymestyn y warchodaeth i nifer fwy o aelodau. Rhoes Hymans Robertson LLP, fel Ymgynghorwyr Actiwaraid Cronfa Bensiwn Gwynedd, ystyriaeth i'r dyfarniad wrth iddynt ailbrisi'r Gronfa yn 2019 - ailbrisiad yr oedd cyfraddau cyfraniadau pob cyflogwr Cronfa Bensiwn Gwynedd o 1 Ebrill, 2020 yn seiliedig arno. Barn yr Actiwari oedd na fyddai effaith y dyfarniad ar ddiffyg cronfa'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol gymaint â'r hyn a ragwelwyd gan ei fod wedi'i ystyried yn eu hasesiad ac, at hyn, ni fyddai angen cyfraniadau uwch gan y cyflogwyr. Cynhelid adolygiad yn ystod ailbrisiad teirblwydd nesaf y Gronfa yn 2022 ac er y byddai rhywfaint o effaith ar ddiffyg y Gronfa Bensiwn, roedd hyn yn debygol o gael mwy o effaith ar y cyflogwyr hynny yn y Gronfa yr oedd eu staff yn iau.

- A fydd gorfod cau ysgolion oherwydd y pandemig yn cael effaith ar sefyllfa balansau ysgolion ac a yw'n arwain at leihau cyfraniad y Cyngor i CBAC, o gofio nad oes unrhyw arholiadau wedi'u cynnal.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod balansau ysgolion wedi gostwng dros y blynnyddoedd diwethaf o ganlyniad i sefyllfa ariannol y Cyngor a thynhau cyllidebau, er bod elfen o ddiogelwch rhag toriadau cyllidebol wedi'i rhoi i ysgolion. Yn gyffredinol, roedd y sector cynradd mewn gwell sefyllfa ariannol na'r sector uwchradd lle'r oedd dwy ysgol mewn diffyg - fel oedd yn ofynnol, roedd yr ysgolion hynny wedi llunio cynlluniau i wyrdroi'r diffyg. Roedd yn debyg bod y ffaith bod ysgolion wedi cau wedi helpu eu cyllid gan nad oedd yr Awdurdod wedi dal unrhyw ran o'r cyllid

datganoledig i ysgolion yn ôl oherwydd eu cau. Nid oedd ysgolion, 'chwaith, wedi ysgwyddo costau oedd yn gysylltiedig ag arholiadau, fel y byddent wedi'i wneud pe byddent wedi bod ar agor, yn ôl yr arfer, yn ystod tymor yr haf. Dywedodd y Swyddog nad oedd yn ymwybodol o unrhyw drafodaethau ynghylch y CBAC na'r disgwyliadau o ran awdurdodau lleol mewn perthynas ag ef.

- A ddylid adolygu'r tanwariant cylchol ar y gyllideb gyfalaf o ran ei effaith ar reoli'r trysorlys.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod y rhan fwyaf o gynghorau'n tanwario ar eu rhaglenni cyfalaf oherwydd, gyda phrosiectau cyfalaf mawr, gallai materion godi naill ai cyn dechrau gweithredu cynlluniau a all gael effaith ar amserlen eu cwblhau neu yn ystod eu gweithredu. Yn achos y Cyngor, roedd y tanwariant ar raglen gyfalaf 2019/20 i'w briodoli i raddau helaeth i'r penderfyniad a wnaed gan y Pwyllgor Gwaith i ailystyried y rhaglen moderneiddio ysgolion yn ardal Llangefni a, thrwy hynny, ohirio'r cynlluniau a gynlluniwyd ar gyfer yr ardal. Sicrhawyd y cyllid ar gyfer y prosiectau hynny yr oedd eu hamserlen wedi llithro a byddai'r cyllid yn cario drosodd gyda nhw i 2020 / 21. Gyda'r rhaglen gyfalaf yn tanwario, yr effaith ar reoli'r trysorlys oedd benthyca llai a olygai, yn ei dro, bod y gost i'r gyllideb refeniw o wasanaethu'r ddyled trwy'r Isafswm Darpariaeth Refeniw yn llai.

- Lefel y gwariant a dynnwyd gan y Cyngor wrth ymrwymo i bartneriaeth ar ffatri newydd ailgylchu gwastraff Parc Adfer a Chynnig Twf y Gogledd ac a yw'r Cyngor yn cael gwerth ei arian o fod yn cymryd rhan yn y cynlluniau hyn.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fod cyfleuster Parc Adfer wedi'i adeiladu dan bartneriaeth rhwng pum awdurdod lleol yng Ngogledd Cymru, yn cynnwys Ynys Môn, gyda chefnogaeth cyllid Llywodraeth Cymru. Câi ei redeg gan gwmni preifat. Roedd y pum awdurdod lleol oedd yn bartneriaid yn talu ffi giât am y tunelledd yr oedd y cyfleuster yn cael gwared â hi ac, i ddechrau, roedd y ffi yn uwch i Ynys Môn na'r ffi a dalwyd dan y contract gwaredu gwastraff blaenorol. Unwaith y byddai'r gwaith wedi'i sefydlu ac yn gweithredu wrth fodd Llywodraeth Cymru, byddai'r Llywodraeth yn talu grant i'r cwmni a redai'r safle a byddai'r ffi giât yn gostwng i lefel is na chostau blaenorol y Cyngor a, thrwy hynny, yn creu arbedion refeniw i'r Cyngor. Roedd Cais Twf y Gogledd yn dal i fynd rhagddo o ran y gwaith sefydlu gyda'r partneriaid dan sylw. Roedd Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn rhoi cyllid o £120m dros y 15 mlynedd, gyda Llywodraeth Cymru yn rhoi arian cyfatebol tuag ato. Ceid cyfraniadau gan y sector preifat hefyd. Gan y câi'r cyllid ei dalu mewn rhandaliadau dros y 15 mlynedd a bod gwariant y prosiect yn debygol o ddigwydd yn ystod yr ychydig flynyddoedd cyntaf, yna efallai y byddai'n rhaid i'r partneriaid lleol dalu cost gychwynnol benthyca i ariannu'r costau cychwyn, er bod trafodaethau ar hyn yn parhau. Ar hyn o bryd, câi cost rhedeg Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru ei ariannu gan y partneriaid, yn cynnwys yr awdurdodau lleol, y Brifysgol a cholegau gyda phob partner yn cyfrannu £50k. Byddai'r trefniadau cyllido tymor hir a sut y caent eu rhannu yn rhan o'r cytundeb terfynol rhwng y partneriaid.

- P'run a ellid gwneud y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn haws ei ddarllen ac a ellid egluro'r mesurau a ddefnyddir gan y Cyngor i werthuso effeithiolrwydd ei drefniadau llywodraethu a'r ffynonellau oedd yn llywio'r casgliad sicrwydd ar gyfer pob egwyddor yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol 2019/20 gan y nodwyd nad oedd y Datganiad yn annhebyg, o ran cynnwys, i Ddatganiad y flwyddyn flaenorol.

Esboniodd y Rheolwr Rhaglenni, Cynllunio Busnes a Pherfformiad fod y gwaith ar Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol 2019/20 wedi'i wneud ar adeg pan oedd aelodau o'r

tîm, oedd yn gyfrifol am y dasg, hefyd yn cymryd rhan yn ymateb Covid-19, gan olygu bod gwaith drafftio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn ysgafnach na'r arfer. Yn 2012, mabwysiadodd y Cyngor Gôd Llywodraethu Lleol a ddefnyddid fel sail i adolygu'r gwaith llywodraethu'n flynyddol o ran sicrhau y câi gofynion CIPFA eu bodloni a, hefyd, fel sail i'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol oedd yn deillio o hynny. Mewn ymateb i sylw am wella'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol, rhoes y Swyddog sicrwydd bod y Cyngor bob amser yn ceisio gwella ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol, o ran cyflwyniad a pha mor hawdd oedd ei ddeall.

Cododd yr Is-gadeirydd fater y sesiynau briffio misol i aelodau y cyfeiriwyd atynt yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac a gynhaliwyd i hysbysu aelodau etholedig am ddatblygiadau, strategaethau a chynigion cyllidebol mawr a gofynnodd am i Aelodau Lleyg y Pwyllgor gael gwahoddiad i'r sesiynau hyn i'w helpu i gael y wybodaeth ddiweddaraf am ddatblygiadau mawr yn y Cyngor. Dywedodd y Rheolwr Rhaglenni, Cynllunio Busnes a Pherfformiad y byddai'n cyfeirio'r mater i'r Prif Weithredwr / yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth ei ystyried.

Ar ôl ystyried yr adroddiad, penderfynwyd nodi'r prif ddatganiadau ariannol nad oedd wedi'u harchwilio ar gyfer 2019/20.

CAMAU YCHWANEGOL A GYNIGIR:

- **Cyflwyno'r Cod Llywodraethu Lleol i'r Pwyllgor maes o law cyn iddo gael ei adolygu a'i ddiweddarau.**
- **Bod y Rheolwr Rhaglenni, Cynllunio Busnes a Pherfformiad yn gofyn i'r Prif Weithredwr / yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth ystyried priodoldeb gwahodd dau Aelod Lleyg y Pwyllgor i'r sesiynau briffio misol i bob aelod ar ddatblygiadau mawr.**

5. ADRODDIAD BLYNYDDOL ARCHWILIO MEWNOL 2019/20

Cyflwynwyd Adroddiad Blynyddol y Gwasanaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2019/20 i'r Pwyllgor ei ystyried. Amlinellodd yr adroddiad y gwaith Archwilio Mewnol a wnaed yn ystod y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth, 2020 ac, yn seiliedig ar hyn, rhoes y Pennaeth Archwilio a Risg ei barn gyffredinol ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd fframwaith llywodraethu a gwaith trin a rheoli'r Cyngor yn ystod y flwyddyn oedd, hefyd, yn llywio Datganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor.

Adroddodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod Pennaeth Archwilio Ynys Môn h.y. y Pennaeth Archwilio a Risg, am y 12 mis a ddaeth i ben 31 Mawrth, 2020, o'r farn bod gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol i reoli risg, llywodraethu a rheoli'n fewnol. Er nad oedd y Pennaeth Archwilio a Risg yn credu bod yna unrhyw feysydd oedd yn peri pryder sylweddol, roedd angen cyflwyno neu wella rheolaethau mewnol mewn rhai meysydd i sicrhau y câi amcanion eu cyflawni, a chât'r rhain eu monitro. Nid oedd amodau i'r farn hon.

Dywedodd y Swyddog y daethpwyd i'r farn uchod yn seiliedig ar y gwaith a'r gweithgareddau a wnaed gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn ystod y flwyddyn, yn benodol gan gyfeirio at yr isod –

- Yn ystod 2019/20, adolygodd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol 50% o'r risgiau yn y gofrestr risg gorfforaethol gyda sgôr risg weddilliol goch neu ambr (83% dros gyfnod treigl o 17 mis) (cyfeirir at hyn yn Atodiad A) a gallai roi sicrwydd Rhesymol bod y Cyngor i bob pwrpas yn rheoli pob un ond un o'r risgiau a adolygwyd. Daeth yr adolygiad o Wydnwch TG i ben tua diwedd 2019/20 gan roi sgôr sicrwydd Cyfyngedig ac roedd yr Uwch-dîm Arweinyddiaeth wedi rhoi sylw i hyn.

- O'r cyfanswm o 21 archwiliad a gwblhawyd yn ystod 2019/20, dyfarnwyd sicrwydd sylweddol i chwech am y trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol, gyda dim risg / mater arwyddocaol na pherthnasol wedi'u nodi o gymharu â thri achos yn 2018/19. Yn sgil tri ar ddeg o adolygiadau, cafwyd sgôr sicrwydd rhesymol (14 yn 2018/19). Fel yn y flwyddyn flaenorol, cafodd dau archwiliad sgôr sicrwydd Cyfyngedig. Roedd dau adroddiad yn parhau i fod â sicrwydd cyfyngedig ar ôl gwaith dilyn i fyny a byddent yn parhau i gael eu hadolygu i fonitro gweithrediad y risgiau a godwyd.
- Ni dderbyniodd unrhyw archwiliadau "Dim" sicrwydd ac ni chodwyd unrhyw faterion / risgiau Critigol (coch) yn ystod y flwyddyn. Nid oedd unrhyw faterion / risgiau coch yn disgwyl sylw.
- Lle'r oedd Archwilio Mewnol wedi nodi materion / risgiau, roedd y Rheolwyr wedi'u derbyn i gyd.
- Yn ystod 2019/20, canfu Archwilio Mewnol fod uwch-reolwyr yn y Cyngor yn gefnogol o'r materion a godwyd ac yn ymatebol iddynt.
- Ni ystyriwyd bod unrhyw faterion o risg nac effaith sylweddol uchel i gyfiawnhau eu cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol

O ran perfformiad, roedd gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol raglen sicrhau ansawdd a gwella yn ei le i sicrhau gwelliant parhaus. Roedd y Gwasanaeth wedi perfformio'n dda yn ystod y flwyddyn yn erbyn y targedau y cytunwyd arnynt gyda'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu fel rhan o'r Strategaeth ar gyfer 2019/20 (Atodiad D) gyda thri allan o bum dangosydd yn cwrdd â'r targedau neu'n rhagori arnynt. Nid oedd y gwasanaeth wedi perfformio cystal o ran canran y risgiau gweddilliol coch ac ambr a adolygwyd nac o ran nifer y staff, gyda gweld colli staff unwaith eto yn y flwyddyn oherwydd dyrchafiad, secondiad ac absenoldeb tymor hir. Roedd y gwasanaeth hefyd wedi meincnodi ei berfformiad yn erbyn 22 aelod o Grŵp Prif Archwilwyr Cymru (er mai dim ond 19 oedd yn cymryd rhan) ac er na wnaethant elwa o ran arbedion maint, gydag Ynys Môn yn awdurdod bach yn seiliedig ar boblogaeth, daeth y gwasanaeth i'r brig o ran perfformiad yn ystod y chwarter am gwblhau archwiliadau o fewn amser a gynlluniwyd ac am foddhad cleientiaid. Rhoes asesiad allanol o Wasanaeth Archwilio Mewnol y Cyngor ym mis Mawrth 2017 sicrwydd bod y Gwasanaeth "yn cydymffurfio'n gyffredinol" â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, sef yr asesiad uchaf oedd ar gael i'r asesydd.

Wrth symud ymlaen, roedd profiad y llynedd yn ogystal â'r profiad a gafwyd yn ystod yr ymateb brys i Covid-19 wedi rhoi addysg werthfawr ac, ynghyd â dau aelod newydd o staff, meddalwedd rheoli risg newydd a meddalwedd olrhain gweithredu wedi'i uwchraddio, byddai'n rhoi'r tîm Archwilio Mewnol mewn sefyllfa dda i sicrhau y câi ei gynllun ei gyflawni ac i barhau i gefnogi'r Cyngor fel rhan allweddol o'i strwythur llywodraethu.

Ystyriodd y Pwyllgor yr adroddiad a thrafod y materion a ganlyn –

- Eglurder pellach ar y mesurau perfformiad a nodwyd yn Atodiad D yr adroddiad oedd yn cymharu perfformiad yn erbyn targedau ac wedi'u meincnodi â Phrif Grŵp Archwilwyr Cymru a oedd, i'r Pwyllgor, yn ymddangos yn uchel ac nid yn adlewyrchu perfformiad gwirioneddol o fewn y cyfnod o ddeuddeng mis.

Eglurodd y Pennaeth Archwilio a Risg mai'r archwiliadau a gwblhawyd o fewn amser a gynlluniwyd oedd y rhai oedd wedi'u cwblhau o fewn yr amserlen a ddyrannwyd iddynt, h.y. 100% yn 2019/20. Roedd targedau uwch - y cytunwyd arnynt ym mis Chwefror, 2020 - wedi'u gosod ar gyfer 2020/21 ond roedd y rhain bellach yn debygol o fod yn afrealistig ac o'r gwerth lleiaf posibl yn wyneb yr amgylchiadau newidiol yr oedd Covid-19 wedi'u creu. Fodd bynnag, er na chyflawnodd y Gwasanaeth ei darged o archwilio 80% o'r risgiau gweddilliol coch ac ambr ar y gofrestr risg gorfforaethol o fewn y cyfnod deuddeg mis o 2019/20, cyflawnodd 83% dros yr amserlen hwy o 18 mis o Dachwedd, 2018 i Ebrill, 2020. Trwy hynny, rhoes sicrwydd i'r Pwyllgor fod y prif feysydd risg wedi'u

cynnwys. Dywedwyd wrth y Pwyllgor ymhellach fod 86% wedi'u harchwilio bellach gyda dim ond dau o'r meysydd risg gweddilliol coch / ambr yn parhau heb eu harchwilio.

Mewn ymateb i gwestiwn arall ynghylch digonolrwydd ei lefelau staffio, dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod hanner y tîm Archwilio Mewnol wedi cael ei symud i ymateb brys Covid-19 gan olygu bod dau allan o bum aelod y tîm ar hyn o bryd yn gwneud gwaith archwilio, tra bod yr ymateb i argyfwng Covid-19 yn parhau i fod yn fyw. Roedd y ddwy swydd amser llawn a hysbysebwyd yn gynharach yn y flwyddyn wedi'u llenwi'n rhan-amser gydag un penodai wedi cychwyn yn ei swydd ym mis Mehefin a'r llall i fod i ddechrau ym mis Awst. Er gwaethaf y gostyngiad yn nifer y staff, roedd y gwaith yr oedd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi'i wneud eleni wedi bod yn sylweddol ac wedi golygu cynnal adolygiad o ymateb y Cyngor i argyfwng Covid-19, yn cynnwys canfod oedd y trefniadau oedd ganddo ar waith ar gyfer llywodraethu, darparu TG, casglu tystiolaeth a dadansoddi data, ac ymgysylltu a chydweithio yn ddiogel, yn gadarn, yn effeithiol ac yn addas at y diben. Roedd y gwaith hwn hefyd wedi dangos bod y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn hyblyg ac yn gallu addasu i newid ei gynlluniau a chanolbwyntio mewn ymateb i'r amgylchedd risg oedd yn newid. Wrth symud ymlaen, byddai'r Gwasanaeth yn canolbwyntio ar y meysydd blaenoriaeth uniongyrchol, fel y cytunwyd gyda'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth, a allai olygu oedi agweddau eraill ar waith e.e. hunanasesiad y Pwyllgor Archwilio.

- A oedd yr amgylchedd gwaith newydd lle'r oedd mwyafrif staff y Cyngor yn gweithio o'u cartref, yn ogystal â llai o staff, yn debygol o gael effaith ar allu'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol i gyflawni ei gynlluniau.

Dywedodd y Pennaeth Archwilio a Risg nad oedd gweithio o gartref yn brofiad newydd i'r tîm Archwilio Mewnol nac yn fater o ran cynhyrchu gwaith ac nad oedd yn cael effaith ar y ffordd yr oedd aelodau'r tîm yn gwneud eu gwaith, gan nad oedd yn anodd cynnal archwiliad fel hyn o ran rhannu dogfennau. Mewn perthynas â gweithio mewn tîm, roedd gweithio o bell wedi arwain at gyfathrebu effeithiol gan ddefnyddio technoleg a chynhaliwyd cyfarfodydd tîm yn amlach fel hyn. Roedd Archwilio Mewnol a Rheoli Risg wedi ffynnu, yn enwedig o ganlyniad i'r gwaith uchod a wnaed mewn perthynas â'r tîm ymateb brys. At hyn, y gwasanaeth Archwilio Mewnol yr Awdurdod hwn oedd yr unig wasanaeth Archwilio Mewnol yn genedlaethol i gynnal adolygiad o'r fath hyd yma. O ganlyniad i hyn, roedd CIPFA wedi gofyn i'r Awdurdod gyflwyno astudiaeth achos i'w rhannu â thimau archwilio mewnol eraill.

- Yr adolygiad archwilio o wytnwch TG a arweiniodd at roi sicrwydd Cyfyngedig ac a oedd y sefyllfa wedi gwella ers hynny ac a oedd, fel mater cysylltiedig, yn gallu cefnogi'r ffyrdd newydd o weithio yr oedd yr argyfwng wedi'u creu gan systemau TG yr Awdurdod wrth symud ymlaen.

Wrth gadarnhau bod llawer iawn o waith wedi'i wneud ers hynny, eglurodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y sicrwydd cyfyngedig yn berthnasol i strwythur y tîm TG gyda rhai rolau allweddol yn dibynnu ar un aelod o staff ac, felly, yn cynyddu natur fregus y gwasanaeth pe bai'r staff a weithredai'r rolau hynny yn gadael neu'n absennol. Aethpwyd i'r afael â'r mater hwn bellach a rhoddwyd trefniadau ategol yn eu lle. Câi adolygiad dilynol ei gynnal ym mis Medi. Yn ogystal, fel rhan o'i adolygiad o'r trefniadau oedd ar waith gan yr Awdurdod i ymateb i argyfwng Covid-19, edrychodd Archwilio Mewnol ar wytnwch TG, gan gynnwys lled band y rhyngwyd a'r gallu i gael mynediad o bell. Canfu bod y ddarpariaeth TG yn effeithiol yng nghyd-destun yr ymateb brys.

Mewn ymateb i gwestiwn gan y Cadeirydd ynghylch yr amserlen ar gyfer adolygu YM32 - y risg na fyddai'r Cyngor yn gallu sicrhau'r buddsoddiad angenrheidiol mewn cyfleusterau hamdden i gynnal lefel bresennol y ddarpariaeth, eglurodd y Pennaeth

Archwilio a Risg nad oedd unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i adolygu'r risg, er y byddai'r risg yn aros ar y gofrestr.

- P'run a oedd cael materion heb eu datrys o 2014 yn adlewyrchu'n wael ar drefniadau llywodraethu'r Awdurdod ac a oedd modd ymdrin â'r rhain yn brydlon neu eu gadael.

Eglurodd y Pennaeth Archwilio a Risg fod y tri mater / tair risg oedd yn weddill o 2014 yn ymwneud â Rheoli System a gwahanu Dyletswyddau o fewn y Gyflogres. Roedd gwaith ailstrwythuro parhaus y tîm cyflogres bellach wedi'i gwblhau gyda'r canlyniad bod dau o'r tri mater oedd heb eu datrys wedi'u cymeradwyo. Roedd y trydydd yn parhau i fod yn destun trafodaeth.

Penderfynwyd derbyn yr Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar gyfer 2019/20 a nodi bod y Pennaeth Archwilio a Risg yn fodlon â digonolrwydd ac effeithiolrwydd trefniadau cyffredinol y Cyngor ar gyfer rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol ar yr amod y câi rheolaethau mewnol eu cyflwyno a / neu eu gwella mewn rhai meysydd.

NI CHYNYGIWYD UNRHYW GAMAU YCHWANEGOL

6. ARCHWILIO ALLANOL – CYNLLUN ARCHWILIO DRAFFT 2020

Cyflwynwyd yr adroddiad Archwilio Allanol yn ymgorffori'r Cynllun Archwilio arfaethedig ar gyfer blwyddyn archwilio 2019/20, i'r Pwyllgor ei ystyried. Nodai'r Cynllun y gwaith y bwriadwyd ei wneud mewn perthynas â'r archwiliad ariannol a materion yn ymwneud ag ef, ynghyd ag amlinelliad o'r rhaglen archwilio perfformiad ac amserlen ar gyfer cwblhau'r gwaith archwilio allanol yn yr Awdurdod, ac adrodd arno. Ynghlwm wrth y Cynllun drafft roedd dau lythyr atodol - un dyddiedig Ebrill, 2020 oedd yn amlinellu materion posib o ran y cyfrifon a'r broses archwilio ariannol a'r amserlen o ganlyniad i argyfwng Covid 19 a'r llall, dyddiedig Mehefin, 2020, a roddai'r sefyllfa ddiweddaraf o ran rhaglen waith archwilio perfformiad ar gyfer 2020/21 a'r amserlen yn sgil Covid-19.

Cyfeiriodd Mr Alan Hughes, Arweinydd Archwilio at –

- Asesu'r risgiau archwilio ariannol fel y'u nodwyd yn Arddangosyn 1 y Cynllun drafft ac eglurodd fod y risgiau a amlinellwyd ynddo yn gyffredin i bob corff cyhoeddus a gâi ei archwilio. Ar adeg ysgrifennu'r Cynllun drafft, roedd y Cynllun yn rhagweld y gallai argyfwng cenedlaethol Covid-19 arwain at oedi sylweddol wrth baratoi a chyhoeddi cyfrifon a dyna pam iddo gael ei gynnwys fel risg. Roedd y sefyllfa wedi dod yn gliriach yn y cyfnod ers hynny, gyda'r Awdurdod yn llwyddo i gwblhau'r cyfrifon drafft mewn pryd. Roedd yr archwiliad ariannol bellach yn ei drydedd wythnos ac yn mynd rhagddo gan olygu na wireddwyd y risg o ran oedi cyn cyhoeddi'r cyfrifon drafft yn achos Ynys Môn. O ran meysydd eraill y rhoes archwilio sylw iddynt, byddai'r archwilwyr yn adolygu effaith dyfarniad McCloud mewn cysylltiad â'r ddarpariaeth a wnaed ar gyfer rhwymedigaethau pensiwn.
- Y rhaglen waith archwilio perfformiad a chadarnhau y câi'r archwiliad a gynlluniwyd dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a ganolbwyntiai ar y thema "atal" ei ohirio gydag adolygiad o drefniadau adfer lleol a rhanbarthol yn cymryd ei le. Roedd Archwilio Allanol hefyd yn bwriadu trafod gyda'r Uwch-dîm Arweinyddiaeth a oedd y darn gwaith ar gynllunio a chyflawni arbedion yn un yr oedd yn credu a fyddai o fudd i'r Cyngor neu a fyddai'n fwy cynhyrchiol cyfeirio'r sylw i gyfeiriad arall. Roedd yr adroddiad ar asesu cynaliadwyedd ariannol y Cyngor bellach wedi'i gwblhau a châi ei gyflwyno i'r Pwyllgor ym mis Medi. Er bod amgylchiadau wedi newid yn sylweddol ers comisiynu'r adroddiad, roedd yn cynnwys egwyddorion cyffredinol pwysig ar gyfer sicrhau cynaliadwyedd ariannol yr awdurdod lleol.

Wrth dderbyn yr adroddiad, nododd y Pwyllgor yr anghysondeb rhwng y ffigur £427k yng nghyfrifon drafft 2019/20 ar gyfer ffioedd oedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru a'r ffigur gwirioneddol o £362k yng Nghynllun Archwilio drafft yr Archwiliad Allanol a gofyn am eglurhad. Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 y byddai'n holi Mr Alan Hughes am yr amrywiant ac yn adrodd yn ôl i'r Pwyllgor.

Penderfynwyd nodi a derbyn Cynllun Archwilio Drafft yr Archwiliad Allanol am flwyddyn archwilio 2019/20.

CAM YCHWANEGOL - Bod y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 yn adrodd yn ôl er mwyn egluro'r anghysondeb rhwng y ffigur ar gyfer ffioedd archwilio a ddangosir yng nghyfrifon 2019/20 a'r ffigur a ddangosir yn y Cynllun Archwilio drafft.

**Y Cynghorydd Peter Rogers
Cadeirydd**

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
CYFARFOD:	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD:	1 Medi 2020
TEITL YR ADRODDIAD:	GWYBODAETH LLYWODRAETHU - ADRODDIAD BLYNYDDOL YR UWCH BERCHENNOG RISG GWYBODAETH (SIRO) AR GYFER 1 EBRILL 2019- 31 MAWRTH 2020
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Hysbysu Aelodau ynghylch Lefel Cydymffurfiaeth a Risg
ADRODDIAD GAN:	SIRO / Swyddog Monitro Est. 2586 lbxcs@ynysmon.gov.uk
SWYDDOG CYSWLLT:	SIRO / Swyddog Monitro Est. 2586 lbxcs@ynysmon.gov.uk

Pwrrpas yr adroddiad hwn

Rhoi i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ddadansoddiad yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth o'r materion Llywodraethu Gwybodaeth (LIG) allweddol ar gyfer y cyfnod 1 Ebrill 2019 hyd at 31 Mawrth 2020 a chrynhof'r blaenoriaethau cyfredol.

Rhagarweiniad

Mae'r adroddiad hwn yn darparu datganiad a throsolwg gan yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth o sut mae'r Cyngor yn cydymffurfio â gofynion cyfreithiol ar gyfer trin gwybodaeth gorfforaethol, gan gynnwys cydymffurfio â'r Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol; Deddf Diogelu Data 2018; Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000; Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000 (Gwylidwriaeth) a chodau ymarfer perthnasol.

Mae'r adroddiad yn darparu gwybodaeth am y cyswllt sydd gan y Cyngor gyda rheolyddion allanol ac mae ynddo wybodaeth hefyd am ddigwyddiadau diogelwch, achosion o dorri cyfrinachedd, neu "ddigwyddiadau ond y dim" yn ystod y cyfnod.

Rhoddir data allweddol am weithdrefnau llywodraethu gwybodaeth y Cyngor yn Atodiadau 1-7 isod.

Llywodraethu Gwybodaeth yn y Cyngor

Ystyrir ei bod yn arfer da i Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth (UBRG) ddarparu cyfeiriad ac arwain ar faterion llywodraethu gwybodaeth ar lefel uwch. Cyflawnir y rôl hon yma gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) a'r Swyddog Monitro.

Mae rolau Llywodraethu Gwybodaeth eraill yn y Cyngor yn cynnwys:

- **Swyddog Diogelu Data** – fel sy'n ofynnol gan y GDPR a Deddf Diogelu Data 2018
- **Swyddog Gwybodaeth Gorfforaethol a Chwynion**

- **Perchnogion Asedau Gwybodaeth** - Cyfarwyddwyr a Phenaethiaid Gwasanaeth sy'n 'berchen' ar asedau gwybodaeth ac sy'n gyfrifol am sicrhau bod eu hasedau gwybodaeth yn cefnogi'r busnes mewn modd priodol; bod risgiau a chyfleoedd cysylltiedig yn cael eu monitro a'u gweithredu arnynt (mae'r gofynion hyn wedi eu cynnwys yn y disgrifiadau swydd diwygiedig); a sicrhau bod eu staff yn derbyn polisiau gorfodol ac yn cael hyfforddiant parhaus i gwrdd ag anghenion a nodwyd.
- **Gweinyddwyr Asedau Gwybodaeth** - swyddogion enwebedig sy'n gyfrifol am sicrhau y cydymffurfir gyda pholisiau a gweithdrefnau. Maent yn gyfrifol hefyd am gydnabod digwyddiadau diogelwch gwirioneddol neu rai posib ac am gynnal y cofrestrau asedau gwybodaeth (mae'r gofynion hyn wedi'u cynnwys mewn disgrifiadau swydd diwygiedig);
- **Archwilio Mewnol**

Datganiad yr Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth

Mae trefniadau'r Cyngor ar gyfer llywodraethu gwybodaeth wedi cael eu cryfhau yn dilyn cyfnod o ddatblygu parhaus, a ysgogwyd yn y lle cyntaf gan archwiliad cydsyniol o'r Cyngor a gynhaliwyd gan Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth yn 2013. Er bod y sbardun ar gyfer newid wedi dod o'r tu allan i'r Cyngor yn y lle cyntaf, roedd y gwelliannau i'r drefn llywodraethu gwybodaeth a wnaed wedi hynny yn deillio o gydnabyddiaeth gan uwch arweinwyr y Cyngor o bwysigrwydd a gwerth gweithdrefn dda ar gyfer llywodraethu gwybodaeth. Mae'r Cyngor wedi gallu nodi meysydd i'w gwella ac wedi gwneud y newidiadau angenrheidiol mewn ffordd organig. Gwelwyd tystiolaeth o hyn yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn yn y maes gwyliadwriaeth ac yn y modd y llywodraethir gweithrediadau prosesu data personol cyffredinol.

Mae gan y Cyngor fecanweithiau a phroses ar waith i sicrhau bod gwybodaeth allweddol am gydymffurfiaeth gyda gofynion llywodraethu gwybodaeth yn cael ei chofnodi a'i dadansoddi, fel bod modd sicrhau ymateb prydlon, newid gweithredol a datblygiad wedi'i dargedu. Yn ogystal â'r ffaith bod uwch arweinwyr y Cyngor yn cadw trosolwg, mae ystyriaethau diogelu data wedi gwreiddio'n gadarn yn niwylliant y Gwasanaethau, fel y mae digwyddiadau'r misoedd olaf a grybwyllir yn yr adroddiad hwn yn tystio.

Rhaid nodi'n benodol fod polisiau llywodraethu gwybodaeth y Cyngor wedi cael eu hadolygu yn ystod y cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag ef ac fe sicrhawyd eu hansawdd. Adolygwyd deg polisi allweddol er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â chanllawiau cyfredol Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (SCG) a chyfraith achos. Edrychodd yr adolygiad hefyd am anghysondebau, bylchau a hepgoriadau mewnol yn y polisiau corfforaethol a rhoddodd sicrwydd o ansawdd polisiau diogelu data'r Cyngor, sef y trefniadau diogelwch corfforaethol hollbwysig sydd gan y Cyngor. Disgwylir i'r polisiau gael eu hadolygu nesaf yn 2022.

Yn rhan olaf y cyfnod adrodd hwn, gwelwyd cychwyn y Pandemig COVID-19 a bu'n gyfnod o straen ar y Cyngor na welwyd mo'i debyg o'r blaen, gan gynnwys mewn perthynas â'i drefniadau llywodraethu gwybodaeth. Mae llawer o'r datrysiadau arloesol a gyflwynwyd i ymateb i COVID-19 wedi golygu y gwnaed defnydd o ddata personol, ac mae gan ddefnydd o'r fath oblygiadau o ran diogelwch data. Roedd raid gweithredu'r mesurau brys a dros dro hyn yn gyflym ac mae'r fath gyflymder yn tynnu'n groes i'r drefn ddigwyddiadau a sefydlwyd yn y ddeddfwriaeth ar gyfer diogelu data a gweithgaredd y Cyngor. Roedd hyn yn golygu bod yn rhaid cynnal dadansoddiad o'r risgiau diogelu data ar yr un pryd ag yr oedd y camau arloesol hyn

yn cael eu gweithredu. Serch hynny, ymatebodd y Cyngor mewn modd pragmatig i'r heriau o gydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data trwy gynnal Asesiadau llafar o'r Effaith ar Ddiogelu Data, gan lunio dogfennau ysgrifenedig bron yr un pryd ag yr oedd y gwaith prosesu'n cychwyn.

Roedd elfennau diogelu data pwysig i'r defnydd arloesol o dechnoleg i hwyluso gwahanol ffyrdd o weithio ac ymgysylltu â'r cyhoedd neu bartneriaid. Er enghraifft, roedd defnyddio technoleg ar ffurf apiau ffonau symudol fel y gallai gweithwyr cymdeithasol gadw mewn cysylltiad â defnyddwyr gwasanaeth neu gynnal cyfarfodydd diogelu o bell yn golygu y bu raid gwneud gwaith diogelu data trwyadl yn gyflym iawn. Roedd rhannu data mewn ffyrdd newydd neu arloesol er mwyn sicrhau lles y cyhoedd, er enghraifft gweithio gyda banciau bwyd ac asiantaethau eraill i sicrhau bod unigolion bregus yn cael cymorth trwy dderbyn pecynnau bwyd, yn golygu y bu raid dadansoddi a lliniaru risgiau diogelu data ar gyflymder na welwyd mo'i debyg o'r blaen.

Amlygwyd sut mae'r Asesiadau o'r Effaith ar Ddiogelwch Data (AEDD) wedi ymwreiddio o fewn gweithrediadau'r Cyngor gan y ffordd y dangosodd Gwasanaethau eu dealltwriaeth o'r angen amdanynt, hyd yn oed ymhlith y blaenoriaethau eraill a gododd yn ystod cyfnod yr argyfwng. Roedd tystiolaeth glir bod ymwybyddiaeth ddiwylliannol o ystyriaethau diogelu data yn rhan allweddol o ymateb y Cyngor i'r Pandemig; cafodd trefniadau'r Cyngor eu profi dan straen.

Datblygodd gwaith prosesu'r Cyngor yn gyflym yn ystod yr argyfwng a chrëwyd cofnod o weithgareddau prosesu data newydd er mwyn cynnwys tystiolaeth o elfennau diogelu data'r gwaith partneriaeth arloesol a gychwynnodd y Cyngor mewn ymateb i COVID-19. Mae'r cofnod hwn yn cael ei gadw'n ganolog gan yr UBRG a'r Swyddog Diogelu Data.

Yn olaf, yn ystod rhan olaf y cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn rhoi sylw iddo, bu'r Cyngor yn ymwneud ag agweddau llywodraethu data ar y gwaith partneriaeth i ddatblygu strategaeth Profi, Olrhain a Diogelu Llywodraeth Cymru. Arweiniodd cymhlethdod y gwaith, ynghyd â risgiau'r prosesu, at ddeialog ranbarthol a chenedlaethol ynghylch y berthynas gyda'r sefydliadau partner. Cymerodd yr UBRG a'r SDD ran yn yr ymdrech i ddatblygu fframwaith sy'n wahanol i'r un a gyflwynwyd yn wreiddiol fel ei fod yn adlewyrchiad gwell o risgiau a rhwymedigaethau'r gwahanol bartneriaid.

Fel UBRG, rwyf o'r farn bod tystiolaeth sylweddol wedi'i dogfennu i ddangos bod trefniadau diogelu data a llywodraethu gwybodaeth y Cyngor yn dda. Rwy'n seilio fy asesiad ar y systemau, prosesau, polisiau a hyfforddiant llywodraethu gwybodaeth sydd gan y Cyngor ar waith. Rwyf o'r farn bod llywodraethu gwybodaeth wedi'i ymgorffori yn niwylliant gweithredol y Cyngor ac y dangoswyd hyn yn ystod amseroedd eithriadol y Pandemig. Darperir gwybodaeth ychwanegol am elfennau llywodraethu gwybodaeth allweddol yn yr atodiadau i'm hadroddiad.

Argymhellion

Fel UBRG, rwy'n gwneud yr argymhellion canlynol i'r Pwyllgor:

- i. ei fod yn derbyn datganiad yr UBRG

- ii. bod y Gwasanaeth Dysgu yn sicrhau bod adnoddau digonol yn cael eu neilltuo i sicrhau bod yr archwiliad cydsyniol y trefnwyd i'w gynnal ers tro yn cael ei gwblhau;
- iii. bod gwasanaethau'n cefnogi bod y Cyngor yn datblygu ei Gofnod o Weithgareddau Prosesu dan Erthygl 30 y GDPR
- iv. bod y Pwyllgor yn cymeradwyo unrhyw gamau sydd ar ôl i'w cymryd yn y Cynllun Gwaith ar gyfer Diogelu Data fel rhai sy'n adlewyrchu'r risgiau llywodraethu gwybodaeth y mae'r Cyngor yn eu hwynebu.

Atodiad 1.

Nifer y digwyddiadau diogelwch data a gofnodwyd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn.

Digwyddiadau Diogelwch Data (19/20): 31 o ddigwyddiadau

Lefel 0 - Lefel 1 (digwyddiadau "ond y dim" neu ddigwyddiadau a gadarnhawyd fel digwyddiadau diogelwch data ond nad oedd angen rhoi gwybod i'r SCG a rheoleiddwyr eraill amdanynt) = 31.

Digwyddiadau Lefel 2 (digwyddiadau diogelwch data y mae'n rhaid rhoi gwybod amdanynt i'r SCG a rheoleiddwyr eraill (fel y bo'n briodol) = 2.

Categori 0 -1	Nifer
Wedi'u datgelu trwy gamgymeriad	24
Colli data / caledwedd	2
Gwarediad anniogel	2
Mynediad heb awdurdod	2
Wedi mynd ar goll wrth gael ei gludo	1
Categori 2	Nifer
Wedi'u datgelu heb awdurdod	2

Atodiad 2

Gwybodaeth am geisiadau a chwynion dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000

Ceisiadau dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth am Adolygiad Mewnol

Yn ystod y cyfnod 1 Ebrill 2019 hyd at 31 Mawrth 2020 derbyniodd y Cyngor 6905 o geisiadau am wybodaeth o dan Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Nodir y categorïau o ymgeiswyr fel a ganlyn:

Categori	Nifer y ceisiadau
Cynghorydd Sir	64
Cwmni Twrneiod	24
Y Cyfryngau	1440
Ymgeiswyr preifat	2635
Grŵp Pwysau	328
Sefydliad Sector Cyhoeddus	684
Llywodraeth y DU	9
Aelod o Lywodraeth Cymru	137
Cwmni preifat	1584
Cyfanswm: 6905	

O'r 6905 o geisiadau, arweiniodd 12 at geisiadau am Adolygiad Mewnol o benderfyniadau a wnaed gan y Cyngor. Mae'r canlyniadau fel a ganlyn:

- Mewn 9 achos cadarnhawyd y penderfyniad gwreiddiol;
- Arweiniodd 2 achos at newid ymateb Gwasanaeth y Cyngor a chyhoeddi hysbysiadau gwrthod newydd;
- Mewn un achos, penderfynwyd y dylid bod wedi cyhoeddi rhybudd gwrthod Adran 21 gan fod y wybodaeth ar gael i'r ymgeisydd trwy ddulliau eraill.

Atodiad 3

Gwybodaeth am nifer y cwynion diogelu data a wnaed i'r Cyngor yn ystod y flwyddyn gan unigolion ynghylch y modd y proseswyd eu gwybodaeth bersonol.

Cwynion a gyflwynwyd i'r Cyngor dan y Ddeddf Diogelu Data
Gwnaed ac ymchwiliwyd i 7 cwyn o'r fath. Roedd 6 yn ymwneud â cheisiadau i ddileu data personol; Roedd 1 gŵyn yn ymwneud â gwrthwynebu prosesu data personol gan y Cyngor. Ni chadarnhawyd yr un o'r cwynion, roedd gweithgaredd prosesu'r Cyngor yn gyfreithlon ac nid oedd modd arfer hawliau testun data.

Atodiad 4

Gwybodaeth am nifer y Ceisiadau gan Destunau Data a chydymffurfiaeth y Cyngor.

Ceisiadau gan Destunau Data a chydymffurfiaeth
Derbyniwyd 24 o geisiadau o'r fath. Anfonwyd 83% o'r ymatebion o fewn y terfyn amser o fis. Roedd yr ymatebion i dri o'r ceisiadau ychydig ddyddiau'n hwyr; roedd un cais yn gymhleth a chymerodd 3 mis i ymateb iddo (mis yn hwy na'r amserlen statudol a ganiateir ar gyfer achosion cymhleth).

Atodiad 5

Gwybodaeth am Drosolwg Rheoleiddiol

5.1. Swyddfa'r Comisiynwyr Pwerau Ymchwilio

Mae Swyddfa'r Comisiynwyr Pwerau Ymchwilio (IPCO) yn goruchwyllo'r modd y mae awdurdodau cyhoeddus yn cynnal gwyliadwriaeth gudd a ffynonellau cuddwybodaeth ddynol yn unol â Deddf yr Heddlu 1997 a Deddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000 (RIPA). Nod y gyfundrefn RIPA yw sicrhau bod gweithgareddau gwyliadwriaeth gyfeiriedig yn cael eu cynnal mewn ffordd sy'n cydymffurfio â hawliau dynol. Cyflawnir hyn trwy system o hunanawdurdodi gan uwch swyddogion sy'n gorfod bod yn fodlon bod y wylidwriaeth yn angenrheidiol ac yn gymesur; yna mae'n rhaid i'r hunanawdurdodiad gael ei gymeradwyo gan farnwr.

Archwiliwyd prosesau ac ymarferwyr y Cyngor ddiwethaf gan Swyddfa'r Comisiynwyr Pwerau Ymchwilio yn ystod mis Medi 2018. Yn ystod y cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag ef, **adolygwyd Polisi a Gweithdrefnau'r Cyngor**. Bu Swyddfa'r Comisiynwyr Pwerau Ymchwilio mor garedig ag archwilio'r Polisi diwygiedig a chafwyd atborth cadarnhaol, gan nodi "*checked through your revised policy, guidance and document and it is very good...the document is accurate... very useful advice for practitioners*".

Er mwyn cydymffurfio â'r Codau Ymarfer newydd ar gyfer gwyliadwriaeth, cymeradwywyd Polisi'r Cyngor gan Aelodau'r Cyngor. Y bwriad yw gofyn i'r Aelodau dderbyn y Polisi bob blwyddyn.

Mae UBRG y Cyngor hefyd yn Uwch Swyddog Cyfrifol (USC) ar gyfer cydymffurfiaeth y Cyngor a'r Ddeddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio. (RIPA). **Adolygwyd y broses o ddynodi Swyddogion Awdurdodi RIPA** a chyflwynwyd proses newydd, a adolygwyd honno hefyd gan Swyddfa'r Comisiynwyr Pwerau Ymchwilio (IPCO). Roedd nifer y Swyddogion Awdurdodi wedi lleihau dros y blynyddoedd cynt a **dynodwyd Swyddogion Awdurdodi ychwanegol**.

Fel y dangosir yn y tabl isod, sy'n ailadrodd y wybodaeth a ddarparwyd i Swyddfa'r Comisiynwyr Pwerau Ymchwilio, mae'r Cyngor **yn gwneud defnydd cyfrifol ond cyfyngedig o RIPA**. Fodd bynnag, mae datblygu Polisi a phrosesau'r Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddiad wedi cryfhau trefniadau'r Cyngor yn sylweddol.

Crynodeb o ddefnydd y Cyngor o'r Ddeddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio 2000 yn ystod y cyfnod.

Ddeddf Rheoleiddio Pwerau Ymchwilio		
i.	Nifer y ceisiadau a wnaed am awdurdodiad Ffynonellau Cuddwybodaeth Ddynol (FfCDd)	2
ii.	O'r rhain, nifer y ceisiadau a wnaed am awdurdodiad FfCDd ynghylch Pobl Ifanc	0
iii.	Nifer yr awdurdodiadau FfCDd a ganiatawyd yn llwyddiannus	2

iv.	Nifer yr awdurdodiadau FfCDd a adnewyddwyd	1
v.	Nifer yr awdurdodiadau FfCDd a ganslwyd	1
vi.	Nifer yr awdurdodiadau FfCDd a oedd mewn grym ar ddiwedd y cyfnod	1
vii.	Nifer y ceisiadau am awdurdodiad Gwyliadwriaeth Gyfeiriedig	1
viii.	Nifer y ceisiadau am awdurdodiad Gwyliadwriaeth Gyfeiriedig a ganiatawyd yn llwyddiannus	1
ix.	Nifer yr awdurdodiadau Gwyliadwriaeth Gyfeiriedig a ganslwyd	1
x.	Nifer yr awdurdodiadau Gwyliadwriaeth Gyfeiriedig a oedd mewn grym ar ddiwedd y cyfnod	0
Allwedd: FfCDd – Ffynonellau Cuddwybodaeth Ddynol		

5.2 Y Comisiynydd Gwybodaeth

Mae'r Comisiynydd Gwybodaeth yn gyfrifol am orfodi a hyrwyddo cydymffurfiaeth â Deddf Diogelu Data 2018 a'r GDPR; Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000; y Rheoliadau Preifatrwydd a Chyfathrebu Electronig; y Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol; y Rheoliadau Ailddefnyddio Gwybodaeth Sector Cyhoeddus; y Rheoliadau INSPIRE. Mae gan y Comisiynydd Gwybodaeth y pŵer i asesu'r ffordd y mae unrhyw sefydliad wedi prosesu data personol yn erbyn safonau cyfredol 'arfer da'.

Gwybodaeth am nifer y cwynion diogelu data yr ymchwiliwyd iddynt gan Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn a oedd yn ymwneud â'r modd yr oedd y Cyngor wedi prosesu gwybodaeth bersonol.

Ymchwiliadau i gwynion dan Ddeddf Diogelu Data 2018 gan Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (SCG)

Cysylltodd yr SCG â'r Cyngor mewn perthynas â 3 chwyn o'r fath. Er nad ymchwiliodd yr SCG i'r materion yn y pen draw, gofynnwyd i'r Cyngor adolygu ei ymatebion i'r achwynwyr a chymryd unrhyw gamau priodol i sicrhau yr ymdrinnir â'r cwynion yn llawn. Adolygwyd a chaewyd y cwynion.

Apeliadau dan y Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth a gyflwynwyd i'r SCG

Cyflwynwyd cyfanswm o dair apêl yn y cyfnod hwn i'r SCG

- Tynnwyd un yn ôl cyn yr ymchwiliad;
- Mewn un achos, bu raid i'r Cyngor roi cyngor a chymorth i'r sawl a wnaeth y cais o fewn amserlen benodol
- Mewn un achos, bu raid i'r Cyngor ymateb i'r cais cyn pen 10 niwrnod gwaith

5.3. Comisiynydd Camerâu Gwyliadwriaeth

Mae Swyddfa'r Comisiynydd Camerâu Gwyliadwriaeth (OSCC) yn goruchwyllo cydymffurfiaeth â'r Côd Ymarfer ar gyfer Camerâu Gwyliadwriaeth. Crëwyd swyddfa'r Comisiynydd o dan Ddeddf Diogelu Rhyddid 2012 i reoleiddio systemau teledu cylch cyfyng ymhellach.

Yn ystod y cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag ef, dechreuodd y Cyngor **ddefnyddio Asesiadau o'r Effaith ar Ddiogelu Data a Chanllawiau'r Comisiynydd Camerâu Gwyliadwriaeth** mewn perthynas â systemau teledu cylch cyfyng. Defnyddir yr Asesiadau hyn gan y Cyngor pryd bynnag y cynigir system teledu cylch cyfyng newydd. Cynhyrchodd y Comisiynydd fersiwn Gymraeg o'r Asesiadau a'r Canllawiau ar gais y Cyngor.

Adolygodd y Swyddog Diogelu Data brosesau ac adnoddau teledu cylch cyfyng y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddiad; arweiniodd hyn at **greu cofrestr o systemau, rheolwyr a gweithredwyr teledu cylch cyfyng**. Yn bwysig, tynnodd yr adolygiad sylw at y bylchau llywodraethu a oedd yn bodoli mewn perthynas â systemau teledu cylch cyfyng hanesyddol cyn i'r Comisiynydd gyflwyno'r Côd.

Datblygwyd **Polisi teledu cylch cyfyng newydd** hefyd. Mae'r Polisi'n cynorthwyo Gwasanaethau'r Cyngor trwy reoleiddio eu rhyngweithiau â thrydydd partïon, fel yr Heddlu, sy'n gwneud defnydd rhesymol a chymesur o systemau teledu cylch cyfyng y Cyngor.

Cymerodd y Cyngor ran hefyd yn **arolwg y Comisiynydd Camerâu Gwyliadwriaeth o arferion teledu cylch cyfyng Awdurdodau Lleol** yn ystod y flwyddyn ac mae'n disgwyl am gyswllt pellach ganddo. Serch hynny, mae mabwysiadu Polisi Teledu Cylch Cyfyng a phrosesau llywodraethu newydd yn ystod cyfnod yr adroddiad yn welliant mawr i drefniadau'r Cyngor.

Atodiad 6

Adolygu Polisiâu Diogelu Data

Mae polisiâu diogelu data'r Cyngor yn ddiogelwch corfforaethol hollbwysig. Yn ystod y cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag ef, cynhaliwyd adolygiad o polisiâu diogelu data'r Cyngor. Hwn oedd yr adolygiad cyntaf o'r polisiâu ers gweithredu'r ddeddfwriaeth newydd mewn perthynas â diogelu data yn 2018. Ystyriodd yr adolygiad y 10 polisi allweddol er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â chanllawiau a chyfraith achos gyfredol yr SCG. Edrychodd yr adolygiad hefyd am anghysondebau, bylchau a hepgoriadau mewnol yn y polisiâu corfforaethol.

Mae Polisi Diogelu Data'r Cyngor yn bolisi gorfodol ar gyfer staff ac Aelodau ac mae'n ofynnol iddynt dderbyn y polisi ar system derbyn polisiâu'r Cyngor. Bydd y Polisi Diogelu Data yn cael ei ailgyhoeddi i staff i'w dderbyn y tu allan i 'r cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag ef. Mae'r polisiâu diogelu data eraill ar gael fel adnoddau ar y system derbyn polisiâu, ynghyd ag adnoddau ar safle mewnwyd y Cyngor.

Mae cwblhau'r adolygiad yn garreg filltir bwysig yn nhrefniadau llywodraethu gwybodaeth y Cyngor. Disgwylir i'r polisiâu gael eu hadolygu yn 2022.

Atodiad 7

Cynllun Gwaith ar gyfer Diogelu Data

Datblygwyd cynllun gwaith ar gyfer diogelu data yn ystod y misoedd ar ôl gweithredu'r ddeddfwriaeth newydd ynghylch diogelu data yn 2018. Mae Uwch Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor wedi cymryd perchnogaeth o'r cynllun gwaith ac mae hyn yn sicrhau bod diogelwch data wedi ei wreiddio'n gadarn yng ngweithrediadau'r Cyngor. Pwrpas y cynllun gwaith yw rhoi mwy o sicrwydd ynghylch cydymffurfiaeth y Cyngor. Mae'n amlwg bod y wybodaeth a gesglir trwy gyflawni'r tasgau yn cynorthwyo i nodi meysydd y gellid eu datblygu. Felly, mae gan y cynllun gwaith naws gylchol ac esblygol, sy'n cryfhau modd y mae'r Cyngor yn llywodraethu data personol, gan roi mwy o sicrwydd i'r UBRG.

Isod mae crynodeb o'r cynllun gwaith cyfredol (yn dod i ben ym Mawrth 2021). Rhoddir sylw i'r eitemau y dangosir bod angen eu cwblhau cyn gynted ag y gall y Gwasanaethau ailafael yn y gwaith.

Elfen allweddol		Crynodeb o'r cynnydd	Elfennau sydd angen sylw
1	Mynd i'r afael ag anghenion hyfforddi a nodwyd yn y meysydd diogelu data a llywodraethu gwybodaeth.	Darparwyd hyfforddiant ar y Ddeddf Diogelu Data a Rhyddid Gwybodaeth yn ystod y cyfnod.	Mae angen cynhyrchu llyfr gwaith copi caled ynghylch diogelu data ar gyfer staff nad oes ganddynt fynediad at gyfrifiadur. Paratowyd drafft ond efallai na fydd modd ei ddefnyddio oherwydd newidiadau mewn arferion gwaith. Edrychir ar hyn eto yn ystod 2020-2021. Ni ddarparwyd hyfforddiant RIPA ar gyfer cyfrifoldebau allweddol oherwydd COVID-19. Darperir hyfforddiant yn ystod 2020-2021.
2	Adolygu'r defnydd o ganiatâd fel sail gyfreithlon ar gyfer prosesu ac adolygu prosesau cofnodi caniatâd. Archwilio'r defnydd o ganiatâd mewn: Ffurflenni gan y Gwasanaethau Oedolion; Plant; Tai, Dysgu. Hefyd herio dibyniaeth partneriaid ar ganiatâd fel sail gyfreithlon.	Mae'r archwiliadau wedi'u cwblhau ym mhob gwasanaeth heblaw am y Gwasanaeth Dysgu. Mae'r elfen hon wedi arwain at ailgynllunio nifer sylweddol o ffurflenni'r Cyngor i sicrhau cydymffurfiaeth	Nid yw'r Archwiliad wedi ei gwblhau yn y Gwasanaeth Dysgu. Roedd y gwaith wedi ailgychwyn ond daeth i stop oherwydd COVID-19. Bydd y gwaith hwn yn ailgychwyn yn ystod 2020.
3	Adolygu ac archwilio systemau teledu cylch cyfyng y Cyngor. Sicrhau bod gan y Cyngor Bolisi Teledu Cylch Cyfyng addas a nodi cysylltiadau allweddol o fewn gwasanaethau, sicrhau cydymffurfiaeth â Chodau a deddfwriaeth gyfredol.	Cwblhawyd y gwaith hwn fel y disgrifir uchod.	
4	Adolygu Staff RIPA Allweddol er mwyn sicrhau bod gan y Cyngor drefniadau digonol ar gyfer awdurdodiadau RIPA	Cynhaliwyd a chwblhawyd yr adolygiad fel y disgrifir uchod.	

5	Datblygu a monitro Erthygl 30 ROPA y Cyngor. Yn dilyn ymlaen o eitem 2, datblygu'r ROPA trwy gynnwys dolenni i Hysbysiadau Preifatrwydd, Rhannu Protocolau, Contractau mawr neu Gytundebau Prosesu Data		Bydd y gwaith hwn yn ailgychwyn yn ystod 2020.
6	Datblygu adnoddau ar Fewnrwyd a Phorth Polisi'r Cyngor. Mae'r wybodaeth ar y Fewnrwyd (Monitor) wedi dyddio. Mae angen adolygu'r tudalennau i ddarparu gwybodaeth briodol.	Mae'r cynnwys y bydd angen ei newid wedi ei nodi.	Mae'r gwaith hwn yn dibynnu ar yr SCG yn cyhoeddi canllawiau a chynghor sy'n cydymffurfio â GDPR. Bydd y weithred yn cael ei gohirio nes bydd gwefan y rheolydd cenedlaethol wedi ei diweddarau.
Allwedd: Gwyrdd – wedi eu cwblhau; Melyn elfennau y mae angen eu cwblhau			

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
CYFARFOD:	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
DYDDIAD:	1 Medi 2020
TEITL YR ADRODDIAD:	Pryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban 2019-20
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Sicrwydd ar Gydymffurfiaeth â Pholisi
ADRODDIAD GAN:	Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro
SWYDDOG CYSWLLT:	Swyddog Gwybodaeth a Chwynion Corfforaethol Est. 2588 bjxcs@ynysmon.gov.uk

PRYDERON A CHWYNION

Rhagarweiniad a Chrynodeb

1. Mae'r adroddiad hwn yn rhoi gwybodaeth am faterion sy'n codi o dan [Bolisi Pryderon a Chwynion](#) y Cyngor am y cyfnod 1 Ebrill 2019 - 31 Mawrth 2020. Bwriedir i'r adroddiad hefyd gynnwys unrhyw ddatgeliadau a wnaed dan y drefn chwythu'r chwiban yn ystod yr un cyfnod.
2. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol ond dim ond y rhai hynny lle nad yw'r achwynydd yn ddefnyddiwr gwasanaeth. Ymdrinnir â chwynion defnyddwyr gwasanaeth o dan y [Polisi Gwasanaethau Cymdeithasol - Y Weithdrefn Sylwadau a Chwynion ar gyfer Plant ac Oedolion](#). Adroddir ar y rhain yn flynyddol i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.
3. Gall cwynion ddarparu gwybodaeth werthfawr am y modd yr ydym yn perfformio, yr hyn y mae defnyddwyr yn ei feddl am ein gwasanaethau, a sut a ble y dylem ganolbwyntio gwelliannau.
4. Yn ystod y cyfnod 1 Ebrill 2019 - 31 Mawrth 2020, derbyniwyd 136 o bryderon a 69 o gwynion gyda 2 o'r 69 yn cael eu tynnu'n ôl cyn archwiliad. Felly, mae 67 o gwynion wedi eu hymchwilio ac wedi derbyn ymateb yn y cyfnod.

Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) yn diffinio "pryder" fel mynegiant o anffodlonrwydd y gellir ei ddatrys 'yn y fan a'r lle', yn y man cyswllt cyntaf, neu yn fuan wedyn. Fel arfer, mae cyn yn fwy difrifol o ran natur, yn aml nid yw'n bosib ei hunioni, ac yn gyffredinol mae angen ymchwiliad i'r amgylchiadau cyn y gellir darparu ymateb neu ddatrasiad.

5. O'r 67 o gwynion y deliwyd â hwy yn ystod y cyfnod, cadarnhawyd 13 yn llawn, cafodd 5 eu cadarnhau'n rhannol ac ni chadarnhawyd 49 ohonynt. Cafodd 8 cynwedd wedi bod trwy'r broses fewnol eu hywch-raddio i'r OGCC ond bu gwrthod yr 8.

6. Mae'r nifer o gwynion yr ymchwiliwyd iddynt ar oddeutu'r un lefel â 2018/2019 a dangosir y rhain yn y tabl isod.
7. Mae'r Cyngor hefyd yn cyhoeddi [data cwynion](https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cymryd-rhan/Cwynion-swyddogol/Ystadegau-cwynion-y-cyngor.aspx) bob mis.
<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cymryd-rhan/Cwynion-swyddogol/Ystadegau-cwynion-y-cyngor.aspx>
8. Y gyfradd gyffredinol o ran ymateb i gwynion o fewn y terfyn amser penodedig (20 diwrnod gwaith) oedd 94%. Pan fydd ymatebion yn hwyr, disgwylir i wasanaethau anfon 'ymateb dal' i'r achwynydd i roi gwybod iddynt am y cynnydd ac i egluro'r rhesymau dros yr oedi a rhoi rhyw syniad ynghylch yr amserlen ymateb.

Crynodeb o Bryderon a Chwynion fesul Gwasanaeth ar gyfer 2019 – 2020

Gwasanaeth	Nifer y pryderon	Nifer y cwynion	Nifer a gadarnh awyd	Nifer a gadarnha wyd yn rhannol	Nifer a wrthodwyd	Nifer yr ymatebion hwyr (nifer o ddyddiau yn hwyr)
Adnoddau						
Adnoddau	32	25	10	2	13	3 (1x 5 / 2 x 4)
Dysgu Gydol Oes						
Dysgu (ac eithrio ysgolion)	4	1	1	-	-	-
Priffyrdd, Gwastraff & Eiddo						
Eiddo	-	1	-	-	1	-
Gwastraff	14	1	-	-	1	-
Priffyrdd	16	7	1	-	6	-
Rheoleiddio & Economaidd						
Cynllunio	4	12 (-1)	-	-	11	-
*Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	-	1	-	-	1	-
Gwarchod y Cyhoedd	1	5	-	-	5	-
Hamdden	20	1	-	1	-	-
Morwrol	1	1	-	-	1	-
Tai						
Tai	43	13 (-1)	1	2	9	1 (10)
*Tai/ Eiddo a Chyfreithiol	-	1	-	-	1	-
Trawsnewid						
Cyswllt Môn	1	-	-	-	-	-
Cyfansymiau	136	69 (67)	13	05	49	04

* Yn ymwneud â mwy nag un gwasanaeth

O ddadansoddiad o'r tabl uchod, roedd 8% o'r cwynion a dderbyniwyd (i lawr o 9% yn 2018/19) yn deillio o bryderon a uwch-gyfeiriwyd sy'n dangos bod y Gwasanaethau yn delio'n effeithiol â phryderon ac felly'n cyfyngu cwynion ffurfiol. Gall achwynwyr fynd â'u cwynion yn uniongyrchol i'r broses gwyno fewnol ffurfiol ac o'r cwynion ffurfiol a dderbyniwyd, dilynodd 86% ohonynt y llwybr hwn, ac fe anfonwyd y 6% (4 o'r 67) a oedd yn

weddill at y Cyngor gan OGCC a wrthododd ddelio â hwy nes fod popeth posib wedi cael ei wneud i ddatrys y materion drwy broses fewnol y Cyngor yn y lle cyntaf.

9. Gwersi a Ddysgwyd

Mae'r [Polisi Pryderon a Chwynion](#) yn rhoi pwyslais ar ddysgu gwersi o gwynion a thrwy hynny wella gwasanaethau. Mae'r argymhellion blaenorol sydd wedi eu cadarnhau gan y Pwyllgor yma bellach wedi dod yn rhan o fusnes fel arfer wrth ddelio efo cwynion.

Fel y crybwyllwyd uchod, cadarnhawyd 13 o gwynion a chadarnhawyd 5 cwyn yn rhannol yn ystod 2019/20. **Mae Atodiad 1** yn esbonio pa wersi a ddysgwyd ac unrhyw ymarfer sydd wedi esblygu o ganlyniad o'r canfyddiadau hyn.

10 Cwynion i OGC

Cwynion am Wasanaethau

Nid oes hawl fewnol i apelio yn erbyn penderfyniad a wnaed mewn ymateb i gŵyn, ond mae'r [Polisi Pryderon a Chwynion](#) yn cynnwys yr opsiwn o uwch-gyfeirio cwyn i'r OGCC pan fo'r achwynydd yn parhau i fod yn anfodlon ag ymateb y Cyngor.

Cafodd 20 o gwynion y mae'r broses hon yn berthnasol iddynt eu cyflwyno i OGCC o fewn amserlen yr adroddiad. Uwch-gyfeiriwyd 8 ohonynt yn dilyn ymatebion ffurfiol o dan Weithdrefn Gwyno'r Cyngor a gwnaethpwyd 12 o gwynion yn uniongyrchol i OGCC. Ni chafod unrhyw un o'r cwynion eu hymchwilio.

Cwynion am Aelodau

Rhaid i unrhyw gŵyn yn erbyn aelod etholedig fod wedi'i seilio ar achos honedig o dorri Côd Ymddygiad yr Aelodau, gyda'r Ombwdsmon yn gweithredu ei awdurdod i gynnal yr 'hidlad cyntaf' (h.y. asesu teilyngdod) cyn penderfynu a ddylid bwrw ymlaen ac ym mha fodd.

Yn ystod 2019/20, derbyniwyd un gŵyn dan y côd ymddygiad gan OGCC yn erbyn Cyngorydd Sir ond cafodd ei chau ar ôl yr asesiad cychwynnol heb ymchwiliad.

Caiff gwybodaeth gyfyngedig am gwynion o'r fath ei hadrodd yn ffurfiol i Bwyllgor Safonau'r Cyngor Sir ddwywaith y flwyddyn.

<http://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/ieListMeetings.aspx?CId=148&Year=0&LLL=1>

Er mwyn cael darlun cyflawn, caiff cwynion am aelodau etholedig y Cynghorau Tref a Chymuned, mewn perthynas â'r un Cod Ymddygiad, eu hadrodd hefyd ddwywaith y flwyddyn i Bwyllgor Safonau'r Cyngor Sir.

Mae crynodebau hefyd ar gael yn Nghrynodeb Llyfr Achosion chwarterol OGCC a welir yn <https://www.ombwdsmon.cymru/code-of-conducts/>

11 Cwynion sy'n gysylltiedig ag iaith

Ni dderbyniwyd unrhyw gŵyn ffurfiol yn ystod y flwyddyn.

Fodd bynnag, derbyniwyd a chofnodwyd chwech mynegiant o bryder. Roedd y rhain yn ymwneud â'r materion isod:-

- Cwyn yn ymwneud ag ymgynghoriad ar y cwrs golff ac am beidio a cheisio barn y cyhoedd ar unrhyw asesiad effaith sydd wedi'i gyhoeddi o safbwynt y Gymraeg a Chydraddoldeb.
- Cais Rhyddid Gwybodaeth cyfrwng Cymraeg wedi'i gyflwyno trwy Ap Môn. Roedd cynnwys yr e-bost yn cydnabod yn Gymraeg ond y llinell pennawd yn Saesneg.
- Cwyn nad oedd y Cyngor yn defnyddio ffurfiau cywir ar leoliadau ym Môn ar Croeso Môn (er y defnyddiwyd ffurfiau cyfrwng Cymraeg).
- Pryder bod enwau Cymraeg yn cael eu newid/mewn perygl o ddiflannu. Galw am ddeddfwriaeth newydd i ddiogelu a pharchu enwau lleoedd.
- Cwyn nad oedd ddosbarthiadau ymarfer corff ar yr Ynys yn cael eu cynnal yn y Gymraeg.
- Cwyn bod y Cyngor wedi defnyddio enwau gwneud Saesneg ar gyfer traethau ar ei wefan. Yn ogystal, nid oedd modd anfon neges uniongyrchol trwy'r cyfrif Cymraeg, @CroesoMôn er bod modd gwneud hynny drwy'r cyfrif cyfrwng Saesneg.

Cafodd y chwe mater eu trin heb orfod eu huwchgysfeirio'n gwynion ffurfiol.

Adroddir ar unrhyw gwynion eraill sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg yn flynyddol yn yr [Adroddiad Blynyddol ar y Safonau Iaith Gymraeg](#).

Yn ogystal, mae gan y cyhoedd yr hawl i gwyno'n uniongyrchol i Gomisiynydd yr Iaith Gymraeg ond ni chaiff y cwynion hyn eu hanfon yn ôl i'r Cyngor i'w hymchwilio ac felly nid ydynt wedi'u cynnwys yn yr adroddiad hwn. Nodir cwynion o'r fath yn yr Adroddiad Blynyddol ar y Safonau Iaith Gymraeg a gyhoeddir ar Wefan y Cyngor erbyn 30 Mehefin bob blwyddyn:- <https://www.ynysmon.gov.uk/documents/Dogfennau-Cy/Cyngor/Iaith/Adroddiad-Blynyddol-ar-Safonau'r-Iaith-Gymraeg-2019-20.pdf>

CHWYTHU'R CHWIBAN

12. Mae [Polisi Chwythu'r Chwiban](#) y Cyngor wedi'i ddyfeisio i annog a galluogi gweithwyr godi pryderon, sy'n rhan o sgôp y Polisi, heb ofni erledigaeth neu wahaniaethu. Chwythu'r chwiban yw'r term poblogaidd a ddefnyddir pan fo aelod o staff (mae'n cynnwys contractwyr ond nid yw'n berthnasol i'r cyhoedd neu aelodau etholedig) yn codi pryderon ynghylch twyll, trosedd, perygl neu risg ddifrifol a allai fygwth y cyhoedd, eu cydweithwyr neu enw da'r Cyngor.
13. Fel yr adroddwyd yn adroddiad y llynedd, cafodd y ddogfen Polisi ac Arweiniad ei hadolygu ym mis Mai 2019. Cyhoeddwyd y Polisi diwygiedig ym mis Mehefin a daeth yn bolisi Clicio i Dderbyn y Porth Polisi ar gyfer staff y Cyngor yn ystod y mis hwnnw. Adroddwyd ar y data cydymffurfio i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 3 Medi 2019, yn nodi graddfa gydymffurfio o 89% (855 allan o 960) fel ar 16 Gorffennaf 2019. Roedd y raddfa gydymffurfio fel ar 28 Gorffennaf 2020 yn 94% (930 allan o 988).

14. Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth wedi cytuno ar lefel yr wybodaeth a ddarperir fel arfer yn yr adroddiad hwn oherwydd, yn wyneb natur anorfod sensitif materion o'r fath, a rhwymedigaeth gyfreithiol y Cyngor i ddiogelu Chwythwyr Chwiban rhag niwed yn y gweithle, dim ond gwybodaeth gyfyngedig fydd yn cael ei datgelu bob amser.

15. Yn ystod 2019/20, derbyniwyd un pryder dan y polisi chwythu'r chwiban ac fe'i nodir isod.

Y dyddiad y codwyd y pryder	Math o ddatgeliad / Adroddwyd i	Natur y Pryder	A gynhaliwyd ymchwiliad ?	Canlyniad	Gwersi a Ddysgwyd	Canlyniadau wedi eu bwydo'n ôl i'r sawl chwythodd y chwiban
24.04.2019	Lefel Gyntaf / Y Cyn Brif Weithredwr	Honiadau o dorri amrywiaeth o reolau lechyd a Diogelwch, camddefnyddio offer trwm ac offer arall, honiad o ddwyn eiddo, camreoli cyffredinol a diwylliant o fwlio ac aflonyddu.	Do	2 ymchwiliad wedi eu cynnal 1 ymchwiliad mewnol cychwynnol ac 1 ymchwiliad allanol annibynnol	Yn dilyn yr ymchwiliad annibynnol, fe baratowyd Cynllun Gweithredu gan y Gwasanaeth er mwyn mynd i'r afael â chanfyddiadau'r adroddiad. Dechreuwyd y gwaith o weithredu'r argymhellion yn y Cynllun Gweithredu ar 05/06/2020 ac mae cynnydd yn cael ei adolygu bob pythefnos ac yn cael ei adrodd yn ôl arno i'r Dirprwy Brif Weithredwr.	Do 7/5/2020 & 9/6/2020

* Mae datgeliad lefel gyntaf yn golygu y rhoddwyd gwybod am y mater yn fewnol yn y Cyngor o gymharu â datgeliad ail lefel (i Reoleiddwyr) neu ddatgeliad trydydd lefel (i'r cyfryngau).

16. Penderfyniad/Argymhellion y Pwyllgor hwn

1. Mae'r Pwyllgor yn derbyn bod yr adroddiad hwn yn darparu sicrwydd rhesymol bod y Cyngor yn cydymffurfio â'r prosesau sy'n ofynnol dan ei **Bolisi Pryderon a Chwynion** a'i **Bolisi / Canllawiau Chwythu'r Chwiban**.
2. Bod y Pwyllgor yn adolygu'r tabl Gwersi a Ddysgwyd yn **Atodiad 1**, sy'n cynnwys gwybodaeth a ddarperir gan y gwasanaethau i'r Swyddog Gwybodaeth a Chwynion

Corfforaethol, a bod y Pwyllgor yn rhoi adborth i'r gwasanaethau ar lefel y manylion a gasglwyd ac yn gwneud argymhellion ar gyfer unrhyw gamau unioni angenrheidiol, e.e. hyfforddiant penodol ac ati.

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

Mae'r Polisi Pryderon a Chwynion yn rhoi pwyslais ar ddysgu o gamgymeriadau a rhoi mesurau yn eu lle rhag i'r un camgymeriadau gael eu hailadrodd. Darperir Adroddiad Cwynion Blynnyddol i Bwyllgor Archwilio a Llywodraethu'r Cyngor ym mis Medi bob blwyddyn. Adroddir ar y gwersi a ddysgwyd yn sgil unrhyw gwynion a gadarnhawyd neu a gadarnhawyd yn rhannol mewn tabl fel atodiad i'r adroddiad hwnnw. Mae'r tabl yn nodi enw'r gwasanaeth, y camgymeriad a nodwyd a'r camau a gymerwyd i gywiro hynny.

Mae felly'n hanfodol bod y wybodaeth y byddwch yn ei darparu ar ddiwedd pob proses ymchwilio i gŵyn yn nodi'n glir eich canfyddiadau a pha weithredoedd yr ydych wedi eu cymryd / yr ydych yn bwriadu eu cymryd, er mwyn sicrhau nad yw'r camgymeriad a nodwyd yn cael ei ailadrodd. Mae'r Pwyllgor wedi mynegi y gall alw ar Benaethiaid Gwasanaeth i gadarnhau bod camau cywiro wedi eu cymryd o fewn yr amserlenni a nodwyd. Er mwyn hwyluso'r gwaith o ysgrifennu adroddiadau yn y dyfodol fe anfonir y ffurflen hon atoch i'w llenwi bob tro y byddwch yn cadarnhau cwyn yn llawn neu'n rhannol. Bydd y wybodaeth y byddwch yn ei darparu yn cael ei rhannu â'r Pwyllgor mewn cyfarfod cyhoeddus.

Canllawiau i'r Gwasanaethau ar sut i gwblhau'r ffurflen		
Disgrifiad o'r Categori	Manylion / Enghreifftiau	Enghreifftiau o'r camau a gymerwyd
Camgymeriad syml / dim angen am gamau pellach	Camgymeriad dilyn / untro sydd wedi'i gywiro / materion a brofwyd wrth i system newydd gael ei chyflwyno / cyfnod o bwysau uchel	Wedi siarad â'r aelod perthnasol o staff ac wedi eu hatgoffa o'r angen i fod yn ofalus / i gadw data pan fydd y galw yn uchel.
Mater Gofal Cwsmer	Diffyg ymateb i ohebiaeth / heb ffonio rhywun yn ôl yr addewid.	Cyfarwyddiadau clir wedi eu darparu / materion gofal cwsmer wedi eu trafod ym mhob cyfarfod tîm (cofnodion wedi eu cymryd / Gwasanaethau yn cyflwyno ac yn monitro rhai dangosyddion perfformiad allweddol.
Angen Hyfforddiant neu Oruchwyliaeth	Materion ymddygiad neu gamgymeriadau wrth ddehongli cyfarwyddiadau	Aelod o staff wedi'i anfon ar gwrs hyfforddiant / goruchwyliaeth gan aelod mwy profiadol o staff.
Newid mewn polisi neu broses	Camgymeriadau mewn proses / polisi wedi eu darganfod o ganlyniad i ymchwiliad i gŵyn sydd wedi arwain at gyflwyno newidiadau.	Ffurflenni newydd wedi eu cyflwyno / angen gwahanol dystiolaeth / newidiadau i lwybrau (e.e. casgliadau bin)

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

Crynodeb o'r gwersi a ddysgwyd 2019/2020				
Cyf	Gwasanaeth	Camgymeriad(au) a nodwyd	Camau Adferol – nodwch categori'r camgymeriad(gweler uchod) a nodwch pa gamau sydd wedi eu cymryd neu y bwriedir eu cymryd ac erbyn pryd	Weithred wedi cwblhau
Dysgu Gydol Oes				
F465	Dysgu	Diffyg cyfathrebu clir rhwng gwasanaethau yn golygu na chafodd prisiau newydd tocynnau bws ei gyfathrebu i bawb perthnasol a gofynnwyd i rieni dalu pris uwch na nodwyd yn y llythyr.	Newid mewn polisi neu broses – cyfarfodydd rheolaidd wedi eu trefnu gyda phawb perthnasol er mwyn sicrhau bod prisiau newydd wedi eu rhannu â phawb perthnasol. Ffurflen ar-lein newydd er mwyn gofyn am docyn bws yn barod i gael ei gweithredu. Fodd bynnag mae oedi o ganlyniad i sefyllfa Covid-19 nid yw'n glir sut bydd trefniadau teithio yn edrych o fis Medi 2020	Yn rhannol.
Rheoleiddio & Economaidd				
F454	Rheoleiddio a Economaidd (Hamdden)	Manylion wedi eu cymryd gan aelod newydd o staff a olygodd fod cwsmer wedi eu rhoi mewn doscarth ar yr wythnos anghywir a phan y bu'r cwsmer gyrraedd y dosbarth doedd dim bel car gael iddynt allu cymryd rhan yn dosbarth.	Angen hyfforddiant ar gyfer yr aelod newydd o staff.	Do - Rhagfyr 2019
Priffyrdd, Gwastraff & Eiddo				
F425	Priffyrdd	Ni weithredodd y bws ysgol o dan sylw ar y bore Llun 1 Gorffennaf 2019.	Gweithredwr wedi ei atgoffa o'l ddyletswyddau cytundebol mewn llythyr dyddiedig 12 Gorffennaf 2019.	12 Gorffennaf 2019.
Tai				
F445	Tai	Wedi'i gadarnhau yn rhannol – gwaith cynnal a chadw ddim i	Camgymeriad syml / dim angen am gamau pellach. Gwaith cynnal a chadw wedi ei gwblhau i lefel a oedd yn foddhaol i'r cwsmer.	Do

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

		fyny i'r safon a ddisgwylir gan yr Awdurdod.		
F450	Tai	Wedi'i gadarnhau – Amser ymateb gwael i'r 'galwad allan mewn argyfwng' neu'r contractwr trydydd parti.	Newid mewn polisi neu broses Cŵyn wedi'i thrafod ag uwch reolwyr contractwyr trydydd parti, sicrwydd y bydd y broses yn cael ei datrys er mwyn gwella'r gwasanaeth. Rhoddwyd hyfforddiant i staff mewnol hefyd ar ddelio ag unrhyw alwadau tebyg yn y dyfodol.	Do
F455	Tai	Wedi'i gadarnhau y rhannol – ôl-ddyledion rhent wedi eu cronni yn ystod y cyfnod cyn symud i mewn i'r eiddo	Angen hyfforddiant neu oruchwyliaeth, Swyddogion yn cael eu hatgoffa a'u hyfforddi y dylent fod yn fwy rhagweithiol wrth gefnogi cyfathrebu ar y safle rhwng contractwyr a thenantiaid tra bo gwaith yn cael ei wneud ar eiddo'r Cyngor.	Do
Adnoddau				
F415	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – budd-dâl tai wedi'i dalu i gyfrif rhent yn anghywir.	Newid yn y broses: y gweithredoedd canlynol wedi eu cytuno arnynt – - Lle mae ymholiad yn berthnasol i wasanaethau/adranau eraill, mae pwynt cydlynu mewnol a chyswllt clir; - Proses o wneud addasiadau a dileu dyledion i gael ei hadolygu; - Mater hyfforddiant o ran cwynion a dderbyniwyd yn uniongyrchol i'r adran hon a sut i'w cofnodi; lawndal o £100 wedi ei dalu oherwydd yr anghyfleustra a nifer y camgymeriadau a oedd wedi digwydd.	Argymhellion wedi'u gweithredu erbyn 01.05.2019
F421	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – wedi codi y premiwm ar 2 ^{il} gartrefi mewn camgymeriad	Camgymeriad syml: Atgoffa staff o bwysigrwydd ail gyfrifo cynlluniau rhandaliadau pan fydd ad-daliadau yn cael eu prosesu. Bil diwygiedig wedi'i anfon.	Argymhellion wedi'u gweithredu erbyn 01.01.2020
F452	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – heb ei ddelio ag ef o fewn yr amserlen oherwydd diffyg capasiti.	Er mwyn creu capasiti er mwyn rhoi'r systemau angenrheidiol yn eu lle ac er mwyn ymateb i ymholiadau o fewn amserlenni rhesymol, mae'r Cyngor wedi creu 2 rôl newydd o fewn yr Adain	Strwythur newydd yn ei le. Dechrau hyfforddiant ac fe

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

			Cyflogres a fydd wedi eu hymrwymo i wneud gwaith Pensiynau a gwaith cysylltiedig.	ddylai'r mater hwn gael ei ddatrys.
F456	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – asesiad anghywir o ostyngiad a dim cyfathrebu o ran y penderfyniad.	Mater Gofal Cwsmer / Newid yn y Broses: cytunwyd ar y gweithredoedd canlynol - • Aseiad Budd-dâl Tai / Hawliad Gostyngiad y Dreth Gyngor wedi'i gywiro; • Gwrthdroi penderfyniad i ganslo Budd-dâl Tai / Hawliad Gostyngiad y Dreth Gyngor wedi'i gywiro; • Proses wedi'i diwygio ar gyfer gweinyddu Hawliadau Gostyngiad y Dreth Gyngor pan mae Credyd Cynhwysol (CC) yn rhan o'r taliad; • Wedi adnabod a chywiro ffiniau'r system er mwyn sicrhau bod Rhybuddion Gostyngiad y Dreth Gyngor yn cael eu rhoi bob amser.	Popeth wedi'i weithredu erbyn 27.11.2019
F457	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau yn rhannol – y casglwr dyledion a benodwyd heb dderbyn y wybodaeth gywir. Nid oedd y dyledwr yn atebol am ran o gyfnod yr anfoneb.	Mater Gofal Cwsmer: ymchwiliad canlynol wedi'i sefydlu - • Dim ond rhan o'r ddyled oedd yn ddyledus; • Rhai anfonebau wedi eu dyblygu; • Dyledion eraill heb eu cynnwys; • Yn dilyn addasiadau oherwydd oedran y dyledion cafodd y balansau eu dileu a oedd yn werth £82.13.	Gweithredwyd erbyn 12.12.2019
F461	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – oedi wrth godi gwaharddiad ar hawliad Budd-dâl tai a gwybodaeth a oedd yn gwrthdaro i'r hawliwr ynghyd â methu â chynghori bod yr hawliad wedi'i wahardd.	Mater Gofal Cwsmer: ymchwiliad wedi'i sefydlu – • Achoswyd dryswch i'r hawliwr oherwydd gwybodaeth wahanol; • Ni wnaeth yr un wybodaeth gynghori'r hawliwr am statws yr hawliad; • Gallai gwaharddiad yr hawliad fod wedi ei godi yn gynharach gan fod y wybodaeth wedi'i derbyn;	Gweithredwyd erbyn 17.02.2020

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

			Gwnaed cais am wybodaeth ddiangen a oedd eisoes wedi'i derbyn gan arwain at waharddiad diangen o'r hawliad. Adolygiad o'r gweithdrefnau gwahardd i gael ei gynnal a hysbysu staff sut i ddilysu dyddiadau dechrau hawlio.	
F464	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – gellid fod wedi defnyddio llwybrau adfer gwahanol er mwyn adfer y ddyled, oherwydd bregusrwydd.	Materion Gofal Cwsmer / Newid mewn Proses: Ymchwiliad wedi'i sefydlu – - Penderfyniad anghywir bod llygredd cyfalaf wedi bod er mwyn hawlio Gostyngiad y Dreth Gyngor; - Methu â hysbysu'r hawliwr am y cynnydd o ran y cais i ailystyried; - Methiant i ateb llythyr - Arweiniodd hyn at ddyled di-angen yn cael ei chodi. Ymddiheuriad i'w darparu am y pryder a'r anghyfleustra a achoswyd. Cadarnhad i'w ddarparu o'r asesiad Gostyngiad y Dreth Gyngor a fyddai'n canslo'r gordaliad anghywir. Angen hyfforddiant wedi'i adnabod er mwyn sefydlu a oedd llygredd cyfalaf er mwyn hawlio budd-dal neu ostyngiad yn unol â rheoliadau.	Gweithredwyd erbyn 23.01.2020
F466	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – methiant i hysbysu'r hawliwr y byddai'r ddyled yn cael ei dileu. Ni wnaeth Adran y Dreth Gyngor brosesu'r dileu. Camgymeriad system wedi codi ac heb ei adnabod.	Materion Gofal Cwsmer / Newid mewn Proses: ymchwiliad wedi'i sefydlu – - Penderfyniad wedi'i wneud ym mis Gorffennaf 2017 i ddileu gordaliad ac i beidio â mynd ar ôl y ddyled heb ei weithredu; - Ni hysbyswyd yr hawliwr am y penderfyniad hwn;	Gweithredwyd erbyn 16.02.2020

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

Tudalen 40

			• Adolygiad ym mis Gorffennaf 2017 wedi delio â'r gallu i adfer y ddyled ac nid pam y bu godi; • Gweithrediad diddymiaidau nad oedd yn ddibynol i'r hawliad gwreiddiol yn anghywir ac fe ddylent fod wedi eu handabod ar amer yr apêl; • Dim gordaliad wedi digwydd Ymddiheuriad wedi'i roi ar sut y cafodd yr apêl wreiddiol ei delio â hi. Ail asesu'r hawliad yn ôl i 2013 er mwyn cywiro'r camgymeriad. Gwirio'r holl ddiddymiaidau eraill nad oeddent yn ddibynol yn y system er mwyn sicrhau cywirdeb a thrafod y paramedrau â'r darparwr meddalwedd. Rhoddwyd ymddiheuriad am y straen a'r anghyfleustra a achoswyd. Holl gostau adfer wedi eu canslo.	
F469	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – methu ag ymateb o fewn amserlen resymol i gais i ail ystyried penderfyniad i beidio â rhoi gostyngiad Budd-dâl Tai / Gostyngiad y Dreth Gyngor.	Materion Gofal Cwsmer / Newid mewn Proses: ymchwiliad wedi'i sefydlu - • Asesiad anghywir o lygredd bwriadol o gyfalaf er mwyn hawlio budd-dâl; • Oedi sylweddol wrth ddelio â chais i ail-ystyried yr asesiad gwreiddiol; • Dim llythyr diweddar wedi'i roi o ran cynnydd y cais ail-ystyried. Ymddiheuriad wedi'i roi am y pryder a'r anghyfleustra a achoswyd. Hawliad wedi'i ail asesu a talwyd y Gostyngiad yn y Dreth Gyngor.	Gweithredwyd erbyn 31.01.2020
F470	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau - y mater o rybuddion atgoffa statudol ar	Materion Gofal Cwsmer / Newid mewn Proses: adolygiad wedi'i ymgymryd ag ef a sefydlodd bod –	Gweithredwyd ar unwaith

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

		gyfer y Dreth Gyngor heb ei thalu pan oedd y dyledwr yn destun Trefniant Gwirfoddol (IVA).	Angen am gam ychwanegol yn y weithdrefn IVA lle mae ei ddal am 3 mis yn galluogi amser digonol i'r IVA allu cael ei brosesu yn llawn.	
F472	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – oedi wrth brosesu'r hawliad CTR.	Materion Gofal Cwsmer / Newid mewn Proses: sefydlodd ymchwiliad - • Hysbyswyd yr hawliwr o'r angen i hawlio Credyd Cynhwysol; • Llythyr hysbysu heb ei anfon er mwyn cadarnhau'r penderfyniad fod yr hawliad yn anghymwys oherwydd gwybodaeth na dderbyniwyd; • Oedi nad oedd modd ei gyfiawnhau wrth hysbysu'r hawliwr fod yr hawliad wedi'i wneud yn anghymwys; • Roedd yna hefyd oedi ychwanegol wrth weinyddu'r hawliad • Angen gwella'r llythyrau cais am wybodaeth er mwyn cymryd i ystyriaeth yr oedi o 5 wythnos mewn prosesu hawliadau credyd Cynhwysol h.y. peidio â gwneud hawliad yn anghymwys ar ôl 4 wythnos os nad yw gwybodaeth mewn perthynas â Chredyd Cynhwysol wedi'i dderbyn tan ar ôl 5 wythnos; Darparwyd ymddiheuriad am yr anghyfleustra a'r straen a achoswyd, rhoddwyd ad-daliad a chafodd y geiriad ar y llythyrau yn gofyn am fwy o wybodaeth ei ddiwygio - yn enwedig ar gyfer hawlwyr Credyd Cynhwysol.	Gweithredwyd erbyn 01.03.2020

Ffurflen Hysbysu am Gwynion a Gadarnhawyd neu a Gadarnhawyd yn rhannol Atodiad 1

F474	Adnoddau	Wedi'i gadarnhau – trin cyfrif y Dreth Gyngor yn anghywir o ganlyniad i IVA	Newid yn y broses / angen hyfforddiant: Gan ei fod yn faes arbenigol mae'r ymdriniaeth o gyfrifon sy'n destun IVA wedi ei ddatrys drwy ddyrannu adnodd staff a chael rhan o'r ddyletswydd i ymwneud ag ICA a nhw yw'r prif gyswllt ar gyfer materion methdalau /methdaliad. Staff wedi eu hatgoffa i gyfeirio'r holl achosion IVA i'r adnodd ychwanegol.	Gweithredwyd ar unwaith
------	----------	---	---	-------------------------

Cyngor Sir Ynys Môn	
Adroddiad i:	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
Dyddiad:	1 Medi 2020
Teitl:	Derbyn Polisiâu - Adroddiad ar Gydymffurfiaeth Blwyddyn 3
Adroddiad gan:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor / Swyddog Monitro)
Pwrpas yr Adroddiad:	Rhoi gwybod i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu am y sefyllfa gyfredol o ran derbyn polisiâu ar draws y Cyngor.

1.0 Cefndir

Mae system rheoli polisiâu'r Cyngor - y Porth Polisi - wedi bod ar gael i staff fel llyfrgell electronig ers mis Tachwedd 2016. Fe gychwynnodd y gofynion o ran derbyn polisiâu ar 24 Ebrill 2017. Dyma'r trydydd adroddiad ar gydymffurfiaeth i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

Ar 10 Mehefin 2019, fe benderfynodd yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) y dylid gostwng y nifer o bolisiau yn y set graidd o un ar bymtheg i'r naw polisi canlynol. Fe gyflwynwyd y polisi cyntaf o'r rhain i'w ail-dderbyn ar 1 Hydref 2019:

1. Polisi Offer Sgrin Arddangos
2. Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol
3. Safonau Iaith Gymraeg
4. Polisi Diogelu Data
5. Polisi Diogelwch TG
6. Polisi Diogelu Corfforaethol
7. Cod Ymddygiad i Swyddogion
8. Polisi Chwythu'r Chwiban
9. Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth

Bydd y naw polisi yma angen eu derbyn dim ond un waith pob dwy flynedd, ond mae'n orfodol bod staff newydd yn eu derbyn trwy gydol yr amser.

2.0 Monitro cydymffurfiaeth

Cyflwynir adroddiadau cydymffurfiaeth fesul gwasanaeth i'r UDA ar ddiwedd y cyfnodau o 6 wythnos a roddir i dderbyn pob polisi. Mae'r holl bolisiau'n parhau i fod ar gael i'w derbyn ar ôl y dyddiadau cau, fel bod defnyddwyr sydd heb gwblhau polisi ar amser, beth bynnag fo'r rheswm, yn gallu dal i fyny.

Mae'r e-byst atgoffa wythnosol a gynhyrchir gan y Porth Polisi'n rhestru'n awtomatig pob polisi sy'n weddill i bob defnyddiwr. Yn ychwanegol, gan fod y Porth yn diweddarau dros nos i gydweddu â Chyfeirlyfr Gweithredol y Cyngor, mae unrhyw ddefnyddwyr newydd yr ychwanegir at y grwpiau gwasanaeth TG yn cael eu cynnwys yn awtomatig o fewn 24 awr.

Mae gan bob Cyfarwyddwr/Pennaeth Gwasanaeth, ynghyd â staff sy'n cael eu henwebu ganddynt, fynediad uniongyrchol at y Porth er mwyn monitro cydymffurfiaeth o fewn eu gwasanaethau eu hunain.

3.0 Y sefyllfa gyfredol

3.1 Y set graidd o bolisiau corfforaethol

Fe gychwynwyd ail-gyflwyno polisiau i'w derbyn ar 1 Hydref 2019 yn unol â'r amserlen. Fodd bynnag, fe benderfynwyd atal y broses ar 23 Mawrth 2020 a hynny oherwydd yr angen i ail-flaenoriaethu gwaith y Cyngor er mwyn ymateb i'r argyfwng Covid-19. Rhoddwyd gwybod i staff y dylid cwblhau unrhyw bolisiau a oedd yn weddill yn y cyfamser a bod y Porth Polisi'n parhau i fod ar gael ar gyfer mynediad at bolisiau er gwybodaeth. O ganlyniad i'r penderfyniad i atal y broses, dim ond y ddau bolisi isod sydd wedi'u hail-gyflwyno i'w derbyn hyd yn hyn:

- Polisi Offer Sgrîn Arddangos
- Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol

Mae'r adroddiad yma hefyd yn cynnwys data cydymffurfiaeth am y polisi olaf yn yr gyfres flaenorol - y Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth – a gyflwynwyd i'w dderbyn ar 29 Gorffennaf 2019. Nid oedd modd cynnwys y polisi yma yn adroddiad y llynedd gan nad oedd y cyfnod derbyn o chwe wythnos wedi dod i ben.

Mae'r system yn parhau i anfon ebyst wythnosol i atgoffa staff sydd heb gwblhau polisiau ac i ofyn i unrhyw staff newydd dderbyn y polisiau craidd am y tro cyntaf. Fodd bynnag, daethwyd i'r amlwg yn ddiweddar bod y Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol wedi'i gau i lawr yn anfwriadol yn fuan ar ôl y cyfnod derbyn o chwech wythnos yn gynnar ym mis Mawrth. O ganlyniad, nid oedd staff a oedd heb gwblhau'r polisi o fewn yr amserlen ofynnol, staff newydd na staff a oedd wedi dychwelyd i'r gwaith yn derbyn negeseuon i'w hatgoffa bod angen derbyn y polisi yn ystod y cyfnod hwn. Fe sicrhawyd bod y polisi yn ôl yn fyw ac ar gael i'w dderbyn cyn gynted ag y canfuwyd yr amryfusedd ar 8 Gorffennaf.

Mae'r data cydymffurfiaeth hyd at 28 Gorffennaf 2020 ar gyfer y tri pholisi uchod i'w gweld yn Atodiad 1.

Mae'r tabl isod yn cymharu cyfraddau cydymffurfiaeth pob gwasanaeth ar gyfartaledd dros y dair blynedd diwethaf (mae'r polisiau yr adroddwyd arnynt yn 2018 a 2019 wedi'u rhestru yn Atodiad 2):

Gwasanaeth	Gorff 2018 (7 polisi)	Gorff 2019 (8 polisi)	Meh 2020 (3 pholisi)
Adnoddau	96%	99%	100%
Busnes y Cyngor	99%	98%	100%
Dysgu	99%	96%	95%
Gwasanaethau Oedolion	78%	92%	90%
Gwasanaethau Plant	99%	100%	100%
Prif Weithredwr	100%	100%	100%
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	100%	97%	99%
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	96%	93%	94%
Tai	99%	86%	78%
Trawsnewid Corfforaethol	99%	99%	100%

Dengys y data bod y mwyafrif o'r gwasanaethau wedi cynnal lefelau uchel o gydymffurfiaeth ond bod y tuedd o ran Tai ar i lawr.

3.2 Gofynion derbyn polisiâu ar gyfer staff a dargedir

Fe adroddwyd y llynedd am y bwriad i gyflwyno peilot yn gofyn i reolwyr canol dderbyn rhai polisiâu sydd ddim yn berthnasol i staff eraill o dan y drefn 'clicio i dderbyn', sef:

- Polisi Rheoli Absenoldeb
- Arweiniad ar ddynodi lefelau sgiliau iaith swyddi mewnol ac allanol
- Polisi Recriwtio a Dethol

Roedd y peilot wedi'i raglennu i gychwyn ym mis Ionawr 2020 ond fe'i ail-raglenwyd i ddiwedd Mawrth 2020 a hynny oherwydd blaenoriaethau eraill ar y pryd. O ganlyniad i argyfwng Covid-19, nid yw'r peilot wedi cychwyn eto, ond mae gwaith paratoi wedi'i wneud.

3.3 Staff sydd heb fynediad i'r Porth Polisi

Mae'r Porth Polisi'n dibynnu ar Gyfeirlyfr Gweithredol y Cyngor, ac yn cynnwys o gwmpas 1000 o ddefnyddwyr gweithredol. Fe adnabuwyd dibyniaeth y Porth ar y Cyfeirlyfr Gweithredol fel gwendid o'r cychwyn ac mae'r Pwyllgor hwn wedi mynegi pryder nad yw staff sydd ddim yn defnyddio'r Cyfeirlyfr – yr amcangyfrifir i fod o gwmpas 700 o weithwyr - yn rhan o'r broses hon, gan gynnwys:

Gwasanaethau Oedolion	Gofalwyr Cartref; Ail-alluogi; Cartrefi Gofal; Gwasanaethau Dydd; Canolfan Byron, Byw â Chefnogaeth	350
Gwasanaethau Plant	Gweithwyr Cefnogol Arbenigol	21
Dysgu	Llyfrgelloedd, Gweithwyr Ieuenctid, Staff wrth gefn, Cymorthyddion Tymhorol, Glanhawr	94

Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	Glanhawyr (yn cynnwys ysgolion), Cludiant Cymunedol Môn, Canolfannau Ailgylchu, Hyfforddwyr Beicio, Cylchwyliwyr Croesi'r Ffordd (ysgolion)	204
Rheoleiddio a Datblygu Economaid	Glanhawyr, staff caffi, staff hyfforddi	40

Fel y nodwyd yn flaenorol, daethpwyd i'r casgliad, er bod modd ehangu sgôp y Porth i gynnwys staff sydd ddim yn y Cyfeirlyfr Gweithredol, byddai angen adnoddau a chynllunio sylweddol sydd yn mynd tu draw i gylch gorchwyl gwreiddiol y system er mwyn gweithredu hyn. Felly, roedd angen adnabod gwahanol ddull i gyrraedd y gwahanol gategorïau o staff sydd ddim yn y Cyfeirlyfr Gweithredol.

Adroddwyd y llynedd y byddai trafodaethau'n cymryd lle er mwyn adnabod y categorïau risg uchaf ynghyd â datrysiadau posibl sy'n weithredol a chymesur i roi sylw i'r risg yma. Fel rhan o'r trafodaethau hynny, cytunwyd y dylid mabwysiadu proses ar bapur, trwy ddefnyddio crynodebau o'r polisiau craidd perthnasol, ynghyd â datganiad y byddai angen i staff ei arwyddo i dystio eu bod wedi darllen a deall y crynodebau o'r polisiau. Byddai'r rheolwyr gwasanaeth unigol wedyn yn gyfrifol am sicrhau bod pob aelod o'u staff wedi darllen a deall pob crynodeb ac yn arwyddo'r datganiad.

Mae crynodebau wedi cael eu drafftio ar gyfer saith o'r naw polisi craidd. Trwy ddiffiniad, ni ystyrir bod y ddau bolisi sy'n weddill – Offer Sgrin Arddangos a Diogelwch TG - yn berthnasol i'r categori yma o staff.

Y bwriad oedd cychwyn trwy arbrofi'r broses gyda staff Gwasanaethau Oedolion. Fodd bynnag, oherwydd Covid-19, ystyrir erbyn hyn na fyddai'r datrysiad arfaethedig yma lle byddai staff yn rhannu gwaith papur yn briodol. Bydd yr elfen hon o dderbyn polisiau corfforaethol felly'n parhau i gael ei hatal hyd nes y bydd datrysiad mwy ymarferol yn cael ei ganfod.

3.4 Staff sydd ddim yn cael eu cyflogi gan y Cyngor yn dechnegol

Mae gennym nifer o staff sy'n gweithio i asiantaethau, partneriaethau ayyb sydd wedi'u cynnwys yn y grwpiau gwasanaeth awtomatig a ddefnyddir ar gyfer y Porth. Ar hyn o bryd, nid yw'r mwyafrif o wasanaethau'n gofyn i staff sy'n gweithio i awdurdodau eraill, ymgynghoriaethau, partneriaethau na staff a gyflogir gan awdurdodau eraill gwblhau polisiau sydd angen eu derbyn. Fodd bynnag, er nad yw'r categorïau yma o staff yn 'weithwyr' yn dechnegol, mae yna ddisgwyliad o hyd iddynt weithio'n unol â'n polisiau a'n gweithdrefnau, yn arbennig o ran diogelu data, diogelwch, cyfrinachedd ac ymddygiad. Felly, mae'r Awdurdod angen sicrhwydd bod yr unigolion hyn yn ymwybodol ac yn cydymffurfio gyda'r polisiau corfforaethol canlynol:

- Polisi Iechyd a Diogelwch
- Safonau / Polisi Iaith Gymraeg
- Polisi Diogelu Data
- Polisi Diogelwch TG
- Polisi Diogelu Corfforaethol
- Polisi Chwythu'r Chwiban
- Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth
- Yr egwyddorion o fewn y Côd Ymddygiad i Swyddogion

I'r perwyl hyn, bwriedir cyflwyno datganiad yn gofyn i staff sydd ddim yn dechnegol yn gweithio i'r Cyngor sicrhau eu bod yn ymwybodol ac yn cydymffurfio gyda rhai polisiau corfforaethol.

4.0 Ail-gychwyn y gofynion derbyn polisiau corfforaethol

Mae'r UDA wedi penderfynu y dylai'r gofynion derbyn polisiau corfforaethol ail-gychwyn ym mis Medi 2020. Bydd y gofynion i ail-dderbyn y set craidd o bolisiau felly'n ail-gychwyn o 1 Medi 2020 ymlaen, gyda'r gofynion derbyn polisiau i reolwyr (3.2) i ddilyn o 14 Medi – mae'r polisiau perthnasol a'r amserlenni wedi'u rhestru yn Atodiad 3.

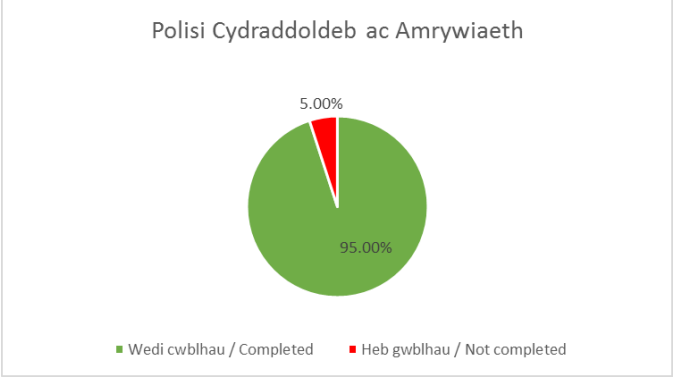
Fel y nodwyd yn rhan 3.3, bydd y gofynion o ran derbyn polisiau ar staff sydd heb fynediad at y Porth Polisi yn parhau i gael eu hatal hyd nes y bydd datrasiad mwy ymarferol yn cael ei ganfod.

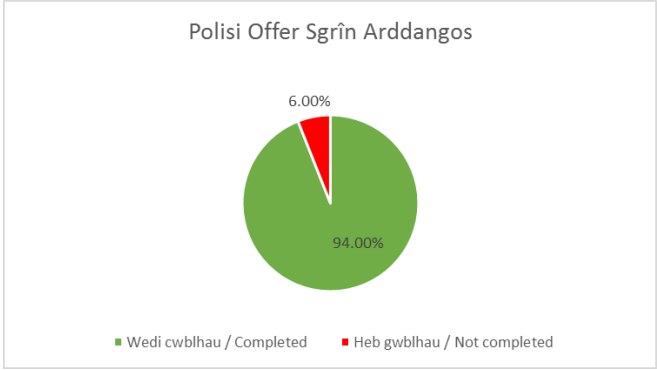
Bydd angen gwneud rhagor o waith i gwblhau prosesau o ran y rhai hynny sydd ddim yn cael eu cyflogi'n uniongyrchol gan y Cyngor (3.4). Y bwriad felly yw cychwyn yr anghenion hyn ym mis Hydref 2020.

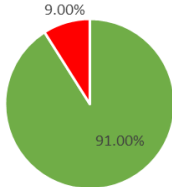
5.0 Argymhelliad

Gofynnir i'r Pwyllgor nodi'r sefyllfa gyfredol o ran derbyn polisiau corfforaethol ar draws y Cyngor a'r bwriad i ail-gychwyn y gofynion o 1 Medi 2020 ymlaen.

19 Awst 2020

1 – Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth		
Dyddiad Cychwyn:	29 Gorffennaf 2019	
Cyfanswm ar 28 Gorffennaf 2020 :	984	
Wedi cwblhau:	939	95%
Heb gwblhau:	45	5%
Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth ■ Wedi cwblhau / Completed ■ Heb gwblhau / Not completed		
Adnoddau (95)		
Wedi cwblhau:	95	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Busnes y Cyngor (34)		
Wedi cwblhau:	34	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Dysgu (91)		
Wedi cwblhau:	85	93%
Heb gwblhau:	6	7%
Gwasanaethau Oedolion (163)		
Wedi cwblhau:	154	94%
Heb gwblhau:	9	6%
Gwasanaethau Plant (131)		
Wedi cwblhau:	131	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Prif Weithredwr (4)		
Wedi cwblhau:	4	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo (106)		
Wedi cwblhau:	106	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd (147)		
Wedi cwblhau:	141	96%
Heb gwblhau:	6	4%
Tai (141)		
Wedi cwblhau:	117	83%
Heb gwblhau:	24	17%
Trawsnewid Corfforaethol (72)		
Wedi cwblhau:	72	100%
Heb gwblhau:	0	0%

2 – Polisi Offer Sgrîn Arddangos		
Dyddiad Cychwyn:	1 Hydref 2019	
Cyfanswm ar 28 Gorffennaf 2020	977	
Wedi cwblhau:	919	94%
Heb gwblhau:	58	6%
Polisi Offer Sgrîn Arddangos ■ Wedi cwblhau / Completed ■ Heb gwblhau / Not completed		
Adnoddau (95)		
Wedi cwblhau:	95	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Busnes y Cyngor (34)		
Wedi cwblhau:	34	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Dysgu (84)		
Wedi cwblhau:	81	96%
Heb gwblhau:	3	4%
Gwasanaethau Oedolion (163)		
Wedi cwblhau:	148	91%
Heb gwblhau:	15	9%
Gwasanaethau Plant (131)		
Wedi cwblhau:	131	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Prif Weithredwr (4)		
Wedi cwblhau:	4	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo (106)		
Wedi cwblhau:	105	99%
Heb gwblhau:	1	1%
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd (147)		
Wedi cwblhau:	138	94%
Heb gwblhau:	9	6%
Tai (141)		
Wedi cwblhau:	111	79%
Heb gwblhau:	30	21%
Trawsnewid Corfforaethol (72)		
Wedi cwblhau:	72	100%
Heb gwblhau:	0	0%

3 – Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol		
Dyddiad Cychwyn:	22 Ionawr 2020	
Cyfanswm ar 28 Gorffennaf 2020	975	
Wedi cwblhau:	890	91%
Heb gwblhau:	85	9%
Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol ■ Wedi cwblhau / Completed ■ Heb gwblhau / Not completed		
Adnoddau (95)		
Wedi cwblhau:	95	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Busnes y Cyngor (34)		
Wedi cwblhau:	34	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Dysgu (82)		
Wedi cwblhau:	78	95%
Heb gwblhau:	4	5%
Gwasanaethau Oedolion (163)		
Wedi cwblhau:	137	84%
Heb gwblhau:	26	16%
Gwasanaethau Plant (131)		
Wedi cwblhau:	131	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Prif Weithredwr (4)		
Wedi cwblhau:	4	100%
Heb gwblhau:	0	0%
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo (106)		
Wedi cwblhau:	103	97%
Heb gwblhau:	3	3%
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd (147)		
Wedi cwblhau:	134	91%
Heb gwblhau:	13	9%
Tai (141)		
Wedi cwblhau:	102	72%
Heb gwblhau:	39	28%
Trawsnewid Corfforaethol (72)		
Wedi cwblhau:	72	100%
Heb gwblhau:	0	0%

Y polisiau a oedd ar gael i'w derbyn rhwng Ebrill 2017 a Mehefin 2018 fel yr adroddwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 19 Medi 2018 (sef y sefyllfa hyd at fis **Gorffennaf 2018**):

1. Polisi Desg Glir
2. Polisi Rheoli Cofnodion
3. Polisi Dosbarthiadau Data
4. Polisi Rheoli Absenoldeb
5. **Polisi Offer Sgîn Arddangos**
6. **Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol**
7. **Safonau Iaith Gymraeg**

Y polisiau a oedd ar gael i'w derbyn rhwng Gorffennaf 2018 a Mehefin 2019 fel yr adroddwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 3 Medi 2019 (sef y sefyllfa hyd at fis **Gorffennaf 2019**):

1. **Polisi Diogelu Data**
2. **Polisi Diogelwch TG**
3. Rheolau Gweithdrefn Ariannol
4. Polisi Defnydd Derbyniol o TG
5. **Polisi Diogelu Corfforaethol**
6. **Côd Ymddygiad i Swyddogion**
7. Polisi defnyddio Ebyst a Negeseuon Gwib
8. **Polisi Chwythu'r chwiban**

Mae'r polisiau yr amlygwyd mewn print bras uchod, ynghyd â'r **Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth** (sydd wedi'i gynnwys yn yr adroddiad hwn) nawr yn ffurfio'r set craidd o naw polisi, fel y'u pennwyd gan yr UDA ar 10 Mehefin 2019. Mae'r saith polisi sy'n weddill wedi dychwelyd i fod yn bolisiau 'er gwybodaeth yn unig' yn y Porth.

Yr holl staff sydd â mynediad i'r Porth Polisi i ail-dderbyn y polisiau sydd yn y set craidd:

Polisi	Cyfnod derbyn	Adroddiad i UDA
1 Polisi Offer Sgrîn Arddangos	30 Med–11 Tach 2019	6 Ion 2020
2 Polisi Iechyd a Diogelwch Corfforaethol	22 Ion – 2 Maw 2020	20 Maw 2020*

*Adroddiad cydymffurfiaeth i aelodau UDA trwy e-bost

Gofynion wedi'u hatal oherwydd Covid-19: 23 Maw – 31 Awst 2020

3	Safonau Iaith Gymraeg	1 Med – 12 Hyd 2020	Tach 2020
4	Polisi Diogelu Data	2 Tach–14 Rhag 2020	Ion 2021
5	Polisi Diogelwch TG	4 Ion – 15 Chwe 2021	Maw 2021
6	Polisi Diogelu Corfforaethol	8 Maw – 19 Ebr 2021	Mai 2021
7	Cod Ymddygiad i Swyddogion	10 Mai – 21 Meh 2021	Awst 2021
8	Polisi Chwythu'r Chwiban	12 Gor – 23 Awst 2021	Med 2021
9	Polisi Cydraddoldeb ac Amrywiaeth	13 Med – 25 Hyd 2021	Tach 2021

Polisiau i'w derbyn gan reolwyr yn unig:

Polisi	Cyfnod derbyn	Adroddiad i UDA
1 Polisi Rheoli Absenoldeb	14 Med – 26 Hyd 2020	Tach 2020
2 Polisi Recriwtio a Dethol	23 Tach – 4 Ion 2021	Ion 2021
3 Arweiniad ar ddynodi lefelau sgiliau iaith swyddi mewnol ac allanol	1 Chwe–15 Maw 2021	Ebr 2021

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD:	1 MEDI 2020
PWNC:	DATGANIAD O GYFRIF 2019/20
DEILYDDION PORTFFOLIO:	CYNGHORYDD ROBIN W. WILLIAMS – DEILYDD PORTFFOLIO (CYLLID)
SWYDDOGION SY’N ARWAIN:	R MARC JONES
SWYDDOGION CYSWLLT:	CLAIRE KLIMAZEWSKI ClaireKlimazewski@ynysmon.gov.uk
Natur a rheswm dros adrodd Blaen adroddiad ar gyfer cyflwyno'r Datganiad o Gyfrifon, yn nodi'r prif faterion sy'n codi ers cyflwyno'r Datganiad o Gyfrifon Drafft 2019/2020.	

1. Cefndir

- 1.1 Cyflwynwyd Datganiad o Gyfrifon Drafft 2019/20 Cyngor Sir Ynys Môn i archwilyr allanol y Cyngor ar gyfer eu harchwilio ar 6 Gorffennaf 2020. Mae'r gwaith archwilio manwl bellach wedi ei gwblhau yn sylweddol. Yn anffodus, nid yw'r archwilyr allanol yn gallu darparu eu barn archwilio na chyhoeddi eu hadroddiad ISA260 ar y Cyfrifon Drafft 2019/20 o ganlyniad i waith adolygu ac adrodd sy'n parhau i fod angen ei wneud. Mae'r oedi hwn yn ganlyniad i broblem o ran adnoddau o fewn y tîm archwilio sydd wedi'i ychwanegu ato gan oedi i archwiliadau'r GIG o ganlyniad i Covid-19. Fodd bynnag, ers cyhoeddi'r cyfrifon drafft mae nifer fach o newidiadau wedi eu gwneud gan dîm cyfrifo'r Cyngor ac mae nifer fach o welliannau i'r nodiadau datgelu wedi eu gwneud yn unol ag argymhellion yr archwilyr allanol. Mae'r rhain yn cael eu hegluro yn adran 3 isod.
- 1.2 Mewn amgylchiadau arferol, yn unol â chadarnhad Cyngor Sir Ynys Môn, byddai'r cyfrifon yn cael eu harwyddo gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a Chadeirydd y Cyngor a byddent yn cael eu cyhoeddi yn dilyn derbyn Barn yr Archwilydd erbyn y dyddiad cau cyfreithiol. Fodd bynnag, ar yr achlysur hwn, yn amodol ar Archwilio a Sgriwtini Llywodraethiant a'r Cyngor Llawn, bydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) yn arwyddo'r Datganiad o Gyfrifon heb y farn archwilio. Caiff hyn ei gyhoeddi ar y we ar neu cyn 15 Medi 2020 ochr yn ochr â rhybudd a fydd yn egluro pam nad yw'r farn archwilio a'r ISA260 ar gael. Gobeithir y bydd y farn archwilio a'r adroddiad ar gael cyn gynted â phosibl ar ôl 15 Medi, cyn 30 Medi 2020 yn ddelfrydol. Bydd angen trefnu a chynnal Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a Chyngor Llawn ychwanegol er mwyn adolygu'r cyfrifon unwaith eto, ynghyd â'r adroddiad Barn Archwilio. Bydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 angen arwyddo'r Datganiad o Gyfrifon unwaith eto unwaith y byddant wedi eu cymeradwyo gan y Cyngor Llawn. Caiff y rhain wedyn eu cyhoeddi fel y Datganiad o Gyfrifon 2019/20 terfynol ynghyd â rhybudd o gwblhau archwilio.

2. Ansawdd y Broses

- 2.1** Mae'r dyddiad cau statudol ar gyfer cwblhau Datganiad o Gyfrifon 2019/20 wedi ei gyrraedd unwaith eto. Fodd bynnag, fel yr eglurwyd uchod ni fydd y farn a'r adroddiad archwilio ar gael tan ddyddiad diweddarach. Does dim gwelliannau sylweddol wedi eu hamlygu gan y tîm archwilio hyd yma. Os bydd angen newid sylweddol bydd hyn wedi'i gynnwys yn y Datganiad o Gyfrifon Terfynol a bydd y rheswm dros y newid yn cael ei egluro yn y cyfarfodydd Archwilio a Llywodraethu a Chyngor Llawn.
- 2.2** Mae gwelliannau wedi eu gwneud a gafodd eu hadnabod gan y broses archwilio y llynedd ac mae'r gwelliannau hyn wedi parhau. Cafodd yr holl faterion a godwyd drwy gydol y broses archwilio eu delio â nhw yn brydlon ac mewn modd boddhaol. Cynhyrchwyd y papurau gwaith i safon uchel.

3. Gwelliannau i'r Cyfrifon ers y drafft ar 15 Mehefin 2020

- 3.1** Cynhyrchodd actwari'r Gronfa Bensiwn ddau adroddiad ychwanegol yn ystod y cyfnod archwilio er mwyn cymryd i ystyriaeth effaith Covid-19 ar asedau'r gronfa pensiwn ac yn ddiweddarach, effaith dyfarniad achos McCloud. Canlyniad hyn oedd cynnydd yn yr atebolrwydd tymor hir arall ar y Fantolen o £122.189 miliwn yn y cyfrifon drafft 2019/20 a gyhoeddwyd ar 15 Mehefin 2020 i £124.520 miliwn. Mae hyn o ganlyniad i amcangyfrif o gynnydd mewn rhwymedigaethau'r gronfa pensiwn o £2.331 miliwn o ganlyniad i ostyngiad yng ngwerth y buddsoddiadau cronfa pensiwn - o ganlyniad i effaith Covid-19 ar yr economi a'r marchnadoedd y mae'r gronfa wedi'i buddsoddi ynddynt. Canlyniad y dyfarniad McCloud diweddar oedd atebolrwydd is ar gyfer costau pensiwn hanesyddol o £0.953 miliwn i £0.418 miliwn. Nid yw hyn yn effeithio ar falansau cyffredinol y Cyngor na'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) gan fod gwerth y gronfa pensiwn yn addasiad cyfrifo yn seiliedig ar werth damcaniaethol y gronfa pensiwn petai'n dod i ben, yn hytrach na'r gwir gyllid yn y gronfa pensiwn fel ar 31 Mawrth 2020. Mae'r Gronfa Bensiwn yn bryder parhaus ac mae'n annhebygol y bydd yn dod i ben o dan y fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru.
- 3.2** Mae llog CRT derbyniadwy o £38k wedi ei symud o incwm cyffredinol CRT o fewn cost gwasanaethau i'r dosbarthiad cywir o incwm o Gyllido a Buddsoddiadau. Nid yw hyn yn effeithio ar linell waelod y Datganid Gwariant ac Incwm Cynhwysfawr.
- 3.3** Mae newidiadau wedi eu gwneud i nodyn 37 - grantiau, o ganlyniad i fod angen gwelliant rhwng y Grant Gwella Addysg unigol a grantiau Dysgu eraill. Mae'r bandiau ar gyfer cyfnodau aeddfedrwydd y benthyciadau yn nodyn 45 wedi eu newid i fod yn seiliedig ar ddyddiad calendr yn hytrach na blwyddyn ariannol. Mae nodyn tâl cydnabyddiaeth Uwch Swyddogion wedi ei newid ychydig bach, fel y mae nodyn 35 taliadau terfynu. Mae'r datgeliad ar gyfer derbynneb gan Fwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr yn nodyn 38 partïon cysylltiedig, wedi ei ddiwygio o £4.410 miliwn i £4.210 miliwn o ganlyniad i wall teipio. Mae'r rheolwr archwilio wedi amlygu bod angen nodyn ychwanegol o dan nodyn 15 - Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dangos y newidiadau cost a gwerth yn mynd yn ôl pum mlynedd ar gyfer gwerth yr asedau fel ar 31 Mawrth 2020. Mae hyn er mwyn cael cyfrifon y Cyngor (a rhai gweddill Cymru mae'n debyg) i gyd-fynd â rhai Cyngorau Lloegr, sydd wedi bod yn adrodd ar hyn.

4. Argymhellion

- 4.1** Argymhellir bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn gwneud argymhelliad i'r Cyngor Sir i gadarnhau derbyn y Datganiad Terfynol o Gyfrifon Interim ar gyfer 2019/20 fel y'i cyflwynir yn Atodiad 1.

- 4.2** Argymhellir bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac yn cyfeirio'r ddogfen i'r Cyngor Llawn ar gyfer cymeradwyaeth ac i Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr eu llofnodi.
- 4.3** Nodi y bydd y Datganiad o Gyfrifon 2019/20 yn dychwelyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r Cyngor Llawn ac y byddant yn cael eu llofnodi unwaith eto gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 unwaith y bydd y farn archwilio a'r adroddiad wedi eu cwblhau. Bydd unrhyw newidiadau sy'n codi o'r adolygiad archwilio yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad o Gyfrifon wedi iddo ddychwelyd ar gyfer sgrwtini a chadarnhad.

Ynys Môn

THE ISLE OF

Anglesey

Datganiad o'r Cyfrifon
2019/20
Drafft

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.gov.uk

www.anglesey.gov.uk

cyngormon
ioacc Tudalen 56

@cyngormon
@angleseycouncil

Datganiad Cyfrifon 2019/20

Cynnwys

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
	Adroddiad Naratif	1
	Datganiad O Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon	18
	Adroddiad yr Archwiliwr Annibynnol	19
	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	21
	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	22
	Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn	23
	Y Fantolen	24
	Datganiad Llif Arian	25
	Nodiadau i'r Cyfrifon	26
Nodyn 1a	Nodyn ar y Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	28
Nodyn 1b	Incwm Cylchrannol	29
Nodyn 2a	Safonau Cyfrifo sydd weedi eu cyhoeddiond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma	30
Nodyn 2b	Safonau Cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi a'u mabwysiadu	30
Nodyn 3	Barnau Allweddol wrth weithredu'r Polisiau Cyfrifo	31
Nodyn 4a	Rhagdybiaethau a wnaed ynghylch ansicrwydd yn y dyfodol ac amcangyfrifon a ffynonellau eraill o ansicrwydd	32
Nodyn 4b	Addasiadau ar gyfer y cyfnod blaenorol, newidiadau mewn polisiau cyfrifo ac amcangyfrifon a chamgymeriadau	34
Nodyn 5	Eitemau Perthnasol o Incwm a Gwariant	34
Nodyn 6	Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen	34
Nodyn 7	Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo a Sail Cyllido dan Reoliadau	36
Nodyn 8	Cronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	38
Nodyn 9	Balansau Ysgolion	38
Nodyn 10	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	39
Nodyn 11	Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio	39
Nodyn 12	Gwariant Gweithredol Arall	42
Nodyn 13	Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi	43
Nodyn 14	Incwm Treth a Grantiau Amhenodol	43
Nodyn 15	Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar	44
Nodyn 16	Ymrwymadau Cyfalaf Sylweddol	46
Nodyn 17	Asedau Treftadaeth	47
Nodyn 18	Eiddo Buddsoddiad	47
Nodyn 19	Asedau Annirweddol	50
Nodyn 20	Gwariant Cyfalaf a Chyllido	51
Nodyn 21	Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	52
Nodyn 22	Prydlesau	52
Nodyn 23	Rhestrau stoc	52
Nodyn 24	Dyledwyr	53
Nodyn 25	Arian Parod a Chywerthoedd Arian	53
Nodyn 26	Credydwyr	53
Nodyn 27	Darpariaethau	54
Nodyn 28	Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol	55
Nodyn 29	Llif Arian o Weithgareddau Buddsoddi	55
Nodyn 30	Llif Arian o Weithgareddau Cyllido	55

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
Nodyn 31	Nodyn Ar Natur y Gwariant	57
Nodyn 32	Gweithrediadau Masnachol	59
Nodyn 33	Lwfansau Aelodau	59
Nodyn 34	Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	59
Nodyn 35	Pecynnau Ymadael	61
Nodyn 36	Ffioedd Archwilio Allanol	62
Nodyn 37	Incwm Grantiau	63
Nodyn 38	Partïon Cysylltiedig	65
Nodyn 39	Cronfeydd Ymddiriedol	67
Nodyn 40	Cynllun Pensiwn Athrawon	69
Nodyn 41	Cynllun Pensiwn Buddiannau Diffiniedig Llywodraeth Leol	69
Nodyn 42	Rhwymedigaethau Wrth Gefn	75
Nodyn 43	Asedau Wrth Gefn	76
Nodyn 44	Offerynnau Ariannol	77
Nodyn 45	Natur a maint y risgiau sy'n deillio o offerynnau ariannol	82
Nodyn 46	Cyd-bwyllgorau	87
Nodyn 47	Troi Tai'n Gartrefi	88
Nodyn 48	Y Dreth Gyngor	89
Nodyn 49	Trethi Annomestig (TA)	90
Nodyn 50	Morwrol	90
Nodyn 51	Polisiâu Cyfrifo	91
CRT	Cyfrif Refeniw Tai (CRT) - Datganiad Incwm a Gwariant - Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT Nodiadau ar y CRT	115
Atodiad 1	Datgeliad Parti Cysylltiedig – Cynrychiolaeth Cydranddeiliaid gyda Sefydliadau Trydydd Parti	119
Atodiad 2	Geirfa	121
Atodiad 3	Llyfryddiaeth	129
	Datganiad Llywodraethu Blyneddol 2019/20	130

Adroddiad Naratif

Cyhoeddir y Datganiad Cyfrifon bob blwyddyn er mwyn rhoddi i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb, wybodaeth glir ynghylch sefyllfa ariannol y Cyngor. Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei archwilio'n allanol cyn i'r fersiwn derfynol gael ei chymeradwyo a'i chyhoeddi er mwyn rhoi sicrwydd fod y cyfrifon yn rhoi darlun cywir a theg o berfformiad ariannol y Cyngor. Nod yr adroddiad naratif hwn, sy'n rhan allweddol o'r cyfrifon, yw darparu canllawiau effeithiol i'r materion pwysicaf yr adroddir arnynt yn y cyfrifon. Gwneir hyn er mwyn darparu esboniad teg, cytbwys a hawdd i'w ddeall o sefyllfa ariannol y Cyngor ac i gynorthwyo i ddehongli'r datganiadau ariannol. Yn ogystal, mae'n cynnwys gwybodaeth ychwanegol am y Cyngor yn gyffredinol a'r prif ddylanwadau ar y datganiadau ariannol er mwyn darparu cyswllt rhwng gweithgareddau a heriau'r Cyngor a'r modd y mae'r rhain yn effeithio ar ei adnoddau ariannol.

Mae'r adroddiad naratif wedi'i strwythuro fel a ganlyn:-

1. Y Fframwaith Statudol;
2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn;
3. Trosolwg a dadansoddiad o berfformiad;
4. Y Prif faterion sy'n effeithio ar Gyfrifon 2019/20;
5. Eglurhad o'r datganiadau ariannol;
6. Effaith y pandemig Covid-19

1. Y Fframwaith Statudol

Mae dyletswydd statudol ar y Cyngor i gymeradwyo a chyhoeddi Datganiad Cyfrifon. Mae'r tudalennau a ganlyn yn ymwneud â'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2020.

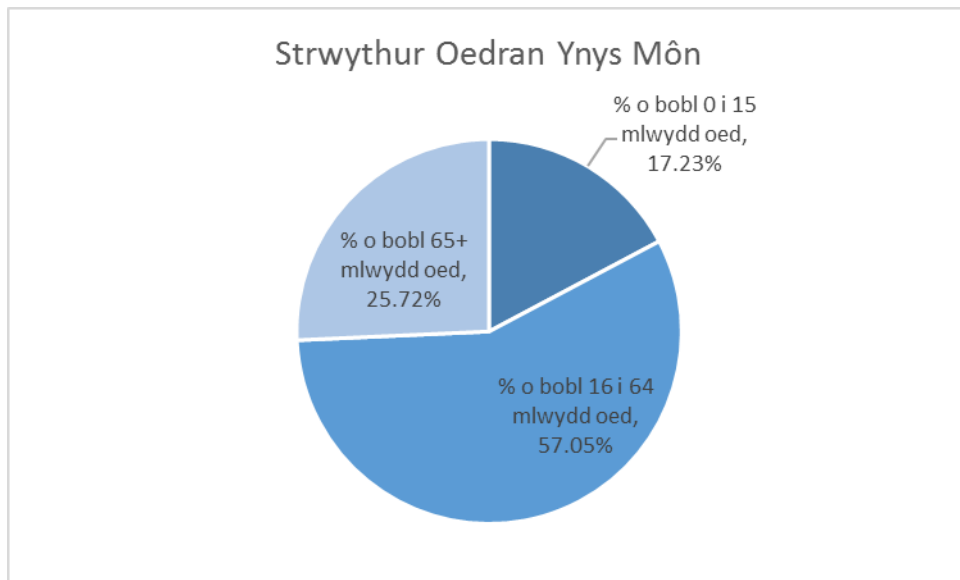
Daeth Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 i rym ar 31 Mawrth 2015, fel y cawsant eu diwygio gan Reoliadau Gyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018 am y flwyddyn gyfrifo 2015/16 a chyfnodau yn y dyfodol. Yn unol â'r rheoliadau hyn, rhaid i Awdurdodau Lleol yng Nghymru baratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â'r rheoliadau hyn ac arferion priodol.

Mae Rheoliad 25 o Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifo) (Cymru) 2003 (OS 2003/3239 (W.319), fel y cawsant eu diwygio) yn nodi arferion priodol ar gyfer paratoi Datganiad Cyfrifon. Mae'r arferion hyn yn cynnwys yn bennaf y Côt Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg (CIPFA), wedi eu cefnogi gan y Safonau Rhyngwladol ar gyfer Adrodd ar Faterion Ariannol (IFRS). Yn ogystal, mae'r naratif hwn yn cynnwys canllawiau o Lawlyfr Adrodd Ariannol Trysorlys Ei Mawrhydi (FReM), Adrannau 5.2.1 i 5.2.10 fel yr anogir gan gôd CIPFA.

2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn

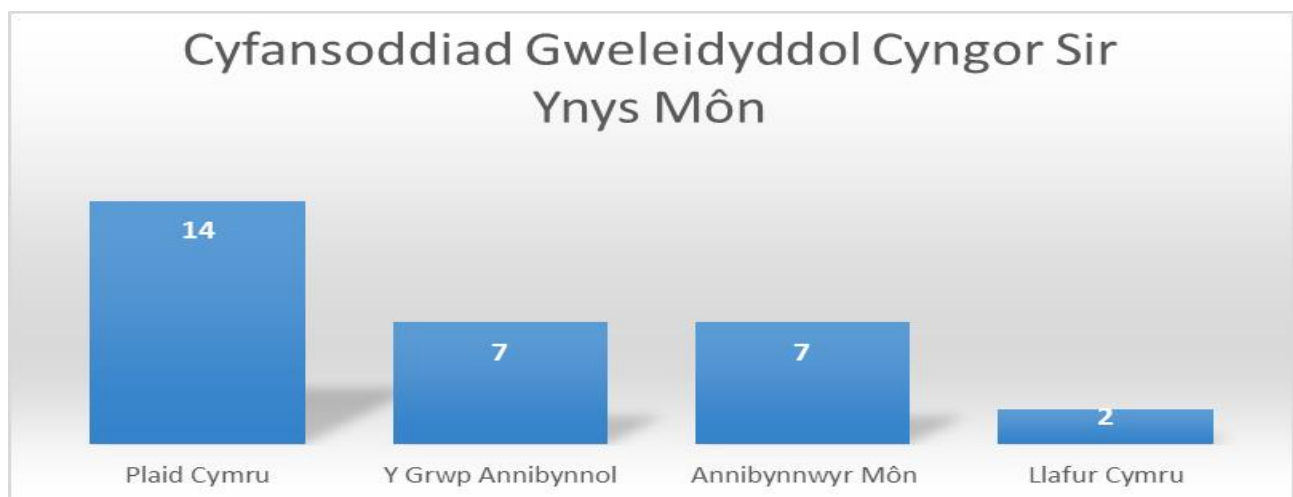
Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn awdurdod unedol sy'n gwasanaethu poblogaeth o tua 70,000, mae wedi'i leoli ar arfordir gogleddol Cymru ac mae'n ardal sy'n 276 milltir sgwâr. Ynys Môn yw'r ynys fwyaf yng Nghymru o bell ffordd ar seithfed ynys fwyaf ym Mhrydain. Ynys Môn hefyd yw'r ynys fwyaf ym Môr Iwerddon o ran maint a'r ail ynys fwyaf poblog ym Mhrydain.

Mae gan Ynys Môn boblogaeth ychydig yn hŷn na chyfartaledd Cymru (20.77%) gyda 25.72% o'r boblogaeth dros 65 oed. Mae'r ffigwr hwn yn adlewyrchiad o gynllun y Cyngor i gefnogi pobl i fyw'n dda ac am gyfnod hirach o amser.

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod trigolion, busnesau ac ymwelwyr â'r Ynys yn cael amrywiaeth eang o wasanaethau. Mae'r rhain yn cynnwys addysg, diogelu plant ac oedolion bregus, gofal cymdeithasol, iechyd cyhoeddus, priffyrdd, hamdden, diwylliant, casglu gwastraff, cynllunio, gweinyddu tai, budd-daliadau, adfywio ac ymgysylltiad cymunedol. Yn ogystal â darparu gwasanaethau, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gasglu trethi lleol ar ffurf y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig ar ran Llywodraeth Cymru.

Mae'r Cyngor yn sefydliad a arweinir yn wleidyddol ac mae wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet. Mae ganddo 30 o Aelodau etholedig sy'n cynrychioli 11 o wardiau aml-Aelod ar draws y Sir. Yn dilyn yr etholiad ym Mai 2017, mae'r Cyngor wedi gweithredu o dan weinyddiaeth clymblaid Plaid Cymru a'r Grŵp Annibynnol. Mae dosbarthiad gwleidyddol y Cyngor fel ar 31 Mawrth 2020 i'w weld isod:-

3. Trosolwg a Dadansoddiad o Berfformiad

3.1 Datganiad gan Arweinydd y Cyngor

Fel Arweinydd y Cyngor, fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau bod y garreg filltir bwysig o gynhyrchu'r Datganiad Cyfrifon Blynyddol yn cael ei chyflawni ar amser bob blwyddyn. Mae'r cyfrifon yn darparu llawer iawn o wybodaeth ariannol am y modd y cafodd y Cyngor ei gyllido a sut y gwariwyd yr arian hwnnw yn ystod 2019/20. Mae'n bwysig o ran atebolrwydd i'r Cyngor ddarparu'r wybodaeth hon ar gyfer preswylwyr, trethdalwyr lleol, busnesau sy'n talu trethi annomestig a chydranddeiliaid eraill, gan gynnwys Llywodraeth Cymru.

Caiff y Cyngor ei gyllido drwy gymysgedd o gyllid gan Lywodraeth Cymru drwy'r Grant Cynnal Refeniw a chyfran y Cyngor o'r gronfa Trethi Anomestig, trethi lleol drwy'r Dreth Gyngor a ffioedd a thaliadau a delir gan gwsmeriaid y Cyngor. Yn 2019/20, cynyddwyd cyllideb net y Cyngor o £4.3m i roi cyfanswm o £135.2m, a daeth £39.4m o'r swm hwnnw o'r Dreth Gyngor. Roedd cynnydd o 9.5% ar y Dreth Gyngor.

Buddsoddwyd £1.4m o'r gyllideb ychwanegol yn Gwasanaethau Plant. Trwy wneud hyn, a hefyd trwy fesurau rheoli gwariant eraill a weithredwyd gan y Gwasanaeth, daeth gwariant y Gwasanaeth yn agos â'r gyllideb gymeradwy, sydd yn welliant sylweddol ar y blynyddoedd ariannol blaenorol. Fodd bynnag, parhaodd y galw am wasanaethau gynyddu yng Ngwasanaethau Oedolion, a gwelwyd gorwariant o £1.138m neu 4.5%. Cadwodd y mwyafrif o'r gwasanaethau eraill eu gwariant ar neu yn agos at eu cyllidebau cymeradwy neu roeddent wedi tanwario'n sylweddol. Yn gyffredinol, ar ddiwedd y flwyddyn ariannol roedd tanwariant o £0.308m ac roedd balans Cyffredinol y Cyngor o £7.06m. Gostyngodd balansau ysgolion hefyd i £197k ac roedd £8.760m o arian wrth gefn a glustnodwyd a rhai dynodedig.

Mae'r canlyniadau ar gyfer y flwyddyn yn arwydd o'r pwysau ariannol cynyddol y mae'r Cyngor yn ei wynebu ac, er bod cyllid ychwanegol wedi cael ei neilltuo i wasanaethau yn 2020/21, mae'n bosib na fydd yr arian ychwanegol hwn yn ddigon i gwrdd â chost y cynnydd yn y galw am wasanaethau y gallai'r Cyngor ei wynebu. Mae'r argyfwng Coronafirws wedi creu ansicrwydd pellach ynglŷn â'r sefyllfa ariannol, gan gynnwys yr effaith ar incwm yn ogystal â'r gwariant fydd ei angen yn ystod y cyfnod adfer. Gall hyn wanhau'r sefyllfa ariannol yn bellach.

Mae sefyllfa Cyfrif Refeniw Tai y Cyngor yn iach, gyda £8.597m yn y gronfa wrth gefn ar hyn o bryd. Mae'r ffigwr hwn yn uwch nag a gynlluniwyd oherwydd llithriad yn y rhaglen i adeiladu eiddo newydd. Bydd balans y gronfa wrth gefn hon yn lleihau yn ystod y blynyddoedd nesaf wrth i'r rhaglen ddatblygu gyflymu. Mae cynlluniau i ddefnyddio'r Cyfrif Refeniw Tai wedi eu nodi yng nghynllun busnes 30 mlynedd y Cyngor sy'n cael ei adolygu a'i gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru bob blwyddyn.

Mae'r dyfodol o ran cyllido'r sector cyhoeddus yn parhau'n ansicr, yn arbennig felly effaith yr argyfwng Coronafirws a'r penderfyniad i adael yr Undeb Ewropeaidd ar economi'r DU. Nid yw'r Adolygiad Cynhwysfawr o Wariant Llywodraeth y DU wedi ei gyhoeddi eto ond disgwylir bydd hwn yn rhoi arwydd cliriach o'r cyllid fydd ar gael i Gymru yn y dyfodol. Fodd bynnag, nid yw'r Cyngor yn cynllunio ar gyfer unrhyw gynnydd sylweddol yn y cyllid a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru yn ystod y 3 blynedd nesaf ac adlewyrchir y rhagdybiaeth honno yn Strategaeth Ariannol Tymor Canol y Cyngor, sydd yn amlygu'r angen i leihau gwariant refeniw ymhellach. Oherwydd bod cronfeydd wrth gefn y Cyngor wedi edwino nid oes fawr o gyfle i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn fel ffynhonnell i gyllido yn y tymor byr. O ganlyniad, ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn adolygu'r holl wasanaethau y mae'n eu darparu ac yn edrych ar ddulliau cyflenwi amgen fydd yn caniatáu i wasanaethau barhau ond am lai o gost. Bydd hyn yn cynnwys gweithio mwy mewn partneriaeth â Chynghorau Tref a Chymuned, Sefydliadau Cymunedol a Gwirfoddol a'r Trydydd Sector.

Er gwaetha'r anawsterau cyllido sy'n wynebu'r Cyngora'r pwysau ariannol ychwanegol trwy'r pandemig Coronafirws, fel Arweinydd y Cyngor, rwyf wedi ymrwymo i gyflawni prif amcanion Cynllun Corfforaethol y Cyngor ac i weithio gyda'r 5 awdurdod lleol arall yng Ngogledd Cymru a phartneriaid eraill er mwyn sicrhau cyllid ychwanegol gan y Llywodraeth i gyflawni'r prosiectau a nodir yn y Bid Twf Gogledd Cymru.

Ystyrir bod sefyllfa ariannol sefydliad yn ddangosydd allweddol o safon gyffredinol y llywodraethiant corfforaethol. Rwy'n hyderus y bydd y Cyngor, o ganlyniad i reolaeth ariannol gadarn, yn parhau i fod yn ariannol gryf a chynaliadwy yn y dyfodol.

Llinos Medi Huws
Arweinydd y Cyngor

Mai 2020

3.2 Pwrpas a gweithgareddau allweddol y Cyngor

Cymeradwywyd y Cynllun Corfforaethol gan y Cyngor ar 27 Medi 2017. Mae'n gynllun sy'n gosod targed y dylid gweithio tuag ato. Mae'n uchelgeisiol ond yn realistig.

Mae'r cynllun yn siapio'r broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel yn y Cyngor, ac :-

- Mae'n gosod y fframwaith yr ydym yn ei ddefnyddio i gynllunio, gyrru a chyflawni ein gwasanaethau;
- Mae'n dylanwadu'r modd yr ydym yn siapio ein cyllideb yn flynyddol; ac
- Yn ein helpu i fonitro cynnydd ac asesu'r hyn yr ydym yn ei gyflawni'n flynyddol.

Y thema allweddol drwy'r cynllun yw'r uchelgais i gydweithio gyda'n cyd-ddinasyddion, cymunedau a phartneriaid er mwyn sicrhau gwasanaethau o ansawdd uchel a fydd yn gwella ansawdd bywyd pawb ar yr Ynys.

Dyma'r blaenoriaethau y mae'r Awdurdod wedi eu gosod iddo ei hun ar gyfer y cyfnod hwn:-

- Creu'r amodau er mwyn sicrhau y gall pawb gyflawni eu potensial yn y tymor hir;
- Cefnogi oedolion bregus a theuluoedd er mwyn eu cadw yn ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib;
- Gweithio mewn partneriaeth gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau y gallant ymdopi'n effeithiol gyda newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol.

Mae'r cynllun wedi cael ei ddatblygu a'i siapio gan farn pobl leol, ein partneriaid a chan flaenoriaethau gwleidyddol lleol a chenedlaethol, megis y Rhaglen Llesiant.

Mae gwasanaethau cyhoeddus ar draws Cymru a'r DU yn parhau i gynllunio ar gyfer toriadau yn y cyllid yr ydym yn ei dderbyn, a bydd angen gwneud mwy o benderfyniadau anodd yn y dyfodol am y gwasanaethau yr ydym yn eu darparu a'r modd yr ydym yn eu darparu. Byddwn yn parhau i wneud y penderfyniadau hynny mewn ymgynghoriad â phobl leol ac er lles gorau Ynys Môn a'i phobl.

Bydd y Cyngor yn parhau i edrych ar ffyrdd o wella gwasanaethau, eu gwneud yn fwy effeithiol a sicrhau eu bod o'r ansawdd gorau. Mae'r gwelliannau hyn yn cynnwys parhau i foderneiddio'r modd yr ydym yn gweithio.

Mae sawl her o'n blaenau ond yr her fwyaf i'r Cyngor, ei bartneriaid â chymunedau yw rheoli effaith eang y Coronafirws ar iechyd, lles a'r economi. Mae'r Cyngor yn cydweithio â phobl, cymunedau ac asiantaethau Ynys Môn, ac yn gwneud popeth o fewn ei allu i amddiffyn busnes, gweithwyr ac i gefnogi unigolion bregus rhag yr argyfwng unigryw a difrifol yma.

3.2.1 Y Senario Ariannol

Yr un modd â'r holl Awdurdodau Lleol yng Nghymru, rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn reoli sefyllfa lle mae costau a'r galw am wasanaethau'n cynyddu ond y cyllid sydd ar gael flwyddyn ar ôl blwyddyn yn lleihau. Mae'r pandemig Coronafirws wedi cynyddu'r pwysau yn ariannol ag yn weithredol ar y Cyngor ag ar hyn o bryd, mae'n aneglur i ba raddau bydd y pwysau ariannol hyn yn cael eu lliniaru trwy gyllid ychwanegol. Yn erbyn y cefndir hwn, mae angen i'r Cyngor reoli'r galw cynyddol am wasanaethau, pwysau chwyddiant, angen i fuddsoddi yn yr economi leol i hyrwyddo twf ac awydd i wella gwasanaethau'n barhaus.

Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r gostyngiad yn y cyllid sydd ar gael drwy wneud arbedion sylweddol yn ystod y tair blynedd diwethaf ac mae'n parhau i sicrhau, ble bynnag y mae hynny'n bosibl, bod yr arbedion yn cael eu cyflenwi drwy wella effeithlonrwydd yn hytrach na thorri gwasanaethau. Caiff Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC) y Cyngor ei adolygu a'i adrodd arno i Aelodau ym mis Medi a mis Chwefror bob blwyddyn er mwyn helpu i gynllunio y modd y gall y Cyngor reoli ei arian gyda'r pwysau cyllidebol parhaus a'r risgiau o ran cyllido.

Roedd CATC diweddaraf y Cyngor (Medi 2019), wedi ei ddarparu yn rhagdybio na fyddai cynnydd yn y Cyllid Allanol Cyfun (CAC) a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru ond cafwyd cynnydd o 3.8% yn y setliad terfynol. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi rhoi unrhyw arwydd o'r lefel cyllido ar gyfer y dyfodol ac, oherwydd nad yw'r wybodaeth hon ar gael, ni wneir unrhyw rhagdybiaeth ar hyn o bryd. Bydd y sefyllfa yn cael ei hodolygu cyn i'r CATC nesaf gael ei chymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2020. Mae'n debygol bydd galw am wasanaethau'r Cyngor yn parhau i gynyddu a bydd chwyddiant tâl a phrisiau hefyd yn cynyddu. Gellir gwrthbwysu rhai o'r costau ychwanegol hyn trwy gynyddu'r Dreth Cyngor ond mae'n debygol bydd angen arbedion cyllideb refeniw pellach dros y tymor canolig. Bydd y Cyngor yn cyflawni'r arbedion hyn trwy:-

- Ceisio trosglwyddo darpariaeth rhai gwasanaethau o'r Cyngor, er enghraifft, i'r Cynghorau Tref a Chymuned neu'r Trydydd Sector;
- Creu cyrff eraill sy'n cael eu rheoli gan y Cyngor i ddarparu rhai gwasanaethau anstatudol;
- Parhau i foderneiddio ac adolygu ysgolion;
- Rheoli'r galw am ofal cymdeithasol a pharhau i drawsnewid gofal ar gyfer yr henoed drwy gyfleusterau gofal ychwanegol a fydd yn hyrwyddo annibyniaeth ac yn lleihau'r angen am leoliadau gofal preswyl;
- Codi mwy ar ddefnyddwyr gwasanaeth;
- Rhoi'r gorau i ddarparu rhai gwasanaethau anstatudol;
- Parhau i foderneiddio'r modd y gweinyddir gwasanaethau a chynyddu nifer y trafodion sy'n cael eu gwneud gyda'r Cyngor ar-lein neu drwy AppMôn.

3.3 Llwyddiannau allweddol, materion a risgiau sy'n effeithio'r Cyngor

Yn ystod 2019/20, cychwynnwyd gwaith ar y blaenoriaethau hyn ac fe lwyddwyd i gyflawni'r pethau allweddol isod yn ystod y flwyddyn ariannol:-

3.3.1 Prosiectau Arfaethedig a rhai a Gwblhawyd

- 3.3.1.1** Cwblhawyd y gwaith o adnewyddu Neuadd Farchnad Caergybi ac mae Llyfrgell Caergybi wedi symud i'r adeilad. Mae hyn yn rhyddhau hen safle'r llyfrgell a safle Ysgol y Parc yng nghanol tref Caergybi ac mae'r Cyngor wedi cychwyn astudiaeth dichonoldeb ar sut i ailddatblygu'r safleoedd hyn.
- 3.3.1.2** Mae'r datblygiadau yn parhau ar gynllun lliniaru llifogydd tref Beaumaris a gyllidwyd yn bennaf trwy grant o Lywodraeth Cymru. Y bwriad yw cwblhau'r gwaith yn ystod haf 2020.
- 3.3.1.3** Yn ogystal â chwblhau a gosod unedau busnes newydd yn Llangefni yn 2019, mae gwaith wedi cychwyn ar adeiladu unedau ychwanegol ar Barc Busnes Penrhos yng Nghaergybi. Cyllidwyd y prosiect trwy gytundeb rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru yn ogystal â chyllid yr UE.

- 3.3.1.4** Mae gwaith wedi cychwyn ar ddarparu safle dros dro ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr. Mae'r gwaith yn cynnwys creu safle yn Star i gartrefu hyd at 10 teulu Sipsiwn a Theithwyr ar yr un adeg. Nid yw'r prosiect wedi dendro eto ond bwriedir i'r gwaith gychwyn yn ddiweddararch yn 2020, gyda'r safle yn weithredol o 2021 ymlaen.
- 3.3.1.5** Mae nifer o gynlluniau wedi cychwyn yn ystod 2019/20 ar draws yr Ynys i ddarparu tai cymdeithasol newydd. Yn ogystal â'r Cyngor yn datblygu ac adeiladu unedau ei hun, mae'n cyd-weithio gyda datblygwyr preifat ac yn prynu unedau gorffenedig am brisiau y cytunwyd arnynt.
- 3.3.1.6** Mae gan y Gwasanaeth Plant fenter newydd lle mae lleoliadau oedd gynt yn All-Sirol nawr yn cael eu lleoli mewn Tai ar yr Ynys. Rhagwelir bydd hyn yn lleihau costau rhywle rhwng £150k a £200k yn ystod blwyddyn ariannol 2020/21.

3.3.2 Gweithio hefo Partneriaethau

- 3.3.2.1** Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda 4 awdurdod lleol arall i sefydlu gwaith ailgylchu gwastraff newydd, sef Parc Adfer. Daeth y safle ailgylchu newydd yn weithredol o 2019/20, ac mae hwn yn brosiect lle mae'r Awdurdod wedi bod yn gweithio mewn partneriaeth â'r awdurdodau eraill ers sawl blwyddyn i ddatblygu'r safle hwn. Bydd cyflwyno'r gwaith ailgylchu newydd hwn yn arwain at dargedau ailgylchu gwell i'r Awdurdod.
- 3.3.2.2** Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â'r bump awdurdod arall Gogledd Cymru ar Gais Twf Gogledd Cymru. Os bydd y cais yn llwyddiannus, bydd yn denu dros £240m o gyllid gan Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, ynghyd â buddsoddiad gan y sector preifat. Fel gydag unrhyw brosiectau cyllido ar raddfa fawr, mae risgiau yn gysylltiedig â chyflawni prosiectau a chyllido unrhyw fenthyciadau sy'n ofynnol.

3.3.3 Sefyllfa Ariannol y Cyngor a Risgiau Cysylltiedig

- 3.3.3.1** Mae'r Cyngor yn profi galw cynyddol am wasanaethau gofal cymdeithasol. Darparwyd cyllid ychwanegol ar gyfer Gwasanaethau Plant yn ystod 2019/20 ond gorwariodd y Gwasanaeth Oedolion yn sylweddol yn erbyn y gyllideb a ddysranwyd iddynt. Cynyddwyd y Dreth Gyngor o 4.5% yn 2020/21 a Cyllid Allanol Cyfun (CAC) y Cyngor o 3.8% ac mae hyn wedi caniatáu i'r Cyngor ddysranu £1.028m ychwanegol i'r Gwasanaeth yn ogystal â dysraniand tuag at chwyddiant prisiau a cyllido cynydd mewn cost cyflogau. Gweithredodd y Cyngor £2.56m o arbedion refeniw yn 2019/20 gydag £0.306m arall wedi eu clustnodi ar gyfer 2020/21.
- 3.3.3.2** Mae £7.060m ar balansau cyffredinol y Cyngor, neu 4.9% o'i gyllideb refeniw net ar gyfer 2020/21, ac mae balansau cronfeydd wrth gefn yn parhau a'u duedd diweddar o leihau flwyddyn ar ôl blwyddyn. Mae'r galw am wasanaethau uwchlaw'r lefel y caniateir trwy'r gyllideb gyfredol yn cynyddu'r risg bydd y balansau hyn yn disgyn ymhellach i lefel sy'n gosod y Cyngor mewn risg ariannol sylweddol.
- 3.3.3.3** Gallai'r DU yn gadael yr Undeb Ewropeaidd (UE) arwain at nifer o risgiau. Ni fydd y Cyngor yn derbyn cyllid grant Ewropeaidd mwyach ac nid oes sicrwydd ynghylch unrhyw gyllid yn ei le. Gallai'r effaith ar yr economi yn sgil gadael yr UE, ag effaith y pendemig Coronafirws hefyd effeithio ar y Cyngor, gan y bydd twf economaidd gwannach yn lleihau gallu Llywodraeth Cymru i gynyddu'r cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol.

3.4 Crynodeb o Berfformiad

3.4.1 Gwariant Refeniw

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi gwariant a chyllid y Cyngor yn unol â'r gofynion cyfrifo. Mae'r Cyngor yn mesur perfformiad ariannol yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd ar ffurf cyfrifon rheoli'r Cyngor. Yn 2019/20, adroddwyd bod gan y Cyngor danwariant o £0.308k yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd o £135.210m (cyllideb net) a'i fod wedi llwyddo i sicrhau arbedion gwerth £2.205m. Mae'r tabl isod yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2019/20 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei herbyn.

Gwasanaethau	Cyllideb Blynnyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Dysgu Gydol Oes	50,916	50,673	(243)
Gwasanaethau Oedolion	25,205	26,290	1,085
Gwasanaethau Plant	10,274	10,430	156
Tai	1,220	1,143	(77)
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	14,662	14,305	(357)
Rheoleiddio	3,926	3,809	(117)
Trawsnewid	4,516	4,205	(311)
Adnoddau	3,053	2,880	(170)
Busnes y Cyngor a Cyllid Corfforaethol	21,438	21,164	(274)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	135,210	134,902	(308)

Dadansoddiad Goddrychol

Gwasanaethau	Cyllideb Flynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Gweithiwr	88,157	89,933	1,776
Safle	8,424	8,766	342
Trafnidiaeth	4,032	5,399	1,367
Cyflenwadau a Gwasanaethau	30,436	31,173	737
Taliadau Trydydd Parti	45,909	47,070	1,161
Trosglwyddo Taliadau	25,790	24,969	(821)
Fioedd a Thaliadau	(10,062)	(11,984)	(1,922)
Incwm Rhent	(1,507)	(1,401)	106
Trosglwyddiadau a Grantiau	(55,195)	(58,170)	(2,975)
Addasiadau Eraill	(774)	(853)	(79)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	135,210	134,902	(308)

Effaith y gorwariant oedd bod y Cyngor wedi cynyddu ei gronfeydd wrth gefn cyffredinol gan £308k.

Mae'r tabl uchod yn adlewyrchu'r modd y caiff costau eu categorio, eu monitro a'u rheoli o fewn y Cyngor. Mae'r Cyfrifon isod yn adrodd ar yr un gwariant ac incwm ond mewn ffurf gwahanol er mwyn cydymffurfio gyda'r gofynion allanol statudol o ran adrodd. Mae hyn yn cynnwys costau ychwanegol megis dibrisiant neu newidiadau yng ngwerth eiddo na fedrir, yn unol â'r rheoliadau, eu codi ar gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio yn y flwyddyn.

3.4.2 Gwariant Cyfalaf

Mae'r rhaglen gyfalaf yn cefnogi amcan ehangach y Cyngor i ddarparu gwasanaethau ac i gefnogi twf economaidd. Yn 2019/20, cymeradwyodd y Cyngor Raglen Gyfalaf ar gyfer gwasanaethau nad ydynt yn rhai tai o £17.282m a chymeradwywyd Rhaglen Gyfalaf ar gyfer yr CRT o £13.110m. Yn ogystal, ym Mehefin 2019, cymeradwyodd y Cyngor lithriant cyfalaf o £3.065m i'w ddwyn ymlaen o 2018/19. Ers y broses o bennu'r gyllideb, mae cynlluniau ychwanegol wedi'u hychwanegu at y rhaglen, y mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cael eu cyllido drwy grantiau, a ddaeth i gyfanswm o £10.450m. Mae hyn yn dôd â chyfanswm y Gyllideb cyfalaf ar gyfer 2019/20 i £43.907m.

Mae'r rhaglen wedi gwneud cynnydd cyson yn ystod y flwyddyn, gan gyflawni cyfradd gyflawni o 68.36%. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o'r cynlluniau sy'n weddill yn cael eu cyflawni dros yr ychydig flynyddoedd nesaf.

O'r cyfanswm gwariant hwn o £30.015m, cyfalafwyd £19.345m ac ychwanegwyd at werth asedau ar Fantolen y Cyngor. Codwyd y gweddill i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gan ei fod naill ai i gefnogi asedau nad ydynt yn eiddo uniongyrchol i'r Cyngor (£1.388m) neu nad oeddent yn cynyddu gwerth i'r asedau cyfalaf (£9.282m).

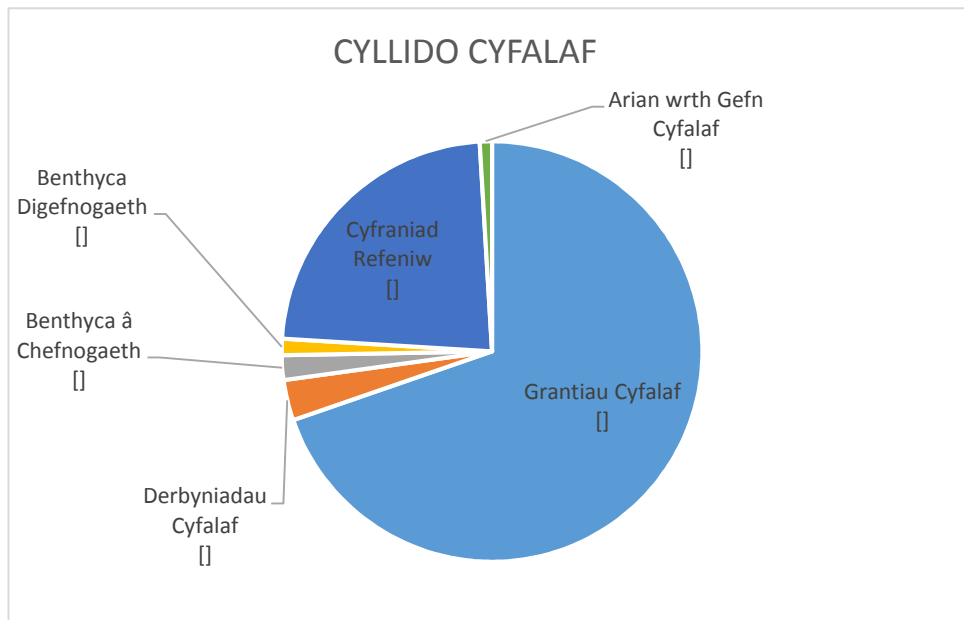
Mae'r tabl isod yn dadansoddi'r gwariant sydd wedu cael ei gyfalafu:-

Cynllun	Swm (£'000)
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Santes Dwynwen	243
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Llangejni: Corn Hir a Bodffordd	14
Adeilad Modiwlaid (Morswyn) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	464
Adeilad Modiwlaid (Pencarnisiog) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	416
Adeilad Modiwlaid (Y Tywyn) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	127
Adeilad Modiwlaid (Esceifiog) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	30
David Hughes Cau 3G	76
Ystafell Ffitrwydd Plas Arthur	27
Offer Pêl-fasged Caergybi	16
Unedau Diwydiannol Penrhos	1,945
Unedau Diwydiannol Llangejni	75
System Cynllunio	42
Ysgogiad Economaidd – Safle Porth Bryn Cefni	532

Cynllun	Swm (£'000)
Cerbydau	103
Ailwynebu Priffyrdd	1,848
Llwybr Beicio Llangejni	151
Mapio Teithio Gweithredol	350
Ffordd Gyswllt Llangejni	103
Cronfa Drafndiaeth Leol – Danfon disgyblion i'r ysgolion	50
A545 Astudiaeth Gwydnwch	44
Maes Awyr Môn	312
Gweithiau ar Raddfa Bach - Preswylfa	111
Maes Hafoty Llansadwrn – Amddiffyn rhag Llifogydd	145
Lliniaru Llifogydd Biwrmares	2,346
Lliniaru Llifogydd Pentraeth	403
Astudiaethau Traenio- Caergybi ac Amlwch	40
Cyfleuster Parcio a Theithio Gaerwen	601
Buddsoddi I Arbed - Cerbydau	77
Gweithiau ar Raddfa Bach – Mill Lane Grillage	95
Diogelwch Ffyrdd	228
Rhaw llwytho newydd	180
Mân-Ddaliadau	88
TG - Prosiectau	1,297
Neuadd y Farchnad	689
Safle Preswyl i Sipsiwn a Theithwyr	255
Prynu Gorfodol - Cynllun Peilot Tai	223
Prynu Eiddo Presennol a Datblygu Eiddo Newydd	5,599
Cyfanswm	19,345

Nodyn ynghylch cyfleusterau benthyca cyfredol a benthyca cyfalaf yr Awdurdod:-

Cyllidir Gan:	Swm £'000
Benthyca Digefnogaeth	243
Benthyca â Chefnogaeth	364
Grant Cyfalaf	13,484
Derbyniadau Cyfalaf	605
Cyfraniad Refeniw	4,468
Arian Wrth Gefn Cyfalaf	181
Cyfanswm	19,345

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan yr Awdurdod £139.232m o Fenthyciadau Allanol. Ar y pryd, roedd Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC) yr Awdurdod, sydd, yn ei hanfod, yn fodd o fesur angen sylfaenol y Cyngor i fenthycia, yn £136.904m. Ar gychwyn mis Mawrth 2020, benthyodd y Cyngor £10m ychwanegol i gyllido gwariant cyfalaf cynllunedig hyd ddiwedd y flwyddyn ariannol ond, yn dilyn y pandemig byd-eang, roedd gwariant cyfalaf yn y mis olaf yn is na'r disgwyl ac, o ganlyniad, roedd benthyca allanol yn fwy na'r GCC. Roedd y benthyciad am gyfnod o flwyddyn a bydd yn cael ei ad-dalu yn 2020/21. Felly, bydd lefel y benthyca allanol yn disgyn yn is na'r GCC yn ystod 2020/21 wrth i fenthycia allanol gael ei ad-dalu a trwy wariant cyfalaf ail gychwyn. Yn y Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys am 2020/21, y Terfyn Benthyca awdurdodwyd gan y Cyngor oedd £178m, felly, mae'r Awdurdod yn gyfforddus o fewn ei drothwy benthyca.

Crynodeb o ffynonellau cyllido mewnol ac allanol sydd ar gael i'r Awdurdod gyflawni ei gynlluniau gwariant cyfalaf ac ymrwymadau ariannol eraill

Ar 31 Mawrth 2020, roedd ffynonellau cyllido mewnol yr Awdurdod yn cynnwys arian yn y banc a buddsoddiadau eraill gwerth £123.045m. Roedd £139.232m wedi ei fenthycu'n allanol.

3.4.3 Y Fantolen

Mae mantolen y Cyngor yn dangos sefyllfa ariannol dda ar ddiwedd 2019/20 gyda gwerth net o £188.286m. Mae hyn yn gynydd o £25.830m o gymharu â'r llynedd. Cynyddodd gwerth asedau tymor hir y Cyngor (eiddo, peiriannau ac ati) £18m. Mae hyn yn cynnwys Neuadd y Farchnad, Caergybi, a ddenodd gyllid grant sylweddol ac sydd yn weithredol erbyn hyn. Yn ogystal, mae'n cynnwys Ysgol Santes Dwynwen, Niwbwrch, sydd newydd ei hadeiladu ac sydd yn brosiect Ysgol 21fed Ganrif a gyllidwyd mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru. Ailbrisiwyd asedau cyfredol hefyd. Cynyddodd asedau tymor byr, fel arian parod a gynyddodd oddeutu £9m.

Mae manylion asedau a rhwymedigaethau tymor hir a tymor byr y Cyngor yn cael eu dangos yn y Fantolen fel ar 31 Mawrth 2020.

Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r gostyngiad o £25.830m yng ngwerth net y Cyngor a nodi'r uchod yn ganlyniad o gynydd o £24.730m mewn cronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio yn gysylltiedig i'r cynyddiadau yn asedau tymor hir a drafodwyd uchod a chynnydd o £1.100m mewn balansau a ellir eu defnyddio (gan gynnwys y CRT).

4 Y Prif Faterion o Gyfrifon 2019/20

Gosododd y Cyngor gyllideb net o £135.210m ar gyfer 2019/20 i'w chyllido o gyfuniad o Incwm o'r Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a grantiau cyffredinol. Roedd y gyllideb yn cynnwys gofyniad i sicrhau arbedion o £2.561m, a ymgorfforwyd yng nghyllidebau'r gwasanaethau unigol. Y sefyllfa alldro oedd tanwariant o £0.308k. Mae'r tanwariant yn cynnwys tan neu orwariant yn yr adrannau, arian wrth gefn ar gyfer digwyddiadau annisgwyl na chafodd ei ddefnyddio ac unrhyw eitemau unwaith-ac-am-byth eraill a nodwyd yn ystod y flwyddyn ariannol.

Coronafirws

Roedd cyllid y Cyngor yn weddol sefydlog yn ystod y flwyddyn ariannol. Fodd bynnag, yr argyfwng coronafirws sy'n effeithio ar y Cyngor ym mis olaf blwyddyn ariannol 2019/20 yw'r mater unigol mwyaf sy'n wynebu'r Cyngor bellach.

Pensiynau

Cynllun Pensiwn Athrawon - Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoddi i athrawon fuddiannau penodol ar adeg eu hymddeoliad ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y costau drwy wneud cyfraniadau yn seiliedig ar ganran o gyflog pensiynadwy'r aelodau.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol - Fel rhan o delerau ac amodau cyflogi ei swyddogion a gweithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad drwy fod yn rhan o Gronfa Pensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu bod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, wedi ei glandro ar lefel y bwriedir iddi falansio'r ymrwymadau pensiwn gydag asedau buddsoddi. Ni fydd buddiannau yn daladwy mewn gwirionedd hyd oni fydd gweithwyr yn ymddeol ond mae'r Cyngor wedi ymrwymo i wneud y taliadau i'r Gronfa Pensiwn y mae angen eu datgelu ar yr adeg y bydd y gweithwyr yn ennill eu buddiannau i'r dyfodol.

Mae'r hinsawdd economaidd gyfredol yn parhau i gael effaith ar yr Ymrwymiad Pensiwn net a bydd effaith bosibl argyfwng Covid-19 yn cael ei chynnwys yn fersiwn derfynol y cyfrifon hyn. Mae'n bwysig nodi bod y cynnydd yn yr ymrwymiad yn y sefyllfa pensiwn yn seiliedig ar brisiadau actiwaraid. Caiff taliadau gwirioneddol y Cyngor i'r Gronfa Pensiwn eu hadolygu bob tair blynedd fel rhan o'r prisiad o'r Gronfa Pensiwn a gynhelir bob tair blynedd. Yna, penderfynir ar strategaeth fuddsoddi sy'n anelu at adennill unrhyw ddiffyg dros gyfnod y bydd Actiwari'r Gronfa Pensiwn (Hymans Robertson LLP) yn penderfynu arno.

Ailbrisiodd Ymgynghorwyr Actiwaraid Proffesiynol Hymans Robertson LLP Gronfa Pensiwn Gwynedd, sef y gronfa mae'r Cyngor yn rhan ohoni, fel ar 31 Mawrth 2019. Adolygodd hyn y cynlluniau cyllido cyfredol a gosod cyfraddau cyfrannu newydd ar gyfer pob cyflogwr Gronfa Pensiwn Gwynedd am y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2020 a 31 Mawrth 2023.

Mae'r adroddiad prisio yn dangos sefyllfa well o'i chymharu â'r prisiad diwethaf yn 2016 pan ragwelwyd fod y Gronfa Pensiwn wedi'i thangyllidoo £145m (wedi'i gyllido 91% yn unig). Arweiniodd hyn at gynydd mewn cyfraniadau cyflogwr. Mae prisiad 2019 yn amcangyfrif bod y gronfa pensiwn wedi'i gyllido 108%, felly, tua £156m. Golygai hyn lai o gyfraniadau yn y tair mlynedd ariannol nesaf.

Ers y prisiad hwn, mae Pandemig Coronafirws wedi achosi anwadalrwydd sylweddol yn y farchnad sydd, yn y tymor byr, wedi achosi gostyngiad o 12% ar enillion buddsoddi. Fodd bynnag, cymerir golwg hirdymor ar y gronfa pensiwn ac mae'r adroddiad prisio a'r cyfraddau cyfrannu yn dal i fod yn berthnasol. Os bydd dirywiad mwy sylweddol yn y tymor canolig, er enghraifft, ymhen 18 mis, yna bydd adolygiad pellach o sefyllfa'r Gronfa Pensiwn er mwyn penderfynu os oes angen newid y cyfraddau cyfraniadau yn y dyfodol.

Yn ychwanegol, mae strwythur budd-daliadau LGPS yn cael ei adolygu ers i ddyfarniad McCloud ddyfarnu bod diwygiadau Pensiwn y Sector Cyhoeddus 2015 wedi arwain at wahaniaethu oedran anghyfreithlon. Nid ydym yn gwybod eto beth yw effaith ariannol lawn y dyfarniad hwn ond bydd yn achosi costau uwch i bob Cyflogwr Gronfa Pensiwn. Mae'r adroddiad prisio yn defnyddio dull darvoudus wrth amcangyfrif cyfraniadau ac, fel arfer, yn cynnwys costau uwch. F

Mae'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn dangos y buddiannau pensiwn a gafwyd yn y flwyddyn wedi eu haddasu yn ôl yr angen i adlewyrchu'r rhan honno o'r costau pensiwn nad ydynt yn cael eu talu gan Drethdalwyr y Cyngor.

Darpariaethau

Cyfanswm y darpariaethau a ddelir gan y Cyngor oedd £5.234m ar 1 Ebrill 2019. Yn ystod y flwyddyn, gostyngodd y balans £0.054m i £5.180m. Cynyddwyd y ddarpariaeth yswiriant i £0.337m yn unol â'r angen amcangyfrifedig. Roedd cyfanswm o £0.414m ar ddarpariaethau tymor byr, i ddarparu ar gyfer costau disgwylidig yn y dyfodol a allai godi o rwymedigaeth yn y gorffennol. Defnyddiwyd £39k o ddarpariaeth Penhesgyn i gyllido'r costau'n ymwneud â'r safle tirlenwi yn 2019/20.

Gwelir manylion y symudiadau yn y darpariaethau yn Nodyn 27 y Cyfrifon.

Busnes Hyfw

Paratoir y cyfrifon ar sail 'busnes hyfw'. Golyga hyn y cafodd y cyfrifon eu paratoi ar y sail bod y Cyngor yn parhau yn ei ffurf bresennol yn y dyfodol. Crëwyd Cyngor Sir Ynys Môn drwy statud/deddf yn 1996 a bydd yn parhau yn ei ffurf bresennol hyd nes y bydd yn cael ei newid drwy statud.

Perthnasedd

Ystyrir bod gwariant ac incwm yn berthnasol pe byddai'r swm yn newid y darlun cywir a theg o'r cyfrifon. Pe bai eitem berthnasol yn cael ei hepgor o'r cyfrifon, byddai'n newid yn sylweddol ddealltwriaeth unigolion o'r cyfrifon a chywirdeb y cyfrifon. Mae'r Cyngor wedi gosod ei lefel perthnasedd fel yr isaf o 5% o berthnasedd neu £200k. Bernir bod symiau is na hyn yn amherthnasol ac ni fyddir yn gwneud addasiadau ar eu cyfer petai camgymeriad yn dod i'r amlwg neu pe bai unrhyw beth wedi cael ei hepgor.

5. Eglurhad o'r Datganiadau Ariannol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi manylion incwm a gwariant y Cyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2019/20 a'i Fantolen ar 31 Mawrth 2020. Mar'r datganiadau hyn yn cynnwys y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Ynddynt, nodi cyfrifoldebau'r Cyngor a Chyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) y Cyngor, sef Swyddog Adran 151 dynodedig y Cyngor.

Datganiadau Ariannol Craidd:-

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys y datganiadau ariannol craidd, sef:-

1. **Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES)** – sy'n dangos y gost cyfrifo o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn, gan ddefnyddio arferion cyfrifo a dderbynnir yn hytrach na'r swm fydd yn cael ei gyllido o'r trethi.
2. **Dadansoddiad Gwariant a Chyllido (EFA)** – sy'n dangos y wybodaeth yn y CIES ond, yn ogystal, mae'n darparu addasiadau cyfrifo sydd yn cael eu canslo allan yn Nodyn 7 er mwyn sicrhau nad yw'r addasiadau yma'n cael ei cyllido gan Drethdalwyr y Dreth Gyngor. Mae'r golofn gyntaf o'r Dadansoddiad Gwariant a Chyllido yn darparu gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau a chronfeydd wrth gefn y Cyngor a'r CRT.
3. **Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS)** – sy'n dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, wedi ei ddadansoddi yn ôl cronfeydd wrth gefn y gellir ei ddefnyddio a'r rhan na ellir eu defnyddio. Mae'r datganiad yn dangos cost wirioneddol darparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hyn eu cyllido o'r gwahanol gronfeydd wrth gefn.
4. **Y Fantolen** – sy'n dangos gwerth yr asedau a'r rhwymediaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Caiff asedau net eu cyfatebu gan y cronfeydd wrth gefn sydd gan yr Awdurdod.
5. **Datganiad Llif Arian** – sy'n dangos y newidiadau o ran arian a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddir arno.
6. **Y Nodiadau i'r Cyfrifon** – y nodiadau i'r Datganiadau Ariannol craidd sy'n darparu mwy o fanylion am bolisiau cyfrifo'r Cyngor a'r eitemau sydd wedi eu cynnwys yn y datganiadau.

Datganiadau Ariannol Atodol

1. **Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon** – sy'n egluro cyfrifoldebau'r Cyngor a'r Swyddog Adran 151.
2. Mae'r **Cyfrif Refeniw Tai (CRT)** yn gofnod o wariant ac incwm refeniw sy'n ymwneud â stoc dai'r Cyngor. Ei brif bwrpas yw sicrhau bod y gwariant ar reoli tenantiaethau a chynnal a chadw anheddau'n cael ei gydbwyso gan y rhenti a godir ar denantiaid. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai wedi cael ei glustondi'n benodol i'r pwrpas hwnnw o'r Gronfa Gyffredinol y Cyngor.

3. **Barn yr Archwiliwr** – fel Archwilydd Allanol y Cyngor, Archwiliwr Cyffredinol Cymru bydd yn cynnal yr archwiliad statudol ac arwyddo y Datganiad Cyfrifon wedi i'r Swyddog Adran 151 lofnodi a dyddio'r Datganiad Cyfrifon. Byddant wedyn yn cyhoeddi barn ynghylch a oes angen eu haddasu neu beidio. Y dyddiad cau ar gyfer y farn hon yw 15 Medi wedi i'r flwyddyn ddod i ben.

4. **Newidiadau mewn Polisi Cyfrifo**

Nid oes angen gwneud unrhyw newidiadau o bwys o'r driniaeth gyfrifo ar gyfer 2019/20.

Daw'r Datganiad Cyfrifon i ben gyda'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (AGS) 2019/20. Mae'r AGS yn rhoi trosolwg o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Mae hefyd yn darparu crynodeb o adroddiadau ac adolygiadau sy'n rhoi sylwadau ar faterion llywodraethu a pherfformad sy'n ymwneud â'r Cyngor.

6. **Effaith y pandemig Covid-19**

Darparu Gwasanaethau

Mae'r pandemig Covid-19 wedi arwain ar gau nifer o wasanaethau'r Cyngor dros dro, gan gynnwys ysgolion, canolfannau hamdden, llyfrgelloedd, canolfannau dydd gofal cymdeithasol, canolfannau ailgylchu gwastraff, amgueddfeydd a phrif dderbynfa'r Cyngor. Mae cau'r cyfleusterau hyn wedi arwain at ostyngiad o thua £400k y mis yn incwm y Cyngor ond mae'r golled hon yn cael ei gwrthbwysu'n rhannol gan ostyngiad mewn costau ynni, costau cludiant a rhai costau staffio.

Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r pandemig drwy ddarparu mwy o gefnogaeth yn y gymuned, gan gynnwys banciau bwyd, cynorthwyo pobl sy'n cysgodi a darparu parseli bwyd neu daliadau uniongyrchol i rieni plant sy'n derbyn prydau ysgol am ddim (tua 1,500 o ddisgyblion). Mae Llywodraeth Cymru yn ad-dalu'r holl gostau ychwanegol i'r Cyngor.

Mae rhan fwyaf o ysgolion y Cyngor wedi bod ar gau ers 20 Mawrth 2020 ac ni fyddant yn ailagor nes bydd Llywodraeth Cymru'n dweud wrth y Cyngor i wneud hynny. Mae nifer fach o ysgolion wedi aros ar agor i ddarparu gofal i blant gweithwyr allweddol a phlant bregus.

Mae'r Cyngor yn gweinyddu grant cymorth busnes ar ran Llywodraeth Cymru i ddarparu grantiau o £10,000 i fusnesau y mae gwerth ardrethol eu heiddo yn £12,000 neu lai ac sy'n derbyn Rhyddhad Trethi Busnesau Bach a grant o £25,000 i fusnesau y mae gwerth ardrethol eu heiddo rhwng £12,001 a £51,000 ac sy'n gweithredu yn y sectorau manwerthu, hamdden neu letygarwch. Amcangyfrifir y bydd y Cyngor yn gwneud taliadau gwerth tua £27m ar ôl prosesu'r holl geisiadau.

Mae'r Cyngor yn cynllunio i ailgydio yn yr holl wasanaethau pan ddaw cyfnod clo i ben gan gymryd gofynion cadw pellter cymdeithasol i ystyriaeth. Gall hyn arwain at gynnydd mewn costau wrth ddarparu gwasanaethau, ond nid oes modd gwybod beth fydd y gost ychwanegol ar hyn o bryd.

Gweithlu'r Cyngor

Roedd mwyafrif staff y Cyngor yn gweithio gartref yn ystod y cyfnod clo ac mae'r costau ychwanegol i ganiatáu i hyn ddigwydd o safbwynt costau TG ychwanegol wedi cael ei gyllido gan Lywodraeth Cymru. Nid oedd tua 6% o weithlu'r Cyngor yn gallu gweithio yn ystod y cyfnod clo a ni chawsant eu trosglwyddo i wneud unrhyw ddyletswyddau eraill. Ni roddodd y Cyngor y staff hyn ar y cynllun ffyrlo gan ei fod yn parhau i dderbyn cyllid ar eu cyfer h.y. y Grant Cynnal Refeniw a'r Dreth Gyngor ac ni fyddai'r Cyngor wedi diswyddo'r staff hyn oherwydd y cyfnod clo. Roedd rhaid i'r Cyngor sicrhau hefyd bod y staff ar gael i ymgymryd â dyletswyddau eraill petai lefelau salwch yn cynyddu yn ystod y pandemig. Roedd achosion o staff yn cael eu heintio â Covid-19 yn isel ac ni arweiniodd at gynnydd sylweddol mewn lefelau salwch.

Mae'r Cyngor wedi allanoli nifer o'i brif contractau, gan gynnwys Cynnal a Chadw Ffyrdd, Casglu Gwastraff ac arlwyio Prydau Ysgol. Parhaodd y Cyngor i dalu'r contractwyr hyn yn unol â'r gofynion a nodwyd yn Nodyn Polisi Caffael Swyddfa'r Cabinet PPN 02/20.

Y Gadwyn Gyflenwi

Gan fod mwyafrif gwasanaethau'r Cyngor wedi cael eu hallanoli, cyfrifoldeb y contractwyr ac nid y Cyngor yw sicrhau cadwyn gyflenwi ddigonol. Nid yw'r Cyngor wedi cael unrhyw anawsterau sylweddol o ran ei brif gadwyni cyflenwi ac mae gan bob gwasanaeth gynlluniau mewn lle pe bai cyflenwyr hanfodol yn methu â chyflenwi.

Y brif flaenoriaeth o ran y gadwyn gyflenwi yn ystod y pandemig oedd sicrhau Offer Diogelu Personol (PPE) ar gyfer gweithwyr gofal cymdeithasol a gweithwyr sy'n gweithio yn y gymuned. Bu'n rhaid i'r Cyngor archebu gan gyflenwyr newydd heb ddilyn prosesau caffael arferol y Cyngor. Oherwydd hynny, efallai bod y Cyngor wedi talu prisiau uwch na'r arfer am rai eitemau.

Arian Wrth Gefn, perfformiad ariannol a sefyllfa ariannol

Ar 31 Mawrth 2020 cyfanswm Cronfa Gyffredinol y Cyngor oedd £7.060m, sydd gyfystyr â 4.9% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer 2020/21. Nod strategaeth ariannol y Cyngor yw dal o leiaf 5% o'r gyllideb refeniw net fel Balansau Cyffredinol (£7.1m). O ganlyniad, mae Balansau Cyffredinol y Cyngor ychydig yn is na'r targed.

Roedd y perfformiad ariannol ar gyfer 2019/20 yn dangos tanwariant net o £0.308m ac ni chafodd cychwyn y pandemig effaith ormodol arno.

Wrth symud i mewn i 2020/21, gwelwyd nifer o wasanaethau'n cael eu hatal ac mae hynny wedi arwain at golli incwm i'r Awdurdod, yn bennaf o ganolfannau hamdden, ffioedd parcio, prydau ysgol a ffioedd tymhorol yn gysylltiedig â'r diwydiant twristiaeth. Yn ôl amcangyfrifon cychwynnol, mae £0.4m o incwm yn cael ei golli bob mis. Mae rhai arbedion mewn gwariant o ganlyniad i'r cyfnod clo, ond ni fyddant yn gorbwyso'r incwm a gollwyd yn llawn.

Bydd y pandemig yn cael effaith negyddol ar yr economi, a disgwylir y bydd nifer y trethdalwyr sy'n gymwys i gael cymorth gyda'u biliau Dreth Gyngor dan Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor y Cyngor yn cynyddu. Mae cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer y Cynllun wedi'i ymgorffori yn y Grant Cynnal Refeniw a bydd rhaid i'r Cyngor ysgwyddo unrhyw gynnydd yng nghostau'r Cynllun. Y gyllideb bresennol ar gyfer y Cynllun yw £6m. Bydd y dirywiad economaidd yn cael effaith ar allu pobl i dalu eu Treth Gyngor hefyd. Mae'r Cyngor yn caniatáu ar gyfer colled o 1.5% wrth osod sail y dreth bob blwyddyn ac fel arfer mae cyfraddau casglu'r Dreth Gyngor yn golygu bod tua 0.7% o'r ddyled yn cael ei dileu. Rhagwelir y bydd y dyledion a ddilêir yn uwch yn 2020/21.

Swm bychan yn unig o arbedion refeniw a gynlluniwyd gan y Cyngor yn 2020/21 (£0.31m) ac nid yw'r pandemig yn effeithio ar weithredu'r arbedion hyn.

Nid yw'n glir ar hyn o bryd a fydd Llywodraeth Cymru'n darparu unrhyw gyllid ychwanegol i gwrdd â'r gost o golli incwm neu i gwrdd ag unrhyw gynnydd yn y gost o ddarparu gwasanaethau wrth gydymffurfio â gofynion cadw pellter cymdeithasol. Os nad yw Llywodraeth Cymru'n darparu cymorth ariannol, mae'n debygol y bydd rhaid i'r Cyngor orwario ar ei gyllideb refeniw ar gyfer 2020/21, gyda'r gorwariant yn cael ei gyllido o'r Cronfeydd Wrth Gefn Cyffredinol.

Roedd balans y Cyfrif Refeniw Tai yn £8.597m ar 31 Mawrth 2020. Mae'r arian wrth gefn wedi'i glustnodi i gyllido cost datblygu eiddo newydd fel y nodir yng Nghynllun Busnes 30 Mlynedd y CRT. Bydd unrhyw ostyngiad sylweddol yn arian wrth gefn y CRT o ganlyniad i'r pandemig yn arwain at ostyngiad yn y rhaglen ddatblygu eiddo newydd a gynlluniwyd.

Cymeradwywyd strategaeth rheoli dyledion y Cyngor ar gyfer 2020/21 gan y Cyngor ar 11 Mawrth 2020. Roedd yn parhau â strategaeth y Cyngor yn ystod y blynyddoedd diwethaf o ddefnyddio balansau arian parod dros ben i gyllido gwariant cyfalaf lle bynnag y bo'n bosib (benthyciadau mewnol) ac i fuddsoddi arian dros ben mewn ffordd sy'n isel o ran risg ac yn caniatáu mynediad parod i'r arian. Ar gychwyn y pandemig, cafodd £10m o fenthyciadau mewnol eu hallanoli a rhoddwyd yr holl arian parod dros ben yng nghyfrifon banc y Cyngor. Derbyniwyd rhandaliadau o'r Grant Cynnal Refeniw yn gynnar gan Lywodraeth Cymru hefyd a oedd yn gwella llif arian y Cyngor yn ystod y cyfnod clo. Cafodd balansau arian parod eu monitro yn ddyddiol yn ystod y cyfnod clo ac roedd balans arian parod iach yn sicrhau nad oedd rhaid cymryd unrhyw gamau unioni i ddatrys unrhyw gwymp sylweddol yn y balansau arian parod.

Mae rhaglen gyfalaf y Cyngor ar gyfer 2020/21 yn cael ei gyllido'n bennaf o grantiau'r llywodraeth (moderneiddio ysgolion, adnewyddu priffyrdd a gwaith lliniaru llifogydd), cynlluniau a gyllidir gan Ewrop (adeiladu unedau busnes, gwella canol trefi), prosiectau a gyllidir gan y CRT (datblygiadau newydd, gwaith cynnal a chadw a gynlluniwyd ar eiddo presennol) a chynlluniau a gyllidir drwy fenthycia â chefnogaeth a grantiau cyfalaf cyffredinol (cynnal a chadw adeiladau presennol, offer TG a phrynu cerbydau newydd). Er bod gwaith ar yr holl gynlluniau wedi cael ei atal yn ystod y cyfnod clo, byddant yn ailgychwyn eto yn 2020/21. Ni fydd unrhyw lithriad yn arwain at golli unrhyw gyllid.

Mae effeithiau ariannol y Pandemig wedi cael eu hystyried yn ofalus wrth baratoi'r cyfrifon ar gyfer 2019/20 a, lle bo angen, gwnaed addasiadau yn seiliedig ar wybodaeth a oedd ar gael ar y pryd. Mae pedwar mater yn benodol wedi cael eu hadolygu, sef ei effaith ar brisiadau pensiwn, ei effaith ar incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor, ei effaith ar brisio asedau a'i effaith ar fuddsoddiadau. Ar adeg paratoi'r Cyfrifon, ystyriwyd bod yr effaith ar fuddsoddiadau a phrisiad asedau yn fychan iawn, tra bo adolygiad o'r gronfa pensiwn yn parhau ac efallai na fydd yn dod i'r amlwg am sawl mis. Mae darpariaethau ar gyfer dyledion drwg wedi'u haddasu ar gyfer colli incwm posibl sy'n ddyledus i'r Awdurdod ar 31 Mawrth 2020.

Casgliad

Bydd y pandemig yn effeithio ar sefyllfa ariannol y Cyngor o safbwynt colli incwm a gwariant ychwanegol yn ystod y cyfnod clo a bydd yn golygu bod darparu gwasanaethau yn fwy costus yn y dyfodol wrth i'r Cyngor orfod addasu i ofynion cadw pellter cymdeithasol. Hefyd, gallai llai o gyllid cyfalaf fod ar gael, fydd yn cael effaith ar raglen gyfalaf y Cyngor ac, yn arbennig, ar y ddau brif flaenoriaeth, sef moderneiddio ysgolion ac adeiladu cartrefi newydd.

DATGANIAG O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD CYFRIFON

Cyfrifoldebau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn:-

- wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau fod gan un o'i swyddogion y cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny. Yn y Cyngor hwn, y swyddog yw'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) sydd hefyd wedi'i ddynodi'n Swyddog Adran 151;
- reoli ei faterion er mwyn sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o adnoddau ac i ddiogelu ei asedau;
- gymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cyfrifoldebau'r Swyddog Adran 151

Y Swyddog Adran 151 sydd yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarferion priodol fel y gosodir yn y Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig ("Y Côt").

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon hwn, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- dewis polisiâu cyfrifo priodol ac yna eu defnyddio'n gyson;
- ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus;
- cydymffurfio â Chôt Ymarfer Awdurdod Lleol CIPFA.

Hefyd, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol;
- cymeryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

Tystysgrif

Tystiaf fod y Datganiad Cyfrifon yma yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar y dyddiad cyfrifo a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2020.

Llofnodwyd:

Richard Marc Jones FCPFA

CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151

Llofnodwyd:

Cynghorydd Margaret Murley Roberts
CADEIRYDD CYNGOR SIR YNYS MÔN

Dyddiedig: 8 Medi 2020

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru i Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn.

Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol – keep blank for the final audit report

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2020

Dengys y datganiad hwn gostau cyfrifo yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â darparu gwasanaethau yn unol ag arferion cyfrifo a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r symiau a gyllidir o'r trethi. Mae'r Cyngor yn codi trethi i gwrdd â gwariant yn unol â rheoliadau, gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Ceir darlun o'r sefyllfa o ran trethi yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

2019/20			Gwasanaethau	Nodyn	2018/19		
Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net			Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net
£'000	£'000	£'000			£'000	£'000	£'000
73,291	(15,907)	57,384	Dysgu Gydol Oes		70,793	(14,660)	56,133
40,699	(11,431)	29,268	Gwasanaethau Oedolion		37,503	(8,952)	28,551
11,753	(1,072)	10,681	Gwasanaethau Plant		11,876	(1,199)	10,677
5,983	(4,098)	1,885	Tai		4,949	(3,966)	983
26,793	(6,390)	20,403	Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		24,934	(5,570)	19,364
12,291	(6,317)	5,974	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		12,694	(7,272)	5,422
5,666	(261)	5,405	Trawsnewid		5,548	(226)	5,322
26,947	(17,679)	9,268	Adnoddau		28,187	(19,454)	8,733
2,245	(412)	1,833	Busnes y Cyngor		1,790	(253)	1,537
1,936	(332)	1,604	Costau Corfforaethol a Democrataidd		2,148	(1,144)	1,004
482	-	482	Rheolaeth Corfforaethol		579	-	579
418	-	418	Costau heb eu ddosbarthu		134	-	134
12,591	(18,717)	(6,126)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		12,079	(17,843)	(5,764)
221,095	(82,616)	138,479	Diffyg ar weithrediadau sy'n parhau		213,214	(80,539)	132,675
		23,105	Gwariant gweithredu arall	12			22,129
		8,945	Incwm a gwariant cyllido a buddsoddi	13a			10,405
		(163,380)	Trethiant ac incwm grant amhenodol	14			(157,047)
		7,149	Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau				8,162
		(13,487)	Gwarged ar ailbrisio asedau nad ydynt yn gyfredol	11c, 15 & 17			(6,152)
		(19,492)	Ailfesur y rhwymedigaeth Pensiwn Net	11ch & 41			18,734
		(32,979)	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall				12,582
		(25,830)	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr				20,744

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

2019/20			Gwasanaethau	2018/19		
Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C - B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr -C £'000		Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C- B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000
50,198	7,186	57,384	Dysgu Gydol Oes	50,382	5,751	56,133
26,601	2,667	29,268	Gwasanaethau Oedolion	26,387	2,164	28,551
10,496	185	10,681	Gwasanaethau Plant	10,671	6	10,677
1,508	377	1,885	Tai	749	234	983
14,464	5,939	20,403	Priffydd, Eiddo a Gwastraff	14,473	4,891	19,364
3,895	2,079	5,974	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	3,799	1,623	5,422
4,276	1,129	5,405	Trawsnewid	4,422	900	5,322
8,619	649	9,268	Adnoddau	8,219	514	8,733
1,524	309	1,833	Busnes y Cyngor	1,367	170	1,537
1,881	(277)	1,604	Costau Corfforaethol a Democrataidd	1,286	(282)	1,004
482	-	482	Rheolaeth Corfforaethol	579	-	579
-	418	418	Costau heb eu dosbarthu	-	134	134
(4,075)	(2,051)	(6,126)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(7,675)	1,911	(5,764)
119,869	18,610	138,479	Cost Net Gwasanaethau	114,659	18,016	132,675
(120,969)	(10,361)	(131,330)	Incwm a Gwariant Arall	(115,434)	(9,079)	(124,513)
(1,100)	8,249	7,149	(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	(775)	8,937	8,162
(24,844)			Balans agoriadol y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 1 Ebrill	(24,069)		
(1,100)			Llai Gwarged ar falans y Gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	(775)		
(25,944)			Balans cau y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth	(24,844)		

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2020

Dengys y Datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol gronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor, wedi eu dadansoddi'n 'Gronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae'r llinell Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau'n dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Cyngor, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hwn yn wahanol i'r symiau statudol y mae'n rhaid eu codi ar Falans Cronfa'r Cyngor i bwrpas pennu'r Dreth Gyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai i bwrpas pennu rhenti. Mae'r llinell 'Cynnydd/(Gostyngiad) Net cyn Trosglwyddiadau i gronfeydd clustnodedig wrth gefn' yn dangos y symudiad yn y flwyddyn o falansau Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai cyn i'r Cyngor wneud unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o'r cronfeydd clustnodedig wrth gefn.

	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor (Nodyn 8) £'000	Balans CRT (Datganiadau Ariannol Atodol) £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (Nodyn 10) £'000	Balansau Ysgolion (Nodyn 9) £'000	Grantiau Cyfalaf Anghyngysiedig (Nodyn 14) £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig CRT (Nodyn 8) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Defnyddiadwy £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Na ellir eu defnyddio (Nodyn 11) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn (y Cyngor) £'000
Balans ar 1 Ebrill 2018	6,899	7,601	7,380	320	1,869	-	-	24,069	159,131	183,200
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(7,258)	-	(904)	-	-	-	-	(8,162)	-	(8,162)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	(12,582)	(12,582)
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(7,258)	-	(904)	-	-	-	-	(8,162)	(12,582)	(20,744)
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	6,160	-	1,911	866	-	-	-	8,937	(8,937)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(1,098)	-	1,007	866	-	-	-	775	(21,519)	(20,744)
Trosglwyddiadau i/(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	111	1,127	-	-	(1,238)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	(987)	1,127	1,007	866	(1,238)	-	-	775	(21,519)	(20,744)
Balans ar 31 Mawrth 2019	5,912	8,728	8,387	1,186	631	-	-	24,844	137,612	162,456
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(9,410)	-	2,261	-	-	-	-	(7,149)	-	(7,149)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	32,979	32,979
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(9,410)	-	2,261	-	-	-	-	(7,149)	32,979	25,830
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	10,156	-	(2,051)	144	-	-	-	8,249	(8,249)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	746	-	210	144	-	-	-	1,100	24,730	25,830
Trosglwyddiadau i/(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	402	32	-	-	(434)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	1,148	32	210	144	(434)	-	-	1,100	24,730	25,830
Balance 31 March 2020	7,060	8,760	8,597	1,330	197	-	-	25,944	162,342	188,286

Y FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2020

Mae'r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan y Cyngor ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai rhwymedigaethau) yn cyd-fynd â'r cronfeydd wrth gefn sy'n cael eu dal gan y Cyngor. Adroddir ar gronfeydd wrth gefn mewn dau gategori. Mae'r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn gronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio, h.y. y cronfeydd wrth gefn hynny y gall y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn y gellir ond ei defnyddio ar gyfer gwariant cyfalaf neu i dalu dyledion). Yr ail gategori o gronfeydd wrth gefn yw'r rheini na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy'n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, lle byddai'r arian ond ar gael i ddarparu gwasanaethau petai'r asedau'n cael eu gwerthu (er enghraifft y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn) a chronfeydd wrth gefn sy'n dal gwahaniaethau amseru a ddangosir yn y llinell Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn 'Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo A Sail Gyllido Dan y Rheoliadau'.

	Nodyn	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	15	414,585	396,452
Asedau Treftadaeth	17	3,640	3,676
Eiddo Buddsoddi	18	6,189	6,000
Asedau Anniriaethol	19	501	701
Dyledwyr tymor hir	24	166	266
Asedau tymor hir		425,081	407,095
Asedau a ddalir i'w gwerthu	21	763	1,557
Rhestrau stoc	23	333	300
Dyledwyr tymor byr	24	32,606	29,653
Arian a chywerthoedd arian	25	23,045	15,825
Asedau Cyfredol		56,747	47,335
Benthyca tymor byr	44	(16,837)	(7,535)
Credydwyr tymor byr	26	(20,429)	(18,151)
Darpariaethau tymor byr	27	(413)	(429)
Derbyniadau grantiau cyfalaf ymlaen llaw	37	(1,993)	(2,815)
Rhwymedigaethau Cyfredol		(39,672)	(28,930)
Credydwyr tymor hir	26	(159)	(157)
Darpariaethau tymor hir	27	(4,767)	(4,805)
Benthyca tymor hir	44	(124,424)	(127,352)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	41	(124,520)	(130,730)
Rhwymedigaethau tymor hir		(253,870)	(263,044)
Asedau net		188,286	162,456
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	25,944	24,844
Cronfeydd wrth gefn nad na ellir eu defnyddio	11	162,342	137,612
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		188,286	162,456

DATGANIAD LLIF ARIAN – AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN 31 MAWRTH 2020

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn arian parod a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol. Dengys y datganiad sut mae'r Cyngor yn cynhyrchu a defnyddio arian parod a chywerthoedd arian trwy ddosbarthu llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Cyngor a gyllidir trwy drethiant ac incwm grant neu gan dderbynwyr y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae'r gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r all-lif arian ar gyfer adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarparu gwasanaethau'r Cyngor yn y dyfodol. Mae'r llif arian sy'n codi o weithgareddau cyllido'n ddefnyddiol i ragweld yr hawl a fydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian y Cyngor yn y dyfodol.

	Nodyn	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Diffyg Net ar Ddarparu Gwasanaethau		(7,149)	(8,162)
Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau anariannol	28	36,563	29,452
Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu cyllido	28	(19,351)	(18,221)
Llif arian net o Weithgareddau Gweithredu		10,063	3,069
Llif arian net o Weithgareddau Buddsoddi	29	(9,276)	(10,503)
Llif arian net o Weithgareddau Cyllido	30	6,433	15,470
(Gostyngiad)/Cynnydd Net mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian		7,220	8,036
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar gychwyn y flwyddyn ariannol		15,825	7,789
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol	25	23,045	15,825

NODIADAU I'R CYFRIFON

Dadansoddiad o Wariant a Chyllido (EFA)

Bwriad y Dadansoddiad o Wariant a Chyllido (EFA) ar dudalen 22 yw dangos effaith wirioneddol perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau'r Cyngor. Mae'r Datganiad ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) yn cynnwys nifer o addasiadau cyfrifo megis dibrisiant ac addasiadau i bensiynau na chaniateir iddynt, yn unol â'r gyfraith, gael eu cyllido o'r Dreth Gyngor. Nid yw'r rhain yn gostau gwirioneddol sy'n effeithio ar falansau defnyddiadwy'r Cyngor. Dengys y CIES ddiffyg o £7.149m ar ddarparu gwasanaethau. Dangosir hyn hefyd yng ngholofn C, sef Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, sydd yn yr EFA ar dudalen 22. Er mwyn sicrhau nad yw'r costau cyfrifo hyn yn cael effaith ar drethdalwyr y Cyngor ac ar gronfeydd y Cyngor, caiff y costau hyn o £8.249m eu canslo allan yn yr EFA a chânt hefyd eu dangos yn y Datganiad ar y Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS) ar dudalen 23. Dangosir y rhain yng ngholofn B yr EFA ar dudalen 22 a elwir yn Addasiadau rhwng y Sail Gyllido a Chyfrifo. Mae colofn A yr EFA ar dudalen 22 yn dangos y costau yr aethpwyd iddynt yn briodol yn erbyn Cronfeydd y Cyngor. Mae'n dangos balans gwarged o £1.1m a chaiff ei gyfrifo drwy dynnu colofn B o golofn C. Mae hyn o gymorth i nodi balansau defnyddiadwy'r Cyngor heb yr addasiadau cyfrifo hyn. Caiff effaith yr addasiadau cyfrifo hyn ei dangos yn y golofn cronfeydd wrth gefn nad oes modd ei ddefnyddio yn y Datganiad ar Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Mae Nodyn 1a yn crynhoi'r math o addasiadau cyfrifo nad ydynt yn cael eu cyllido gan y Cyngor.

Mae'r CIES a chael gwared ar yr addasiadau cyfrifo, pan gânt eu ychwanegu at eu gilydd, yn dangos yr effaith am y flwyddyn ar gronfeydd y Cyngor.

	£'000
Cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy'r Cyngor ar 1 Ebrill 2019	(24,844)
Diffyg/(gwarged) ar Ddarparu Gwasanaethau 2019/20 – CIES	7,149
Addasiadau i gael gwared ar effaith addasiadau cyfrifo nad ydynt yn effeithio Cronfa'r Cyngor – gweler Nodyn 7	(8,249)
Diffyg/(gwarged) diwygiedig sy'n cael effaith ar falansau'r Cyngor (yn cynnwys CRT)	(1,100)
Cronfeydd wrth gefn/balansau defnyddiadwy'r Cyngor ar 31 Mawrth 2020	(25,944)

Ar ôl canslo allan yr holl addasiadau cyfrifo (y manylir arnynt yn Nodyn 7), dengys y tabl uchod bod tanwariant (gwarged o incwm dros wariant) o £1.1m. Arweiniodd hyn, felly, at gynnydd ym malansau defnyddiadwy'r Cyngor i £25.944m. Mae hyn oherwydd tanwariant ar y CRT o £210k, tanwariant o £308k ar Gronfa'r Cyngor a rhyddhau arian wrth gefn clustnodedig. Roedd y tanwariant net y Cyngor o gyllid y cyllidebwyd ar ei gyfer yn 2019/20 yn £0.518m. Fodd bynnag, defnyddiwyd cyfanswm o £0.583m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig y Cyngor a'r CRT i gyllido rhai costau yn ystod 2019/20. Arweiniodd hyn at gynnydd i £1.1m, yn hytrach na £0.518m, yng nghyfanswm y cronfeydd wrth gefn. Dangosir hyn yn y crynodeb isod o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy.

Crynodeb o'r Symudiadau yng Nghronfeydd Wrth Gefn y Cyngor yn 2019/20

Crynodeb o'r Symudiadau ym Malansau/Cronfeydd Wrth Gefn y Cyngor yn 2019/20	Cronfa Wrth Gefn Gyffredinol y Cyngor	Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig y Cyngor	Cronfa Wrth Gefn Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	Cronfeydd Wrth Gefn Ysgolion	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn mae modd eu defnyddio
Eitemau sy'n effeithio ar Gronfa Wrth Gefn y Cyngor 2019/20	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans Agoriadol Cronfa Wrth Gefn y Cyngor ar 1 Ebrill 2019	(5,912)	(8,728)	(8,387)	(631)	(1,186)	(24,844)
Gor / (tan) wariant Net 2019/20	(308)	-	(210)	-	-	(518)
Balans y Cyngor ar ôl y gor / (tan) wariant	(6,220)	(8,728)	(8,597)	(631)	(1,186)	(25,361)
Trosglwyddiadau Net o / (i) Gronfeydd Wrth Gefn ar gyfer cyllid a gymeradwywyd	(840)	(32)	-	434	(144)	(582)
Balans y Gronfa Gyffredinol ar 31 Mawrth 2020	(7,060)	(8,760)	(8,597)	(197)	(1,330)	(25,944)

NODYN 1 – NODYN AR Y DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

NODYN 1a – NODYN AR Y DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO 2019/20

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	4,188	2,700	298	7,186
Gwasanaethau Oedolion	347	2,257	63	2,667
Gwasanaethau Plant	-	197	(12)	185
Tai	6	353	18	377
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	4,750	1,115	74	5,939
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	828	1,182	69	2,079
Trawsnewid	491	588	50	1,129
Adnoddau	16	626	7	649
Busnes y Cyngor	1	273	35	309
Costau Corfforaethol a Democrataidd	-	(277)	-	(277)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	418	-	418
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(2,711)	589	71	(2,051)
Cost net Gwasanaethau	7,916	10,021	673	18,610
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(13,621)	3,260	-	(10,361)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	(5,705)	13,281	673	8,249

2018/19

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	3,583	1,939	229	5,751
Gwasanaethau Oedolion	611	1,623	(70)	2,164
Gwasanaethau Plant	-	20	(14)	6
Tai	1	246	(13)	234
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	4,090	826	(25)	4,891
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	759	948	(84)	1,623
Trawsnewid	465	421	14	900
Adnoddau	16	478	20	514
Busnes y Cyngor	1	198	(29)	170
Costau Corfforaethol a Democrataidd	-	(282)	-	(282)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	134	-	134
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	1,555	407	(51)	1,911
Cost net Gwasanaethau	11,081	6,958	(23)	18,016
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(11,929)	2,850	-	(9,079)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	(848)	9,808	(23)	8,937

NODYN 1b – INCWM CYLCHRANNOL

Gwasanaethau	2019/20 Incwm o Wasanaethau £'000	2018/19 Incwm o Wasanaethau £'000
Dysgu Gydol Oes	(1,390)	(1,528)
Gwasanaethau Oedolion	(5,301)	(4,538)
Gwasanaethau Plant	-	-
Tai	(70)	(65)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	(2,788)	(2,795)
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	(2,778)	(2,825)
Trawsnewid	(45)	-
Adnoddau	(151)	(154)
Busnes y Cyngor	(402)	(242)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	(111)	(1,047)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	-
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(18,585)	(17,607)
Cyfanswm Incwm	(31,621)	(30,801)

NODYN 2a – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI OND NAD YDYNT WEDI EU MABWYSIADU HYD YMA

Yn unol â'r Côt Ymarfer ar Gadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 (y Côt), mae'n rhaid datgelu effaith ddisgwyliedig unrhyw safonau cyfrifyddu sydd wedi'u cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma.

Y safonau newydd neu ddiwygiedig sydd wedi'u cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma yw:-

- *SGR 28 Buddsoddiadau mewn Cymdeithasau a Chyd-fentrau:* Mae SGR 28 yn nodi y dylai sefydliad ddefnyddio'r dull ecwiti wrth gyfrif am fuddsoddiad mewn cymdeithas neu gyd-fenter oni bai bod y buddsoddiad yn gymwys fel eithriad. Nid oes gan y Cyngor fuddsoddiadau o'r math hwn ac, felly, nid yw hyn yn cael unrhyw effaith ar gyfrifon yr Awdurdod.
- *Gwelliannau Blynnyddol i Gylch Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol SAARh 2015-2017.* Mae hyn yn cynnwys diwygiadau i SAARh 3 ac SAARh 11 yn ogystal â SGR 12 a SGR 23.
Mae SAARh 3 ac 11 yn nodi, pan fydd parti i gyd-fenter yn cael rheolaeth o'r gyd-fenter honno sy'n fusnes, yna mae'n rhaid iddo ailfesur y diddordeb hwnnw yn y gyd-fenter ar werth teg oherwydd bod natur ei ddiddordeb wedi newid. Fodd bynnag, pan fydd parti sy'n cymryd rhan mewn mewn cyd-fenter (ond nad oes ganddo gyd-reolaeth drosti) yn ennill cyd-reolaeth nawr dros gyd-fenter sy'n fusnes, ni chaiff ailfesur y diddordeb a oedd ganddo'n flaenorol yn y busnes hwnnw. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.
Mae SGR 12 yn nodi bod yn rhaid i endid gydnabod holl ganlyniadau treth incwm difidendau, mewn elw neu golled, incwm neu ecwiti cynhwysfawr arall, yn dibynnu ar ble y tarddodd y trafodiad i gynhyrchu'r elw sy'n rhoi'r difidend. Nid yw hyn yn effeithio ar y Cyngor gan nad oes ganddo fuddsoddiadau o'r fath.
Mae SGR 23 yn nodi bod yn rhaid i endid gynnwys yr holl gostau benthyca sy'n ddyledus sy'n ymwneud ag ased cydnabyddedig hyd yn oed pan fo'n barod i'w ddefnyddio neu i'w werthu. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.
- *SGR 19 Buddion Gweithwyr:* Os bydd newid, cwtogiad neu setliad yn digwydd i gynllun, yna bydd yn orfodol i'r costau gwasanaeth a'r llog cyfredol am y cyfnod ar ôl y digwyddiad gael eu hail-fesur. Mae diwygiadau hefyd wedi'u cynnwys i egluro effaith y digwyddiadau hyn ar y gofynion o ran y trothwy asedau. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.
- *SAARh 16 - Prydlesau:* Mae'r gofyniad i fabwysiadu SAARh 16 wedi'i ohirio tan 2021/2022 yn sgil Covid-19 ac, felly, ni fydd yn berthnasol tan Ddatganiad Cyfrifon 2021/2022. Bydd y SAARh hon yn cael effaith ar y Cyngor oherwydd efallai y bydd angen iddo ddiwygio'r ffordd y mae'n cyfrif am asedau sydd ar brydles fel llungopiwy'r, adeiladau a pheiriannau. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.

NODYN 2b – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI A'U MABWYSIADU

Cyflwynodd y Côt Ymarfer ar Gadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 y gofynion newydd isod i Gynghorau gydymffurfio â nhw oherwydd safonau adrodd diwedddaredig sydd wedi'u mabwysiadu. Mae'r newidiadau perthnasol yn ymwneud â'r safonau canlynol, a bydd pob un ohonynt, lle maent yn berthnasol, yn diwygio cyfrifon a gynhyrchwyd ar gyfer cyfnodau ariannol yn dechrau ar ôl 1 Ebrill 2019.

- SAARh 16 – Prydlesau. Mae'r gofyn i fabwysiadu SAARh 16 wedi'i ohirio i 2021/22 yn sgil Covid-19 ac ni fydd yn berthnasol i'r Datganiad Cyfrifon tan 2021/22.

Mae unrhyw newidiadau y mae'n rhaid eu gwneud oherwydd y safonau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y prif ddatganiadau ariannol a nodiadau datgelu fel sy'n berthnasol.

NODYN 3 - BARNAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU'R POLISIÂU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisiâu cyfrifo a restrir yn Nodyn 51, mae'r Cyngor wedi gorfod gwneud barnau penodol ynglŷn â thrafodion cymhleth neu rheini sydd yn cynnwys ansicrwydd am ddigwyddiadau yn y dyfodol. Y barnau allweddol sydd wedi eu gwneud yn y Datganiad Cyfrifon yw:-

- Mae'r Cyfrifon wedi cael eu paratoi mewn modd sy'n tybio y bydd y swyddogaethau a'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn parhau i fod yn weithredol am y dyfodol rhagweladwy. Corff llywodraeth leol yw'r Cyngor a grëwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 1994. Mae'r Cyngor yn gweithredu o fewn hinsawdd ariannol anodd, yr un modd â phob awdurdod lleol yng Nghymru. Fodd bynnag, ni cheir unrhyw arwyddion naill ai o berfformiad ariannol yr Awdurdod na chynlluniau Llywodraeth Cymru sy'n tansellio'r farn y bydd y Cyngor yn parhau i weithredu fel sefydliad hyfyw yn y dyfodol.
- Mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw nifer o asedau a ddefnyddir i ddibenion cymdeithasol neu ddatblygu economaidd yn cael eu dal i bwrpas creu incwm neu gynyddu cyfalaf yn unig ac, o'r herwydd, nid ydynt yn cael eu hystyried fel eiddo buddsoddiad. O ganlyniad, caiff yr asedau hyn eu nodi fel Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen. Yn unol â'r canllawiau cyfredol ynghylch y modd yr ymdrinnir â rhai mathau o ysgolion, dim ond gwerth tir ysgolion a reolir yn wirfoddol sy'n cael ei gynnwys ar y Fantolen lle mae gan y corff gwirfoddol reolaeth sylweddol dros yr adeilad. Oherwydd nad yw'r Cyngor yn berchen ar ysgolion o'r fath, ac oherwydd nad oes ganddo fynediad iddynt i bwrpas eu priso, nid yw gwerth yr adeiladau wedi ei gynnwys ar y Fantolen. Yn ychwanegol at hyn, nid yw gwerth y tir na'r adeiladau ysgolion a gynorthwyr yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig wedi eu cynnwys ar y Fantolen.
- Caiff grantiau cyfalaf a refeniw eu hadolygu'n rheolaidd er mwyn asesu a yw'r telerau a'r amodau sydd ynghlwm wrth y grantiau perthnasol wedi eu bodloni. Os bydd y telerau a'r amodau wedi eu bodloni, byddant yn cael eu cydnabod o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Os na fyddant, byddant yn cael eu cario o fewn y Fantolen o fewn credydwy'r hyd nes y bydd y telerau a'r amodau sy'n gysylltiedig â'r grant wedi eu bodloni neu fod y grant yn cael eu had-dalu i ddarparwr y grant pe na bai'r telerau a'r amodau yn cael eu bodloni. Gall y driniaeth hon olygu bod balansau o bwys yn cael eu cario yn y Fantolen fel incwm a ohiriwyd.
- Mae gofynion y grŵp wedi ei hadolygu gan ddefnyddio'r meini prawf a amlinellwyd yn y safonau cyfrifo perthnasol a'r Côt Ymarfer; nid yw'r Cyngor wedi nodi unrhyw gwmnïau na sefydliadau y byddai angen iddo gwblhau cyfrifon grŵp.
- Mae cael ansicrwydd ynghylch dyfodol cyllid llywodraeth leol yn beth arferol ac, fel arfer, ni fyddai hyn yn ddigonol i roi arwydd y gallai asedau'r Cyngor gael eu amharu o ganlyniad i'r angen i gau cyfleusterau a lleihau lefelau darpariaeth gwasanaeth. Fodd bynnag, mae'r argyfwng Coronafirws wedi arwain at ansicrwydd byd-eang mor sylweddol nes bod y Cyngor wedi ystyried ei effaith ar bedwar prif faes, sef ar brisio peiriannau, eiddo ac offer; ar fuddsoddiadau; ar y gronfa bensiwn ac ar ddyledion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae'r Cyngor yn parhau i asesu'r effaith ond ar adeg cyhoeddi'r cyfrifon drafft, roedd yr Awdurdod wedi penderfynu y byddai'r amhariad ar beiriannau, eiddo ac offer y Cyngor, yn ogystal ag ar fuddsoddiadau, yn fach iawn ond mae wedi cynyddu'r amhariad ar ddyledion sy'n ddyledus o £49k. Mae'r Cyngor yn aros am ailbrisiadau Actiwari ar ei gronfa bensiwn a bydd yn asesu effaith yr asesiad hwnnw.

NODYN 4

NODYN 4a - RHAGDYBIAETHAU A WNAED YNGHYLCH ANSICRWYDD YN Y DYFODOL AC AMCANGYFRIFON A FFYNONELLAU ERAILL O ANSICRWYDD

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar ragdybiaethau wedi eu gwneud gan y Cyngor am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Gwneir amcangyfrifon trwy ystyried profiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r rhagdybiaethau ac amcangyfrifon.

Gellir ystyried yr eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2020 fel rhai sydd fwyaf agored i risg o gamgymeriad amcangyfrif yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod:-

Brexit

Gadawodd y Deyrnas Unedig yr Undeb Ewropeaidd ar 31 Ionawr ac mae bellach mewn cyfnod pontio gyda'r U.E. tan 31 Rhagfyr 2020. Yn ystod y cyfnod trosglwyddo, bydd y mwyafrif o drefniadau yn aros yr un fath a bydd y cyfnod yn caniatáu i'r Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd drafod a chytuno ar eu perthynas yn y dyfodol. Mae Brexit yn parhau i fod yn faes o ansicrwydd sylweddol i Lywodraeth Leol ac yn benodol gall mater o ffin Iwerddon effeithio ar Ynys Môn trwy Borthladd Caergybi a fferïau Iwerddon. Mae effeithiau sydd bosibl ar Wasanaethau CSYM yn cael eu monitro'n barhaus gan ei Chydlynnydd yr U.E. a materion yn cael eu hywchgyfeirio lle bo angen. Crëwyd cofrestr Risg Brexit yn ychwanegol at y Gofrestr Risg Gorfforaethol ac mae'r ddau yn cael eu diwedddaru'n rheolaidd. Mae Cynlluniau Parhad Busnes Gorfforaethol a Gwasanaeth wedi'u diwygio i ystyried unrhyw effeithiau o ganlyniad i Brexit. Mae archwiliad diweddar o barodrwydd y Cyngor wedi canfod Sicrwydd Rhesymol bod mesurau addas ar waith.

Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifo. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 15.

Pan fo gan eitem o Eiddo, Offer a Chyfarpar (Ased Nad yw'n Gyfredol) cydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

I weithredu hyn yn ymarferol, mae'n ofynnol gwneud asesiad yn erbyn y meini prawf isod i sefydlu os:-

- Yw'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol i'r cydrannau arall o'r ased h.y. 15 mlynedd neu fwy;
- Yw gwerth yr ased yn £2m neu fwy, ac mae'r cydran dros 25% o gyfanswm gwerth yr ased;
- Yw'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol ond mae'r gwerth yn cynrychioli llai na 25% o gyfanswm gwerth yr ased, bydd y cydran yn cael ei nodi ar wahân os, ym marn y Prisiwr, bernir ei fod yn berthnasol e.e. lle mae gwerth y cydran yn, dywedwch, £3m (10%) o'r ased dibrisiedig sydd â chyfanswm gwerth o £30m.

Os yw'r ased dibrisiedig yn rhan o grŵp ehangach a ddelir ar gyfer yr un pwrpas, er engraifft, canolfannau hamdden, bydd y polisi yma a argymhellir ar cydrannau yn cael ei gymhwyso i'r cyfanswm o'r grŵp ehangach yma ac nid i bob ased dibrisiedig unigol o fewn y grŵp.

Amnewid Asedau - Lle caiff ased a oedd yn rhan o ased llawer mwy ei amnewid ond nad yw'n ddigon arwyddocaol i gael ei gydranoli, bydd cost y rhan newydd / yr ased newydd yn cael ei ddefnyddio fel gwerth procsi pan gaiff yr hen ran / yr hen ased ei ddad-gydnabod.

Tai Cyngor - Mae stoc Dai'r Cyngor yn cael ei brisio drwy ddefnyddio methodoleg safonol, sydd yn rhannol angen defnyddio ffactor addasu i ganiatáu am y gwahaniaethau rhwng cynnyrch a rhent ar dai cymdeithasol a'r sector breifat. Ar hyn o bryd, nid oes ffactor addasu wedi ei chyhoeddi ar gyfer Cymru, felly, dewisodd y Cyngor ffactor addasu sydd wedi ei chyhoeddi ar gyfer yr ardaloedd mwyaf cymharol yn Lloegr, y ffactor a ddefnyddiwyd oedd 41%. Petai ffactor penodol yn cael ei chyhoeddi, un ai ar gyfer Cymru yn ei gyfanrwydd neu ar sail ranbarthol, yna byddid yn gweithredu ar hynny.

Darpariaethau – Mae'r Cyngor wedi gwneud darpariaeth am gyfres o faterion ansicr â all arwain at gostau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf a chostau ôl-ofal ar gyfer safle tirlenwi Penhesgyn a rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o hawliadau yswiriant. Ceir manylion llawn yn Nodyn 27.

Rhwymedigaeth Pensiynau - Mae sefyllfa'r Rhwymedigaeth Bensiwn, a adlewyrchir yn y cyfrifon, yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth yn ymwneud â chyfraddau disgownt, codiadau cyflog rhagamcanedig, newidiadau i oedran ymddeol, cyfraddau marwolaethau a'r dychweliadau disgwylidig ar asedau pensiwn. Mae'r Cyngor sy'n gweinyddu'r gronfa wedi cyflogi cwmni o actiwariaid ymgynghorol i ddarparu cyngor arbenigol ar y rhagdybiaethau i'w defnyddio. Ceir rhagor o fanylion yn Nodyn 41.

Lwfans Colledion Amhariad – Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan y Cyngor falans o £32.772m o ran dyledion net. Awgrymodd adolygiad o'r balans dyledion fod swm amhariad o £5.618m yn briodol ar gyfer dyledion amheus. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigwr lwfans colledion amhariad / darparu ar gyfer drwgddyledion wedi ei gynnwys yn y ffigyrau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 24.

Mesur Gwerth Teg - Bydd gwerth teg yn cael ei fesur yn unol ag SAARh13 Mesur Gwerth Teg fel yr adroddwyd arno yng Nghôd Ymarfer CIPFA am 2019/20. Yn y rhan fwyaf o achosion, mae mesur gwerth teg yn fesur sy'n seiliedig ar y farchnad. Rhydd SAARh13 fwy o gyfeiriad ac eglurder mewn perthynas â phrisio asedau a rhwymedigaethau. Fodd bynnag, os nad oes marchnad ar gael i'w harsylwi er mwyn sefydlu gwerth, bydd angen defnyddio barn broffesiynol. Mewn achosion lle na fedrir mesur gwerth teg asedau ariannol a rhwymedigaethau ariannol yn seiliedig ar brisiau a ddyfynnwyd mewn marchnadoedd gweithredol (h.y. mewnbynnau Lefel 1), caiff eu gwerth teg eu mesur drwy ddefnyddio technegau prisio (e.e. prisiau a ddyfynnwyd ar gyfer asedau neu rwymedigaethau tebyg mewn marchnadoedd gweithredol). Lle mae'n bosibl, bydd y mewnbynnau i'r technegau prisio hyn yn seiliedig ar ddata sydd ar gael i'w harsylwi ond, os nad yw hynny'n bosibl, rhaid defnyddio barn i sefydlu gwerthoedd teg. Yn gyffredinol, wrth lunio barn rhaid cymryd ffactorau megis ansicrwydd a risg i ystyriaeth. Fodd bynnag, gallai newid yn y tybiaethau a ddefnyddir effeithio ar werth teg asedau a rhwymedigaethau'r Awdurdod. Defnyddir y model cost amnewid dibrisiedig (DRC) i fesur gwerth teg rhai o eiddo buddsoddiad yr Awdurdod.

Os nad oes mewnbynnau Lefel 1 ar gael, bydd yr Awdurdod yn cyflogi arbenigwyr perthnasol i nodi'r technegau prisio mwyaf priodol er mwyn penderfynu gwerth teg (er enghraifft, Uwch Swyddog Prisio'r Awdurdod ar gyfer eiddo buddsoddiad).

Mae'r mewnbynnau sylweddol nad oes modd eu harsylwi a ddefnyddir yn yr asesiad o werth teg yn cynnwys tybiaethau rheolwyr ynghylch twf rhent, i ba lefel y mae eiddo'n wag (yn achos eiddo buddsoddiad) a chyfraddau disgownt – wedi eu haddasu ar gyfer ffactorau rhanbarthol (ar gyfer eiddo buddsoddiad a rhai asedau ariannol). Byddai newidiadau sylweddol mewn unrhyw un o'r mewnbynnau nad oes modd eu harsylwi yn arwain at fesuriadau gwerth teg a fyddai'n sylweddol i neu'n sylweddol uwch ar gyfer eiddo buddsoddiad ac asedau ariannol.

NODYN 4b – ADDASIADAU AR GYFER Y CYFNOD BLAENOROL, NEWIDIADAU MEWN POLISI'AU CYFRIFO AC AMCANGYFRIFON A CHAMGYMERIADAU

Ni fu angen ailddatganiadau yn ystod 2019/20.

NODYN 5 – EITEMAU PERTHNASOL O INCWM A GWARIANT

Nid oes unrhyw eitemau perthnasol o incwm neu wariant nad ydynt wedi eu datgelu mewn rhan arall o'r cyfrifon hyn.

NODYN 6 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Awdurdodwyd y Datganiad Cyfrifon i'w gyhoeddi gan Swyddog Adran 151 y Cyngor ar 8 Medi 2020. Ni adlewyrchir digwyddiadau ar ôl y dyddiad hwn yn y datganiadau neu nodiadau ariannol.

Pan fo digwyddiadau cyn y dyddiad hwn yn rhoi gwybodaeth am amodau a oedd yn bodoli ar 31 Mawrth 2020, mae'r ffigyrau yn y datganiadau a nodiadau ariannol wedi eu haddasu ym mhob ffordd berthnasol i adlewyrchu effaith y wybodaeth yma.

Mae'r digwyddiadau canlynol rhwng 31 Mawrth 2020 a 8 Medi 2020 wedi cael effaith ar y Cyngor ac mae'n bwysig eu datgelu i ddarllenwyr Datganiad y Cyfrifon:

1. Yn ddiweddar, dyfarnodd y Gwasanaeth Rheoli Gwastraff ei Contract Casglu Gwastraff a Glanhau i'w ddarparuwr presennol Biffa plc ar ôl proses dendro ddwys. Bydd y contract newydd yn cychwyn ar 1 Ebrill 2021 am gyfnod cychwynnol o 8 mlynedd gyda'r opsiwn i ymestyn ar ddiwedd y cyfnod hwnnw a bydd werth £40m dros y cyfnod cychwynnol. Mae'r contract presennol rhwng y Cyngor Sir a Biffa wedi galluogi Ynys Môn i ddod yn un o'r prif Siroedd ailgylchu yn y Deyrnas Unedig a bydd y ddwy ochr yn anelu at wella cyfraddau ailgylchu a glanhau hyd yn oed ymhellach yn y dyfodol o dan y contract newydd.
2. Fel rhan o'i fenter i ddarparu portffolio addas o dai cymdeithasol i gwrdd a'r galw, mae'r Gwasanaeth Tai, yn ddiweddar wedi prynu tir yn ardal Llaingoch yng Nghaergybi, gan ddatblygwr gyda'r bwriad o adeiladu 26 annedd cymdeithasol yn y dyfodol agos.
3. Mae'r Awdurdod yn parhau i ddarparu cefnogaeth i'r Gymuned yn dilyn pandemig Covid 19 a bydd yr effaith ariannol trwy gostau uwch a cholli incwm yn cael ei fonitro yn ystod y misoedd nesaf. Mae enghreifftiau penodol o gefnogaeth yn cynnwys:
 - Annog preswylwyr a thwristiaid i siopa'n lleol trwy weithredu ei 'Gynllun Adfer Canol y Dref' gan gynnwys cynnig parcio am ddim yng nghanol trefi.
 - Cynorthwyo'r Sector Lletygarwch i ailagor trwy ddarparu arweiniad ac eglurhad i Fusnesau Lleol ar sut i gydymffurfio â chanllawiau Diweddaraf Llywodraeth Cymru.
 - Ehangu ei Wasanaeth llyfrgelloedd 'Galw a Chasglu; a'i gwasanaeth dosbarthu i'r cartref.
 - Gweithio mewn partneriaeth â'r sector gwirfoddol, busnesau a thirgion lleol i ddarparu banciau bwyd a dosbarthu bwyd i'r rhai sy'n fregus.
 - Dosbarthu Grantiau Busnes Covid-19 ar ran Llywodraeth Cymru.

- Amddiffyn y gymuned rhag galwyr oer a thwyllwyr sy'n gwerthu pecyn profi firws Covid-19 PPE annibynadwy a ffug.
 - Cymryd rhan yn y fenter orhain o'r feirws ac atal ei ddychwelyd.
 - Darparu cysgod i'r Digartref trwy gyfres o gabanau ar hen safle Plas Penlan.
 - Cynorthwyo i baratoi Ysgolion ar gyfer ailagor ym mis Medi gyda'r bwriad o ailagor yn llawn o 10 Medi.
4. Mae actiwari'r Gronfa Bensiwn wedi diwygio adroddiad Pensiynau 2019/20 i adlewyrchu'r ffaith na fydd dyfarniad McCloud (sydd yn atal gwahaniaethu ar sail oedran) yn costio cymaint â'r disgwyl i'r gronfa bensiwn. Mae'r dyfarniad yn golygu y bydd costau ychwanegol ar gyfer holl gronfeydd pensiwn gwasanaeth y sector cyhoeddus ond ni fydd rhain mor uchel ag y tybiwyd gyntaf. Gostyngodd hyn gost y pensiynau hanesyddol o £ 953k i £ 418k. Yn ogystal, cymerodd yr adroddiad diwygiedig i ystyriaeth effaith bosibl COVID-19 ar fuddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn oherwydd y dirwasgiad a ddeilliodd o'r cyfyngiadau. Arweiniodd hyn at gynnydd yn atebolrwydd sylfaenol y gronfa bensiwn. Nid yw'r rhain yn effeithio ar alldro na chronfeydd cyffredinol y Cyngor na'r CRT gan fod y rhain yn addasiadau cyfrifyddu statudol sy'n ofynnol gan reolau cyfrifyddu. Mae cyfraith Llywodraeth Cymru yn rhagnodi na ddylai'r rhain effeithio ar dalwyr trethi cyngor felly mae'r costau'n cael eu addasu yn y datganiad symud mewn cronfeydd wrth gefn ond codir cyfraniadau gwirioneddol a delir i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn ystod y flwyddyn ar Gronfa'r Cyngor a chronfeydd cyffredinol CRT. Achos posib arall sy'n effeithio ar gronfeydd Pensiwn yw Achos Goodwin, sef achos gwahaniaethu ar sail rhyw. Mae yn ei gamau cychwynol felly ni wyddys beth yw effaith bosibl hyn. Bydd yr actiwari yn ystyried unrhyw gostau posibl yn adroddiad y Gronfa Bensiwn ar gyfer 2020/21.

NODYN 7 – ADDASIADAU RHWNG SAIL GYFRIFO A SAIL CYLLIDO DAN REOLIADAU

2019/20	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio				Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	9,872	3,776	-	-	(13,648)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	945	(31)	-	-	(914)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	(295)	-	-	-	295
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(13,954)	(4,202)	-	-	18,156
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	125	-	-	-	(125)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	3,281	6,213	-	-	(9,494)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	1,062	-	-	-	(1,062)
Cynnwys eitemau na ddebyddwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:	-	-	-	-	-
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(2,655)	(816)	-	-	3,471
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	(224)	(7,609)	-	-	7,833
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:	-	-	-	-	-
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(1,194)	-	1,194	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(1,050)	-	1,050
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	-	-	-
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:	-	-	-	-	-
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(101)	(42)	-	-	143
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:	-	-	-	-	-
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	21,206	589	-	-	(21,795)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(8,514)	-	-	-	8,514
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	-	-	-	-	-
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	602	71	-	-	(673)
Cyfanswm Addasiadau	10,156	(2,051)	144	-	(8,249)

2018/19	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio				Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	9,327	3,868	-	-	(13,195)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	199	7	-	-	(206)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	1,518	-	-	-	(1,518)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(13,958)	(2,671)	-	-	16,629
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	25	-	-	-	(25)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	1,913	7,504	-	-	(9,417)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	1,675	-	-	-	(1,675)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(2,463)	(833)	-	-	3,296
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	-	(6,357)	-	-	6,357
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:					
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(1,592)	-	1,592	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(726)	-	726
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	-	-	-
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	87	37	-	-	(124)
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	17,768	407	-	-	(18,175)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiwnwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(8,367)	-	-	-	8,367
Addasiad mewn perthynas â'r Cyfrif Addasu Ôl-dâl Anghyfartal					
Symiau a godir ar y CIES sydd yn wahanol i gostau'r setliadau yn ystod y flwyddyn a hynny'n unol â gofynion statudol	-	-	-	-	-
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol					
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	28	(51)	-	-	23
Cyfanswm Addasiadau	6,160	1,911	866	-	(8,937)

NODYN 8 – CRONFEYDD WRTH GEFN A GLUSTNODWYD

	Balans ar 01/04/2018 £'000	Trosglwyddiadau u Mewn 2018/19 £'000	Trosglwyddiadau Allan 2018/19 £'000	Balans ar 31/03/2019 £'000	Trosglwyddiad au Mewn 2019/20 £'000	Trosglwyddiadau Allan 2019/20 £'000	Balans ar 30/03/2020 £'000
Cyfalaf - Cyfraniadau Refeniw na chymhwyswyd	1,137	192	(218)	1,111	180	(448)	843
Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig	3,625	3,241	(1,533)	5,333	1,981	(1,260)	6,054
Buddsoddi i Arbed	653	-	(251)	402	-	(89)	313
Tâl Cyfartal	814	-	(450)	364	-	(314)	50
Ailgylchu	122	250	(104)	268	250	(268)	250
Cronfa Yswiriant	1,250	161	(161)	1,250	-	-	1,250
Cyfanswm	7,601	3,844	(2,717)	8,728	2,411	(2,379)	8,760

Pwrras Cronfeydd Refeniw wrth Gefn a Glustnodwyd

Cyfalaf – Cyfraniadau Refeniw na Chymhwyswyd – i gyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod. Crëwyd hwn i sicrhau bod gwariant cyfalaf ymrwymedig, yn cynnwys gwariant sydd wedi llithro o flynyddoedd blaenorol, yn cael ei gyllido'n llawn.

Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig – cronfeydd wrth gefn penodol a glustnodwyd o fewn meysydd gwasanaeth.

Buddsoddi i Arbed – crëwyd y gronfa wrth gefn hon i gyllido prosiectau buddsoddi-i-arbed lle mae'r cronfeydd wrth gefn yn cael eu buddsoddi mewn prosiectau fydd yn arwain i arbedion effeithlonrwydd yn y dyfodol.

Tâl Cyfartal – mae'r gronfa wrth gefn yma i gyllido costau'n codi o hawliadau tâl cyfartal megis ffioedd cyfreithiol a hawliadau.

Ailgylchu - adnoddau wedi cael eu neilltuo'n benodol ar gyfer mentrau ailgylchu gwastraff.

Cronfa Yswiriant - mae'r Cyngor yn rhedeg cyfrif yswiriant mewnol i dalu am golledion a rhwymedigaethau heb yswiriant. Codir "premiwm ychwanegol" ar wasanaethau er mwyn cyllido'r cyfrif hwn. Darperir ar gyfer colledion a rhwymedigaethau y gwyddys eu bod yn golledion ar ddiwedd y flwyddyn. Mae unrhyw golledion neu rwymedigaethau sy'n codi o ddigwyddiadau a ddigwyddodd yn ystod y flwyddyn ond na chawsant eu cyflwyno tan ddyddiad diweddarach yn cael eu cynnwys dan y gronfa yswiriant wrth gefn. Mae hyn yn cynnwys y gwarged ar y cyfrif yswiriant mewnol a'r balansau llog.

NODYN 9 - BALANSAU YSGOLION

Cedwir y balansau hyn ar gyfer defnydd pob ysgol yn unol â'u hamcanion addysgiadol.

	Balans 1 Ebrill 2018 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2018/19 £'000	Balans 31 Mawrth 2019 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2019/20 £'000	Balans 31 Mawrth 2020 £'000
Ysgolion Cynradd Cymunedol a Gwirfoddol	1,241	(453)	788	54	842
Ysgolion Uwchradd Cymunedol	410	(668)	(258)	(435)	(693)
Ysgol Arbennig Gymunedol	79	(139)	(60)	(24)	(84)
Ysgol Gynradd Sefydledig	139	22	161	(29)	132
Cyfanswm	1,869	(1,238)	631	(434)	197

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan naw o'r deugain ysgol cynradd falansau sydd mewn diffyg (deuddeg ar 31 Mawrth 2019). Roedd tair o'r bump ysgol uwchradd mewn sefyllfa ddiffygol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol (tair ar 31 Mawrth 2019), mae'r Ysgol Arbennig hefyd mewn sefyllfa ddiffygol ar 31 Mawrth 20. Mae'r gwerth cyfunol o'r ysgolion mewn diffyg yn £1.2m (£0.93m ar 31 Mawrth 2019). Gellir cael copïau o'r Datganiadau Adran 52, y mae'n ofynnol i bob Cyngor ei baratoi ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol o dan Adran 52(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW.

NODYN 10 – CRONFA WRTH GEFN DERBYNIADAU CYFALAF

Dyma dderbyniadau arian parod o werthu asedau'r Cyngor. Defnyddir rhain i gyllido gwariant cyfalaf yn y flwyddyn neu i ddwyn ymlaen am flynyddoedd yn y dyfodol. Bydd balans o £1.330m yn cael ei ddwyn ymlaen i 2020/21 i helpu cyllido rhaglen gyfalaf flwyddyn nesaf.

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans 1 Ebrill	1,186	320
Derbyniadau Cyfalaf yn y Flwyddyn (net o leihad ar gyfer costau gweinyddu)	1,194	1,592
	2,380	1,912
Llai:		
Derbyniadau a roddwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-	-
Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd i gyllido	(1,050)	(726)
Eraill	-	-
Balans ar 31 Mawrth	1,330	1,186

NODYN 11 - CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

	31/03/2020 £'000	31/03/2019 £'000
a) Cyfrif Addasu Cyfalaf	146,341	137,949
b) Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(431)	(574)
c) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	142,402	131,743
ch) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn	(124,520)	(130,730)
d) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	(1,450)	(776)
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	162,342	137,612

NODYN 11a – CYFRIF ADDASU CYFALAF

Mae'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo defnydd asedau nad ydynt yn gyfredol a chyllido'r broses o gaffael, adeiladu neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda chostau megis dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddiad sy'n cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a gydag arian a symudwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i drosi ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol.

Credydur y Cyfrif gyda symiau a osodwyd o'r neilltu gan y Cyngor fel cyllid ar gyfer costau caffael, adeiladu a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronus ar Eiddo Buddsoddiad. Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrisiant cronus ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crewyd y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i ddal y fath enillion. Mae Nodyn 7 yn rhoi manylion ffynhonnell yr holl drafodion a symudwyd i'r Cyfrif, heblaw am y rheini a oedd yn ymwneud â'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Cyfrif Addasu Cyfalaf	2019/20		2018/19	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		137,949		134,369
Gwyrddroad eitemau yn ymwneud â gwariant cyfalaf wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am ddibrisiant ac amorteiddiad asedau nad ydynt yn gyfredol	(13,648)		(13,195)	
Asedau sydd wedi eu dad-gydnabod	(9,494)		(9,417)	
Colledion Ailbrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(914)		(206)	
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	(125)		(25)	
Symiau o asedau nad ydynt yn gyfredol a ddilëwyd ar waredu neu werthiant (yn cynnwys amhariad) fel rhan o'r enilliad/(colled) ar waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(1,062)		(1,675)	
		(25,243)		(24,518)
Symiau addasiad a ddilëwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn		2,831		2,608
Swm net a ddilëwyd o gost asedau nad ydynt yn gyfredol a ddefnyddiwyd yn y flwyddyn		(22,412)		(21,910)
Cyllido cyfalaf a gymhwyswyd yn y flwyddyn:				
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd	1,050		726	
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf	224		-	
Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi ei gymhwyso i gyllido cyfalaf	18,156		16,629	
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	3,470		3,296	
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	7,609		6,357	
		30,509		27,008
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad a godwyd yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		295		(1,518)
Balans ar 31 Mawrth		146,341		137,949

NODYN 11b – CYFRIF ADDASU OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol (FIAA) yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo'r incwm a threuliau sy'n ymwneud ag offerynnau ariannol penodol ac i gynnal colledion neu gael budd o enillion fesul darpariaeth statudol. Mae'r Cyngor yn defnyddio'r Cyfrif i reoli'r premiymau a delir a'r cosbau a gafwyd oherwydd adbrynu benthyciadau yn gynnar. Mae'r premiymau a'r cosbau'n cael eu codi yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan maent yn digwydd, ond maent yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor i'r FIAA yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Dros amser, caiff y gost hon ei symud yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn unol â'r trefniadau statudol ar gyfer gwasgaru baich y Dreth Gyngor. Yn achos y Cyngor, y cyfnod hwn yw'r tymor a oedd yn weddill ar y benthyciadau pan gawsant eu hadbrynu.

Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar 1 Ebrill	(574)	(450)
Swm y mae costau cyllido a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i gostau cyllido sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	143	(124)
Balans ar 31 Mawrth	(431)	(574)

NODYN 11c – CRONFA AILBRISANT WRTH GEFN

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys yr enillion a wnaed gan y Cyngor yn deillio o gynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth.

Mae'r balans yn gostwng pan fo asedau gydag enillion cronnus yn cael eu:-

- hailbrisio i lawr neu fod amhariad arnynt a'r enillion yn cael eu colli;
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a'r enillion yn cael eu colli trwy ddibrisiant; neu
- gwaredu a gwireddu'r enillion.

Dim ond enillion ailbrisiant a gronnwyd ers 1 Ebrill 2007 sydd yn y Gronfa wrth Gefn, sef y dyddiad y crëwyd y Gronfa Wrth Gefn.

Mae enillion cronnus a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw'n cael eu cyfuno i'r balans ar y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar 1 Ebrill	131,743	128,199
Ailbrisio asedau a cholledion amhariad na chodwyd ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	13,487	6,152
Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant gost hanesyddol	(2,053)	(1,914)
Balansau ailbrisio ar asedau wedi eu sgrapio neu eu gwaredu	(775)	(694)
Balans ar 31 Mawrth	142,402	131,743

NODYN 11ch – CRONFA WRTH GEFN PENSIYNAU

Mae'r Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo am fuddiannau ôl-gyflogaeth a chyllido buddiannau yn unol â darpariaethau statudol.

Cronfa Wrth Gefn Pensiynau	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar 1 Ebrill	(130,730)	(102,188)
Ail-fesur rhwymedigaeth net diffinedig	(21,795)	(18,734)
Gwyrddroad eitemau sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	19,491	(18,175)
Cyfraniad pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr yn daladwy yn ystod y flwyddyn	8,514	8,367
Balans ar 31 Mawrth	(124,520)	(130,730)

Mae'r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddiannau ôl-gyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae'r buddiannau yn cael eu ennill gan weithwyr sy'n cronni blynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddarau'r rhwymedigaethau a gydnabyddir i adlewyrchu chwyddiant, rhagdybiaethau sy'n newid a dychweliadau buddsoddiad ar unrhyw adnoddau a osodir o'r neilltu i gwrdd â'r costau. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i fuddiannau a enillir gael eu cyllido fel y bo'r Cyngor yn gwneud cyfraniadau cyflogwr i'r cronfeydd pensiwn neu, yn y diwedd, yn talu unrhyw bensiynau y mae'n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Felly, mae'r balans debyd ar y Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn dangos diffyg sylweddol yn y buddiannau a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a'r presennol a'r adnoddau y mae'r Cyngor wedi eu rhoi o'r neilltu i gwrdd â nhw.

Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau y bydd cyllid wedi ei roi o'r neilltu erbyn yr amser y daw'n amser i ni dalu'r buddiannau.

NODYN 11d – CYFRIF ADDASU ABSENOLDEBAU DIGOLLEDOL CRONNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol yn amsugno'r gwahaniaethau a fyddai fel arall yn codi ar Falans Cronfa'r Cyngor o gronni ar gyfer absenoldebau digolledol a enillwyd ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn, e.e. hawliau gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Setliad neu ddiddymu'r cronniad a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	(776)	(799)
Y gwahaniaeth yn y swm a godir am daliadau swyddogion ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail gronniadau o'r taliadau sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	(674)	23
Symiau a gronnwyd ar ddiwedd y flwyddyn gyfredol	(1,450)	(776)

NODYN 12 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Praesept a delir i'r Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru	8,780	7,944
Praesept a delir i'r Cynghorau Cymuned	1,441	1,306
(Gwarged)/Colledion ar warediad asedau nad ydynt yn gyfredol (Yn cynnwys dad-gydnabyddiaeth)	9,356	9,518
Ardollau	3,528	3,361
Cyfanswm	23,105	22,129

NODYN 13 – INCWM A GWARIANT CYLLIDO A BUDDSODDI

13a – Incwm Cyllido a Buddsoddi

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	6,012	5,871
Llog net ar y rhwymedigaeth diffiniedig	3,260	2,850
Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(112)	(64)
Incwm a Gwariant mewn perthynas ag eiddo buddsoddiad a newidiadau yn eu gwerth teg	(499)	1,282
Dadgydnabod ac amhariad ar asedau ariannol	321	466
Cyfanswm	8,982	10,405

13b - Incwm, Gwariant a Newidiadau yng Ngwerth Teg yr Eiddo Buddsoddiad

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
(Incwm)/Gwariant o Eiddo Buddsoddiad:		
Incwm yn cynnwys incwm rhent	(349)	(347)
Gwariant	140	129
Gwariant/(Incwm) net o Eiddo Buddsoddiad	(209)	(218)
(Gwarged) / Diffyg ar werthu Eiddo Buddsoddiad :-		
Arian o Werthiannau	(100)	(160)
Swm cario o Eiddo Buddsoddiad a werthwyd	105	142
(Gwarged) / Diffyg ar werthu Eiddo Buddsoddiad	5	(18)
Newidiadau mewn Gwerth Teg Eiddo Buddsoddiad	(295)	1,518
Cyfanswm	(499)	1,282

NODYN 14 - INCWM TRETH A GRANTIAU AMHENODOL

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Incwm y Dreth Gyngor	49,433	44,606
Ailddyrannu Trethi Annomestig	22,754	22,574
Grant Cynnal Refeniw	73,037	73,238
Grantiau Llywodraeth Arall	-	-
Grantiau Cyfalaf ddefnyddir i gyllido Gwariant Cyfalaf	18,156	16,629
Cyfanswm	163,380	157,047

NODYN 15 - ASED ANGHYFREDOL – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

2019/20	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2019	147,974	179,745	96,249	13,575	9	11,222	3,446	452,220
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	11,812	4,749	6,515	1,534	-	3,836	-	28,446
Cynnydd / (gostyngiad) ailbrisiant i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	-	8,483	-	-	-	-	412	8,895
Cynnydd / (gostyngiad) ailbrisiant i (Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(1,166)	-	-	-	-	17	(1,149)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	(6,213)	(3,069)	-	-	-	-	-	(9,282)
Aiddosbarthu	-	10,732	-	-	-	(11,268)	535	(1)
Aiddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	108	108
Aiddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(270)	-	-	-	-	-	(270)
Aiddosbarthu o Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2020	153,573	199,204	102,764	15,109	9	3,790	4,518	478,967
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2019	7,149	9,092	30,071	9,401	-	-	55	55,768
Cost Addasiad a Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	3,521	5,316	3,569	1,011	-	-	8	13,425
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	-	(4,567)	-	-	-	-	(8)	(4,575)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(237)	-	-	-	-	-	(237)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2020	10,670	9,604	33,640	10,412	-	-	55	64,381
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2020	142,903	189,600	69,124	4,697	9	3,790	4,463	414,586
Balans ar 31 Mawrth 2019	140,825	170,653	66,178	4,174	9	11,222	3,391	396,452

2018/19	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2018	146,450	176,934	90,617	12,827	9	4,502	3,122	434,461
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	9,028	4,769	2,845	748	-	11,199	-	28,589
Cynnydd /gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	-	1,396	-	-	-	-	153	1,549
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu	-	-	-	-	-	-	-	-
Gwasanaethau	-	(328)	-	-	-	-	(1)	(329)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(765)	-	-	-	-	-	(765)
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	(7,504)	(1,913)	-	-	-	-	-	(9,417)
Ailddosbarthu	-	(348)	2,787	-	-	(2,611)	172	-
Ailddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	(1,868)	-	(1,868)
Balans ar 31 Mawrth 2019	147,974	179,745	96,249	13,575	9	11,222	3,446	452,220
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2018	3,577	8,801	26,693	8,436	-	-	68	47,575
Cost Addasiad a Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	3,572	4,981	3,378	965	-	-	9	12,905
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	-	(4,391)	-	-	-	-	(22)	(4,413)
Gwasanaethau	-	(203)	-	-	-	-	-	(203)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(96)	-	-	-	-	-	(96)
Ailddosbarthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans art 31 Mawrth 2019	7,149	9,092	30,071	9,401	-	-	55	55,768
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2019	140,825	170,653	66,178	4,174	9	11,222	3,391	396,452
Balans ar 31 Mawrth 2018	142,873	168,133	63,924	4,391	9	4,502	3,054	386,886

Ailbrisio

Mae gan y Cyngor £418.224m sydd wedi ei gydnabod fel Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth ar ei Fantolen ar 31 Mawrth 2020. Mae'r Cyngor bellach wedi mabwysiadu rhaglen dreigl 5 mlynedd ar gyfer prisio ei dir ac eiddo. Fodd bynnag, caiff asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar sydd â gwerth teg o £500k neu fwy eu hailbrisio bob blwyddyn. Mae'r rhaglen wedi cael ei llunio mewn modd sy'n golygu y bydd categorïau cyfan o asedau o fewn ei bortffolio tir ac eiddo sy'n werth mwy na £500k yn cael eu hailbrisio mewn un flwyddyn. Caiff yr asedau eu prisio gan dîm prisio mewnol y Cyngor sy'n aelodau o Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS). Mae'r prisiadau wedi cael eu cwblhau'n unol ag IFRS 13. Nid yw asedau nad ydynt yn eiddo wedi cael eu hailbrisio oherwydd, ym marn y Cyngor, mae gwerth cario'r asedau yn adlewyrchiad o werth teg, oherwydd eu hoes economaidd gweddol fyr a'u gwerth cymharol. Mae gwybodaeth ychwanegol am bolisi'r Cyngor ar fesur a phrisio asedau anghyfredol wedi'i chynnwys yn adrannau 7 i 10 o nodyn 51 Polisiau Cyfrifo.

NODYN 16 – YMRWYMIADAU CYFALAF SYLWEDDOL

Ar 31 Mawrth 2020, roedd y Cyngor wedi sefydlu nifer o gontractau ar gyfer adeiladu neu wella Eiddo, Offer a Chyfarpar, gan olygu ymrwymiad cyfalaf sylweddol o £7.560m yn 2020/21 a blynyddoedd yn y dyfodol fel a welir yn y tabl isod. Roedd ymrwymïadau tebyg hyd at 31 Mawrth 2019 yn £0.681m.

	Ymrwymiad yn 2020/21 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth 2020 £'000	Ymrwymiad yn 2019/20 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth 2019 £'000
Ysgolion 21ain Ganrif Band A - Ysgol Santes Dwynwen	-	152
Neuadd Y Farchnad Caergybi - Rhan II	-	422
Contractau Cynnal a Chadw Cynlluniedig - CRT	3,843	107
Datblygu Eiddo Newydd - CRT	2,210	-
Isadeiledd Strategol Caergybi	1,396	-
Lliniaru Llifogydd Biwmares	111	-
Cyfanswm	7,560	681

NODYN 17 – ASEDAU TREFTADAETH

2019/20

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2019	2,110	1,941	4,051
Addasiad i'r ffigwr agoriadol	-	(75)	(75)
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbriso	-	17	17
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(17)	(17)
Ar 31 Mawrth 2020	2,110	1,866	3,976
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig			
Ar 1 Ebrill 2019	-	375	375
Addasiad i'r ffigwr agoriadol	-	(75)	(75)
Cost Dibrisiant	-	53	53
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(17)	(17)
Ar 31 Mawrth 2020	-	336	336
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2020	2,110	1,530	3,640
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,566	3,676

2018/19

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2018	2,110	1,910	4,020
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbriso	-	132	132
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(101)	(101)
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,941	4,051
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig			
Ar 1 Ebrill 2018	-	375	375
Cost Dibrisiant	-	101	101
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i ffwrdd	-	(101)	(101)
Ar 31 Mawrth 2019	-	375	375
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,566	3,676
Ar 31 Mawrth 2018	2,110	1,535	3,645

Ailbrizio Asedau Treftadaeth

Nodwyd nifer o asedau tir ac adeiladau fel rhai a oedd yn cwrdd â'r diffiniad o Asedau Treftadaeth. Ar 31 Mawrth 2020, roedd pedwar ased o'r fath (dim newid o 31 Mawrth 2019):-

Carchar Biwmares
Llys Biwmares
Melin Llynnon
Bythynnod y Peilotiaid, Ynys Llanddwyn

Mae Carchar Biwmares a'r Llys yn y broses o gael eu trosglwyddo yn rhydd-ddaliadol i Gyngor Tref Biwmares.

Caiff yr eiddo hyn eu hailbrizio gan ddefnyddio trefniadau ailbrizio safonol y Cyngor ar gyfer tir ac eiddo. Fe ailbriswyd yr Asedau Treftadaeth diwethaf yn 2018/19, ond fe ailbriswyd y rhai sydd werth dros £500k yn 2019/20 yn unol â trefn ailbrizio'r Cyngor.

Cafwyd prisiad o werth y Casgliadau Celf yn 2017/18 ac mae eu gwerth wedi cael ei adlewyrchu yn y Cyfrifon. Mae'r prisiad diweddaraf yn seiliedig ar asesiad o sampl gynrychioliadol o'r casgliadau. Bonhams o Lundain, sef cwmni rhyngwladol o arwerthwyr a phriswyr celf, fu'n pricio'r eiddo.

NODYN 18 – EIDDO BUDDSODDIAD

a) Eiddo Buddsoddiad

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	6,000	5,791
Ychwanegiadau:	-	-
- Gwariant dilynol	-	-
Gwarediadau	(105)	(142)
Enillion / (Colledion) net o addasiadau gwerth teg	294	(1,518)
Trosglwyddiadau:	-	-
- (i)/o Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-
- (i)/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	-	1,869
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	6,189	6,000

Nid oes unrhyw gyfyngiadau ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth cynhenid yn ei eiddo buddsoddiad neu ar hawl y Cyngor i daliad o incwm ac elw gwarediad. Mae gan y Cyngor un rhwymedigaeth gcontractyddol i adeiladu a datblygu uned ddiwydiannol ym Mhenrhos, Caergybi, fel rhan o cyd-fenter Llywodraeth Cymru.

b) Mesur Gwerth Teg o Eiddo Buddsoddiad

Hierarchaeth Gwerth Teg 2019/20

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gallir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2020 £'000
Eiddo adwerthu	-	810	-	810
Unedau swyddfa	-	848	-	848
Unedau masnachol	-	4,531	-	4,531
Cyfanswm	-	6,189	-	6,189

Hierarchaeth Gwerth Teg 2018/19

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gallir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2019 £'000
Eiddo preswyl	-	820	-	820
Unedau swyddfa	-	658	-	658
Unedau masnachol	-	4,522	-	4,522
Cyfanswm	-	6,000	-	6,000

c) Dulliau Prisio a Ddefnyddiwyd i Brisio Eiddo Buddsoddiad

Manwerthu

Mae'r gwerth teg ar gyfer yr eiddo manwerthu yn seiliedig ar ddull y farchnad gan ddefnyddio amodau'r farchnad gyfredol a phrisiau gwerthu yn ddiweddar a gwybodaeth berthnasol arall ar gyfer asedau tebyg yn ardal yr Awdurdod Lleol. Mae amodau'r farchnad yn golygu bod eiddo tebyg yn cael eu prynu a'u gwerthu'n frwd a bod lefel y mewnbynnu y gallir eu harsylw yn sylweddol, gan arwain at gategoreiddo'r eiddo ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg.

Eiddo Buddsoddiad

Mae'r swyddfeydd a'r unedau masnachol sydd wedi eu lleoli yn ardal yr Awdurdod Lleol yn cael eu mesur gan ddefnyddio'r dull incwm, drwy'r dull llif arian gostyngol, lle mae disgownt ar y llif arian y cytunwyd arno o'r eiddo (gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt yn seiliedig ar y farchnad) er mwyn sefydlu gwerth presennol y ffrwd incwm net. Mae'r llog wedi cael ei seilio ar brisiadau / gwerthiannau cymharol y mae modd eu harsylwi. Caiff eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, felly, eu categoreiddio ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg oherwydd bod y dechneg o fesur yn defnyddio mewnbynnau y gallir eu harsylwi er mwyn penderfynu ar y mesuriadau gwerth teg. Wrth amcangyfrif gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, y defnydd mwyaf a gorau o'r eiddo yw eu defnydd cyfredol.

Caiff gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod ei fesur bob blwyddyn ar adeg pob cyfnod adrodd. Caiff yr holl waith prisio ei wneud yn fewnol yn unol â methodolegau a sail amcanbrisiau a nodir yn safonau proffesiynol Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig. Mae arbenigwyr prisio'r Awdurdod yn gweithio'n agos â'r swyddogion cyfrifeg, gan adrodd yn uniongyrchol i'r Swyddog Adran 151 yn rheolaidd mewn perthynas ag unrhyw fater sy'n ymwneud â phrisio.

NODYN 18d - GWARIANT AC INCWM AR EIDDO BUDDSODDIAD

Gwariant ac Incwm ar Eiddo Buddsoddi	2019/20 £000	2018/19 £000
Gwariant	140	129
Incwm	(349)	(346)
Gwariant/(Incwm) Net	(209)	(217)

NODYN 19 – ASEDAU ANNIRWEDDOL

Mae'r Cyngor yn cyfrifo am ei feddalwedd fel asedau annirweddol, i'r graddau nad yw'r feddalwedd yn rhan anhepgor o system TG neilltuol ac yn cael ei chyfrifo amdani fel rhan o eitem caledwedd yn yr Eiddo, Offer a Chyfarpar.

Mae'r swm cario o asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth. Codwyd yr amorteiddiad o £169k ar refferniw yn 2019/20 a chafodd ei godi ar ganolfan gost Gweinyddu TG llinell Trawsnewid yng Ngwariant Net y Gwasanaethau.

Rhoddir oes ddefnyddiol gyfyngedig i feddalwedd, wedi ei seilio ar asesiadau o'r cyfnod y disgwylir i'r feddalwedd fod yn ddefnyddiol i'r Cyngor. Mae'r oes ddefnyddiol a briodolir i'r switia meddalwedd mawr a ddefnyddir gan y Cyngor yn bum mlynedd.

Mae'r Symudiad mewn Asedau Annirweddol am y Flwyddyn fel a ganlyn:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn:		
Symiau cario gros	1,969	1,835
Amorteiddiad cronrus	(1,268)	(1,079)
Swm net cario ar ddechrau'r flwyddyn	701	756
Ychwanegiadau	181	134
Dad-gydnabod	(310)	-
Amorteiddiad am y flwyddyn ariannol	(169)	(189)
Amorteiddiad - Dad-gydnabod	98	-
Swm cario net ar ddiwedd flwyddyn	501	701
Yn cynnwys:		
Symiau gros a gludir	1,840	1,969
Amorteiddiad cronrus	(1,339)	(1,268)
Swm cario net ar ddiwedd y flwyddyn	501	701

NODYN 20 - GWARIANT A CHYLLIDO CYFALAF

Gweler y cyfanswm o wariant cyfalaf yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn yn y tabl isod, ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w gyllido. Pan mae angen cyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod trwy daliadau i reffeniw fel mae asedau'n cael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn arwain at gynydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesur o'r gwariant cyfalaf yr eir iddo'n hanesyddol sydd eto i'w gyllido.

Mae'r symudiad net yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf yn dangos y newid yn yr angen gwaelodol i'r Cyngor fenthycu yn ystod y flwyddyn i gyllido buddsoddiad cyfalaf nad yw wedi ei gyllido'n syth o adnoddau fel grantiau, derbyniadau cyfalaf a cyllido uniongyrchol o reffeniw.

Gwariant a Chyllido Cyfalaf	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	138,662	136,866
Cyfalaf a fuddsoddwyd yn y Flwyddyn		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	28,446	28,589
Asedau Annirweddol	181	135
Asedau Treftadaeth	-	-
Gwariant reffeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud (REFCUS)	1,388	1,954
Cyfanswm	30,015	30,678
Ffynhonnell Cyllid		
Derbyniadau Cyfalaf	(1,050)	(726)
Cronfa Wrth Gefn	(224)	-
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(18,156)	(16,629)
Darpariaethau reffeniw	(7,609)	(6,357)
Benthycu	-	-
Yswyriant	-	-
Grantiau REFCUS	(1,263)	(1,928)
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu	(3,471)	(3,242)
Cyfanswm	(31,773)	(28,882)
Cynydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	(1,758)	1,796
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Cau	136,904	138,662
Esboniad o symudiad yn y Flwyddyn		
Cynydd mewn angen gwaelodol i fenthycu a gefnogir gan gymorth Llywodraeth	817	402
Cynydd mewn angen gwaelodol i fynthycu na chefnogir gan gymorth Llywodraeth	300	4,267
Benthycu	596	369
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu Gwirfoddol	(3,471)	(3,242)
Cynydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	(1,758)	1,796

NODYN 21 – ASEDAU A DDELIR I'W GWERTHU

	Cyfredol		Dim yn Gyfredol	
	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Balans sy'n sefyll ar ddechrau'r flwyddyn	1,557	2,442	-	-
Asedau newydd eu dosbarthu fel rhai ar gael i'w gwerthu:				
Trosglwyddwyd o Eiddo, Offer a Chyfarpar yn ystod y flwyddyn	270	-	-	-
Trosglwyddo i Eiddo, Offer a Chyfarpar	(108)	-	-	-
Trosglwyddo i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-
Costau asedau wedi eu gwerthu	(957)	(864)	-	-
Ailbrisio	-	(21)	-	-
Balans sy'n sefyll ar ddiwedd y flwyddyn	762	1,557	-	-

NODYN 22 – PRYDLESAU

Prydlesau Gweithredol

Roedd y Cyngor wedi prydlesu un eiddo ar 31 Mawrth 2020 ar gyfer ei swyddogaeth digartrefedd (pump eiddo ar 31 Mawrth 2019) a chyfanswm y rhenti prydles ar gyfer y flwyddyn oedd £0.028m (£0.052m yn 2018/19).

Mae'r Cyngor hefyd yn dal rhai eitemau o offer a chyfarpar dan brydlesi gweithredu neu gytundebau rhentu mewn ysgolion ac adrannau eraill y Cyngor. Y tâl i refeniw ar gyfer yr eitemau hyn yw £0.175m yn 2019/20 (£0.097m yn 2018/19).

Yn ystod y flwyddyn, prydlesodd y Cyngor un eiddo ar brydles tymor hir, fodd bynnag cafodd ei dynnu oddi ar y Fantolen yn 2005, a creuwyd prydles newydd yn 2019/20 i ymgorffori newid enw. Hefyd, prydlesodd y Cyngor nifer o asedau eraill ar brydlesi tymor byr ac, felly, maent wedi aros ar fantolen y Cyngor.

Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor ddau gerbyd ar brydles tan Ebrill a Gorffennaf 2020 ac ar ddiwedd y cyfnod bydd y Cyngor yn penderfynu unai i'w prynu neu eu dychwelyd i'r cyflenwr. O ganlyniad, nid ydynt ar Fantolen y Cyngor ond codir tâl blyneddol o £10k am y cerbydau hyn.

Ar 31 Mawrth 2020, nid oedd prydlesu Carchar a Llys Biwmares a Melin Llynnon yn gyflawn eto ac felly roeddent yn dal ym mherchnogaeth y Cyngor. Mae'n debygol y bydd Melin Llynnon yn cael ei brydlesu fel prydles weithredu a bydd yn aros ar y Fantolen. Bydd y Carchar a'r Llys yn cael eu trosglwyddo i Gyngor Tref Biwmares ar sail rhydd-ddaliad a byddant yn cael eu tynnu oddi ar y Fantolen. Disgwylir i drosglwyddo'r asedau hyn ddigwydd yn gynnar yn 2020/21.

NODYN 23 – RHESTRAU STOC

Wrth wneud ei waith, mae'r Cyngor yn dal cronfeydd stoc wrth gefn ynghyd â symiau o waith heb ei gwblhau (gwaith yn mynd yn ei flaen). Gellir isrannu'r ffigwr a ddangosir yn y Fantolen ymhellach fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Stôr Halen	137	120
Gofal Môn - Cyflenwadau Gwasanaethau Cymdeithasol	62	62
Arall – deunydd swyddfa a defnyddiau traul arall, tanwydd a nwyddau a ddeler i'w hailwerthu	132	118
Cyfanswm	332	300

NODYN 24 – DYLEDWYR

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Symiau Masnach Derbyniadwy	3,131	4,761
Rhagdaliadau	1,342	901
Symiau Derbyniadwy Eraill	28,299	24,257
Cyfanswm	32,772	29,919

Mae'r ffigwr dyledwyr uchod yn net o ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg o £5.618m yn 2019/20 (£5.639m yn 2018/19), y gellir eu dadansoddi fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	Symudiad yn y Flwyddyn
Y Dreth Gyngor	1,839	1,699	140
Trethi Annomestig	391	561	(170)
Rhenti	544	472	72
Dyledwyr Masnach	1,368	1,347	21
Other	1,476	1,560	(84)
Cyfanswm	5,618	5,639	(21)

NODYN 25 - ARIAN PAROD A CHYWERTHOEDD ARIAN

Gellir cysoni arian parod a chywertoedd arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol fel y dangosir yn y Datganiad Llif Arian i'r eitemau cysylltiedig yn y Fantolen fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Balansau arian a banc	23,045	15,825
Gorddrafft banc	-	-
Cyfanswm	23,045	15,825

NODYN 26 – CREDYDWYR

	31 Mawrth 2020 £'000	31 March 2019 £'000
Credydwy'r Masnach	2,130	1,187
Symiau Taladwy Eraill	18,458	17,121
Cyfanswm	20,588	18,308

NODYN 27 – DARPARIAETHAU

	Balans ar 1 Ebrill 2018 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2019 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2020 £'000
Darpariaeth Hawliadau Yswiriant	265	354	(349)	270	345	(278)	337
Safle Gwastraff Penhesgyn	4,631	278	(104)	4,805	-	(39)	4,766
Darpariaeth Pensiwn Caterlink	75	-	(75)	-	-	-	-
Darpariaeth Teithio Gofalwyr Cartref	159	-	-	159	-	(119)	40
Dyfarniad Goruchaf Lys - Gofal Nyrsio	196	-	(196)	-	-	-	-
Gwasanaeth Anghenion Dusgu Ychwanegol a Cynhwysiant G & A	-	-	-	-	37	-	37
Cyfanswm	5,326	632	(724)	5,234	382	(436)	5,180
Darpariaethau Tymor-byr	695	354	(620)	429	382	(397)	414
Darpariaethau Tymor-hir	4,631	278	(104)	4,805	-	(39)	4,766
Cyfanswm	5,326	632	(724)	5,234	382	(436)	5,180

Pwrrpas y Prif Ddarpariaethau

Darpariaeth Hawliadau Yswiriant

Mae gan bolisiâu yswiriant allanol y Cyngor symiau tâl ychwanegol tynadwy, sy'n golygu bod rhan gyntaf unrhyw golled neu hawliad dan y polisiâu hyn yn hunan-yswiriedig ac wedi eu gwarchod gan ddarpariaeth rhwystro colled. Nid yw eiddo cyffredinol ac eiddo addysg y Cyngor wedi eu hyswrio'n allanol yn erbyn y peryglon canlynol: dŵr yn dianc o unrhyw danc neu beipen, llifogydd, gwrthdrawiad, lladrad, difrod damweiniol, ymsuddiant, ymchwydd tir, tirlithriad. Ac eithrio lladrad a difrod damweiniol, mae colledion a geir yn sgil y peryglon hyn yn cael eu cyllido fel arfer o'r gronfa wrth gefn ar gyfer yswiriant. Y balans ar y ddarpariaeth yswiriant yw'r rhwymedigaeth ddisgwyliedig ar gyfer elfen hunan-yswiriedig yr hawliau y gwyddys amdanynt ac nad oeddynt wedi cael eu setlo ar ddiwedd y flwyddyn.

Safle Gwastraff Penhesgyn

Mae'r ddarpariaeth hon ar gyfer ôl-ofalu am yr ardaloedd hynny o'r safle a oedd yn cael eu defnyddio'n flaenorol ar gyfer tirlenwi. Nid oes unrhyw amserlen benodol wedi cael ei phennu ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn er, i ddibenion rheoli, mae cyfnod o 30 blynedd wedi cael ei bennu ar sail barhaus hyd oni cheir tystiolaeth y byddai cyfnod byrrach yn ddigonol.

Darpariaethau Tymor Byr Eraill a Grëwyd yn 2019/20

Dygwyd ymlaen un ddarpariaeth tymor byr o 2018/19, a chrëwyd un ddarpariaeth tymor byr newydd yn ystod 2019/20, ar gyfer rhwymedigaethau y mae'r Cyngor yn debygol o'u hysgwyddo oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol.

Dygwyd ymlaen o 2018/19 darpariaeth o £159k mewn perthynas â costau teithio Gofalwr Cartref. Mae rhan gyntaf o daliadau wedi'u gwneud a'u setlo gan y Cyngor. Adolygwyd gwerth disgwyliedig y setliadau ar gyfer yr ail ran o daliadau, a disgwyliar iddo fod oddeutu £40k. Gohiriwyd y setliad ar gyfer yr atebolrwydd hwn yn wreiddiol ac mae wedi cymryd mwy o amser na'r disgwyl oherwydd i gynnig setliad gael ei wrthod. Disgwyliar i setliad gael ei wneud cyn pen 12 mis o'r dyddiad adrodd.

Mae darpariaeth o £ 37k wedi'i chreu o fewn 2019/20 gan fo'r Cyngor yn atebol i gyfrannu tuag at gostau gwasanaethau canolog Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant Ychwanegol Gwynedd ac Ynys Môn, gwasanaeth a gynhelir gan Gyngor Gwynedd.

NODYN 28 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Addasiad I warged neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau ar symudiadau nad ydynt yn arian parod		
Dibrisiant Amhariad ac amorteiddio	13,648	13,195
Ailbrisiadau at i lawr / (i fyny) a dad-gydnabyddiaethau nad ydynt yn ymwneud â gwerthiannau	10,408	9,623
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Stoc	(31)	85
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Dyledwyr	(2,951)	(5,280)
Cynnydd / (Gostyngiad) yn yr amhariadau ar gyfer Drwg Dyledion	(21)	96
Cynnydd / (Gostyngiad) mewn Credydwyr	2,338	(94)
Cynnydd / (Gostyngiad) mewn Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw	(822)	(1,082)
Trafodion yn y CIES yn ymwneud â buddiannau ymddeol	13,281	9,808
Swm cario asedau nad ydynt yn gyfredol a rhai a delir i'w gwerthu, a werthwyd neu eu dadgydnabod	1,062	1,675
Cyfraniadau i / (o) Ddarpariaethau	(54)	(92)
Symudiad mewn gwerth o Eiddo Buddsoddiad Amhariad ac ailbrisiadau i lawr (a dadgydnabodaethau nad ydynt yn werthiant)	(295)	1,518
	36,563	29,452
Addasiad ar gyfer eitemau a gynhwysir yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi a chyllido		
Elw o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(1,195)	(1,592)
Grantiau Cyfalaf a gynhwysir mewn "Trethi ac incwm grant amhenodol"	(18,156)	(16,629)
Cyfanswm	(19,351)	(18,221)

NODYN 29 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU BUDDSODDI

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Prynu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Asedau Treftadaeth, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau Annirweddol	(28,627)	(28,724)
Buddsoddiadau tymor byr (nad ystyrir yn Gywerthoedd Arian)	-	-
Enillion o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	1,195	1,592
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	18,156	16,629
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	(9,276)	(10,503)

NODYN 30 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

NODYN 30a - LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Derbyniadau Arian Parod o Fenthyca Tymor Byr a Hir	6,684	15,520
Symudiadau arian ar gynlluniau Asiantaeth Troi Tai'n Gartrefi	2	220
Eraill	(250)	(270)
Llif arian net o weithgareddau cyllido	6,436	15,470

NODYN 30b - CYSONI RHWYMEDIGAETHAU SY'N CODI O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

2019/20

Cysoni Rhwymedigaethau sy'n Codi o Weithgareddau Ariannu	2019/20 1 Ebrill £'000	Ariannu Llif Arian £'000	Newidiadau nad yw'n Arian parod £000	2019/20 31 Mawrth £'000
Benthyca tymor hir	127,352	(2,928)	-	124,424
Benthyca tymor byr	7,535	9,612	(309)	16,838
Llif Arian Net o Weithgareddau Cyllido	134,887	6,684	(309)	141,262

2018/19

Cysoni Rhwymedigaethau sy'n Codi o Weithgareddau Ariannu	2018/19 1 Ebrill £'000	Ariannu Llif Arian £'000	Newidiadau nad yw'n Arian parod £000	2018/19 31 Mawrth £'000
Benthyca tymor hir	106,913	20,439	-	127,352
Benthyca tymor byr	12,413	(4,919)	41	7,535
Llif Arian Net o Weithgareddau Cyllido	119,326	15,520	41	134,887

NODYN 30c - LLOG A DDERBYNIWYD AC A DALWYD AR WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Llog Derbyniwyd	(112)	(64)
Llog Dalwyd	6,012	5,870

NODYN 31– NODYN AR NATUR Y GWARIANT

NODYN 31a

Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn rhoi gwybodaeth ariannol mewn perthynas a gwariant ac incwm bob gwasanaeth. Mae nodyn ar natur y gwariant hwn yn rhoi gwybodaeth ariannol ar y math o wariant yn hytrach na fesul gwasanaeth.

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Gwariant		
Buddiannau Gweithwyr	98,417	94,305
Gwasanaethau Arall	109,000	105,715
Dibrisiant, amorteiddio, amhariad ac ailbrisiant	13,353	14,713
Taliadau Llog	9,266	8,720
Dad-gydnabod ac Amhariad Asedau Arianol	321	465
Praeseptau ac Ardollau	13,749	12,610
(Enillion)/colli ar waredu asedau	9,356	9,518
Cyfanswm Gwariant	253,462	246,046
Incwm		
Ffioedd, Taliadau ac incwm gwasanaeth arall	(31,621)	(30,801)
Incwm Llog a Buddsoddi	(316)	(300)
Incwm o'r dreth gyngor, trethi annomestig	(72,187)	(67,180)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(142,189)	(139,603)
Cyfanswm Incwm	(246,313)	(237,884)
(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gasanaethau	7,149	8,162

NODYN 31b - REFENIW O GONTRACTAU GYDA DERBYNWYR GWASANAETHAU

Incwm gan y sawl sy'n derbyn gwasanaeth

Roedd gofyniad ar awdurdodau lleol i weithredu safon ariannol newydd, SAARh15 Refeniw mewn perthynas â Chontractau gyda Chwsmeriaid, o 1 Ebrill 2018. Mae'n berthnasol i incwm gan unigolion neu sefydliadau sydd wedi contractio i dderbyn gwasanaeth neu nwyddau gan y Cyngor fel rhan o weithgareddau gweithredu arferol yr Awdurdod. Mae'r gair 'Contractau' yn cael ei ddehongli'n eang i gynnwys y rhan fwyaf o ffioedd, taliadau a rhenti'r Cyngor ble mae gwasanaethau/nwyddau'n cael eu darparu'n gyfnewid am y ffioedd, taliadau a rhenti hynny. Gall contractau fod yn rhai ysgrifenedig, llafar neu'n rhai sydd ymhlyg yn arferion busnes arferol y Cyngor. Caiff taliadau statudol megis y Dreth Gyngor, Trethi Annomestig (NDR) a dirwyon eu heithrio o SAARh15 ac nid ydynt yn cael eu cynnwys yn y wybodaeth am incwm gan y sawl sy'n derbyn gwasanaethau. Caiff grantiau a chyfraniadau hefyd eu heithrio. Mae'r Cyngor yn derbyn grantiau a chyfraniadau sylweddol bob blwyddyn. Mae Nodyn 37 yn rhoi manylion am grantiau a chyfraniadau a dderbyniwyd gan y Cyngor ar gyfer 2019/20 a 2017/18.

Mae **Tabl 31b.1** isod yn crynhoi'r incwm a dderbyniwyd gan y derbynwyr gwasanaethau'n unol â SAARh15

Refeniw o gontractau gyda derbynwyr gwasanaethau	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Refeniw o gontractau gyda derbynwyr gwasanaethau	(31,621)	(30,597)
Amhariad ar symiau derbyniadwy neu asedau contract	(2)	290
Cyfanswm wedi'i gynnwys yn y datganiad incwm a gwariant cynhwysfawr	(31,623)	(30,307)

Tabl 31b.2 - Symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen ar gyfer Symiau sy'n ddyledus ar gyfer Contractau gyda Derbynwyr Gwasanaethau:-

Symiau sydd wedi'u cynnwys yn y fantolen ar gyfer contractau gyda derbynwyr gwasanaethau	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Symiau derbyniadwy, sydd wedi'u cynnwys mewn dyledwyr (Nodyn 24)	6,078	5,981
Asedau'r contract	-	-
Rhwymedigaethau'r contract	-	-
Cyfanswm wedi'i gynnwys yn asedau net	6,078	5,981

Mae'r rhan fwyaf o'r trafodion y mae'r Cyngor yn eu sefydlu gyda derbynwyr gwasanaethau yn syml. Mae prisiau'r holl drafodion yn seiliedig ar lyfryn Ffioedd a Thaliadau'r Cyngor a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ac sydd wedi eu hamlinellu ar wefan y Cyngor drwy'r linc/cyfeiriad <https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Cyllideb-y-Cyngor/Ffioedd-a-thaliadau-y-Cyngor.aspx> gwefan canlynol Fel arfer, caiff derbynwyr gwasanaethau 14 diwrnod i dalu'r ffioedd a'r taliadau sy'n ddyledus i'r Cyngor. Nid yw hyn yn cynnwys ffioedd a thaliadau sy'n daladwy wrth bwynt darparu'r nwyddau/gwasanaethau.

Gall contractau ymwneud â'r flwyddyn ariannol rhwng 1 Ebrill 2019 a 31 Mawrth 2020. Bydd unrhyw incwm nad yw wedi ei dderbyn erbyn diwedd mis Mawrth yn cael ei gronni er mwyn ei gyfatebu gyda'r gwasanaethau a ddarparwyd. Caiff rhywfaint o incwm ei dderbyn ar yr adeg y caiff y gwasanaeth/nwyddau eu darparu, er enghraifft, rhoddion a werthir yn siop yr Oriel, tâl mynediad i sesiwn nofio yn y Canolfannau Hamdden. Mae un o'r mathau mwyaf cymhleth o incwm yn ymwneud â ffioedd a thaliadau ar gyfer lleoliadau Gofal Cymdeithasol Oedolion cymhleth.cydabod yr incwm hwn bob blwyddyn ariannol, er gwaethaf y ffaith ei fod yn cael ei ohirio er mwyn ei gyfatebu â'r cyfnod y darparwyd y gofal.

NODYN 32 – GWEITHREDIADAU MASNACHOL

Mae rhan 3.4.6.2 o Gôd Cipfa 2019/20 gael gwared ar yr angen i ddatgelu gweithrediadau masnachu i Awdurdodau Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru o 2019/20 ymlaen.

NODYN 33 - LWFANSAU AELODAU

Talwyd cyfanswm o £0.700m (£0.686m yn 2018/19) o ran lwfansau i Aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Lwfansau sylfaenol a chyfrifoldeb arbennig	582	569
Lwfansau'r Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd	12	6
Costau pensiwn	48	45
Costau Yswiriant Cenedlaethol	46	45
Costau teithio	6	8
Cynhaliaeth	1	2
Amrywiol	5	11
Cyfanswm	700	686

Yn ychwanegol at hyn, gwariodd y Cyngor £24,025 ar dreuliau i aelodau lleyg (£21,853 yn 2018/19).

NODYN 34 – CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I SWYDDOGION

Roedd y nifer o weithwyr yr oedd eu cydnabyddiaeth ariannol a dalwyd yn 2019/20, ac eithrio cyfraniadau pensiwn ond yn cynnwys tâl diswyddo, yn fwy na £60k ond dim yn fwy na £150k yn:-

Officer Remuneration	Non-Schools 2019/20 Number of Employees	Non-Schools 2018/19 Number of Employees	Schools 2019/20 Number of Employees	Schools 2018/19 Number of Employees
£60,000 to £64,999	1	-	3	5
£65,000 to £69,999	1	-	3	3
£70,000 to £74,999	1	2	1	3
£75,000 to £79,999	4	4	1	-
£80,000 to £84,999	-	1	1	2
£85,000 to £89,999	2	2	1	1
£90,000 to £94,999	-	-	-	-
£95,000 to £99,999	-	-	-	-
£100,000 to £104,999	-	-	-	-
£105,000 to £109,999	1	-	-	-
£110,000 to £114,999	-	-	-	-
£115,000 to £119,999	-	1	-	-
£120,000 to £124,999	-	-	1	-
Total	10	10	11	14

Mae'r tabl canlynol yn nodi'r gwynbyddiaeth ariannol a dalwyd i uwch swyddogion sy'n cael eu cyflogi ar sail barhaol ac y mae eu cyflogau blyneddol a buddion eraill yn uwch na £60k y flwyddyn. Mae uwch swyddogion sy'n ennill mwy na £150k y flwyddyn yn cael eu henwi'n unigol hefyd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion statudol:-

Senior Officer Remuneration 2019/20	Salary, Fees and Allowances £'000	Expenses Allowances £'000	Compensation for loss of Office £'000	Pension Contribution £'000	Total £'000
Chief Executive *	59	-	-	11	70
Chief Executive **	59	-	-	11	70
Deputy Chief Executive ***	40	-	-	7	47
Assistant Chief Executive ***	47	-	-	9	56
Director of Function (Council Business) / Monitoring Officer	78	-	-	15	93
Director of Function (Resources) & S151	87	1	-	16	104
Director of Social Services	87	1	-	16	104
Director of Education, Skills and Young People	50	-	-	9	59
Director of Place & Community Wellbeing	49	1	-	9	59
Head of Service: HR & Transformation	76	1	-	14	91
Head of Service: Housing	75	1	-	14	90
Head of Regulation and Economic Development	15	1	-	3	19
Head of Lifelong Learning	32	1	-	6	39
Head of Service: Children & Families	78	1	-	15	94
Head of Service: Highways, Waste & Property	74	1	-	14	89
Total	906	9	-	169	1,084

* Prif Weithredwr yn ei swydd ers 01/10/2019. Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £2,224 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.

**Prif Weithredwr wedi gadael ei swydd ar 30/09/2019. Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £2,224 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.

*** Prif Weithredwr Cynorthwyol wedi gadael ei swydd ar 30/09/2019 a'r Dirprwy Prif Weithredwr wedi cychwyn 04/11/2019.

Ceir ffigyrau cymharol ar gyfer 2018/19 yn y tabl isod:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2018/19	Cylog, Ffioedd a Lwfansau £'000	Lwfansau Costau £'000	Iawndal am gollu Swydd £'000	Cyfraniad Pensiwn £'000	Cyfanswm £'000
Prif Weithredwr	116	1	-	21	138
Prif Weithredwr Cynorthwyl	88	1	-	17	106
Prif Weithredwr Cynorthwyl	80	2	-	15	97
Pennaeth Swyddogaeth Busnes y Cyngor	77	-	-	14	91
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	84	1	-	16	101
Pennaeth Proffesiwn (AD)	71	-	-	13	84
Pennaeth Gwasanaeth (Tai)	63	1	-	12	76
Pennaeth Gwasanaeth (Rheoleiddio a Datblygu Economaidd)	75	-	-	14	89
Pennaeth Gwasanaeth (Dysgu Gydol Oes)	73	-	-	14	87
Pennaeth Gwasanaeth (Plant)	76	1	-	14	91
Pennaeth Gwasanaeth (Oedolion)	77	-	-	14	91
Pennaeth Gwasanaeth (Prifffyrdd, Eiddo a Gwastraff)	64	1	-	12	77
Pennaeth Gwasanaeth (Trawsnewid Corfforaethol)	-	-	-	-	-
Prif Swyddog Cynllunio (Ynys Ynni)	-	-	-	-	-
Cyfanswm	944	8	-	176	1,128

* Nodyn: Mae taliad y Swyddog Canlyniadau wedi ei gynnwys yng nghyflog ffioedd a lwfansau'r Prif Weithredwr.

Mae cymhareb taliad cylog y Prif Weithredwr fel canolrif o gyflogau'r holl weithwyr eraill yn 6.24:1 ar gyfer 2019/20 (6.35:1 yn 2018/19).

NODYN 35 – PECYNNAU YMADAEL

Mae'r nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chyfanswm cost diswyddiadau gorfodol a diswyddiadau eraill wedi eu nodi yn y tabl isod:-

Band cost pecyn ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Cyfanswm y nifer o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost pecynnau ymadael	
	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20 £000	2018/19 £000
£0 - £20,000	38	36	29	19	67	55	315	342
£20,001 - £40,000	1	5	5	8	6	13	175	343
£40,001 - £60,000	-	-	-	3	-	3	-	141
£60,001 - £80,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£80,001 - £100,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£100,001 - £250,000	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	39	41	34	30	73	71	490	826

NODYN 36 – FFIOEDD ARCHWILIO ALLANOL

Codwyd y ffioedd canlynol ar y Cyngor mewn perthynas ag archwilio allanol ac arolygiaeth:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am y flwyddyn	192	192
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am blynnyddoedd cynt	-	-
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag arolygon statudol	100	100
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	135	135
Cyfanswm	427	427

NODYN 37 – INCWM GRANTIAU

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2019/20 a 2018/19:-

	Nodyn	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Credydwyd i Drethiant ac Incwm grant Amhenodol			
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)	14	73,037	73,238
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf	14	13,954	13,958
Grant – CRT (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf)	14	4,202	2,671
Arall (Grantiau Llywodraeth heb eu neilltuo)	14	-	-
Cyfanswm		91,193	89,867
Credwydwyd i Wasanaethau			
Grantiau:			
Grant Ôl 16 (Addysg)		2,320	2,356
Dechrau'n Deg (Addysg)		1,410	1,419
Grantiau Cyfnod Sylfaen (Addysg)		-	-
Grant Gwellu Addysg (Addysg)		2,847	2,751
Grant Datblygu Disgyblion (Addysg)		1,685	1,687
Grant Tocynnau Teithio Rhatach		728	722
Cymhorthdal Budd-dâliadau Tai		16,774	18,370
Grant Cefnogi Pobl (SPG a SPRG)		2,644	2,708
Grant yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy		691	479
Cyfanswm		29,099	30,492
Grantiau Arall:			
Dysgu Gydol Oes		4,760	3,256
Gwasanaethau Oedolion		1,008	585
Gwasanaethau Plant		897	900
Tai		1,330	1,146
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		1,922	1,460
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		2,609	1,094
Trawsnewid Corfforaethol		222	220
Adnoddau		600	578
Busnes y Cyngor		10	11
Costau Corfforaethol a Democrataidd		10	100
Cyllid Corfforaethol		-	-
Cyfrif Tai Refeniw		13	88
Cyfanswm		13,381	9,438
Cyfraniadau:		8,515	9,809
Cyfanswm		142,188	139,606

Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Derbyniwyd y grantiau cyfalaf canlynol o flaen llaw ac nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:-

Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	2019/20 £'000
Grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw:	
Grant TMF	124
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu unedau diwydiannol Penrhos, Caergybi	713
Ysgolion y 21ain Ganrif	388
Cynllun Tai Fforddiadwy	155
Cynllun Grant Bach Gofal Plant	52
Cronfa Trafnidiaeth Leol	87
Tir wedi'i Halogi	35
Cynllun Grant Bychan	100
Grant Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol	100
Grant Hwb Anabl Cymunedol	10
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan sefydliadau eraill:	
Adfer Porth Caergybi	139
Cyngor Chwaraeon Cymru	5
Neuadd y Farchnad	54
Adran 106 Gardd Perllysiau Swm Cymunedig	12
Pobl Ifanc - Buddsoddiad Adfywio Tai	19
Cyfanswm	1,993

Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	2018/19 £'000
Grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw:	
Grant TMF	124
Grant MALD - Neuadd y Farchnad	152
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu unedau diwydiannol Penrhos, Caergybi	1,511
Ysgolion y 21ain Ganrif	402
Cynllun Tai Fforddiadwy	155
Cynllun Grant Bach Gofal Plant	165
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan sefydliadau eraill:	
Adfer Porth Caergybi	306
Cyfanswm	2,815

NODYN 38 – PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Mae gofyn i'r Cyngor ddatgelu gwybodaeth mewn perthynas â thrafodion a balansau dyledus yr Awdurdod gyda'i bartïon cysylltiedig. Mae materoldeb y trafodion unigol sy'n codi trwy bartïon cysylltiedig a'r datgeliadau canlynol yn ymwneud â thrafodion rhwng y Cyngor a'i bartïon cysylltiedig.

Aelodau

Mae'r Cyngor yn penodi aelodau i rai gyrff cyhoeddus, elusennol a gwirfoddol, sy'n annibynnol i'r Cyngor ond sy'n cael effaith ar ei feysydd gwasanaeth. Fel bod y Cyngor yn gallu cynnal perthnasau effeithiol gyda nifer o'r sefydliadau hyn, mae cynrychiolwyr o'r Cyngor, sef Cynghorwyr etholedig fel arfer, yn eistedd ar y gwahanol bwyllgorau a fforymau sy'n gyfrifol amdanynt. Mae rhestr o'r gyrff allanol a chynrychiolaeth y Cyngor yn Atodiad 1.

Yn ystod 2019/20, talwyd cyfanswm o £3.087m mewn grantiau i brynu gwasanaethau gan y gyrff hyn (£2.891m yn 2018/19). Dyma grynoded o'r sefydliadau unigol (lle nad ydynt wedi'u datgelu'n unrhyw le arall) sydd gan drafodion gyda'r Cyngor o dros £0.02m:-

2019/20

Parti Cysylltiedig	Cysylltiad	Taliadau £'000	Swm sydd yn ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sydd yn ddyledus i'r Cyngor £'000
Grwp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	242	2	4
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	221	-	-
Prifysgol Cymru - Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	70	-	2
Ynys Môn C A B Ltd	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	107	-	-
		640	2	6

2018/19

Parti Cysylltiedig	Cysylltiad	Taliadau £'000	Swm sydd yn ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sydd yn ddyledus i'r Cyngor £'000
Grwp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	282	-	10
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	123	-	-
Prifysgol Cymru - Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	32	36	19
Ynys Môn C A B Ltd	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	93	-	-
		530	36	29

Mae'r Cyngor yn aelod o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a thalwyd tanysgrifiadau o £0.096m i'r Gymdeithas yn 2019/20 (£0.097m yn 2018/19).

Mae Aelodau wedi datgan diddordebau mewn contractau neu mewn sefydliadau sy'n delio gyda'r Cyngor yn y Gofrestr Statudol o Ddiddordebau'r Aelodau. Talwyd cyfanswm o £0.838m gan y Cyngor yn 2019/20 mewn perthynas â'r diddordebau hyn (£0.686m yn 2018/19).

Uwch Swyddogion

Mae gofyn i Uwch Swyddogion gwblhau datganiad o ddiddordeb personol, gan ddatgan unrhyw ddiddordebau sydd ganddynt gydag unrhyw sefydliad a all fod yn derbyn taliadau gan y Cyngor. Ni fu unrhyw drafodion o bwys gyda pharti cysylltiedig mewn perthynas ag uwch swyddogion yn 2019/20.

Llywodraeth

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, trwy reolaeth gyffredin gan Lywodraeth ganolog, yn barti cysylltiedig i'r Cyngor. Daeth y taliadau a wnaeth y Cyngor yn 2019/20 i BIPBC i gyfanswm o £1.162m (£1.160m yn 2018/19) ac roedd £0.348m yn ddyledus ar ddiwedd y flwyddyn. Roedd yr arian a dderbyniodd y Cyngor gan BIPBC yn dod i gyfanswm o £4.410m (£2.077m yn 2018/19), ac roedd £1.632m yn ddyledus gan ein parti cysylltiedig ar ddiwedd y flwyddyn.

DIDDORDEBAU MEWN CWMNIAU

Mae gan y Cyngor ddiddordeb yn y cwmni canlynol, a Chyngor Gwynedd yw'r aelod arall, ond nid oes ganddo ddylanwad sylweddol dros y cwmni:-

Cwmni Cynnal Cyf

Sefydlwyd y cwmni hwn ar y cyd gan Gyngorau Sir Ynys Môn a Gwynedd ar adeg ad-drefnu llywodraeth leol. Mae'n darparu gwasanaethau cefnogaeth addysg o dan contract i ysgolion sy'n cael eu cynnal gan yr Awdurdod ac i'r awdurdodau addysg lleol, ac mae'n darparu gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Ni ellir ond defnyddio incwm y cwmni er mwyn hyrwyddo ei amcanion. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Mae cyfrifon y cwmni ar gyfer 2018/19 yn dangos colled net o £0.175m (colled o £0.148m yn 2017/18). Roedd y trosiant ar gyfer 2018/19 yn £2.188m (£2.396m yn 2017/18). Mae cyfrifon cyhoeddedig y cwmni yn dangos ymrwymadau net o £0.782m fel ar 31 Mawrth 2019 (roedd yr ymrwymadau net yn £0.131m ar 31 Mawrth 2018).

Mae copïau o'r datganiadau ariannol ar gael gan Cwmni Cynnal Cyf, Plas Llanwnda, Caernarfon, Gwynedd. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 31 Mawrth 2019 yn un heb amodau. Yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, cyfrifodd y Cyngor am gostau o £0.625m (£0.583m yn 2018/19) yn ymwneud â phrynu gwasanaethau gan y cwmni.

Fe wnaeth y cwmni yma benodi Ieuan Williams yn Brif Weithredwr iddynt yn 2017. Mae Ieuan Williams yn Gyngorydd gyda'r Awdurdod ac mae'n Ddirprwy Arweinydd ac yn Ddeilydd Portffolio ar gyfer Trawsnewid Gwasanaeth a'r Iaith Gymraeg.

Mae gan y Cyngor ddiddordebau yn y cwmnïau canlynol hefyd:-

Cyd-bwyllgor Addysg Cymru - WJEC CBAC Cyf

Mae'r Cyngor yn aelod o WJEC CBAC Cyf, cwmni elusennol lle mai'r aelodau yw'r 22 awdurdod unedol yng Nghymru, a'u hamcanion yw darparu gwasanaethau arholi a darparu a hyrwyddo gwasanaethau addysgol a diwylliannol eraill. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, cyfrifodd y Cyngor am gostau o £0.402m (£0.377m yn 2018/19) a hynny am brynu gwasanaethau gan y cwmni.

Mae cyfrifon y cwmni ar gyfer 2017/18 (y flwyddyn yn dod i ben ar 30 Medi) yn dangos symudiad positif net yn y cronfeydd o £7.774m (symudiad positif net yn y cronfeydd o £20.390m yn 2016/17). Roedd y trosiant ar gyfer 2017/18 yn £45.114m (£44.977m yn 2016/17) ac roedd yr asedau net yn dod i gyfanswm o £47.232m ar 30 Medi 2018 (£39.458m ar 30 Medi 2017).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan WJEC CBAC Cyf, 245 Rhodfa'r Gorllewin, Llandaf, Caerdydd, CF5 2YX. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 30 Medi 2018 yn un heb amodau.

Menter Môn Cyfyngedig

Mae'r Cyngor yn aelod o Menter Môn Cyf, ac roedd yn un o gyfanswm o dri aelod ar 31 Mawrth 2020. Amcanion y cwmni yw hyrwyddo twf economaidd yn Ynys Môn wledig. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, fe wnaeth y Cyngor daliadau o £0.100m i'r cwmni i gefnogi'r gweithgareddau (£0.124m yn 2018/19).

Mae cyfrifon y cwmni am y flwyddyn ariannol yn gorffen 31 Rhagfyr 2018 yn dangos colled net o £0.146m (elw net cyn treth o £0.083m yn 2017). Roedd y trosiant ar gyfer 2018 yn £5.050m (£2.674m yn 2017) ac roedd yr asedau net yn dod i gyfanswm o £0.206m ar 31 Rhagfyr 2018 (asedau net o £0.176m yn 2017).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan Menter Môn, Neuadd y Dref Llangefni, Sgwâr Buckley, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7LR. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 31 Rhagfyr 2018 yn un heb amodau.

Ysgol Sefydledig Caergeiliog

Mae'r balansau ar gyfer asedau ac ymrwymadau cyfredol a reolir gan Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys yn y cyfrifon hyn ac, felly, mae cronfeydd wrth gefn yr ysgol, fel y nodir yn y Fantolen yma, yn cynrychioli'r asedau cyfredol net yn unig. Mae gan yr ysgol hefyd asedau anghyfredol sydd wedi eu nodi ar Fantolen yr ysgol, sef £0.725m ar 31 Mawrth 2020 (£0.785m ar 31 Mawrth 2019), ar gyfuniad o brisant a chost hanesyddol, llai dibrisiant. Mae'r asedau anghyfredol wedi eu breinio yng Nghorff Llywodraethu yr ysgol ac nid ydynt wedi'u cyfuno ym Mantolen y Cyngor hwn.

NODYN 39 – CRONFEYDD YMDDIRIEDOL

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel ymddiriedolwr i nifer o gronfeydd ymddiriedol. Mae eu cyfrifon ar gael gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Cyngor, Cyngor Sir Ynys Môn, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW. Yn ychwanegol at gymynroddion i bethau megis gwobrau mewn ysgolion a chysuron a gwelliannau yn sefydliadau'r Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gronfeydd Ymddiriedol fel a ganlyn.

Yn ystod 2019/20, roedd gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 cyfrifoldeb ariannol am nifer o elusennau. Er fod eu gweinyddiaeth ariannol wedi cael ei integreiddio gyda gwaith y Cyngor, mae'r elusennau yn gyfreithiol ar wahân ac fe gynhyrchir datganiadau ariannol ar wahân, sydd yn unol â safonau cyfrifo cymwys a'r Datganiad o'r Arfer a Argymhellir ar Gyfrifo gan Elusennau, a gyhoeddwyd gan y Comisiynwyr Elusennau. Fe rheolir yr elusennau ac fe cymeradwyir y gwariant yn unol â'r meini prawf a nodir yn nogfennau llywodraethu pob un:-

Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn (Rhif 1000818 a 1174536)

Yn flaenorol, y Cyngor oedd unig ymddiriedolwr Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn, sef ymddiriedolaeth a sefydlwyd i weinyddu buddsoddiadau a brynwyd gydag arian a gafwyd gan Shell UK Limited pryd y daeth gwaith y cwmni i ben yn y lanfa olew oedd ganddo ym Môn. Yn ystod 2019/20, sefydlwyd yr Sefydliad Corfforedig Elusennol, a fydd yn cael ei adnabod fel "Cymdeithas Elusennol Ynys Môn". Mae'r Sefydliad newydd yn endid cyfreithiol ar wahân sydd â'r un dibenion elusennol ag Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn. Mae asedau a rhwymedigaethau presennol Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn wedi cael eu trosglwyddo i'r endid newydd o 1 Hydref 2019 yn dilyn penderfyniad ffurfiol gan yr Ymddiriedolwyr ar 24 Medi 2019. Dangosir gwybodaeth ariannol Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn a Chymdeithas Elusennol Ynys Môn ar wahân yn y tabl isod.

Amcanion yr Ymddiriedolaeth Elusennol yw darparu mwynderau a chyfleusterau er lles cyffredinol cyhoeddus pobl sy'n byw yn Ynys Môn. Mae'n gwneud hyn trwy gyfrannu tuag at wariant ar wasanaethau cyhoeddus a thrwy roi grantiau i gyrff elusennol a gwirfoddol.

Yn 2019/20, derbyniodd y Cyngor £0.215m (£0.215m yn 2018/19) gan yr Ymddiriedolaeth tuag at gostau rhedeg Oriel Ynys Môn.

Cronfa'r Degwm

Yn flaenorol, gweinyddwyd buddsoddiadau'r gronfa gan Gyngor Gwynedd ar ran yr awdurdodau a olynodd yr hen Gyngor Sir Gwynedd ond, o 2019/20 ymlaen, mae cyfran Ynys Môn o Gronfa'r Degwm wedi'i throsglwyddo i Gyngor Sir Ynys Môn i'w gweinyddu.

Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn (Rhif 525254)

Mae 75% o'r incwm net o Stad Elusennol David Hughes yn ffurfio rhan o Gronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - sef Cronfa y mae'r Cyngor yn Ymddiriedolwr iddi. Defnyddir yr incwm i ddibenion addysgol penodol. Telir y 25% arall i "Elusen David Hughes er Lles y Tlodion", elusen nad yw'n cael ei gweinyddu gan y Cyngor.

Ar 31 Mawrth 2020, roedd balansau amcangyfrifedig y Cronfeydd Ymddiriedol hyn (yn ôl gwerth yr asedau ar y farchnad) yn:-

Crynodebau datganiad cyn eu harchwilio	2019/20 Incwm £'000	2019/20 Gwariant £'000	2019/20 Asedau £'000	2019/20 Rhwymedigaethau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	420	503	22,381	1,036
Cymdeithas Elusennol Ynys Môn	269	292	19,350	822
Cronfa'r Degwm	514	9	573	21
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	136	186	3,203	15

Crynodebau datganiad wedi eu harchwilio	2018/19 Incwm £'000	2018/19 Gwariant £'000	2018/19 Asedau £'000	2018/19 Rhwymedigaethau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	592	995	21,728	610
Cronfa'r Degwm	7	8	900	31
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	288	118	3,257	16

Cyfanswm gwerth y cronfeydd eraill ar 31 Mawrth 2020, gan gynnwys buddsoddiadau yn ôl eu gwerth ar y farchnad, yw £0.106m (£0.102m ar 31 Mawrth 2019).

Nid yw balansau Cronfa'r Ymddiriedolaeth yn cael eu cynnwys yn y Fantolen gan fod rhain yn cynrychioli asedau a ddelerir mewn ymddiriedolaeth ar gyfer trydydd partïon yn hytrach nag ym mherchnogaeth y Cyngor. Fe ddangosir crynodeb o berfformiad yr Ymddiriedolaethau Elusennol mwyaf yn y tabl uchod.

NODYN 40 – CYNLLUN PENSIWN ATHRAWON

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o Gynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar ganran o dâl pensiynadwy aelodau.

Yn dechnegol, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Fodd bynnag, mae'r cynllun heb ei gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w thalu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu adnabod ei gyfran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad Cyfrifon yma maent, felly, yn cael eu cyfrifo ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2019/20, talodd y Cyngor £4.612m i Bensiynau Athrawon yn ymwneud â buddiannau ymddeol athrawon, a oedd yn cynrychioli 20.05% o dâl pensiynadwy (£3.712m a 15.95% yn 2018/19). Mae cyfraniadau Pensiwn Athrawon Cyflogwyr wedi cynyddu i 23.6% o Fedi 2019.

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfernir ar gyfer ymddeoliad cynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a manylir arnynt yn Nodyn 41 isod.

NODYN 41 – CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG LLYWODRAETH LEOL

Buddiannau Ymddeoliad

Cyfranogiad yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith ei swyddogion a'i weithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er nad yw'r buddiannau yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan y Cyngor rwymedigaeth i wneud y taliadau sydd raid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawlau i'r dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, gan olygu fod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, a gyfrifir ar lefel y bwriedir iddi gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

a) Trafodion yn ymwneud â buddiannau ôl-gyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddiannau ymddeol yn yr adroddiadau ar gostau'r gwasanaethau pan mae'r gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddiannau yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r gost sydd raid ei dangos yn erbyn Cronfa'r Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn ac, felly, mae gwir gost buddiannau ôl-gyflogaeth / ymddeoliad yn cael eu symud allan o'r Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Cost y gwasanaeth yn cynnwys:		
Costau cyfredol y gwasanaeth	18,117	15,191
Colledion ar setliadau neu gwtogiadau	418	134
Cyfanswm cost y Gwasanaeth	18,535	15,325
Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi		
Cost llog ar yr ymrwymiad budd diffiniedig	10,787	10,638
Incwm llog ar Asedau'r Cynllun	(7,527)	(7,788)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-Gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaeth	21,795	18,175
Elw ar Asedau'r Cynllun (ac eithrio symiau sydd wedi eu cynnwys yn y gwariant llog net)	46,482	(15,916)
(Elw) a cholledion actiwariad yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau demograffig	(15,239)	-
(Elw) a cholledion actiwariad yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	(37,219)	34,236
Arall	(13,515)	414
Cyfanswm Ailfesur y rhwymedigaeth o ran buddiannau net diffiniedig	(19,491)	18,734
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd ar Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	2,304	36,909
Gwyrddroi'r taliadau net a wnaed ar gyfer buddiannau ymddeoliad yn unol â'r côd	13,281	9,808
Swm gwirioneddol a godwyd yn erbyn balans Cronfa'r Cyngor ar gyfer pensiynau yn ystod y flwyddyn:		
Cyfraniad y cyflogwyr sy'n daladwy i'r cynllun	8,514	8,367
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	21,795	18,175

b) Asedau a Rhwymedigaethau Pensiwn a gydnabyddir yn y Fantolen

Mae rhwymedigaethau wedi cael eu hasesu ar sail actiwaraidd gan ddefnyddio'r dull credyd uned rhagdybiedig, amcangyfrif o'r pensiynau a fydd yn daladwy yn y blynyddoedd i ddod yn seiliedig ar ragdybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaethau, lefelau cyflogau ac ati. Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a'r rhwymedigaethau o ran Buddiannau Dewisol wedi cael eu hasesu gan Hymans Robertson LLP, cwmni annibynnol o actiwariad, ac mae'r amcangyfrifon yn seiliedig ar y prisiad llawn diweddaraf o'r Cynllun ar 31 Mawrth 2019.

Mae'r symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen yn codi o ymrwymiad yr Awdurdod mewn perthynas â'i gynllun buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun	274,492	312,536
Gwerth Presennol Ymrwymadau'r Cynllun	(399,012)	(443,266)
Rhwymedigaeth net yn codi o'r rhwymedigaethau diffiniedig	(124,520)	(130,730)

Cysoni Gwerth Presennol Rhwymedigaethau'r Cynllun

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar 1 Ebrill	443,266	390,612
Cost gwasanaeth cyfedrol	18,117	15,191
Cost llog	10,787	10,638
Cyfraniadau gan cyfranogwyr y cynllun	2,511	2,418
(Elw) a cholledion Ailfesur	(65,973)	34,650
Costau gwasanaeth blaenorol	418	134
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(1,009)	(996)
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd	(9,105)	(9,381)
Balans ar 31 Mawrth	399,012	443,266

Cysoni Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Gwerth Teg Agoriadol Asedau'r Cynllun ar 1 Ebrill	312,536	288,424
Incwm Llog	7,527	7,788
Elw ar asedau cynllun (heb gynnwys gwariant llog net)	(46,482)	15,916
Cyfraniadau gan aelodau	2,511	2,418
Cyfraniadau gan y cyflogwr	7,505	7,371
Cyfraniadau mewn perthynas â buddiannau nad oeddynt yn cael eu cyllido	1,009	996
Buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(1,009)	(996)
Buddiannau a dalwyd	(9,105)	(9,381)
Balans ar 31 Mawrth	274,492	312,536

c) Gwerth Teg Asedau'r Cynllun

Asedau Cynllun Pensiwn y Cyngor yw:-

Prif categorïau asedau'r gronfa yn ôl y prisiau a ddyfynnwyd ar 31 Mawrth 2020 a 31 Mawrth 2019.

	2019/20 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2019/20 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2018/19 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd £'000	2018/19 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000
Arian a chywerthoedd arian	1,360	-	8,039	-
Buddsoddiad ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)				
Defnyddwyr	-	-	7,778	-
Cynhyrchu	-	-	9,356	-
Sefydliadau Ariannol	-	-	3,648	-
Ynni a Chyfleustodau	-	-	-	-
Iechyd a Gofal	-	-	19,983	-
Technoleg Gwybodaeth	-	-	5,467	-
Arall	-	-	10,612	-
Gwarantau dyled arall	-	-	-	45,414
Ecwiti preifat	-	15,956	-	16,966
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi				
Ecwiti	-	184,082	60,808	89,570
Isadeiledd	-	6,312	-	6,153
Arall	-	39,695	-	-
Eiddo Tiriog				
Eiddo yn y DU	-	27,055	9,938	18,638
Eiddo Tramor	-	32	-	166
Cyfanswm Gwerth yr holl Asedau	1,360	273,132	135,629	176,907
Cyfanswm Gwerth yr Asedau Gweithredol ac Anweithredol		274,492		312,536

Prif gategoriâu asedau'r cynllun fel canran o asedau'r cynllun cyfan

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd yn cynnwys y categorïau canlynol, yn ôl y gyfran o'r asedau cyfan a ddeler:-

	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019
Arian a chywerthoedd arian	0%	3%
Buddsoddiadau ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)		
Defnyddwyr	0%	3%
Cynhyrchu	0%	3%
Sefydliadau Ariannol	0%	1%
Ynni a chyfleustodau	0%	0%
Iechyd a Gofal	0%	6%
Technoleg Gwybodaeth	0%	2%
Arall	0%	3%
Gwarantiau dyled arall	0%	15%
Ecwiti preifat	6%	5%
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi		
Ecwiti	67%	48%
Isadeiledd	2%	2%
Arall	15%	0%
Eiddo Tiriog		
Eiddo yn y DU	10%	9%
Eiddo Tramor	0%	0%
Cyfanswm	100%	100%

ch) Hanes y Cynllun

Dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2018 £'000	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000
Gwerth Teg Asedau'r Cynllun Pensiwn	274,492	312,536	288,424	275,083	231,770
Gwerth Presennol Rhwymedigaeth Budd Diffinedig y Cynllun	(399,012)	(443,266)	(390,612)	(380,591)	(326,792)
(Diffyg)/Asedau yn y Cynllun	(124,520)	(130,730)	(102,188)	(105,508)	(95,022)

Mae'r rhwymedigaethau yn dangos maint y rhwymedigaethau gwaelodol sydd gan y Cyngor yn yr hirdymor i dalu buddiannau ymddeoliad. Mae'r cyfanswm rhwymedigaeth budd diffinedig presennol o £399.012m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y'i cofnodwyd yn y Fantolen, yn arwain at rwymedigaeth net o £124.520m.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach. Bydd y diffyg yng Nghynllun Pensiwn Gwynedd yn cael ei adennill drwy gynyddu'r cyfraniadau, fel yr asesir gan actwari'r cynllun, dros weddill oes waith y gweithwyr.

d) Prif Ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr Actiwari oedd:-

	2019/20	2018/19
Rhagdybiaethau Marwoledd:		
<i>Hirhoediedd yn 65 bensiynwyr presennol:</i>		
Dynion	21.3 years	22.0 years
Merched	23.4 years	24.2 years
<i>Hirhoediedd yn 65 bensiynwyr dyfodol:</i>		
Dynion	22.2 years	24.0 years
Merched	25.1 years	26.4 years
Graddfa Cynnydd Chwyddiant / Pensiwn	1.90%	2.50%
Gradda cynnydd mewn cyflogau	2.20%	2.50%
Dychweliad disgwylidig ar yr asedau	-7.30%	8.20%
Graddfa ddisgownt ar rwymedigaethau'r cynllun	2.30%	2.40%
Defnyddio'r opsiwn i drosi pensiwn blyneddol i lwmp swm ymddeoliad:		
Gwasanaeth i Ebrill 2008	50.00%	50.00%
Gwasaneath ôl Ebrill 2008	75.00%	75.00%

dd) Dadansoddiad Sensitifrwydd

Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd isod yn seiliedig ar newidiadau posibl i'r rhagdybiaethau a all, yn rhesymol, ddigwydd ar ddiwedd y cyfnod adrodd. Ar gyfer pob newid mewn rhagdybiaeth, mae'n cymryd yn ganiataol bod yr holl ragdybiaethau eraill yn parhau'n gyson. Mae'r dadansoddiad o sensitifrwydd yn dangos y gallai gostyngiad 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real oherwydd newidiadau posibl yn y farchnad, gynyddu rhwymedigaethau'r gronfa gan £40.275m oherwydd rhoddir gwerth uwch ar fuddiannau a delir yn y dyfodol. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd cynnydd cyflogau, olygu cynnydd o £4.845m yng nghostau'r gronfa. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd bensiynau, olygu cynnydd o £35.031m mewn rhwymedigaethau. Mae'r amcangyfrifon yn y dadansoddiad sensitifrwydd wedi cael eu gweithio allan yn unol â thybiaethau actiwaraidd proffesiynol, SAR19 a SAARh102. Mae hyn yn golygu bod y defnydd o'r rhagdybiaethau 0.5% isod wedi cael eu dewis gan yr actiwari arbenigol yn unol â'i farn/barn broffesiynol ef/hi. Byddai'r Actiwari wedi cymryd i ystyriaeth wybodaeth gyfredol a blaenorol. Byddai gwybodaeth ynghylch hyd oes pobl a gwybodaeth ddemograffig hefyd wedi dylanwadu ar hyn.

Newid Mewn Tybiaethau fel ar 31 Mawrth 2019	% y Cynnydd yn fras i'r Cyflogwr	Swn Ariannol Bras £'000
lleihad o 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real	10%	40,275
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd cyflog	1%	4,845
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd pensiwn	9%	35,031

e) Yr Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcan y cynllun yw cadw cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfradd sydd mor gyson ag y gall fod. Mae gan y Cyngor strategaeth gydag actiwari'r cynllun i sicrhau lefel gyllido o 100% yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro'n flynyddol. Caiff y prisiad tairblwyddol nesaf ei gwblhau erbyn 31 Mawrth 2022.

Bydd angen i'r cynllun gymryd i ystyriaeth y newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Gwasanaethau Pensiynau Cyhoeddus 2013.

Yn unol â'r Ddeddf, efallai na fydd y CPLIL yn Lloegr a Chymru, a'r prif gynlluniau cyfredol eraill ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, yn darparu buddiannau ar gyfer gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014 (neu Wasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2015 yn achos y prif gynlluniau pensiwn eraill ar gyfer gwasanaeth cyhoeddus yn Lloegr a Chymru). Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rheoleiddio'r cynlluniau mewn fframwaith cyffredinol er mwyn sefydlu cynlluniau yn seiliedig ar yr enillion cyfartalog yn ystod gyrfa wedi eu hailbrisio er mwyn talu pensiynau a buddiannau eraill.

Mae'r rhwymedigaethau'n dangos yr ymrwymiad gwaelodol sydd ar y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddiannau ôl-gyflogaeth (ymddeoliad). Mae'r rhwymedigaeth net o £124.520m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y cafodd ei gofnodi yn y Fantolen. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach.

Gwneir iawn am y diffyg yn y cynllun llywodraeth leol drwy gynyddu'r cyfraniadau dros weddill oes gweithio'r gweithwyr (h.y. cyn y bydd y taliadau'n ddyledus) yn unol ag asesiad actiwari'r cynllun; nid oes angen cyllid ond i gwrdd â chostau buddiannau dewisol pan fydd y pensiynau'n cael eu talu.

f) Amcangyfrif o'r cyfraniadau i'w talu i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2019/20

Mae'r Cyngor yn rhagweld y bydd yn talu cyfraniad o £8.498m i'r cynllun yn 2020/21.

Y swm sy'n ddyledus i Gyngor Gwynedd mewn perthynas â chyfraniadau CPLIL am 2019/20 ar 31 Mawrth 2020 yw £0.829m ac mae wedi ei gynnwys yn y nodyn datgelu o ran credydwy'r tymor byr.

NODYN 42 – RHWYMEDIGAETHAU WRTH GEFN

Adran 117 Deddf Iechyd Meddwl 1983

Ynlyn y dyfarniadau cyfreithiol a gadarnhawyd yn Nhŷ'r Arglwyddi ac adroddiad gan yr Ombwdsmon Llywodraeth Leol ar achosion prawf mewn mannau eraill, nid oedd unrhyw bŵer i godi tâl am wasanaethau a ddarparwyd o dan Adran 117 o Ddeddf Iechyd Meddwl 1983 ac mae'r Cyngor yn atebol i ad-dalu unrhyw daliadau o'r fath. Er bod nifer o achosion wedi'u setlo yn y gorffennol, mae'n anodd mesur cyfanswm y rhwymedigaeth bosibl.

Yn dilyn cau rhai o ysgolion yr Ynys a rhesymoli staff, efallai bydd yr Awdurdod yn atebol i dalu unrhyw gostau tribiwnlys a allai ddeillio o apeliadau yn y dyfodol. Ni all yr Awdurdod ragweld amseriad, canlyniad na chostau unrhyw dribiwnlys ar hyn o bryd.

NODYN 43 – ASEDAU WRTH GEFN

Pridiannau Cyfreithiol

Mae'r Cyngor yn cadw nifer o bridiannau cyfreithiol dros eiddo preswyl â pherchenogion preifat, lle darparwyd cefnogaeth i'r prynwyr dan gynlluniau ar gyfer prynu tai â chefnogaeth, gyda'r Cyngor hefo'r hawl am ran o'r enillon ar werthiant yr eiddo. Bydd amrywiaeth yn y gwir swm a dderbynnir, yn seiliedig ar brisiau gwerthu'r eiddo unigol a natur unrhyw alwadau cyfreithiol arall yn eu herbyn byddai, efallai, yn cymryd blaenoriaeth dros bridiant y Cyngor. Mae amseru unrhyw dderbyniadau yn ddibynnol ar unrhyw werthiannau.

NODYN 44 – OFFERYNNAU ARIANNOL

2018/19 oedd y flwyddyn gyntaf i awdurdodau lleol orfod gweithredu Safon Ariannol newydd a elwir yn SAARh9 Offerynnau Ariannol. Roedd hyn yn cyflwyno gofynion dosbarthu a chyfrifyddu newydd ar gyfer yr offerynnau hyn. Cytundebau contractiol rhwng dau neu fwy o bartïon yw offerynnau ariannol yn ymwneud â hawl i dderbyn tâl o arian. Byddai gan un parti ased ariannol lle mae arian neu ased ariannol arall yn cael ei roi i'r parti arall, yn gyfnewid am ddychwelyd yr arian neu'r offeryn ariannol, yn aml gyda llog neu enillion ffafriol ar y buddsoddiad. Byddai'r trafodiad yn rhwymedigaeth ariannol i'r parti neu'r parti'ion eraill. Y cytundeb i ad-dalu'r arian ar yr amser y cytunwyd arno ac i ddychwelyd yr arian yn unol â'r cytundeb fyddai hynny. Er enghraifft, prif asedau ariannol y Cyngor yw ei fuddsoddiadau mewn adneuon banc. Dengys Tabl 44b fod gan y Cyngor asedau ariannol o £14.208m mewn cyfrifon adneuon banc. Yn gyfnewid am hyn, bydd arian y Cyngor yn cael ei ddychwelyd ar gais a bydd yr arian yn ennill llog ar gyfradd sefydlog drwy gydol cyfnod y buddsoddiadau. Mae'r trafodion hyn yn rhwymedigaethau ariannol i fanciau'r DU lle mae gan y Cyngor adneuon, gan y bydd yr arian yn cael ei ad-dalu i'r Cyngor a chost y rhwymedigaeth hon i'r banciau yw'r llog y byddant yn ei dalu i'r Cyngor. Mae enghreifftiau o asedau ariannol yn cynnwys arian parod, adneuon banc, symiau sy'n ddyledus drwy fasnach (dyledwyr), ecwitiau, bondiau a deilliadau. Mae enghreifftiau o rwymedigaethau ariannol yn cynnwys benthyciadau, symiau sy'n daladwy drwy fasnach (credydwyr) ac unrhyw rwymedigaeth contractiol i ddarparu arian parod neu ased ariannol i endid arall.

Asedau Ariannol

Dengys Nodyn 44a y gwahanol gategorïau o asedau ariannol sy'n ofynnol o dan SAARh9 a gwerth asedau ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2020. Mae'n rhoi gwerth asedau anariannol hefyd, sydd yn cynnwys gwerth Tir ac Eiddo ac asedau eraill. Ni all y Cyngor ond ymrwymo i asedau a rhwymedigaethau ariannol yn unol â Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor. Mae'r Strategaeth yn gosod meini prawf caeth, felly, ni all y Cyngor ond buddsoddi mewn asedau ariannol sydd yn hynod o ddiogel ac y gellir cael mynediad atynt pan fydd y Cyngor angen yr arian. Adneuon banciau yn y DU sy'n bodloni meini prawf statws credyd y Cyngor yw'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau, neu fenthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Daw'r cyfan ohonynt o dan ddosbarthiad Asedau Ariannol a fesurir yn ôl cost wedi'i Amorteiddio y SAARh9, fel yr amlygir yn Nodyn 44a. Mae mesur costau wedi'u Hamorteiddio yn cychwyn gyda'r swm caffael gwreiddiol ac mae'n cael ei leihau (amhariad) er mwyn caniatáu ar gyfer unrhyw golledion credyd a ddisgwyllir. Petai'r Cyngor yn dal asedau ariannol mwy cymhleth, megis ecwitiau neu offerynnau marchnad arian, byddent yn cael eu mesur yn ôl gwerth teg ac yn cael eu dosbarthu o dan un o'r gwahanol gategorïau gwerth teg perthnasol.

NODYN 44a – CRYNODEB O'R CATEGORIÂU O ASEDau ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Asedau Ariannol	Anghyfredol			
	Buddsoddiadau		Dyledwyr	
	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2012	31 Mawrth 2019
	£000	£000	£000	£000
Gwerth teg trwy elw neu golled	-	-	-	-
Cost wedi ei amorteiddio	23,045	15,825	6,078	5,981
Gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall - offerynnau ecwiti dynodedig	-	-	-	-
Gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall - arall	-	-	-	-
Cyfanswm Asedau Ariannol	23,045	15,825	6,078	5,981
Asedau Anariannol	426,011	408,687	26,694	24,004
Cyfanswm	449,056	424,512	32,772	29,985

Mae Nodyn 44b yn darparu dadansoddiad mwy manwl o asedau ariannol y Cyngor. Dengys y tabl swm cario yr asedau ariannol. Dyma yw gwerth yr asedau ariannol yn y Fantolen yn seiliedig ar gost wedi'i amorteiddio. Darperir y gwerth teg hefyd, mae hwn yn werth mwy cyfredol a dyma fyddai'r pris i werthu'r asedau ariannol ar 31 Mawrth 2020. Rhennir yr asedau ariannol rhwng buddsoddiadau a dyledwyr. Dim ond £11k o wahaniaeth sydd rhwng gwerth teg buddsoddiadau'r Cyngor a'r gwerth ar y Fantolen. Y buddsoddiadau yw'r adneuon arian mewn banciau'r DU a swm bychan iawn mewn arian parod. Mae'r arian parod a chywerthoedd arian arall yn ymwneud â symiau a gedwir ar gyfer bancio gweithredol a thalu costau dydd i ddydd. Hefyd, rhoddodd y Cyngor fenthyg £6m mewn benthyciadau tymor byr i awdurdodau lleol eraill. Mae'r symiau a gedwir fel arian parod a chywerthoedd arian mewn cyfrifon adneuon gyda banciau'r DU yn arian nad oes ei angen ar gyfer anghenion dydd i ddydd ond mae'n arian y bydd ei angen yn y dyfodol. Mae'r symiau hyn yn ennill llog yn ystod cyfnod y buddsoddiad. Y categori arall o asedau ariannol yw dyledwyr. Maent yn ymwneud â sefydliadau neu unigolion y mae arnynt arian i'r Cyngor. Y rhai mwyaf arwyddocaol yw dyledwyr masnachol a dyledwyr eraill sy'n ymwneud â symiau sydd yn ddyledus am wasanaethau a dderbyniwyd. Dangosir benthyciadau i weithwyr hefyd, benthyciadau meddal ydynt ac maent yn ymwneud yn bennaf â benthyciadau ceir i aelodau o staff sy'n gorfod gwneud llawer o deithio ar fusnes y Cyngor. Rhoddwyd y benthyciadau ar gyfradd is na chyfradd y farchnad oherwydd yr angen i deithio at ddibenion gwaith. Nid yw dyledwyr yn cynnwys trafodion gydag adrannau'r llywodraeth, nac incwm a thaliadau yn codi o drethiant, yn cynnwys y Dreth Gyngor a threthi busnes.

NODYN 44b – MANYLION AM Y MATHAU O ASEDau ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Asedau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Arian a chywerthoedd arian												
Arian parod a chywerthoedd arain - adneuron	14,208	14,212	14,333	14,336	-	-	-	-	14,208	14,212	14,333	14,336
Arian parod a chywerthoedd arain eraill	2,837	2,837	1,492	1,492	-	-	-	-	2,837	2,837	1,492	1,492
Benthyciadau l Awdurdodau Lleol arall	6,000	6,007	-	-					6,000	6,007	-	-
Cyfanswm	23,045	23,056	15,825	15,828	-	-	-	-	23,045	23,056	15,825	15,828
Dyledwyr												
Rhenti	460	460	394	394	-	-	-	-	460	460	394	394
Benthyciadau i weithwyr	197	197	181	181	152	152	187	187	349	349	368	368
Dyledwyr Masnach	3,131	3,131	2,062	2,062	-	-	-	-	3,131	3,131	2,062	2,062
Dyledwyr Eraill	2,138	2,138	3,078	3,078	-	-	79	79	2,138	2,138	3,157	3,157
Cyfanswm	5,926	5,926	5,715	5,715	152	152	266	266	6,078	6,078	5,981	5,981
Cyfanswm Asedau Ariannol	28,971	28,982	21,540	21,543	152	152	266	266	29,123	29,134	21,806	21,809

Rhwymedigaethau Ariannol

Mae holl Rhwymedigaethau Ariannol y Cyngor yn cael eu dosbarthu fel Asedau Ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio. Dangosir hyn yn Nodyn 44c. Dengys y nodyn werth rhwymedigaethau anariannol. Mae'r rhwymedigaethau anariannol ar 31 Mawrth 2020 yn cynnwys Rhwymedigaeth y Gronfa Bensiwn o £122.189m.

NODYN 44c – CRYNODEB O'R CATEGORïAU O RWYMEDIGAETHAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Ymrwymadau Ariannol	Anghyfredol			
	Benthyciadau		Credydwyr	
	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019
	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth teg trwy elw neu gollod	-	-	-	-
Cost wedi ei Amorteiddio	141,261	134,887	13,926	12,286
Cyfanswm Ymrwymadau Ariannol	141,261	134,887	13,926	12,286
Ymrwymadau Anariannol	-	-	136,023	144,868
Cyfanswm	141,261	134,887	149,949	157,154

Mae Nodyn 44ch isod yn rhoi manylion am y math o rwymedigaethau ariannol sydd gan y Cyngor. Roedd rhwymedigaethau benthyca'r Cyngor yn dod i gyfanswm o £141.262m ar 31 Mawrth 2020. Dyma'r benthyciadau a gymerwyd gan y Cyngor dros y blynyddoedd i gyllido gwariant cyfalaf ar adeiladu neu adnewyddu asedau'r Cyngor. Y benthyciadau tymor byr yw'r symiau sy'n ddyledus i'w talu cyn 31 Mawrth 2021. Bydd y benthyciadau tymor hir yn dod yn ddyledus ymhén dros flwyddyn. Mae crynodeb o bortffolio benthyciadau'r Cyngor a'r proffil aeddfedu yn cael ei ddarparu yn Nodyn 45c. Y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLb), sydd yn rhan o Adran Drysorlys y Llywodraeth Ganolog, yw'r prif ddarparwr benthyciadau i'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd wedi cael benthyciadau gan Lywodraeth Cymru a Salix, ar gyfradd llog o 0%, a ddefnyddiwyd i dalu am oleuadau arbed ynni LED. Mae gweddill y rhwymedigaethau ariannol yn ymwneud â chredydwy, sef unigolion a/neu sefydliadau y mae arian yn ddyledus iddynt gan y Cyngor am nwyddau a gwasanaethau a ddarparwyd yn 2019/20 neu cyn hynny. Dyma'r anfonebau sy'n cael eu hanfon i'r Cyngor ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol neu lle mae'r dyddiad y daw'r swm yn ddyledus ar ôl 31 Mawrth 2020.

Cyfrifwyd gwerth teg benthyciadau'r Cyngor gan ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor, Link Asset Services. Y cyfanswm gwerth teg ar holl fenthyciadau'r Cyngor oedd £187.518m, swm sylweddol uwch na'r gwerth cario ar y Fantolen o £141.262m ar 31 Mawrth 2020. Mae gwerth teg yr asedau yn uwch na'r gwerth cario oherwydd bod portffolio buddsoddiadau'r Cyngor yn cynnwys nifer o fenthyciadau cyfradd sefydlog lle mae'r gyfradd llog derbyniadwy yn uwch na'r cyfraddau sydd ar gael ar gyfer benthyciadau tebyg ar ddyddiad y Fantolen. Mae'r ymrwymiad hwn i dalu llog uwch na chyfraddau presennol y farchnad yn cynyddu'r swm y byddai'n rhaid i'r Cyngor ei dalu, petai'r benthyciwr yn gofyn, neu'n cytuno, i'r benthyciad gael ei ad-dalu'n gynnar.

Cafodd y gwerth teg ei asesu drwy gyfrifo gwerth presennol y llif arian fydd yn digwydd yn ystod y tymor sy'n weddill ar yr offerynnau, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:-

- Amcangyfrif o ystod cyfraddau llog ar gyfraddau sicrwydd (gyda gostyngiad o 0.2%) ar 31 Mawrth 2020 ar gyfer benthyciadau gan y PWLB, yn seiliedig ar gyfraddau benthyca newydd ar gyfer benthyciadau cyfwerth ar y dyddiad hwnnw;
- Ni chydabyddir ad-dalu'r benthyciad yn gynnar nac amhariad;
- Os bydd offeryn yn aeddfedu yn ystod y deuddeng mis nesaf, tybir bod y swm cario yn agos i'r gwerth teg; a
- Bernir bod gwerth teg dyledwyr a chredydwyr tymor byr cyfwerth â'u swm cario ar ddyddiad y Fantolen.

NODYN 44ch - MANYLION AM Y MATHAU O RWYMEDIGAETHAU ARIANNOL SYDD GAN Y CYNGOR

Ymrwymadau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Ymrwymadau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Benthyciadau									-	-	-	-
PWLB	16,542	16,759	7,350	7,428	121,891	168,335	126,403	182,090	138,433	185,094	133,753	189,518
Llywodraeth Cymru	44	43	44	43	-	-	44	43	44	43	88	86
Salix	252	223	142	127	2,533	2,158	904	808	2,785	2,381	1,046	935
Benthyciadau Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	16,838	17,025	7,536	7,598	124,424	170,493	127,351	182,941	141,262	187,518	134,887	190,539
Credydwy												
Absenoldebau Cronedig	1,450	1,450	776	776	-	-	-	-	1,450	1,450	776	776
Rhenti	-	-	31	31	-	-	-	-	-	-	31	31
Credydwy Masnach	2,130	2,130	2,737	2,737	-	-	-	-	2,130	2,130	2,737	2,737
Credydwy Eraill	8,991	8,991	8,585	8,585	159	159	157	157	9,150	9,150	8,742	8,742
Cyfanswm	12,571	12,571	12,129	12,129	159	159	157	157	12,730	12,730	12,286	12,286
Cyfanswm Ymrwymadau Ariannol	29,409	29,596	19,665	19,727	124,583	170,652	127,508	183,098	153,992	200,248	147,173	202,825

NODYN 44d - INCWM, GWARIANT, ENILLION a CHOLLEDION

Dengys y tabl isod effaith offerynnau ariannol y Cyngor ar gyfrif refeniw blyneddol y Cyngor ar gyfer 2019/20.

Dengys y tabl fod swm o £322k (£466k yn 2018/19) wedi cael ei godi ar y Cyngor am yr amhariad a dadgydnabod ar yr asedau ariannol a nodwyd yn Nodiadau 44a a 44b uchod. Roedd hyn yn gostwng gwerth yr asedau yn ôl y swm hwn ac yn gost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Fodd bynnag, derbyniodd y Cyngor £112k (£64k yn 2018/19) mewn llog ar ei adneuon mewn banciau'r DU a benthyciadau i awdurdodau lleol eraill.

Y llog taladwy ar fenthyciadau yn ymwneud â 2019/20 oedd £6,012k (£5,871k yn 2018/19).

	2019/20		2018/19	
Incwm, Gwariant, Enillion a Chollledion	Gwarged neu Ddiffyg ar ddarparu Gasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000	Gwarged neu Ddiffyg ar ddarparu Gasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000
Enillion/colledion net ar:				
Asedau ariannol wedi eu mesur ar eu gwerth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Asedau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i hamorteiddio (amhariad a dadgydnabod)	322	-	466	-
Buddsoddiadau mewn offerynnau ecwiti a ddynodwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Asedau ariannol a fesurwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar eu gwerth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i amorteiddio	-	-	-	-
Cyfanswm Enillion/Colledion Net	322	-	466	-
Refeniw Llog:				
Asedau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i hamorteiddio	112	-	64	-
Asedau ariannol eraill a fesurwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Cyfanswm refeniw llog	112	-	64	-
Costau Llog:				
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio	6,012	-	5,871	-
Cyfanswm costau llog	6,012	-	5,871	-

Os cafodd offerynnau ariannol eu trefnu drwy frocer, mae'r brocer yn codi ffioedd. Hefyd, mae ffioedd yn ddyledus ar fenthyciadau newydd gan y PWLB. Fodd bynnag, nid yw'r ffioedd hyn yn faterol ac maent wedi eu cynnwys fel cost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn. Petai'r ffioedd yn rhai materol, byddent wedi cael eu hychwanegu at werth cario yr offeryn ariannol perthnasol.

NODYN 45 – NATUR A MAINT Y RISGIAU SY’N DEILLIO O OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae gwaith y Cyngor yn golygu ei fod yn agored i sawl risg ariannol:-

Risg Credyd - y posibilrwydd bod partïon eraill yn methu â thalu'r symiau dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd - y posibilrwydd na fydd cyllid gan y Cyngor i gwrdd a'i ymrwymadau yng nghyswllt taliadau.

Risg y Farchnad - y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn wynebu colled ariannol oherwydd newidiadau mewn mesurau megis cyfraddau llog.

Mae'r rheolaeth gyffredinol dros risgiau sylweddol sy'n codi o'r Offerynnau Ariannol yn cael cefnogaeth Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a hefyd y Strategaeth Buddsoddi Blyneddol sydd wedi ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn. Mae'r safon ariannol newydd SAARh9 Offerynnau Ariannol sy'n weithredol ers 1 Ebrill 2018, yn ceisio gwneud sefydliadau ystyried risgiau yn gynharach. Effaith cyfyngedig sydd gan y safon hwn ar y Cyngor gan nad oes ganddo fuddsoddiadau cymhleth neu risg uwch. Mae'r Cyngor ond wedi buddsoddi mewn banciau DU ac awdurdodau lleol eraill yn ystod y flwyddyn.

Risg Credyd

Mae Risg Credyd yn codi oherwydd yr adneuon mewn banciau a sefydliadau ariannol, ond hefyd oherwydd credyd i gwsmeriaid y Cyngor (dyledwyr ar y Fantolen). Mae'r safon yn nodi'r angen i'r Cyngor ddarparu ar gyfer colledion credyd posibl o ganlyniad i fethiannau posibl i dalu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor yn gynt. Lwfans Amharu Colledion (ILA) yw'r enw am hyn. Yn hytrach na seilio colledion posibl ar wybodaeth hanesyddol yn unig, bydd y Cyngor yn cymryd i ystyriaeth y colledion credyd posibl yn y dyfodol yn gynharach a maent wedi adolygu'r polisi amhariad er mwyn ystyried colledion credyd posibl ar ddyledwyr fwy cyfredol. Gellir dod o hyd i'r polisi diwygiedig yn Nodyn 51 Polisiâu Cyfrifo.

Mae'r Cyngor wedi asesu'r risg credyd o adneuon banc ar y tebygolrwydd o'r banc yn diffygio wrth ad-dalu'r buddsoddiad. Mae risg uwch i'r sector bancio gan Brexit, fodd bynnag, ystyrir y risg o ddiffyg yn isel yn dal i fod. Mae hyn yn ganlyniad i wytnwch ariannol uwch gan y banciau yn dilyn deddfwriaeth newydd a gyflwynwyd yn dilyn argyfwng bancio 2008. Nid yw'r adneuon bancio, felly, wedi eu hamharu arnynt. Nid ydym yn trefnu adneuon gyda banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod, ar ôl cael eu graddio'n annibynnol, wedi cael graddfa credyd digonol neu lefel o warant llywodraeth, a phenderfynir ar uchafsymiau credyd i bob gwrthbarti. Gosododd y Cyngor nifer o uchafsymiau yn seiliedig ar raddfeydd credyd ar gyfer gwahanol math o selfydliadau, gwahanol gyfnodau a symiau, ac mae ganddo bolisi o beidio â benthyca rhagor na £10m i unrhyw un sefydliad heblaw am lywodraeth y DU. Mae'r Cyngor yn monitro cyfraddau credyd yn gyson a chaiff rybudd o unrhyw newidiadau gan ei ymgynghorwyr Rheoli'r Trysorlys. Cymerir camau priodol yn sgil unrhyw newid gan ddilyn y Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol. Paratoir Adroddiad Trysorlys Blyneddol sy'n manylu ar y gwaith buddsoddi. Roedd yr holl adneuon a oedd yn sefyll ar ddiwedd y flwyddyn wedi eu gwneud yn wreiddiol am lai na blwyddyn.

Ni aethpwyd tu draw i unrhyw uchafswm credyd yn ystod y flwyddyn ariannol ac ni thorwyd unrhyw feini prawf gwrthbartïon. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl y bydd unrhyw golledion oherwydd bod unrhyw un o'i wrthbartïon yn methu â pherfformio yng nghyswllt adneuon. Mae'r argyfwng credyd presennol wedi cynyddu'r posibilrwydd o fethu talu ac mae'r Cyngor wedi mabwysiadu meini prawf credyd llymach ar gyfer gwrthbartïon buddsoddi o fewn ei bolisi cyffredinol.

Nid yw'r Cyngor fel rheol yn caniatáu credyd i gwsmeriaid; mae gan y Cyngor weithdrefnau casglu rhagnodedig ar gyfer symiau dyledus gan gwsmeriaid a gwneir darpariaethau priodol ar gyfer dyledion a allai fod yn rhai drwg. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r Cyngor yn cael pridiant cyfreithiol ar eiddo ar gyfer rhai dyledion gohiriedig fel hunan gyllidwyr mewn cartrefi gofal. Yn ogystal, mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hirach, gan gynnwys benthyciadau sy'n bennaf yn fenthyciadau ceir i staff a morgeisi gweddilliol o gynllun caeëdig yn cynnig benthyciadau cartrefi i denantiaid ac i aelodau'r cyhoedd. Mae'r morgeisi gweddilliol yn rhai risg isel oherwydd bod y Cyngor yn diogelu'r hawl gyntaf ar yr eiddo morgeisiedig. Ystyrir bod y benthyciadau ceir yn rhai risg isel oherwydd bod modd tynnu ad-daliadau am y benthyciadau geir o gyflogau'r gweithwyr, a hefyd mae trefniadau cilyddol gydag awdurdodau lleol eraill ar gyfer staff sy'n trosglwyddo ac yn symud gyda dyledion ar eu benthyciadau ceir, yswiriant ar gyfer benthyciadau heb eu had-dalu oherwydd marwolaeth mewn gwasanaeth a hefyd trefniadau arferol i ad-ennill dyledion yng nghyswllt gweithwyr sy'n gadael eu swyddi mewn llywodraeth leol. Fodd bynnag, mae'r risg o ddiffyg ar fenthyciadau gweithwyr yn cynyddu'n gyflym er gwaethaf y mesurau hyn os yw'r gweithiwr yn gadael cyflogaeth y Cyngor. Felly, mae lwfans amharu colledion o 10% wedi ei weithredu i'r balans presennol ar fenthyciadau ceir gweithwyr.

Mae Nodyn 45a yn dangos y cynnydd mewn lwfansau amharu colledion amhariad ar gyfer 2019/20.

NODYN 45a - AMHARIAD A DAD-GYDNABOD ASEDAU ARIANNOL

Dosbarth yr Asedau (cost wedi ei hamorteiddio)	2019/20	2018/19
	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill 2019	3,417	3,127
Adneuon mewn banciau'r DU	-	-
Dyledwyr Masnachol (ac eithrio'r sector cyhoeddus a threthi)	(32)	238
Benthyciadau Meddal	(6)	33
Rhenti	36	19
Cyfanswm y lwfans amhariad 31 Mawrth 2020	3,415	3,417
Asedau Ariannol sydd wedi cael eu dad-adnabod	324	176
Cyfanswm Amhariad a Dad-gydnabod	322	466

NODYN 45b - GWERTH Y SYMIAU MASNACH DERBYNIADWY AR 31 MAWRTH 2020 A CHANRAN A GYMHWYSIR FESUL BAND FEL LWFANS COLLEDION AMHARIAD

Mae'r tabl isod yn dangos bod gwerth yr holl asedau ariannol a gafodd eu hamorteiddio wedi eu Amharu gan ddefnyddio ymagwedd wedi ei symleiddio oherwydd roedd yr holl asedau ariannol yr oedd angen amhariad yn ymwneud â derbyniadau masnachol. Dyma'r ymagwedd a argymhellir o ran delio gyda symiau gweddilliol sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae'r tabl yn dangos gwerth gweddilliol y symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor am y cyfnod amser y mae'r symiau wedi bod yn ddyledus. Mae'r raddfa o ran risg credyd yn ymwneud â chanran gwerth yr arian sy'n ddyledus yn ôl 'oed' y ddyled y mae'r Cyngor yn defnyddio'r lwfans colledion amhariad yn ei chylch. Er enghraifft, yn achos arian sydd wedi bod yn ddyledus am 366 i 730 o ddiwrnodau, caiff 75% o'r £331k ei roi yn erbyn refferniw er mwyn cymryd i ystyriaeth y risg na fyddai'r dyledion yn cael eu talu. Byddai hynny'n £248k ar gyfer dyled yn y band hwn. Fodd bynnag, byddai'r Cyngor yn parhau i fynd ati yn egniol i adennill y ddyled.

	Cyfradd Risg Credyd	Gwerth Cario Gros £'000	Lwfans Amhariad sydd ei angen 2019/20 £0
Colledion credyd disgwylidig dros 12 mis	-	-	
	-	-	
Cynnydd sylweddol yn y risg credydd ers y gydnabyddiaeth gychwynnol	-	-	
	-	-	
Amhariad Credydd ar 31 Mawrth	-	-	
	-	-	
Ymagwedd wedi ei Symleiddio		-	-
Diwrnod 1 i 14	2%	89	2
15-45 diwrnod yn hwyr	3%	385	10
46-75 diwrnod yn hwyr	5%	268	12
76-105 diwrnod yn hwyr	8%	170	13
106 - 182 diwrnod yn hwyr	15%	252	38
183 - 365 diwrnod yn hwyr	50%	318	159
366 - 730 diwrnod yn hwyr	75%	331	248
731 diwrnod neu mwy yn hwyr	100%	787	787
		-	-
Gordaliadau Budd-daliadau Tai	90%	1,639	1,475
		-	-
Incwm Gohuriedig - Gwasanaethau Cymdeithasol	10%	456	46
		-	-
Risg ychwanegol Credyd oherwydd Covid-19		-	-
Diwrnod 1 i 14	2%	89	2
15-45 diwrnod yn hwyr	3%	385	10
46-75 diwrnod yn hwyr	5%	268	12
76-105 diwrnod yn hwyr	8%	170	13
106 - 182 diwrnod yn hwyr	5%	252	13
		-	-
Rhenti	NA	NA	544
		-	-
Benthyciadau Meddal ac eraill	15%	219	33
	0%	6,078	3,415
Cyfanswm		6,078	3,415

Risg Hylifedd

Mae Risg Hylifedd yn isel am nad yw'r Cyngor yn y gorffennol wedi cael unrhyw broblem cael cyllid ac mae'n rhydd i fynd at y Bwrdd Benthycia ar gyfer Gwaith Cyhoeddus (PWLB) fel corff i fenthycia oddi arno ar ôl methu fel arall. Prif nodau'r Strategaeth Rheoli Trysorlys yw i sicrhau bod yr Awdurdod yn agored i risg isel ac i sicrhau hylifedd. Mae'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau'r Awdurdod mewn cyfrifon adneuon mynediad yn syth. Felly, mae llai o risg y bydd yn methu â chodi'r cyllid i gwrdd â'i ymrwymadau dan yr offerynnau ariannol. Fodd bynnag, yn aml mae risg y bydd y Cyngor yn gorfod adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg pan fo'r cyfraddau llog yn uchel. Yr arfer yw ceisio sicrhau na fydd rhagor na 20% o'i fenthyciadau i'w had-dalu mewn unrhyw gyfnod o 2 flynedd, ac asesu'n gyson gyfraddau'r farchnad a'r rhagolygon er mwyn trefnu benthyciadau newydd yn lle'r rhai sy'n aeddfedu neu ar gyfer ad-drefnu'r benthyciadau presennol ar yr adeg fwyaf manteisiol. Byddai'r cyfraddau llog isel cyfredol yn gostwng cyfraddau llog ar fenthyciadau newydd a gymerir i ad-dalu'r ddyled sy'n aeddfedu. I gyflawni'r nod hwn, mae'r Cyngor yn defnyddio cynghorwyr rheoli'r trysorlys allanol. Dangosir dadansoddiad aeddfedu benthyciadau sy'n sefyll yn Nodyn 44b. Mae holl daliadau masnachol a thaliadau eraill yn daladwy mewn llai na blwyddyn.

NODYN 45c - PROFFIL O BA BRYD Y MAE'R CYNGOR I FOD I AD-DALU BENTHYCIADAU

	Prifswm Gweddillol 2019/20 £'000	Llog wedi Cronni 2019/20 £'000	Cost llai Amortiddio Cronedig 2019/20 £'000	Prifswm Gweddillol 2018/19 £'000	Llog wedi Cronni 2018/19 £'000	Cost llai Amortiddio Cronedig 2018/19 £'000
>50 blwyddyn	-	-	-	-	-	-
36-50 blwyddyn	49,964	-	49,964	52,976	-	52,976
26-35 blwyddyn	44,703	-	44,703	42,713	-	42,713
16-25 blwyddyn	13,553	-	13,553	13,167	-	13,167
11-15 blwyddyn	4,105	-	4,105	4,934	-	4,934
6-10 blwyddyn	6,227	-	6,227	4,256	-	4,256
3-5 blwyddyn	3,236	-	3,236	4,608	-	4,608
1-2 blwyddyn	2,636	-	2,636	4,698	-	4,698
Cyfanswm y Benthyciadau Tymor Hir	124,424	-	124,424	127,352	-	127,352
Cyfanswm Benthyciadau Tymor Byr (< 1 blwyddyn)	14,808	2,030	16,838	5,197	2,338	7,535
Cyfanswm	139,232	2,030	141,262	132,549	2,338	134,887

Risg y Farchnad

Risg Cyfraddau Llog - Mae'r Cyngor yn wynebu risg posibl pan fo symudiadau ymhlith cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae unrhyw symudiad yn y cyfraddau llog yn cael effaith gymhleth ar y Cyngor. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn cael yr effaith a ganlyn:-

- Benthyciadau ar gyfraddau amrywiol - byddai cynnydd yn y treuliau llog a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Benthyciadau ar gyfraddau sefydlog - ceid gostyngiad yn rhwymedigaethau gwerth teg y benthyciadau;

- Buddsoddiadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn yr incwm llog wedi'u gredydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr; a
- Buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog - gwelid gostyngiad yng ngwerth teg yr asedau.

Nid yw benthyciadau'n cael eu cario ar werth teg, gan eu bod yn cael eu cario ar gost amorteiddio yn unol â cod CIPFA. Felly, ni fyddai enillion a cholledion nominal ar fenthyciadau graddfa sefydlog yn effeithio ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau neu Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall. Fodd bynnag, bydd newidiadau yn y llog sy'n daladwy neu'n dderbyniadwy ar fenthyciadau a buddsoddiadau graddfa amrywiol yn cael eu postio i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ac yn effeithio ar Falans Cronfa'r Cyngor.

Mae gan y Cyngor nifer o strategaethau i reoli risg cyfraddau llog. Polisi'r Cyngor yw benthycu'n bennaf yn ôl cyfraddau sefydlog, er mwyn cael sicrwydd beth fydd y llog taladwy dros gyfnod y benthyciadau. Mae'r Cyngor, gyda chefnogaeth ei gynghorwyr trysorlys, yn monitro'n barhaus y cyfraddau llog ar y pryd a rhagolygon y farchnad. Pe ceid risg sylweddol o godiad sydyn yn y cyfraddau llog tymhorau hir a byr, yna ailasesid y sefyllfa portffolio ac mae'n debygol y byddai hynny'n arwain, fel arfer, at godi cyllid cyfraddau sefydlog tra bo cyfraddau llog yn dal i fod yn gymharol rhad. Pe ceid risg sylweddol o ostyngiad sydyn yn y cyfraddau llog tymor hir a byr, yna câi benthyciadau tymor hir eu gohirio a symud ymlaen i ad-drefnu a symud o gyllid cyfraddau sefydlog i gyllid cyfraddau tymor byr.

Mae'r cyfan o fenthyciadau'r Cyngor cyfredol a thymor hir ar gyfraddau sefydlog. Mae hyn o gymorth i leihau effaith y newidiadau mewn cyfraddau banc ar y Cyngor. Mae Nodyn 45ch yn dangos effaith cynnydd o 1% yn y gyfradd log ar werth teg Offerynnau Ariannol y Cyngor. Byddai gwerth y benthyciadau yn y Fantolen yn aros yr un fath oherwydd bod y cyfraddau llog yn rhai sefydlog. Fodd bynnag, byddai gostyngiad o £27.628m yn y gwerth teg. Byddai'r cynnydd yn y gyfradd yn cael effaith bositif ar adneuon y Cyngor oherwydd byddai'n derbyn £142k o log ychwanegol petai cynnydd o 1% yn y cyfraddau llog.

NODYN 45ch - AMCANGYFRIF O EFFAITH CYNNYDD O UN Y CANT YN Y CYFRADDAU LLOG AR ASEDAU ARIANNOL

Effaith cynnydd o 1% mewn cyfraddau llog	£000
Gostyngiad yng ngwerth yr asedau buddsoddi cyfradd sefydlog	142
Effaith ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	142
Gostyngiad yng ngwerth teg ymrwymadau benthyciadau cyfradd sefydlog (dim effaith ar y Gwarged neu'r Diffyg o ran Darparu Gwasanaethau neu Incwm Cynhwysfawr arall)	27,628

Mae cyfraddau llog wedi parhau yn isel ac yn sefydlog ers 2009. Mae hyn yn ganlyniad i'r argyfwng ariannol byd-eang a ddechreuodd o ganlyniad i'r argyfwng bancio ym Medi 2008. Disgynnodd y gyfradd sylfaenol o 5% yn 2008 cyn yr argyfwng i 0.50% ym Mawrth 2009 a parhaodd ar 0.5% tan 2016. Gostyngodd i 0.25% yn Awst 2016 mewn ymateb i'r sioc economaidd o ganlyniad i benderfyniad y refferendwm i adael yr Undeb Ewropeaidd. Dychwelodd y gyfradd yn ôl i 0.5% ym mis Tachwedd 2017. Gwelodd y gyfradd sylfaenol ei wir gynnydd cyntaf ers 2009 ar 2 Awst 2018, lle cynyddodd ychydig i 0.75%. Mae pandemig Covid-19, a drafodir yn fanwl yn adroddiad cychwynol y ddogfen hon, wedi cael effaith mwy arwyddocaol na hyd yn oed Brexit. Er nad yw effaith economaidd Covid-19 yn glir ar hyn o bryd, cafodd ei gymharu i gychwyn â'r argyfwng ariannol yn 2008. Bellach mae'n cael ei gymharu â'r Dirwasgiad Mawr yn y 1930au. Er mwyn helpu'r economi, torrodd Banc Lloegr y gyfradd sylfaenol i'w lefel isaf erioed sef 0.1% ym mis Mawrth 2020.

Ffynhonnell: <https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy/the-interest-rate-bank-rate>,
codwyd 2 Mehefin 2020

Brexit

Gadawodd y DU yr Undeb Ewropeaidd (UE) yn ffurfiol ar 31 Ionawr 2020 a dechreuodd blwyddyn drosiannol tra bod cytundeb masnachu ffurfiol a thelerau ymadael yn cael eu negodi. Ychydig iawn o effaith economaidd a gafwyd yn ystod y flwyddyn drosiannol. Bydd yr effaith ar yr economi yn dibynnu ar y cytundeb terfynol a hefyd cytundebau masnach â gwledydd y tu allan i'r UE. Bydd effaith Pandemig Covid-19 yn effeithio'n fwy sylweddol ar yr economi, fel y soniwyd uchod. Mae'r graddfeydd rhagolygon tymor hir ar gyfer banciau'r DU gyfan wedi'u hisraddio i ragolwg negyddol. Byddai cwmp ym y sector bancio yn tanseilio'r adneuon a ddelir ym manciau'r DU (tua £17m ar 31 Mawrth 2020). Mae hyn yn cael ei fonitro'n ofalus ac, yn galonogol, mae statws credyd y banciau mae'r Awdurdod yn dal adneuon ynddynt yn parhau i fod ar lefel dderbyniol yn unol â Strategaeth Rheoli'r Trysorlys. Os yw'r statws credyd yn disgyn yn is na'r lefel dderbyniol, byddai'r Awdurdod yn ceisio gosod y balansau mewn buddsoddiadau amgen, yn unol â Strategaeth Rheoli'r Trysorlys.

Mae'r Cyngor yn derbyn gwybodaeth a chynghor rheolaidd am y farchnad, Brexit a Covid-19 gan ei ymgynghorwyr rheoli trysorlys.

Mae'r Cyngor wedi elwa o gyfraddau llog isel iawn ar y cyllid y mae'r Cyngor wedi ei fenthycu yn ystod rhan olaf y flwyddyn.

NODYN 46 – CYD-BWYLLGORAU

Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd yn rhan o'r Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd.

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor am 2019/20 drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-Cyfrifon/Pwyllgor-Polisi-Cynllunio-Ar-y-Cyd.aspx>

GwE

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chynghorau Gwynedd, Conwy, Sir Y Fflint, Wrecsam a Sir Ddinbych yn ran o gyd-bwyllgor GwE (Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion Rhanbarthol).

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor am 2019/20 drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-Cyfrifon/Cyd-bwyllgor-GwE.aspx>

Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru

Mae'r Cyngor yn rhan o Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru sy'n cynnwys cynrychiolwyr o bob un o chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru. Un o rolau allweddol y pwyllgor hwn yw cydgysylltu'r gwaith o gynllunio a chyflawni'r weledigaeth ar gyfer twf yng Ngogledd Cymru, gan roi pwyslais cychwynnol ar y Fargen Dwf. Mae'r Fargen Dwf yn becyn cyllid gan y Llywodraeth Ganolog a Llywodraeth Cymru gyda chyllideb o £240m i gyflawni prosiectau ledled Cymru i sicrhau twf cynaliadwy ac economaidd.

Gellir dod o hyd i wybodaeth ychwanegol am y Cydbwyllgor ar wefan Cyngor Sir Gwynedd yn y cyfeiriad/linc canlynol ar y we:-

<https://democratiaeth.gwynedd.llyw.cymru//ielistmeetings.aspx?cid=418&year=0>

Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru

Mabwysiadwyd trefniadau newydd ym Mhrosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru (NWRWTP) yn ystod 2019/20 wrth i'r cyfleuster trin gwastraff Parc Adfer ddod yn weithredol. Mae gwastraff gweddilliol y pump Awdurdod bartneriaeth yn cael ei brosesu yno ers 27 Awst 2019 pan fu i'r cam comisiynu ddechrau, a daeth y gwaith yn gwbl weithredol ar 20 Rhagfyr 2019. Mae costau'r trefniant yn cael eu hysgwyddo bellach ac fe'u hadlewyrchir o dan Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Cyngor Sir y Fflint sydd yn parhau i weithredu fel awdurdod arweiniol ar y prosiect hwn a bydd trefniadau'r Cyd-bwyllgor yn aros fel ag y maent yn y dyfodol. Cyfran Cyngor Sir Ynys Môn o gostau'r cyd-bwyllgor ar gyfer 2019/20 oedd £448.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn rhan o amryfal drefniadau ar y cyd gyda Chynghorau cyfagos yng Ngogledd Cymru a'r Bwrdd Iechyd fel a ganlyn:-

- Gwasanaeth Mabwysiadu Gogledd Cymru (Arweinydd: Wrecsam. Partïon: Sir Y Fflint, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Mwynau a Gwastraff (Arweinydd: Sir Y Fflint. Partïon: Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol (Arweinydd: Sir y Fflint. Partïon: Wrecsam, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Galw Gofal (Arweinydd: Conwy. Partïon: Gwynedd, Sir Y Fflint).
- O dan reoliad 19 (1) o Reoliadau Trefniadau Partneriaeth (Cymru) 2015, cytunwyd ar drefniant cyllideb cyfun rhwng awdurdodau lleol Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr mewn perthynas â darparu gofal preswyl i bobl hŷn. Daeth y trefniant i rym ar 1 Ebrill 2019. Cyngor Sir Ddinbych sydd yn arwain ar y trefniant yn ystod tymor cychwynnol y cytundeb (2019/20 i 2021/22). Mae'r Trafodion ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn wedi'u cynnwys o dan Wasanaethau Oedolion yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

NODYN 47 – TROI TAI'N GARTREFI

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant i Lywodraeth Cymru ar gyfer darparu benthychiadau i unigolion i atgyweirio cartrefi gwag er mwyn lleihau y nifer o gartrefi gweigion ar Ynys Môn a chynyddu'r cyfleoedd tai. Yn 2019/20, £0.106m (£0.087m yn 2018/19) oedd wedi ei wario ar atgyweirio cartrefi gwag.

NODYN 48 – Y DRETH GYNGOR

Mae incwm y Dreth Gyngor yn deillio o godi ar werth eiddo preswyl, ac mae'r gwerth hwnnw wedi ei rannu'n naw band yr amcangyfrifwyd eu gwerth ar 1 Ebrill 2003 i'r pwrpas penodol hwn. Penderfynir ar y taliadau trwy amcangyfrif faint o incwm y bydd raid i'r Cyngor ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru ei gael dros y flwyddyn nesaf ac wedyn rhennir y swm gyda'r sylfaen y Dreth Gyngor. Sylfaen y Dreth Gyngor yw cyfanswm nifer yr eiddo ym mhob band prisio gan addasu trwy gyfran a throsi'r nifer i'r hyn sy'n cyfateb i fand D ac addasu ar gyfer disgownt. Sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer 2019/20 oedd 31,571.46 (30,773.31 yn 2018/19).

Wedyn, mae'r swm i eiddo band D yn 2019/20, £1,572.32 (£1,440.78 yn 2018/19), yn cael ei luosi gan y gyfran a benodir i'r band penodol er mwyn rhoi'r swm dyledus fesul band. Cyfrifir am symiau unigol sy'n ddyledus gan ganiatáu disgownt a budd-dal i'r swm dyledus fesul band.

Roedd biliau'r Dreth Gyngor yn seiliedig ar y lluosyddion isod i fandiau A i I:-

Band	A*	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Lluosydd	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9

Caiff Sylfaen y Dreth Gyngor ei weithio allan fel a ganlyn:-

Band	A*	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Cyfanswm
Cyfanswm Anheddau	14	4,194	6,098	6,195	6,793	5,158	2,533	1,018	157	46	
Lluosydd	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9	
Band "D" Cyfatebol	7.92	2,796.23	4,742.97	5,506.22	6,793.00	6,304.71	3,658.42	1,696.75	313.50	108.38	31,928.10

	2019/20	2018/19
Band D cyfatebol fel yr uchod	31,928.10	31,118.10
Cyfradd Gasglu	98.50%	98.50%
Band D cyfatebol diwygiedig	31,449.18	30,651.33
Eiddo'r Weinyddiaeth Amddiffyn – Band D cyfatebol	122.28	121.98
Sylfaen y Dreth Gyngor	31,571.46	30,773.31

Yn 2013/14, cyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i gymryd lle'r cynllun budd-daliadau'r Dreth Gyngor. Dyfarnwyd £5.778m o ostyngiadau'r dreth gyngor yn 2019/20 (£5.381m yn 2018/19).

Dadansoddiad o'r enillion net o'r Dreth Gyngor:	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Y Dreth Gyngor Gros	49,618	44,797
Ychwanegu / Llai: darpariaeth ar gyfer diffyg-dalu nid oedd ei angen neu cyfrifwyd amdano o'r blaen	(185)	(191)
Y Dreth Gyngor sy'n Gasgladwy	49,433	44,606
Llai Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a roddwyd i breswylwyr	(5,778)	(5,381)
Enillion Net o'r Dreth Gyngor	43,655	39,225

NODYN 49 – TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r TA yn cael eu trefnu ar sail genedlaethol.

Caiff eiddo annomestig ei asesu bob pump mlynedd fel arfer at ddibenion cyfrifo atebolrwydd am TA. Daeth rhestr newydd i rym ar 1 Ebrill 2017. Nid yw ailbrisio yn codi refeniw ychwanegol yn gyffredinol ond yn adlewyrchu newidiadau yng ngwerthoedd y farchnad eiddo ar draws y wlad, gan ailddosbarthu'r un cyfanswm rhwymedigaeth treth ar gyfer Trethi Annomestig. Bydd rhai biliau trethi'n codi a rhai'n gostwng ond bydd y bil cenedlaethol cyfartalog ond yn newid gyda chwyddiant.

Mae Llywodraeth Cymru yn pennu cyfradd – 54.5c yn 2019/20 (51.4c yn 2018/19), ac mae busnesau lleol yn talu trethi a gyfrifir trwy luosi gwerth ardrethol eu heiddo gyda'r swm uchod. Y Cyngor sy'n gyfrifol am gasglu trethi oddi ar drethdalwyr ei ardal ond wedyn mae'n trosglwyddo'r elw i'r gronfa TA dan weinyddiaeth Llywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedyn yn ailddosbarthu'r symiau a delir yn ôl i awdurdodau lleol yn seiliedig ar swm penodol fesul pen o'r boblogaeth.

Roedd incwm TA, ar ôl ystyried rhyddhad a darpariaethau (yn cynnwys Rhyddhad Trethi Busnesau Bach Llywodraeth Cymru), yn £14.239m yn 2019/20 (£14.404m yn 2018/19) yn seiliedig ar werth trethadwy ar ddiwedd y flwyddyn o £39.915m (£39.107m yn 2018/19).

Dadansoddiad o'r enillion net o drethi annomestig:	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Trethi annomestig casgladwy	14,239	14,404
Cost lwfans casglu	(159)	(154)
Llog dalwyd ar ordaliadau	-	-
Darpariaeth ar gyfer dyledion drwg	15	(173)
Cyfraniad i gost rhyddhad trethi elusenol/gwledig	63	60
Rhyddhad Manwerthu a'r Stryd Fawr trwy grant	440	48
Taliadau i mewn i'r gronfa genedlaethol	14,598	14,137
Ailddosbarthu o'r gronfa genedlaethol	22,754	22,574

NODYN 50 – MORWROL

Mae'r Cyngor, fel Awdurdod Harbwr, yn gyfrifol am y gwasanaethau morwrol canlynol: Biwmares, Bae Ffrears, Glyn Garth, Porthaethwy, Traeth Coch ac Harbwr Amlwch. Mae'r Rheoliadau Ymgymeriadau Statudol ar gyfer Harbyrau (Cyfrifon ac ati) 1983, rhif 931, yn eithrio awdurdodau harbwr gyda throsiant sy'n llai na £250,000 rhag gorfod paratoi cyfrifon ar wahân dan Ddeddf Harbyrau 1964. Mae'r incwm a'r gwariant ar gyfer y Gwasanaethau Morworol hyn, felly'n cael eu cynnwys yn y cyfrifon hyn dan incwm a gwariant y Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd. Yn 2019/20, roedd y trosiant ar wasanaethau arforol yn £48,361 (£50,732 yn 2018/19). Roedd y costau a gafwyd yn ystod y flwyddyn yn £83,439.77 (sy'n cynnwys £18,809 o log ar fenthyciadau/ad-daliadau cyfalaf).

NODYN 51 - POLISIŌAU CYFRIFO

Yn yr adran hon, ceir manylion am y polisiâu cyfrifo penodol a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer cwblhau'r cyfrifon.

Cyfeirnod Polisi	Teitl Polisi
1	Egwyddorion Cyffredinol
2	Cronni Incwm a Gwariant
3	Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen
4	Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd
5	Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau
6	Treth ar Werth (TAW)
7	Mesur Gwerth Teg
8	Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)
9	Eiddo Buddsoddiad
10	Asedau Annirweddol
11	Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir
12	Arian Parod a Chywerthoedd Arian
13	Offerynnau Ariannol
14	Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn
15	Cronfeydd Wrth Gefn
16	Cydnabyddiaeth Refeniw
17	Llog Mewnol
18	Prydlesau
19	Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)
20	Grantiau a Chyfraniadau gan y Llywodraeth
21	Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)
22	Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol
23	Arian Tramor
24	Buddiannau'r Gweithwyr
25	Eitemau Eithriadol
26	Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)
27	Incwm a Gwariant Asiantaeth

1. Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor am flwyddyn ariannol 2019/20 a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn ar 31 Mawrth 2020. Mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon blynyddol dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018, a than y Rheoliadau rhaid eu paratoi'n unol ag arferion cyfrifo priodol. Yr arferion hyn, yn bennaf, yw Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifo Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 a Chôt Ymarfer CIPFA ar gyfer Adroddiadau Gwasanaeth 2019/20, ac a ategir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh). Mae'r holl brif bolisiâu cyfrifo wedi cael eu defnyddio'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Paratowyd y Datganiad Cyfrifon ar sail "busnes hyfyw".

2. Cronni Incwm a Gwariant

Rhoddir cyfrif am drafodion yn y flwyddyn pryd y digwyddodd, nid pan fydd yr arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn. Mae'r dull hwn o gyfrifo cronladau yn darparu sylfaen fwy cyflawn ar gyfer adrodd ar berfformiad ariannol y Cyngor oherwydd mae'n cynnwys ymrwymadau'r Cyngor yn y dyfodol i dalu/derbyn arian am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd erbyn 31 Mawrth 2020 ond nas talwyd amdanynt. Caiff incwm a gwariant eu cyfrifo amdanynt yn y flwyddyn y digwyddodd y gweithgaredd y mae'n berthnasol iddynt, nid pan fo arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn, h.y. ar sail gronol. Mae hyn yn golygu fod incwm yn cael ei gofnodi pan gaiff ei ennill ac nid ar adeg ei dderbyn a gwariant pan mae'n digwydd yn hytrach nag ar adeg ei dalu. Fe gynhwysir incwm am werthu nwyddau yn y cyfrifon pan gwblheir y gwerthiant, nid pan dderbynnir yr arian. Caiff incwm o ddarparu gwasanaethau ei gydnabod pan fedr y Cyngor fesur yn ddibynadwy y ganran o'r trafodyn a gwblhawyd ac, o ganlyniad i hyn, bydd y Cyngor yn cael incwm yn gyfnewid am y gwasanaethau a ddarparwyd. Yn ychwanegol at hyn:-

- Mae cyflenwadau'n cael eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio – pan fo bwlch rhwng dyddiad derbyn cyflenwadau a'u defnyddio, cânt eu cario fel rhestrau stoc ar y Fantolen;
- Mae treuliau yng nghyswllt gwasanaethau a dderbyniwyd (gan gynnwys gwasanaethau a ddarparwyd gan weithwyr) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fo'r gwasanaethau'n cael eu derbyn yn hytrach na phan fo taliadau'n cael eu gwneud;
- Mae'r llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau ac adneuon banc ac sy'n daladwy ar fenthyciadau (gan gynnwys gorddrafftiau banc) yn cael ei gyfrifo fel incwm a gwariant yn seiliedig ar y gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach nag fel llif arian parod sy'n cael ei bennu neu ei sefydlu dan y contract; a
- Pan fo refeniw a gwariant wedi'i gydnabod ond dim arian parod wedi'i dalu na'i dderbyn, mae dyledwr neu gredydwr i'r swm perthnasol yn cael ei gofnodi ar y Fantolen. Pan na fydd dyledion o bosib yn cael eu setlo, mae balans y ddyled yn cael ei nodi a chodir ar refeniw am yr incwm na chaiff, o bosib, ei gasglu.

3. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Gall pethau ddigwydd ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol a all gael effaith sylweddol ar ganlyniadau ariannol y flwyddyn honno. Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y flwyddyn ariannol a'r dyddiad pan fo'r Datganiad Cyfrifon wedi ei awdurdodi i'w gyhoeddi. Caiff y Datganiad Cyfrifon ei awdurdodi i'w gyhoeddi pan fydd y Swyddog Adran 151 wedi llofnodi'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio, ar ôl i'r cyfrifon gael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn. Yn unol â'r gyfraith, rhaid cwblhau'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio a'u hawdurdodi erbyn 30 Medi ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gellir dynodi dau fath o ddigwyddiad:-

- y rheini sy'n rhoi tystiolaeth o'r amgylchiadau oedd yn bodoli ar ddiwedd y flwyddyn ariannol – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau; a
- y rheini sy'n arwydd o amgylchiadau a gododd ar ôl y flwyddyn ariannol – nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau ond, lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith sylweddol, gwneir datgeliad yn y nodiadau ar natur y digwyddiadau a'r effaith y disgwylir iddynt eu cael o safbwynt ariannol.

Nid yw digwyddiadau ar ôl dyddiad awdurdodi'r datganiad ar gyfer ei gyhoeddi yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

4. Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd

Y gweithrediadau a reolir ar y cyd yw'r gwaith hwnnw a wna'r Cyngor ar y cyd â mentrau eraill pan fo defnydd yn cael ei wneud o asedau ac o adnoddau'r mentrau yn hytrach na sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cydnabod ar ei Fantolen ei gyfran o'r asedau a'r rhwymedigaethau y mae'n eu hwynebu. Caiff y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ei ddebydu gyda'r gwariant hwnnw a'i gredydu gyda'r gyfran o'r incwm y mae'n ei ennill o ganlyniad i weithrediad y fenter.

Asedau a reolir ar y cyd yw eitemau o eiddo, offer neu gyfarpar sydd yn cael eu cydreoli gan y Cyngor a mentrau eraill a phan fo'r asedau'n cael eu defnyddio i sicrhau buddiannau i'r mentrwy. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cadw cyfrif am ei gyfran ei hun yn unig o'r asedau a reolir ar y cyd, am y rhwymedigaethau a'r treuliau a gaiff ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill yng nghyswllt ei fuddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a ddaw iddo o'r fenter.

5. Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau

Gall addasiadau ar gyfer cyfnod blaenorol ddeillio o newid mewn polisiâu cyfrifo neu o gywiro camgymeriad perthnasol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo yn rhagolygonol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol ac yn ystod y blynedd oedd i ddod a fydd yn cael eu heffeithio gan y newid ac nid ydynt yn achosi addasiad cyfnod blaenorol.

Ni fydd newidiadau i bolisiâu cyfrifo ond yn cael eu gwneud pan mae hynny'n ofynnol dan arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn rhoi gwybodaeth sy'n fwy dibynadwy neu berthnasol o safbwynt effeithiau trafodion, digwyddiadau eraill a'r amodau mewn perthynas â sefyllfa ariannol a pherfformiad ariannol y Cyngor. Pan wneir newid, caiff ei ddefnyddio'n ôl-weithredol (oni ddywedir fel arall) trwy addasu'r balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel petai'r polisi newydd wedi ei ddefnyddio erioed.

Mae camgymeriadau perthnasol a ganfyddir yn ffigyrau'r cyfnod blaenorol yn cael eu cywiro'n ôl-weithredol trwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

6. Treth ar Werth (TAW)

Mae TAW sy'n daladwy ond yn cael ei gynnwys fel traul i'r graddau nad oes modd ei hawlio oddi ar Gyllid a Thollau EM yn unig. Mae'r TAW derbyniadwy yn cael ei eithrio o incwm.

7. Mesur Gwerth Teg

Mae Mesur Gwerth Teg SAARh13 yn golygu bod rhaid i'r rhan fwyaf o'r asedau, rhwymedigaethau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyfredol gael eu prisio ar werth teg, yn amal yn ôl cyfraddau marchnad actif lle mae un ar gael. O safbwynt asedau gweithredol, mae'r safon yn cyflwyno'r cysyniad o werth teg yn seiliedig ar werth cyfredol (yn aml, gwerth mewn defnydd) ar gyfer ailbrisio Eiddo, Offer a Chyfarpar. Mae hyn yn golygu y dylai'r mesur adlewyrchu amodau'r farchnad ar gyfer y gwasanaeth neu'r swyddogaeth ar ddyddiad cyflwyno'r adroddiad. Mae'r safon yn darparu gwahanol ddulliau prisio teg ar gyfer mathau o asedau gwahanol. Yn achos asedau nad ydynt yn rhai gweithredol, h.y. asedau buddsoddi, asedau a ddelir i'w gwerthu ac asedau nad oes mwyach eu hangen, caiff y rhain eu prisio ar eu huchaf ac yn ôl y defnydd gorau y gellir ei wneud ohonynt. Mewn achos lle gellid gwneud defnydd arall ohonynt a fyddai o werth teg uwch, dyna'r gwerth teg a fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer prisio asedau nad ydynt yn rhai gweithredol. Dan y côd hwn, nid oes angen ailbrisio asedau isadeiledd yn ôl eu gwerth cyfredol. Yn lle hynny, caiff asedau isadeiledd eu prisio yn ôl y gost hanesyddol dibrisiedig.

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu rwymedigaeth drwy ddefnyddio'r rhagdybiaethau y byddai'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad yn eu defnyddio wrth brisio ased neu rwymedigaeth, gan dybio y byddai'r rheini yn gweithredu er eu budd economaidd gorau.

8. Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)

8.1 Cydnabyddiaeth

Mae asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - yn asedau ffisegol sy'n para am flwyddyn neu ragor ac sy'n cael eu defnyddio gan y Cyngor i gefnogi'r ddarpariaeth o nwyddau a gwasanaethau. Mae'r Cyngor wedi pennu isafswm ar gyfer gwariant ar asedau a fydd yn cael ei gategoreiddio fel gwariant cyfalaf. Y swm de-minimus hwn yw £10k. Caiff gwariant ar brynu, creu neu wella asedau nad ydynt yn gyfredol ac sy'n costio £10k neu fwy ei gyfalafu ar sail cronïadau ar yr amod ei fod yn cwrdd â'r diffiniad uchod o ased nad yw'n gyfredol. Byddai Eiddo, Offer a Chyfarpar yn cynnwys asedau megis peiriannau, ni fyddai fel arfer yn cynnwys asedau a ddelir i'w gwerthu oherwydd, fel arfer, byddid yn disgwyl cael gwared ar y rhain o fewn 12 mis.

Gall costau'r asedau hyn gynnwys costau cychwynnol eu prynu a'u hadeiladu a chostau dilynol i wella neu i adnewyddu rhan o'r ased. Caiff unrhyw wariant arall a gyfyd yn sgil gynnal a chadw asedau o ddydd i ddydd, yn cynnwys atgyweiriadau a cynnal a chadw, ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r costau hynny godi.

8.2 Mesur

Caiff asedau eu mesur yn y lle cyntaf ar gost, yn cynnwys:-

- y pris prynu;
- unrhyw gostau a briodolir i ddod ag ased i'r lleoliad a'r cyflwr sy'n angenrheidiol i bwrpas ei weithredu yn y dull a fwriadwyd gan reolwyr; ac
- amcangyfrif cychwynnol o gostau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae'r eitem arno mewn achosion lle mae'n rhaid, er mwyn defnyddio'r ased, ei hail-leoli.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a geir tra bo asedau'n cael eu hadeiladu.

Tybir bod cost asedau a gaffaelir mewn modd ac eithrio drwy eu prynu yn gost gwerth teg, ac eithrio pan nad oes sylwedd masnachol i'r pryniant (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan gaffaelir ased drwy gyfnewid, cost y pryniant yw swm cario'r ased a roddir i fyny gan y Cyngor.

Yna mae'r asedau'n cael eu cario yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:-

- Isadeiledd, asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost dibrisiant hanesyddol;
- Tai Cyngor – gwerth teg, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol (EUV-SH);
- Swyddfeydd y Cyngor – gwerth cyfredol, a bennir gan y swm a delir am yr ased yn ei ddefnydd presennol;
- Adeiladau ysgolion – byddent yn cael eu prisio yn ôl eu gwerth cyfredol wrth gael eu defnyddio ond, oherwydd eu natur arbenigol, fe'u mesurir yn ôl cost amnewid dibrisiant;
- Asedau dros ben – y mesur gwerth cyfredol yw gwerth teg, amcangyfrifir ar y defnydd uchaf a gorau o bersbectif rhai sy'n weithgar ar y farchnad;
- Mae'r holl asedau gweithredol eraill wedi cael eu mesur yn unol â'u gwerth presennol yn seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol (EUV). Mae hyn yn golygu mai gwerth cyfredol tir ac adeiladau fyddai'r swm a fyddai'n cael ei dalu am yr ased yn ei ddefnydd presennol. Os nad oes marchnad amlwg ar gyfer ased oherwydd ei natur arbenigol neu os nad yw'r math hwnnw o ased yn cael ei werthu'n aml, bydd yr Awdurdod yn amcangyfrif ei werth cyfredol gan ddefnyddio'r dull cost amnewidiol dibrisiedig. Er enghraifft, yn achos eiddo sy'n cynnwys tir ac adeiladau, y gost ddibrisiedig o'i amnewid fyddai gwerth marchnad y tir y mae'r adeilad arno ar gyfer ei ddefnydd cyfredol ynghyd â chost gros amnewid yr adeilad llai lwfansau ar gyfer dirywiad ffisegol, darfodedigrwydd ac optimeiddio;
- Caiff asedau a dderbynnir fel rhoddion eu mesur yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Caiff y gwahaniaeth rhwng gwerth teg ac unrhyw bris a dalwyd ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Trethiant a Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Lle mae amodau ynghlwm wrth unrhyw asedau a gafwyd yn rhodd, caiff yr enillion eu credydu i'r Cyfrif Asedau a gafwyd yn rhodd. Lle mae enillion yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu symud allan o falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn;
- Lle mae rhan neu gydran o ased yn cael ei amnewid, caiff gwerth cario'r hen ran neu gydran ei ddad-gydnabod er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Caiff gwerth y gydran newydd ei hychwanegu at y swm sy'n cario. Os nad yw'n ymarferol gwneud penderfyniad ynghylch gwerth cario'r rhan sydd wedi ei amnewid, defnyddir cost y rhan newydd fel arwydd o gost y rhan sydd wedi cael ei amnewid; a
- Os nad yw ased yn cael ei ddal i bwrpas cynhyrchu llif arian, tybir bod gwerth mewn defnydd o leiaf yn gyfartal i gost amnewid gwasanaeth potensial o'r ased.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo oes ddefnyddiol fer neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel procsi ar gyfer gwerth teg. Fel arfer, mae 'oes defnyddiol byr' yn golygu 7 mlynedd neu lai, er gall fod yn hirach am eitemau arbenigol o offer a chyfarpar.

Mae'r asedau a gynhwysir yn y Fantolen ar werth teg yn cael eu hailbrisio yn ddigon aml i sicrhau nad yw eu swm cario'n sylweddol wahanol i'w gwerth teg ar ddiwedd y flwyddyn, ond ailbrisio o leiaf bob pum mlynedd. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn prisio ei asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar ar sail rhaglen dreigl pum mlynedd. Fodd bynnag, caiff asedau sydd â gwerth cario o dros £500k eu hailbrisio bob blwyddyn. Mae cynnydd mewn gwerthoedd asedau'n cydweddu â chredydau i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i gydnabod enillion heb eu gwireddu. Mewn achosion eithriadol, gellir credydu enillion ailbrisiant i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan fônt yn codi o wyrddroi colled a godwyd yn flaenorol ar wasanaeth.

Pan ddynodir lleihad mewn gwerth, cyfrifir amdano trwy:-

- pan fo balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion sydd wedi cronni); a
- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys enillion ailbrisiant a gydnabuwyd ers 1 Ebrill 2007 yn unig, dyddiad ei weithredu'n ffurfiol. Mae'r enillion a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw wedi eu hymgorffori yn y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

8.3 Amhariad

Mae gwerth asedau'n cael eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn am arwydd o amhariad ar werth.

Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a newidiadau mewn amgylchiadau sy'n rhoi arwydd y gallai amhariad fod wedi digwydd yn cynnwys:-

- dirywiad sylweddol (h.y. mwy na'r disgwyl o ganlyniad i dreigl amser neu ddefnydd cyffredin) yn swm cario'r ased yn ystod y cyfnod, sy'n benodol i'r ased;
- tystiolaeth o ddarfodiad neu niwed ffisegol i ased;
- ymrwymiad gan y Cyngor i ymgymryd ag ad-drefnu sylweddol; a
- newid andwyol sylweddol yn yr amgylchedd statudol neu reoleiddiol arall y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

Pan fo arwyddion, ac amcangyfrifir bod gwahaniaethau posib yn berthnasol, yna amcangyfrifir swm adferadwy'r ased ac, mewn achos lle mae'r swm hwn yn llai na swm cario'r ased, cydnabyddir colled amhariad ar gyfer y diffyg.

Pan ddynodir colledion amhariad ar asedau a gawsant eu hailbrisio, cyfrifir amdanynt trwy:-

- pan mae balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion cronnus);

- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Pan fo colled amhariad yn cael ei wrthdroi wedyn, credydir y gwyrddroad i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, i fyny at swm y golled wreiddiol, wedi ei addasu ar gyfer dibrisiant y byddid wedi ei godi pe na fyddai'r golled wedi ei chydabod. Nodir unrhyw beth dros ben yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Pan mae'r amhariad yn ymwneud ag ased na chafodd ei hailbrisio (h.y. ased â gwerth cario yn seiliedig ar gost hanesyddol), caiff yr amhariad ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

8.4 Dibrisiant

Darperir ar gyfer dibrisiant yr holl asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dyrannu eu symiau dibrisio dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau heb oes ddefnyddiol benodol (h.y. tir rhydd-ddaliadol) ac asedau nad ydynt eto ar gael i'w defnyddio (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu).

Cyfrifir dibrisiant ar y seiliau canlynol:-

- anheddau ac adeiladau eraill – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 75 mlynedd, fel yr amcangyfrifir gan y Prisiwr;
- cerbydau, offer, dodrefn a chyfarpar – dyraniad llinell syth dros 5 i 15 mlynedd;
- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 30 mlynedd.

Mewn achos lle mae gan eitem o ased Eiddo, Offer a Chyfarpar gydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

Mae enillion ailbrisiant hefyd yn cael eu dibrisio, gyda swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng gwerth presennol dibrisiant a godir ar asedau a'r dibrisiant a fyddai wedi ei godi yn seiliedig ar eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Ni chodir dibrisiant yn y flwyddyn y prynir yr ased.

8.5 Asedau y ceir gwared arnynt ac Asedau nad ydynt yn Gyfredol a delir i'w Gwerthu

Mae'r asedau hyn yn cael eu marchnata'n rhagweithiol ar gyfer eu gwerthu ac mewn achosion ble y mae'r Cyngor yn disgwyl iddynt gael eu gwerthu yn y 12 mis nesaf. Fe nodir yr asedau yma ar wahân oherwydd bydd y gwerth ar y Fantolen yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na pharhau i'w ddefnyddio yn y dyfodol. Mae'r ased (neu grŵp gwaredu) yn cael ei ailbrisio yn union cyn ei ail-gategoreiddio ac yna ei gario ar yr isaf o'r swm hwn a gwerth teg llai costau gwerthu. Caiff gwerth teg asedau nad ydynt yn gyfredol a delir i'w gwerthu, eu mesur yn unol â'u lefel uchaf a gorau o ddefnydd. Pan fo gostyngiad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, mae'r golled yn cael ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dim ond hyd at swm unrhyw golledion a gydnabuwyd yn flaenorol yn y Gwared neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau y cydnabyddir enillion mewn gwerth teg. Ni chodir dibrisiant ar Asedau a delir i'w Gwerthu.

Os nad yw asedau (neu grŵp gwaredu) bellach yn cwrdd â'r meini prawf i'w dosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu, yna cânt eu hailddosbarthu'n ôl i asedau nad ydynt yn gyfredol a'u prisio ar yr isaf o'u swm cario cyn iddynt gael eu dosbarthu fel rhai y delir i'w gwerthu, addasu ar gyfer dibrisiant, amorteiddiad neu ailbrisiadau a fyddai wedi cael eu cydnabod petaent ddim wedi cael eu dosbarthu fel rhai a Delir i'w Gwerthu, a'u swm adferadwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio gwerthu.

'Grŵp gwaredu' yw grŵp o asedau, o bosib gyda rhai rhwymedigaethau cysylltiedig, y bwriada'r Cyngor gael gwared â nhw mewn un trafodyn unigol. Defnyddir y sail sy'n ofynnol ar gyfer mesur Asedau nad ydynt yn Gyfredol a ddosberthir fel rhai a delir i'w gwerthu i'r grŵp cyfan, ac mae unrhyw golled ddilynol yn lleihau swm cario'r Asedau nad ydynt yn Gyfredol yn y grŵp gwaredu yn y drefn ddosbarthu sy'n ofynnol gan SGR36.

Nid yw asedau fydd yn cael eu gadael neu eu sgrapio yn cael eu hailddosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu.

8.6 Cael Gwared ar Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Pan ceir gwared ag ased neu pan gaiff ei ddigomisiynu, dilëir swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu Asedau a delir i'w Gwerthu) i linell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r budd neu'r golled ar adeg gwaredu. Caiff y gost hon ei throsglwyddo wedyn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Mae derbyniadau o warediadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r budd neu golled ar waredu (h.y. wedi ei netio i ffwrdd yn erbyn gwerth cario'r ased adeg cael gwared arno). Mae unrhyw enillion ailbrisiant a gronwyd i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Mae symiau uwch na £10k a dderbynnir ar gyfer eitem a waredwyd yn cael eu categoreiddio fel derbyniadau cyfalaf ac ni fedrir ond eu defnyddio wedyn ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd neu eu gosod o'r neilltu i leihau angen gwaelodol y Cyngor i fenthycia (y gofyniad Cyllido Cyfalaf). Mae derbyniadau yn cael eu neilltuo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Nid yw gwerth dileu gwarediadau'n cael ei godi yn erbyn y Dreth Gyngor, oherwydd darperir yn llawn ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol dan drefniadau ar wahân ar gyfer Cyllido Cyfalaf. Mae symiau'n cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

8.7 Asedau nad oes eu hangen mwyach

Gwerth teg asedau nad oes eu hangen mwyach yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar adeg mesur. Bydd hyn yn seiliedig ar y lefel uchaf a gorau o ddefnydd.

8.8 Asedau Treftadaeth

Asedau Treftadaeth yw'r rheini y bwriedir eu cadw mewn ymddiriedolaeth i genedlaethau'r dyfodol oherwydd eu cysylltiadau diwydiannol, amgylcheddol neu hanesyddol. Maent yn cael eu dal gan y Cyngor yn unol â'i amcanion cyffredinol i warchod treftadaeth Ynys Môn. Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o asedau treftadaeth diriaethol megis adeiladau hanesyddol a gwaith celf.

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth weithredol (h.y. rheini sydd, ynghyd â chael eu dal am eu nodweddion treftadaeth, hefyd yn cael eu defnyddio gan y Cyngor am weithgareddau arall neu i ddarparu gwasanaethau arall) a chyfrif amdanynt fel asedau gweithredol, yn yr un modd ag asedau arall o'r math cyffredinol yna (e.e. adeiladau gweithredol).

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth ar y sail fwyaf priodol a pherthnasol i'r ased unigol neu ddosbarth yr asedau. Lle nad yw'n ymarferol i gael prisiad ar gost sy'n gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol, mesurir yr Asedau Treftadaeth ar gost hanesyddol (llai unrhyw dibrisiant cronedig, amorteiddio a cholledion amhariad fel sy'n briodol). Lle mesurir Asedau Treftadaeth ar brisiad, fe fesurir y swm cario yn ddigon aml i sicrhau fod y prisiadau yn parhau i fod yn gyfredol, ac ar gyfnodau dim mwy na phum mlynedd. Mewn achos lle na fedrir penderfynu ar gost neu werth Ased Treftadaeth heb fynd i gost anghymesur, ni fydd yr asedau'n cael eu cydnabod yn y Fantolen. Yn lle hynny, bydd yr ased yn cael ei datgelu yn y nodiadau i'r cyfrifon.

Pan fo Ased Treftadaeth ag oes benodol, darperir dibrisiant ar yr un sail â chategoriâu eraill o asedau (am fanylion, gweler y Polisi Cyfrifo am Ddibrisiant, 8.4 uchod).

Ni ddarperir dibrisiant ar Asedau Treftadaeth sydd ag oes amhenodol a gwerth gweddilliol uchel. Dylid adolygu swm cario Ased Treftadaeth pan fo tystiolaeth o amhariad, er enghraifft, pan mae wedi dioddef dirywiad ffisegol neu wedi cael ei dorri neu pan fo amheuan newydd yn codi ynglŷn â'i ddilysrwydd. Adnabyddir unrhyw amhariad ar yr un sail â dosbarthiadau arall o ased (am fanylion gweler Polisi Cyfrifo 8.3, Amhariad). Ar hyn o bryd, nid yw'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i gaffael mwy o Asedau Treftadaeth, ond mae'n ymateb i gyfleoedd i wella ei bortffolio fel maent yn codi. Cedwir y casgliadau celf yn Oriol Ynys Môn, gyda gwaith cynnal a chadw'n cael ei wneud pan fo'r angen. Rhannau o'r casgliad sy'n cael ei arddangos ar unrhyw adeg, tra gellir trefnu i gael mynediad i'r gweddill. Mae'r Eiddo Treftadaeth yn cael eu rheoli a'u cynnal a'u cadw, tra'n ystyried eu nodweddion treftadaeth, fel rhan o bortffolio cyffredinol y Cyngor o dir ac adeiladau.

8.9 Trin Asedau Ysgol

Cymerir yn ganiataol mai awdurdodau lleol sy'n rheoli'r ysgolion y maent yn eu cynnal. O'r herwydd, caiff asedau, rhwymedigaethau, cronfeydd wrth gefn a llif arian yr ysgolion a gynhelir gan yr Awdurdod eu cynnwys yn natganiadau ariannol y Cyngor.

Ymddiriedolwyr yr ysgol neu'r corff sefydledig sy'n berchen ar, ac yn rheoli, tir ac adeiladau ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig ac, o'r herwydd, ni chânt eu cynnwys ar Fantolen y Cyngor.

Caiff gwariant cyfalaf ar ysgolion cymunedol ei ychwanegu at falansau'r ysgolion hynny. Caiff balansau ysgolion unigol ar 31 Mawrth 2020 eu cynnwys ym Mantolen y Cyngor oherwydd eiddo'r Cyngor fydd unrhyw gyllidebau datganoledig i'r ysgolion sydd heb eu gwario.

I bwrpas cyfrifo, mae asedau ysgolion dan reolaeth wirfoddol ac ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol fel a ganlyn:-

- Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol: mae'r tir wedi ei gynnwys ar y Fantolen ond nid yr adeiladau;
- Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol: nid yw'r tir na'r adeiladau wedi eu cynnwys ar y Fantolen; ac
- Yn ychwanegol, nid yw'r tir na'r adeiladau yn Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys ar y Fantolen oherwydd mae'r asedau hyn wedi eu breinio gydag ymddiriedolwyr yr ysgol.

9. Eiddo Buddsoddiad

Eiddo buddsoddiad yw'r tir a'r adeiladau hynny a ddefnyddir i bwrpas cynhyrchu rhent a/neu ar gyfer cynnydd cyfalaf yn unig. Nid yw'r diffiniad yn cael ei fodloni os ydyw'r eiddo'n cael ei ddefnyddio mewn unrhyw ffordd i hwyluso darparu gwasanaethau neu i gynhyrchu nwyddau neu pan fo'n cael ei ddal i'w werthu.

Mae eiddo buddsoddiad yn cael eu cydnabod pan mae'n debygol y bydd buddion economaidd cynlluniedig ar gyfer y dyfodol yn llifo i'r Awdurdod ac y gellir mesur mewn modd dibynadwy gost neu werth teg yr eiddo buddsoddiad hwnnw. Caiff eiddo buddsoddiad eu mesur yn ôl cost yn y lle cyntaf ac, wedyn, yn ôl gwerth teg, gan ddibynnu ar faint y gellid ffeirio'r ased rhwng partïon gwybodus hyd braich. Yn unol a'r Côt, rhaid prisio Eiddo Buddsoddiad yn ôl y defnydd mwyaf a gorau y gellir ei wneud ohonynt, waeth beth fo bwriadau'r Cyngor ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu bod defnydd amgen wedi cael ei ystyried ar gyfer pob eiddo buddsoddiad ac, os byddai modd defnyddio'r eiddo i bwrpas arall a hynny'n codi ei werth teg, yna dylid defnyddio'r gwerth teg hwnnw. Nid yw'r eiddo'n cael ei ddibrisio, yn hytrach caiff eu hailbrisio'n flynyddol yn unol â SAARh13 yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddyddiad y Fantolen. Mae enillion a cholledion adeg ailbrisio'n cael eu symud i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yr un driniaeth yn union a roddir i enillion a cholledion wrth gael gwared ohonynt.

Mae rhent a dderbynnir am eiddo buddsoddiad yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Cyllido a Buddsoddiad ac yn arwain at gynnydd ym Malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, dan drefniadau statudol, ni chaniateir i enillion a cholledion a geir yn sgil ailbrisio a gwerthu gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

10. Asedau Annirweddol

Mae asedau annirweddol yn asedau nad ydynt yn gyfredol, nac yn ariannol, y gellir eu hadnabod ar wahân ond nid oes ganddynt sylwedd ffisegol (er enghraifft, meddalwedd cyfrifiadurol). Caiff y rhain eu rheoli gan y Cyngor oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol. Nid yw gwariant ar ddatblygu gwefannau'n cael ei gyfalafu pan fo'r wefan yn cael ei defnyddio'n llwyr neu'n bennaf i hyrwyddo neu i hysbysebu nwyddau'r Cyngor neu ei wasanaethau. Caiff gwariant ar asedau annirweddol eu cyfalafu pan dybir y bydd buddiannau economaidd yn y dyfodol neu wasanaeth posib yn llifo o'r ased annirweddol i'r Cyngor. Mae oes economaidd defnyddiol asedau annirweddol yn cael ei benderfynu gan y gweithiwr proffesiynol perthnasol sy'n arwain ar brynu/datblygu'r ased annirweddol. Mae oes economaidd ddefnyddiol ased annirweddol yn fyrrach nag asedau dirweddol, er enghraifft, rhwng pump a saith mlynedd. Mae asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth dros fywyd economaidd defnyddiol yr ased.

Yn y lle cyntaf, mesurir asedau annirweddol yn ôl y gost. Nid yw'r symiau'n cael eu hailbrisio hyd oni fydd modd pennu gwerth yr asedau y mae'r Cyngor yn eu dal trwy droi at y farchnad weithredol. Yn ymarferol, nid oes yr un o'r asedau annirweddol y mae'r Cyngor yn eu dal yn bodloni'r maen prawf hwn ac, felly, cânt eu cario yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig. Mae swm dibrisiannol ased annirweddol yn cael ei amorteiddio dros ei oes ddefnyddiol i linell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Rhoddir prawf amhariad ar asedau annirweddol yn flynyddol a phryd bynnag y ceir arwydd bod amhariad ar yr ased. Mae unrhyw golledion a ganfyddir yn cael eu nodi yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd unrhyw enillion neu golledion wrth gael gwared ag ased annirweddol neu wrth roi'r gorau iddo yn cael ei nodi yn erbyn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo gwariant ar asedau annirweddol yn gymwys i'w ystyried fel gwariant cyfalaf i ddibenion statudol, ni chaniateir i amorteiddio, colledion amhariad nag enillion a cholledion cael gwared â'r asedau gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

11. Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir

Cynhwysir rhestrau stoc yn y Fantolen yn ôl y gost neu'n ôl y gwerth gwerthu net - pa un bynnag o'r ddau sydd isaf. Mae cost rhestrau stoc yn cael ei aseinio trwy ddefnyddio fformiwla gostio 'Cyntaf i Mewn, Cyntaf Allan' (FIFO).

Rhoddir cyfrif am gontractau tymor hir trwy godi ar y Gwarged neu ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn seiliedig ar werth y gwaith neu'r gwasanaeth a dderbynnir dan y contract yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mae gwaith sydd yn y broses o gael ei wneud yn cael ei gynnwys yn y Fantolen yn ôl y gost.

12. Arian Parod a Chywerthoedd Arian

Cynrychiolir arian parod gan arian mewn llaw ac adneuon gyda sefydliadau ariannol sy'n ad-daladwy heb gosb ar rybudd o ddim mwy na 24 awr. Mae cywerthoedd arian yn fuddsoddiadau hynod o hylifol sy'n aeddfedu ymhen tri mis neu lai o'r dyddiad prynu ac yn rhai y gellir eu trosi'n hawdd i symiau hysbys o arian parod heb beri unrhyw risg o bwys yn sgil newid mewn gwerth.

Yn y Datganiad Llif Arian, dangosir arian parod a chywerthoedd arian net o'r gorddrafftiau banc sy'n daladwy ar alw ac maent yn rhan hanfodol o reolaeth arian parod y Cyngor.

13. Offerynnau Ariannol

13.1 Ymrwymadau Ariannol

Mae ymrwymadau ariannol yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, cânt eu mesur i gychwyn ar werth teg, a'u cario ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae costau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario y rhwymedigaeth, wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Y gyfradd llog effeithiol yw'r gyfradd sy'n disgowntio'n union y taliadau arian parod a amcangyfrifir yn y dyfodol dros oes yr offeryn i'r swm y cafodd ei gydnabod arno'n wreiddiol.

Ar gyfer y mwyafrif o'r benthyciadau sydd gan yr Awdurdod, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill sy'n daladwy (a llog wedi cronni); a'r llog a godir i'r CIES yw'r swm sy'n daladwy am y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthycyca.

Pan fo premiymau a disgowntiau wedi eu codi i'r CIES, mae'r rheoliadau yn caniatáu i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei thaenu dros y blynyddoedd i ddod. Mae gan yr Awdurdod bolisi o daenu'r enillion neu'r colledion dros y tymor oedd yn weddill ar y benthyciad yr oedd y premiwm yn daladwy yn ei erbyn, neu yr oedd y disgownt i'w dderbyn pan gafodd ei ad-dalu. Mae cysoniad y symiau a godir i'r CIES i'r taliad net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

13.2 Asedau Ariannol

Caiff asedau ariannol eu dosbarthu yn seiliedig ar ddull dosbarthu a mesur sy'n adlewyrchu'r model busnes ar gyfer dal yr asedau ariannol a'u nodweddion llif arian. Mae tri prif ddosbarth o asedau ariannol sef:-

- cost wedi'i amorteiddio;
- gwerth teg trwy elw neu golled (FVPL); a
- gwerth teg trwy incwm cynhwysfawr arall (FVOCI).

Model busnes yr Awdurdod yw dal buddsoddiadau er mwyn casglu llifoedd arian cytundebol. Felly, mae asedau ariannol yn cael eu dosbarthu fel cost wedi'i amorteiddio, heblaw am y rheini nad yw eu taliadau cytundebol ar ffurf talu'r prifswm a llog yn unig (h.y. lle nad yw'r llifoedd arian ar ffurf offeryn dyled sylfaenol).

Asedau Ariannol wedi eu Mesur ar Gost wedi'i Amorteiddio

Mae asedau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn ar werth teg. Wedyn cânt eu mesur ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n dderbyniadwy yn seiliedig ar swm cario yr ased wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Ar gyfer y mwyafrif o'r asedau ariannol y mae'r Awdurdod yn eu dal, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill y gellir ei dderbyn (ynghyd â llog wedi cronni) a'r llog a gaiff ei gredu i'r CIES yw'r swm sydd i'w dderbyn am y flwyddyn yn y cytundeb benthycu.

Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi gwneud nifer o fenthyciadau i weithwyr ar lai na chyfraddau'r farchnad (benthyciadau meddal). Mae'r Cyngor yn defnyddio cyfradd CThEM ar gyfer benthyciadau buddiol i weithwyr fel procsi ar gyfer gwerth y farchnad/cyfradd llog effeithiol. Os yw'r gwahaniaeth rhwng y gyfradd ostyngedig a'r gyfradd llog effeithiol yn fwy na £100k, caiff colled ei gofnodi ar y CIES am werth presennol y llog a fydd yn cael ei ildio dros oes yr offeryn, gan arwain at gost wedi'i amorteiddio is na'r prifswm sy'n weddill.

Caiff llog ei gredu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES ar gyfradd llog effeithiol fymryn yn uwch na'r gyfradd a dderbynnir gan y gweithwyr, ac effaith y gwahaniaeth yw cynyddu cost wedi'i amorteiddio y benthyciad yn y Fantolen. Mae'n ofynnol yn y darpariaethau statudol mai effaith benthyciadau meddal ar Falans y Gronfa Gyffredinol yw'r llog sy'n dderbyniadwy am y flwyddyn ariannol – mae cysoniad y symiau a gaiff eu debydu neu eu credydu i'r CIES i'r enillion net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod, yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES.

13.3 Model Colled Credyd Disgwyliedig

Mae'r Awdurdod yn cydnabod colledion credyd disgwyliedig ar bob un o'i asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio [neu FVOCI pan fo'n berthnasol], naill ai ar sail 12 mis neu sail oes. Mae'r model colled credyd disgwyliedig ar sail oes (model symledig) hefyd yn gymwys i symiau les sy'n dderbyniadwy ac asedau contract. Dim ond colledion oes sy'n cael eu cydnabod ar gyfer symiau masnach derbyniadwy (dyledwyr) a ddelir gan yr Awdurdod.

Bydd y Cyngor hefyd yn ymestyn y drefn symledig i symiau derbyniadwy ar les a masnach ac asedau contract os oes cydran gyllido sylweddol.

Mae colledion amhariad yn cael eu cyfrifo i adlewyrchu'r disgwyliad efallai na fydd y llifoedd arian yn y dyfodol yn digwydd oherwydd gallai'r benthyciwr fethu talu ei rwymedigaethau. Mae risg credyd yn chwarae rhan hollbwysig wrth asesu colledion. Os yw risg wedi cynyddu'n sylweddol ers i offeryn gael ei gydnabod i gychwyn, caiff colledion eu hasesu ar sail oes. Os yw'r risg heb gynyddu'n sylweddol, neu os yw dal yn isel, caiff colledion eu hasesu ar y sail colledion disgwylidig dros 12 mis.

Ar gyfer 2019/20, yng nghyswllt Mân Ddyledwyr roedd y canrannau dyledion drwg canlynol yn berthnasol:-

6 mis i 1 flwyddyn: 50%;
1 flwyddyn i 2 flynedd: 75%;
Dros 2 flynedd: 100%.

Byddai canrannau uwch yn berthnasol ar gyfer rhai dyledwyr penodol, gan ddwyn i gof amgylchiadau personol e.e. cwmni wedi diddymu, methdaliad personol.

Ar gyfer dyledwyr oedd wedi eu gohirio h.y. ffioedd preswyl Gwasanaethau Cymdeithasol oedd wedi eu gohirio tra'n aros i eiddo werthu (lle roedd pridiant ar yr eiddo), roedd darpariaeth o 10% yn berthnasol waeth beth yw'r oedran – er y byddai darpariaeth uwch yn berthnasol mewn rhai amgylchiadau e.e. cyflwr presennol yr eiddo neu werth yr eiddo neu anghydfod.

Mae SAARh yn ei gwneud yn ofynnol i adnabod dyledion yn gynt (nid yw'r arfer cyfredol yn darparu ar gyfer dyledion yn gynt na chwech mis oed, er y byddai darpariaeth yn cael ei wneud ar gyfer amgylchiadau dyledwyr unigol sy'n hysbys e.e. methdalwr, oedran llai na hyn) ac mae'n rhaid eithrio dyledion sector cyhoeddus (ar hyn o bryd mae dyledion ar gyfer y bwrdd iechyd lleol, preseptwyr mawr a lleol (cynghorau)/cyrff sy'n codi trethi ac ati, a gweinyddiaethau canolog/datganoledig ac ati wedi eu cynnwys). Gan roi ystyriaeth i SAARh9, mae angen lwfansau amharu colledion diwygiedig ac fe wneir yr ystyriaethau canlynol i gyrraedd y lwfansau diwygiedig.

Nid yw SAARh9 yn diffinio diffyg ar ddyled, ond mae'n ofynnol i sefydliad ddarparu diffiniad o'r fath sy'n gyson â'i ddibenion rheoli credyd. Defnyddir y diffiniad canlynol at ddibenion y gofyniad lwfans amharu colledion ar gyfer Mân Ddyledion, sy'n ddigon syml ac sy'n gyson â rheolaeth credyd yr Awdurdod –

Mae dyledwyr wedi diffygio ar ddyled (at ddibenion lwfans amharu colledion yng nghyswllt Mân Ddyledwyr) os nad oes taliad wedi'i dderbyn yn erbyn dyled yn y system Dyledwyr Civica (erbyn 31 Mawrth bob blwyddyn) pan fo oedran y ddyled yn fwy nag 14 diwrnod calendr o'r dyddiad pwynt treth.

Cynigir y lwfansau canlynol ar gyfer cyfnodau o hyd at chwech mis:-

- Diwrnod 1 i 14 niwrnod ar ôl codi'r anfoneb – 2%;
- 1 - 30 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 15 diwrnod i 45 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 2.5%;
- 31 - 60 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 46 diwrnod i 75 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 4.5%;
- 61 - 90 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 76 diwrnod i 105 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 7.5%;
- 91 – 168 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 106 diwrnod i 182 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 15%.

Byddai'r Cyngor wedyn yn parhau i ddefnyddio'r canrannau cyfredol ar gyfer dyledion hŷn na chwech mis o'r dyddiad pwynt treth h.y.

- 183 – 365 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 50%;
- 366 – 730 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 75%;
- 731 diwrnod neu fwy o'r dyddiad pwynt treth – 100%.

Taliadau wedi eu gohirio

O 183 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth mae'r rhain i gael eu cymhwyso ar 10% YN UNIG ac nid ar y cyfraddau uwch a ddangosir. Dim darpariaeth ar gyfer dyledion gohiriedig sy'n llai na chwech mis oed. Mae gan y Cyngor briodiannau cyfreithiol wedi'u sicrhau yn erbyn cartrefi unigolion, felly, mae'r swm ar gyfer amhariad yn is.

Yr enillion neu'r golled amhariad flynyddol fydd y newid mewn colledion credyd disgwylidig cydol oes dros y flwyddyn.

13.4 Asedau Ariannol yn cael eu Mesur ar Werth Teg trwy Elw neu Golled (FVPL)

Mae asedau ariannol sy'n cael eu mesur ar werth FVPL yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn a'u cario ar werth teg. Mae enillion neu golledion gwerth teg yn cael eu hadnabod wrth iddynt gyrraedd yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau.

Mae mesuriadau gwerth teg yr asedau ariannol yn seiliedig ar y technegau canlynol:-

Offerynnau gyda phrisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu – pris y farchnad offerynnau eraill gyda thaliadau sefydlog a chanfyddadwy – dadansoddiad llif arian gostyngedig.

Mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur wedi eu categorio yn unol â'r tair lefel ganlynol:-

Mewnbynnau Lefel 1 – prisiau wedi'i dyfynnu (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd actif ar gyfer asedau yr un fath y gall yr Awdurdod gael mynediad atynt ar y dyddiad mesur.

Mewnbynnau Lefel 2 – mewnbynnau ar wahân i'r prisiau wedi'u dyfynnu sydd wedi'u cynnwys yn Lefel 1 sy'n ganfyddadwy ar gyfer yr ased, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol.

Mewnbynnau Lefel 3 – mewnbynnau anghanfyddadwy ar gyfer yr ased.

13.5 Y Datganiadau Ariannol

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

13.6 Asedau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu

Nid oes gan y Cyngor asedau ariannol ar gael i'w gwerthu ac yn annhebygol o gael rhai yn y tymor byr gan ni chynhwysir yr asedau ariannol yma yn y Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2019/20.

14. Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn

14.1 Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo rhywbeth wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu ddehongliadol i'r Cyngor sy'n debygol o fod angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu wasanaeth posibl, a phan fo modd darparu amcangyfrif dibynadwy o faint y rhwymedigaeth. Er enghraifft, efallai bod y Cyngor yn rhan o achos llys fyddai'n debygol o arwain yn y pen draw at wneud setliad neu dalu iawndal.

Codir darpariaethau fel traul ar y llinell gwasanaeth priodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur yn ôl yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad y Fantolen o'r gwariant sydd ei angen i setlo'r rhwymedigaeth, gan gymryd i ystyriaeth y risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan fo taliadau'n cael eu cyflwyno, yn y diwedd, rhoddir nhw yn erbyn y ddarpariaeth a gludir yn y Fantolen. Mae setliadau amcangyfrifedig yn cael eu hadolygu ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol – pryd y bydd hi'n llai na thebygol y bydd angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu gwneir setliad llai na'r disgwyl), caiff y ddarpariaeth ei gwrthdroi a'i rhoddi mewn credyd yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl hawlio cyfran neu'r cyfan o'r taliad i setlo'r ddarpariaeth oddi ar barti arall (e.e. oddi ar hawliad yswiriant), caiff ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol ond os oes sicrwydd go bendant y bydd ad-daliad ar gael os ydyw'r Cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth.

Mae'r Awdurdod wedi gwneud darpariaeth ar gyfer costau setlo hawliadau ar gyfer ôl-dâl yn codi o daliadau gwahaniaethol a wnaed cyn i'r Awdurdod weithredu ei Strategaeth Tâl Cyfartal. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn caniatáu i setliadau gael eu cyllido o'r Gronfa Gyffredinol yn y flwyddyn y gwnaed y taliadau mewn gwirionedd yn hytrach na'r flwyddyn pan gafodd y ddarpariaeth ei sefydlu. Mae'r ddarpariaeth, felly'n cael ei chydbwysio gan Gyfrif Ôl-dâl Tâl Anghyfartal sydd, yn effeithiol, yn canslo'r darpariaeth i sero. Petai unrhyw hawliadau tâl cyfartal yn cael eu cyllido o'r gronfa gyffredinol yn y flwyddyn, caiff y taliadau yma eu tynnu o'r Ddarpariaeth Tâl Cyfartal a'r gronfa wrth gefn Ôl-dâl Tâl Anghyfartal na ellir ei ddefnyddio. Yn debyg, petai cyfarwyddyd cyfalafu yn cael ei gymhywso yn ystod y flwyddyn, yn unol â hynny bydd rhaid lleihau y Ddarpariaeth Tâl Cyfartal a'r gronfa wrth gefn Ôl-dâl Tâl Anghyfartal na ellir ei ddefnyddio. Byddent yn cael eu lleihau ar gyfer y swm a gyllidir gan y cyfarwyddyd cyfalafu. Dylai'r balans ar y ddarpariaeth a'r gronfa wrth gefn berthnasol adlewyrchu yr hawliadau sydd heb eu setlo ac unrhyw hawliadau newydd y dyfodol yn unig.

14.2 Rhwymedigaethau wrth gefn

Mae rhwymedigaeth wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi rhwymedigaeth bosib ar y Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor. Mae rhwymedigaethau wrth gefn hefyd yn codi mewn amgylchiadau ble byddai darpariaeth yn cael ei gwneud fel arall ond naill ai nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau neu ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Ni chydabyddir rhwymedigaethau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon (Nodyn 42).

14.3 Asedau wrth gefn

Mae ased wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi ased bosib i'r Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor.

Ni chydabyddir asedau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon ble mae'n debygol y bydd mewnlf o fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib (Nodyn 43).

15. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn cadw amryw o gronfeydd wrth gefn sy'n adlewyrchu i ba raddau y mae ei asedau'n fwy na'i ymrwymadau ac unrhyw gyfyngiadau, statudol neu wirfoddol, a roddir ar y defnydd o'r balansau hyn. Mae gan y Cyngor y disgresiwn i osod o'r neilltu symiau penodol fel Cronfeydd wrth Gefn y mae'n dymuno eu clustnodi i ddibenion polisi i'r dyfodol, i ymdrin â materion wrth gefn neu i reoli llif arian. Ceir crynodeb o'r rhan yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Caiff Cronfeydd wrth Gefn eu creu trwy drosglwyddo symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Pan ceir traul sydd i'w gyllido o gronfa wrth gefn, caiff ei godi ar y gwasanaeth priodol yn y flwyddyn honno i'w sgorio yn erbyn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yna trosglwyddir y gronfa wrth gefn yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn fel nad oes taliad net yn erbyn y Dreth Gyngor ar gyfer y gwariant.

Cedwir rhai Cronfeydd wrth Gefn penodol er mwyn rheoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol, offerynnau ariannol, buddiannau ymddeoliad a buddiannau gweithwyr ac nid ydynt yn cynrychioli adnoddau y gellir eu defnyddio i'r Cyngor - eglurir y Cronfeydd wrth Gefn hyn yn y polisiau a'r nodiadau perthnasol.

16. Cydnabyddiaeth Refeniw

Caiff refeniw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y cafodd ei ennill yn hytrach na phan gafodd yr arian ei dderbyn. Mae hyn yn ymwneud ag incwm a geir o werthu nwyddau (a gynhyrchir gan y Cyngor i ddibenion eu gwerthu neu eu prynu i bwrpas ailwerthu), darparu gwasanaethau (ac eithrio gwasanaethau a wnelont yn uniongyrchol â chontractau adeiladu), llog, breindaliadau a difidendau, trafodion nad oes modd eu cyfnewid (h.y. y Dreth Gyngor) a lle cynt yr oedd rhwymedigaeth wedi'i hadnabod (h.y. credydwr) ar ôl bodloni'r meini prawf cydnabyddiaeth refeniw. Caiff refeniw ei gydnabod hefyd ar enillion a all godi neu beidio o weithgareddau cyffredin megis enillion ar ail-brisio asedau nad ydynt yn gyfredol, enillion ar werthu asedau nad ydynt yn gyfredol ac enillion ar asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu. Lle mae'r Awdurdod yn gweithredu fel asiant, dim ond yr incwm a delir i'r Cyngor ar gyfer ei rôl fel asiant fydd yn cael ei gydnabod yn y cyfrifon. Ni fydd y swm sy'n gysylltiedig â'r trydydd parti (sef y prif swm) yn cael ei gynnwys yn y cyfrifon.

Mae refeniw'n cael ei gydnabod a'i fesur yn ôl gwerth teg y gydnabyddiaeth a dderbynnir. Dyma'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad busnes trefnus rhwng y rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar y dyddiad mesur. Bydd ad-daliadau a setliadau ariannol, lle'n berthnasol, yn cael eu cymryd i ystyriaeth wrth fesur gwerth teg y gydnabyddiaeth a gafwyd.

Os yw'r taliadau'n cael eu cyflwyno yn ôl telerau gohiriedig, mae'r gydnabyddiaeth a dderbynnir yn cael ei lleihau i'w gwerth presennol er mwyn sicrhau gwerth teg. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm hwn a chyfanswm y taliadau a dderbynnir yn cael ei gydnabod fel refeniw llog yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau. Mae derbyniadau tymor byr heb raddfa llog dynodedig yn cael eu mesur yn ôl y swm ar yr anfoneb wreiddiol pan fo effaith disgownt yn amherthnasol. Nid oes gwahaniaeth rhwng dyddiad cyflenwi a dyddiad talu yn achos trafodion digontract a rhai lle nad oes cyfnewid yn digwydd h.y. refeniw yng nghyswllt y Dreth Gyngor a threthi cyffredinol ac, felly, mesurir y trafodion hyn yn ôl y symiau llawn a dderbynnir yn eu cylch.

17. Llog Mewnol

Buddsoddir balansau arian gan y Cyngor yn unol â'i Bolisiâu Rheoli Trysorlys a Buddsoddi ac fe gronnir a chredydir y llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Credydir llog i'r cronfeydd ymddiriedol a chronfeydd trydydd parti eraill ar sail y raddfa llog cyfartaleddig a enillwyd gan y Cyngor. Mae rhai cronfeydd wrth gefn yn derbyn llog trwy drosglwyddiad sydd wedi ei glandro ar yr un sail.

18. Prydlesau

Lle mae hynny'n berthnasol ac yn hanfodol, caiff prydlesau eu categorio fel prydlesau ariannol lle mae telerau'r brydles yn trosglwyddo'n sylweddol yr holl risgiau a'r enillion sy'n gysylltiedig â pherchenogaeth yr eiddo, offer neu gyfarpar o'r prydleswr i'r prydlesai. Nid yw'r Cyngor yn dal unrhyw brydlesau o'r math yma ac, o'r herwydd, mae'r prydlesau y mae'r Cyngor yn eu dal yn cael eu categorio fel prydlesau gweithredu. Lle mae prydles yn ymwneud â thir ac adeiladau, caiff y tir a'r adeiladau eu categorio fel prydlesau ar wahân. Caiff trefniadau nad ydynt â statws gyfreithiol prydles ond sy'n trosglwyddo hawl i ddefnyddio ased yn gyfnewid am daliad eu cyfrif amdanynt dan y polisi hwn lle mae cyflawni'r trefniant yn dibynnu ar ddefnyddio asedau penodol. Mae asedau wedi cael eu hadolygu gan gymryd i ystyriaeth lefel bwysigrwydd y rhenti blynyddol a gwerthoedd cyfalaf ac mae eu cynnwys yn y cyfrifon yn seiliedig ar y lefelau hyn.

18.1 Y Cyngor fel Prydlesai

18.1.1 Prydlesau Ariannol

Os yn berthnasol ac o werth sylweddol, byddai eitemau o Eiddo, Offer a Chyfarpar a ddelir dan brydlesau ariannol yn cael eu cydnabod ar y Fantolen ar gychwyn y brydles yn ôl eu gwerth teg wedi ei fesur ar adeg sefydlu'r brydles (neu yn ôl gwerth cyfredol y taliadau isaf ar y brydles os ydynt yn is na'r gwerth teg). Wrth gydnabod yr ased, gwneir ymrwymiad cyfatebol i dalu i'r prydleswr. Caiff y costau uniongyrchol cychwynnol i'r Cyngor eu hychwanegu at swm cario'r ased. Caiff premiymau a delir ar adeg sefydlu prydles eu defnyddio i ddibrisio ymrwymiad y brydles. Caiff rhenti wrth gefn eu codi fel treuliau yn ystod y cyfnodau y bu iddynt godi.

Caiff taliadau prydles eu rhannu rhwng:-

- taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo, offer neu gyfarpar – a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y brydles; a
- tâl ariannol - sy'n cael ei ddebydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Os yw eiddo, offer a chyfarpar yn cael eu cydnabod dan brydlesau ariannol, yna byddid yn cyfrifo amdanynt drwy ddefnyddio'r polisiau sy'n gyffredinol berthnasol i asedau o'r fath ar yr amod y codir am ddibrisiant dros gyfnod y brydles os yw'r cyfnod hwnnw'n llai na oes ddefnyddiol dybiedig yr ased (lle nad yw perchenogaeth yr ased yn trosglwyddo i'r Cyngor ar ddiwedd cyfnod y brydles).

Nid oes rhaid i'r Cyngor godi'r Dreth Gyngor i dalu costau dibrisiant neu ailbrizio a cholledion amhariad sy'n codi mewn perthynas ag asedau a brydlesir. Yn lle hynny, gwneir cyfraniad blynyddol call o gyllid referniw tuag at y buddsoddiad cyfalaf tybiedig yn unol â gofynion statudol. Yn lle dibrisiant ac ailbrizio a cholledion amhariad, felly, ceir cyfraniad referniw ym Malans y Gronfa Gyffredinol a hynny drwy addasiad yn y Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn i gyfrif am y gwahaniaeth rhwng y ddau.

18.1.2 Prydlesau Gweithredol

Caiff rhent a delir mewn perthynas â phrydlesau gweithredol ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaethau sy'n elwa o ddefnyddio'r eiddo, offer neu gyfarpar a brydlesir. Codir tâl ar sail linell syth dros gyfnod oes y brydles, hyd yn oed oes nad yw hyn yn cyfateb i batrymau taliadau (e.e. cyfnod o rent am ddim ar gychwyn y brydles).

18.2 Y Cyngor fel Prydleswr

18.2.1 Prydlesau Ariannol

Os bydd y Cyngor yn caniatáu prydles ariannol ar gyfer eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, yna caiff yr ased berthnasol ei ddibrisio ar y Fantolen fel un y cafwyd gwared arni. Os yn berthnasol, ar gychwyn y brydles bydd swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu'n Asedau a Ddelir i'w Gwerthu) yn cael ei ddibrisio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni. Caiff enillion, sy'n cynrychioli buddsoddiad net yr Awdurdod yn y brydles, ei gredydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni (h.y. yn cael ei ddebydu yn erbyn gwerth cario'r ased ar adeg cael gwared arni), gyda chofnod o ased prydles (dyledwr tymor hir) yn y Fantolen. Caiff rhent a geir ar gyfer prydles ei rannu rhwng:-

- Taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y corff a brydlesodd yr ased (ynghyd ag unrhyw bremiymau a dderbyniwyd); ac
- Incwm Cyllido, sy'n cael ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Yn unol â statud, ni chaniateir defnyddio'r enillion a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar adeg cael gwared â'r ased i ychwanegu at Falans y Gronfa Gyffredinol a rhaid trin hyn fel derbyniad cyfalaf. Lle derbyniwyd premiwm, rhaid symud hwn allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Lle bydd y swm sy'n daladwy mewn perthynas â'r ased a brydlesir yn cael ei setlo drwy dalu rhent yn y blynyddoedd ariannol sydd i ddod, caiff hyn ei symud allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf sydd wedi eu Gohirio yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fydd rhenti'n cael eu derbyn yn y dyfodol, bydd yr elfen ar gyfer y derbyniadau cyfalaf ar ôl cael gwared o'r eiddo yn cael eu defnyddio i ddileu'r swm sy'n ddyledus gan y corff a brydlesodd yr ased. Bryd hynny, bydd y derbyniadau cyfalaf sydd wedi eu gohirio yn cael eu trosglwyddo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf.

Nid yw gwerth dileu asedau y ceir gwared arnynt yn cael ei godi yn erbyn y dreth gyngor oherwydd gwneir darpariaeth lawn ar gyfer costau asedau nad ydynt yn gyfredol mewn trefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Caiff y symiau, felly, eu trosglwyddo o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

18.2.2 Prydlesau Gweithredol

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles weithredol dros eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, cedwir yr ased yn y Fantolen. Mae incwm rhent yn cael ei gredydu i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Gwneir credydau ar sail llinell-syth dros oes y brydles, hyd yn oed os nad yw hyn yn cyd-fynd â'r patrwm taliadau (e.e. telir premiwm ar gychwyn y brydles). Mae costau uniongyrchol cychwynnol yr eir iddynt wrth negodi a threfnu prydles yn cael eu hychwanegu at swm cario'r ased perthnasol a'u codi fel traul dros oes y brydles ar yr un sail ag incwm rhent.

19. Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Mae gwasanaethau a gwasanaethau cymorth yn gyfrifol am y symiau canlynol er mwyn cofnodi gwir gost dal asedau nad ydynt yn gyfredol yn ystod y flwyddyn:-

- Dibrisiant asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth;
- Ailbrisio a cholledion amhariad ar asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion cronedig yn y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn y gellir dileu'r colledion yn ei herbyn; a
- Amorteiddio asedau anniriaethol sydd i'w priodoli i'r gwasanaeth.

Nid yw'n ofynnol i'r Cyngor godi'r dreth gyngor i dalu am y costau hyn. Fodd bynnag, mae'n ofynnol iddo neilltuo cyfraniad blynyddol o refeniw tuag at ei ofyniad benthyca cyffredinol. Felly, disodlir y costau hyn gan y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (MRP) ar ffurf trafodiad addasu gyda'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru reoliadau newydd yn 2008/09 sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer MRP, gan gynnwys opsiwn i ddarparu MRP dros oes ased. Mae'r polisi hefyd yn caniatáu gohirio'r MRP tan y comisiynir yr ased.

Cyfrifir darpariaeth y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) fel 2% o Ofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR) CRT cychwynnol. Adolygodd y Cyngor ei bolisi MRP a newidiodd y dull o gyfrifo MRP ar gyfer elfen Cronfa'r Cyngor o 1 Ebrill 2018. Yn flaenorol, roedd y Cyngor wedi cyfrifo MRP ar sail balans lleihau o 4% ar gyfer benthyca â chefnogaeth a sail oes asedau ar gyfer eitemau cyfalaf a ariennir gan fenthyca heb gymorth. Mae'r dull newydd yn darparu dull cyson a bydd gwariant a gyllidir gan fenthyca â chefnogaeth hefyd yn cael ei godi ar sail oes asedau. Ar gyfer asedau a gyllidir gan fenthyca â chefnogaeth ar 1 Ebrill 2018, tybiwyd bod bywyd y rhain yn 50 o flynyddoedd gan y byddai'r benthyciad wedi cyllido nifer o asedau. Bydd unrhyw asedau newydd ar ôl 1 Ebrill 2018 a gyllidir drwy fenthyca â chefnogaeth a benthyca digefnogaeth yn cael eu seilio ar oes asedau a ddisgwyllir mewn gwirionedd ar gyfer yr ased hwnnw. Newidiwyd methodoleg MRP i sicrhau dull gweithredu cyson a mwy darbodus sy'n cyfateb yn fwy cywir y MRP â bywyd yr ased sy'n cael ei gyllido.

Mae eithriad i'r polisi hwn yn codi mewn perthynas â gwariant sy'n ddarostyngedig i gyfarwyddyd cyfalafu a gyhoeddwyd o dan Adran 40 (6) o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989. Caiff unrhyw wariant o'r fath ei amorteiddio naill ai yn unol â'r polisi uchod neu dros nifer y blynyddoedd a bennir yn y cyfarwyddyd.

Cofnodir trafodion mewn perthynas ag eiddo buddsoddi yn erbyn llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsodd yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

20. Grantiau a Chyfraniadau'r Llywodraeth

P'un a ydynt yn cael eu talu ar gyfrif, trwy randaliadau neu fel ôl-ddyledion, cydnabyddir grantiau llywodraeth a chyfraniadau a rhoddion trydydd parti fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor pan fo sicrwydd rhesymol:-

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau sydd ynghlwm â'r taliadau; ac
- y derbynnir y grantiau neu gyfraniadau.

Ni chaiff symiau a gydnabyddir fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes bydd yr amodau sydd ynghlwm i'r grant neu'r cyfraniad yn cael eu bodloni. Amodau grant yw'r gofynion y mae'n rhaid eu diwallu er mwyn bod yn gymwys i dderbyn y grant, er enghraifft, adeiladu ysgol neu allbynnau allweddol a benodir o fewn yr amodau. Mae unrhyw arian a roddwyd fel grantiau a chyfraniadau, a'r amodau perthnasol heb eu bodloni, yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwy. Pan fo'r amodau'n cael eu bodloni, mae'r grant neu'r cyfraniad yn cael ei roddi fel credyd yn y llinell gwasanaeth perthnasol (grantiau a chyfraniadau refeniw priodoladwy) neu fel Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (grantiau refeniw heb eu hamgáu a'r holl grantiau cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, maent yn cael eu gwyrddroi o Balans Cronfa'r Cyngor drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fo grant heb ei ddefnyddio eto i gyllido gwariant cyfalaf, mae'n cael ei symud i'r Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio. Pan fo wedi'i ddefnyddio, mae'n cael ei symud i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Mae'r symiau yn y Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y cânt eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf.

Mae rhai cyrff sy'n rhoddi grantiau yn gosod cyfyngiadau neu'n pennu i ba bwrpas y gellir defnyddio'r grant ond nid ydynt yn dweud a fydd angen ad-dalu'r grant ai peidio.

21. Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)

Mae gwariant yr aethpwyd iddo yn ystod y flwyddyn y gellir ei gyfalafu dan ddarpariaethau statudol ond yn wariant nad yw'n creu ased nad yw'n gyfredol wedi ei godi fel gwariant i'r gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Pan fo'r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chost y gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthycu, mae trosglwyddiad yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yna'n gwyrddroi'r symiau a godwyd fel nad oes effaith ar lefel y Dreth Gyngor.

22. Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol

Mae costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu codi ar y gwasanaethau hynny sy'n cael y buddiant o'r cyflenwad neu o'r gwasanaeth yn unol â threfniadau'r Awdurdod ar gyfer atebolrwydd a pherfformiad ariannol ar gyfer y pwrpas o gyfrifyddu cost-llawn ar gyfer dychweliadau ystadegol statudol, er enghraifft, dychweliadau blynyddol RA a RO Llywodraeth. Fodd bynnag, ar gyfer monitro'r gyllideb a'r cyfrifon blynyddol statudol, fe eithrir ad-daliadau ac fe adroddir ar wasanaethau corfforaethol a chefnogol fel cylchrannau gwasanaeth ac fe'i ddelir yn gyfrifol am reolaeth cyllideb.

23. Arian Tramor

Mae gan y Cyngor nifer o gynlluniau a gaiff gymorth grant o Ewrop lle mae'r grantiau efallai'n cael eu dyrannu mewn Ewros (mai nifer y cynlluniau hyn yn lleihau). Agorwyd cyfrif banc Ewro i gefnogi'r cynlluniau hyn. Caiff y balans ar y cyfrif hwn ar ddiwedd y flwyddyn ei drosi yn ôl y cyfraddau cyfnewid fel yr oeddynt ar 31 Mawrth, gyda'r enillion neu'r colledion canlyniadol yn cael eu cydnabod yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

24. Buddiannau'r Gweithwyr

24.1 Buddiannau sy'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Y buddiannau tymor byr i'r gweithwyr yw'r rheini sy'n cael eu talu cyn pen 12 mis i ddiwedd y flwyddyn – buddiannau megis cyflogau wythnosol a misol, gwyliau blynyddol gyda thâl, absenoldeb gwaeledd gyda thâl, taliadau bonws a buddiannau heblaw arian i'r gweithwyr presennol a'r rheini'n cael eu cydnabod fel treuliau i'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn pryd y rhydd y gweithwyr wasanaeth i'r Cyngor. Darperir ffigwr gronnu ar gyfer costau hawliadau gwyliau (neu unrhyw fath o absenoldeb, e.e. amser i ffwrdd *in lieu*) a enillwyd gan weithwyr a'r rheini heb eu cymryd cyn diwedd y flwyddyn a hawl ganddynt i'w cario drosodd i'r flwyddyn ariannol ddilynol.

Mae'r ffigwr cronol yn seiliedig ar y cyfraddau perthnasol i gyflogau wythnosol a misol yn y flwyddyn gyfrifo ddilynol, sef pryd y bydd y gweithiwr yn cymryd y budd. I atal amrywiadau gael effaith ar y Dreth Gyngor, mae'r newidiadau blwyddyn ar flwyddyn yn y gost a gynhyrchir gan y cronni yma'n cael ei godi yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau, ond wedyn caiff ei wyrdroi trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronol, fel bod buddiannau gwyliau yn cael eu codi yn erbyn referniw yn ystod y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd ynddi.

Nid yw'r Cyngor yn rhoddi buddiannau tymor hir i weithwyr h.y. y rheini nad oes disgwyl y byddant yn cael eu talu neu eu setlo cyn pen 12 mis i ddyddiad y Fantolen.

24.2 Buddiannau Terfynu

Buddiannau terfynu yw'r symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymddeol cyffredin neu benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddo gwirfoddol. Codir y buddiannau hyn ar sail gronol i'r llinell gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan na fedr y Cyngor mwyach dynnu'n ôl y cynnig o'r buddiannau hynny neu mewn achosion lle mae'r Awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Pan fo buddiannau terfynu'n golygu ychwanegu at bensiynau (fel arfer ar ffurf blynyddoedd ychwanegol), mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu bensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer ychwanegiadau pensiwn a dalwyd fel buddiannau ar adeg terfynu cyflogaeth a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn.

24.3 Buddiannau Ôl-Gyflogaeth

Mae gan weithwyr y Cyngor hawl i fod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn sydd ar wahân i'w gilydd:-

- Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar ran yr Adran Addysg; a
- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddiannau diffiniedig i aelodau (lwmp swm ymddeol a phensiwn), a enillwyd tra oedd gweithwyr yn gweithio i'r Cyngor.

24.4 Cynllun Pensiwn Athrawon

Oherwydd trefniadau cynllun yr athrawon, nid yw'n bosib fel arfer priodoli'r atebolrwydd am y buddiannau hyn i'r Cyngor. Felly, mae cyfrif am y cynllun fel petai'n gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid oes yn y Fantolen gydnabyddiaeth yng nghyswllt unrhyw atebolrwydd i dalu buddiannau yn y dyfodol. Codir yn erbyn y llinell Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Asiantaeth Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

24.5 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Gall unrhyw weithwyr (ac eithrio athrawon) a Chynghorwyr, yn amodol ar feini prawf cymhwysio penodol, ymuno gyda'r Cynllun Pensiwn ar gyfer Llywodraeth Leol. Enw'r Cynllun yw Cronfa Bensiwn Gwynedd a chaiff ei gweinyddu gan Gyngor Gwynedd yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar ran y cyflogwyr sy'n rhan ohono. Yn unol â Safon Gyfrifo Ryngwladol (SGR19), mae'r Cynllun ar gyfer Llywodraeth Leol yn cael ei gyfrif fel cynllun buddiannau diffiniedig.

Mae'r rhwymedigaethau i Gynllun Pensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen yn ôl dull actiwaraid gan ddefnyddio'r dull uned ragamcanedig - h.y. asesiad o'r taliadau a wneir yn y dyfodol yng nghyswllt buddiannau ymddeoliad a enillwyd hyd yma gan y gweithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau yng nghyswllt cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiant y gweithwyr, ayyb., a hefyd ar ragamcanion yng nghyswllt enillion rhagamcanedig y gweithwyr presennol.

Rhoddir disgownt yn erbyn y rhwymedigaethau i lawr i'w gwerth yn ôl prisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt real, yn seiliedig ar raddfa dychweliad arwyddol ar fondiau Llywodraeth y DU wedi ei addasu ar gyfer ychwanegiad at y cynnyrch sy'n adlewyrchu'r risg ychwanegol sydd ynghlwm wrth ddefnyddio cynnyrch Bondiau Corfforaethol AA - a adwaenir fel taeniad credyd.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor wedi'u cynnwys yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg:-

- Stociau a ddyfynnir - pris bid presennol;
- Stociau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol;
- Stociau fesul uned - pris bid bresennol; ac
- Eiddo – eu gwerth ar y farchnad.

Mae'r newid yn y rhwymedigaethau pensiwn net yn cael ei ddadansoddi fesul pedwar rhan:-

- a) Costau gwasanaeth cyfredol - cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - wedi ei ddyrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau y mae'r gweithwyr yn gweithio iddynt.

b) Costau gwasanaeth y gorffennol - y cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd penderfyniadau a wnaed eleni ac effaith y rheini yn ymwneud â nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd ym mlynnyddoedd y gorffennol - debyd i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r Costau na Ddosberthir. Llog net ar yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig, h.y. y costau llog net i'r Cyngor - mae'r newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig sy'n codi o dreigl amser yn cael ei godi i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cael ei glandro drwy ddefnyddio'r gyfradd ddisgowntio a ddefnyddiwyd i fesur yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod, i'r ymrwymiad net diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod (gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig net (yr ased) yn ystod y cyfnod fel canlyniad cyfraniadau a thaliadau buddiannau).

c) Ail-fesuriad yn cynnwys:-

- Yr enillion ar asedau'r cynllun (ac eithrio unrhyw symiau sydd eisoes wedi'u cynnwys yn y llog net ar fuddiannau net diffiniedig) sy'n cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;
- Enillion a Cholledion Actiwaraid - newidiadau yn yr ymrwymadau pensiwn net sy'n codi am nad yw'r digwyddiadau yn cyfateb i'r rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraid diwethaf neu oherwydd bod yr actiwaraid wedi diweddarau eu rhagdybiaethau. Mae hyn yn cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

ch) Cyfraniadau a dalwyd i Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian parod a dalwyd i mewn fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r gronfa pensiwn fel setliad o rwymedigaethau; heb ei gyfrif fel traul.

Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa pensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa pensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau felly'n fesur o'r manteision i'r Gronfa Gyffredinol yn sgil yr arfer o gyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na phan enillir buddiannau gan weithwyr.

24.6 Buddiannau Dewisol

Yn ogystal, mae gan y Cyngor rai pwerau cyfyngedig i dalu buddiannau ymddeoliad dewisol pan fo gweithwyr yn ymddeol yn gynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau y tybir eu bod am godi yn sgil rhoi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon) yn cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad a gwneir cyfrif amdanynt gan ddefnyddio'r un polisïau â'r rheini a ddefnyddir yng nghyswllt Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

25. Eitemau Eithriadol

Lle mae hynny'n berthnasol a lle mae eitemau o incwm a gwariant yn sylweddol yng nghyswllt y cyfrifon yma, caiff natur a swm yr eitemau eu datgelu ar wahân naill ai ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau ar y cyfrifon, gan ddibynnu ar arwyddocâd yr eitemau o ran cael dealltwriaeth o berfformiad ariannol y Cyngor.

26. Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)

Gan fod y Cyngor yn gweithredu fel asiant ar gyfer casglu incwm TA, nid yw'n cynnwys y sefyllfa ariannol o ran y trethdalwyr ac nid yw ond yn adrodd ar y sefyllfa ariannol net gyda'r Llywodraeth Ganolog yn ei Fantolen. Felly, os ydi'r swm a gesglir gan yr Awdurdod oddi ar drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu) yn fwy na delir i Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth, mae'r swm sydd heb ei dalu eto i Lywodraeth Cymru in cael ei gynnwys yn y Fantolen fel credydwr. Yn yr un modd, os yw'r arian a dalwyd i Llywodraeth Cymru yn fwy na'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu), mae'r swm dros ben yn cael ei gynnwys yn y Fantolen fel dyledwr. Mae'r Cyngor yn cadw cofnod o ddyledion TA, lwfansau amhariad, rhagdaliadau a gordaliadau yn ei gofnodion cyfrifon sylfaenol; fodd bynnag, i ddiben y cyfrifon terfynol, caiff y balansau hyn eu cyfuno'n un cyfrif asiantaeth, gyda'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr/credydwyr yn ymddangos fel ffigwr net ar gyfer y gronfa genedlaethol. Cost y lwfans casglu a dderbynnir gan Gyngor Sir Ynys Môn yw incwm y Cyngor sy'n bilio a chaiff ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nid yw'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Llif Arian heblaw am yr arian a ddelir yn ôl mewn perthynas â'r lwfans casglu. Mae unrhyw wahaniaeth rhwng yr arian a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr TA â'r arian sydd yn cael ei dalu i'r Gronfa Drethi Annomestig yn cael ei gynnwys o fewn y gweithgareddau ariannol yn Natganiad y Llif Arian.

27. Incwm a Gwariant Asiantaeth

Yn unol ag amryfal bwerau statudol, gall Cyngorau gytuno gydag awdurdodau lleol eraill, cwmnïau dŵr ac adrannau'r llywodraeth i wneud gwaith ar eu rhan. Caiff y corff sy'n gwneud y gwasanaethau asiantaeth ei ad-dalu gan y corff cyfrifol hyd at swm a gymeradwywyd ynghyd ag unrhyw gyfraniad y cytunwyd arno tuag at gostau gweinyddol. Dim ond y symiau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor, er enghraifft y ffioedd a gafwyd am ddarparu gwasanaethau'r asiantaeth, fydd yn cael eu cynnwys yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyngor.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithredu yn ysod y flwyddyn fel asiant ar ran:-

Llywodraeth Cymru - casglu Trethi Annomestig (TA) a thalu'r symiau a gasglwyd i Lywodraeth Cymru, llai'r swm a gadwyd yn ôl ar gyfer y lwfans costau casglu;

Llywodraeth Cymru – Benthyciadau Cartrefi Gwag, lle mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant rhwng Llywodraeth Cymru a derbynyddion y Benthyciadau Cartrefi Gwag.

**DATGANIAD ARIANNOL ATODOL
CYFRIF REFENIW TAI (CRT)**

Datganiad Incwm a Gwariant am y flwyddyn yn diweddu 31ain Mawrth 2020

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
<u>Gwariant</u>		
Rheoli a Chynnal a Chadw - Atgyweirio a Chynnal a Chadw	3,512	3,684
Rheoli a Chynnal a Chadw - Goruchwyllo a Rheoli	5,134	4,572
Rhenti, Ardrethi, Trethi a Thaliadau Eraill	61	39
Dibrisiant, Amhariad a Chollledion Ailbrisio Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol	9,989	11,372
Costau Rheoli Dyled	12	12
Symudiad yn y Ddarpariaeth Amhariad ar gyfer Dyledion Drwg	118	89
Symudiad yng Nghroniad Absenoldebau Cronedig	71	(51)
Cyfanswm Gwariant	18,897	19,717
<u>Incwm</u>		
Rhenti Preswyl	(18,025)	(17,089)
Rhenti Dibreswyl	(219)	(215)
Taliadau am Wasanaethau a Chyfleusterau	(209)	(174)
Cyfraniadau tuag at Wariant	(92)	(168)
Arall	(172)	(308)
Cyfanswm Incwm	(18,717)	(17,954)
Gwariant Net Gwasanaethau CRT fel yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan	180	1,763
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Costau Craidd Corfforaethol a Democrataidd	56	56
Gwariant Net Gwasanaethau CRT	236	1,819
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Incwm a Gwariant Gweithredol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan		
(Ennill) ar werthu Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol CRT	-	-
Ailbrisio Asedau	(31)	7
Llog Taladwy a Thaliadau Cyffelyb	1,773	1,765
Llog ac Incwm o Fuddsoddiad	(38)	(16)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Derbyniadwy:	-	-
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(2,660)	(2,664)
- Arall	(1,541)	(7)
Diffyg am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	(2,261)	(915)

Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT

Eitemau a gynhwysir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant CRT ond a eithriwyd o'r symudiad ar Falans CRT am y flwyddyn

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Blaenorol	(8,387)	(7,380)
Diffyg/(Gwarged) am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	-	-
Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifo ac Ariannu yn ôl Statud	(2,261)	904
	2,051	(1,911)
Gostyngiad/(Cynnydd) Net cyn Trosglwyddiadau i / o Gronfeydd Wrth Gefn	(210)	(1,007)
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	-	202
Gostyngiad/ (Cynnydd) Net yn y Flwyddyn ar y CRT	(210)	(805)
Addasiad i arian wrth gefn	-	(202)
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Cyfredol	(8,597)	(8,387)

NODIADAU AR Y CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

NODYN 1 – CYFRIF REFENIW TAI

Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn gofnod o wariant ar, ac incwm o, ddarparu tai Cyngor lleol, ac mae ffurf a chynnwys y Cyfrif yn cael ei ragnodi gan statud. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn cael ei "amgáu" a rhaid iddo fod yn hunangynhaliol. Mae cyfraniadau i ac o'r Cyfrif Refeniw Tai (e.e. o Gronfa'r Cyngor) yn cael eu cyfyngu i amgylchiadau arbennig.

NODYN 2 – STOC DAI

Yn dilyn prynu allan o'r cynllun Cymhorthdal Tai, mae gan y Cyngor bolisi o brynu anheddau addas a oedd gynt ym mherchenogaeth y Cyngor a'u dychwelyd i stoc dai'r Cyngor. Yn ystod 2019/20, prynwyd 20 eiddo o'r fath (12 yn 2018/19). Yn ogystal, mae'r Cyngor wedi ailgychwyn adeiladu anheddau CRT newydd, gan ychwanegu 20 uned o'r fath yn 2019/20. Ar 31 Mawrth 2020, cyfanswm yr anheddau yn y stoc dai oedd 3,858, wedi eu rhannu fesul math o annedd fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019
Stoc y Cyngor		
Tai	2,045	2,028
Tai Unllawr	1,055	1,045
Fflatiau	751	738
Fflatiau un ystafell	7	7
Cyfanswm Stoc y Cyngor	3,858	3,818

NODYN 3 – GWARIANT CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Buddsoddiad cyfalaf		
Tai	11,811	9,028
Ffynonellau Cyllido		
Derbyniadau Cyfalaf	-	-
Grantiau llywodraeth a chyfraniadau eraill	(4,202)	(2,671)
Cyllido Refeniw Uniongyrchol	(7,609)	(6,357)
Cyfanswm	(11,811)	(9,028)

Defnyddiwyd y Lwfans Atgyweiriadau Mawr o £2.660m ar gyfer 2019/20 yn llawn yn ystod y flwyddyn (£2.659m yn 2018/19).

NODYN 4 – DIBRISANT AC AMHARIAD MEWN PERTHYNAS AG EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

	2019/20 Dadgydnabod £'000	2019/20 Dibrisiant £'000	2019/20 Cyfanswm £'000	2018/19 Dadgydnabod £'000	2018/19 Dibrisiant £'000	2018/19 Cyfanswm £'000
Tir	-	-	-	-	-	-
Anheddau	6,213	3,533	9,746	7,504	3,572	11,076
Eiddo Arall – Asedau Gweithredol	-	243	243	-	297	297
	6,213	3,776	9,989	7,504	3,869	11,373

NODYN 5 – DERBYNIADAU CYFALAF O WAREDU TIR, TAI AC EIDDO ARALL YN Y CYFRIF REFENIW TAI

	2019/20 Nifer gwerthiannau	2019/20 £'000	2018/19 Nifer gwerthiannau	2018/19 £'000
Anheddau Cyngor				
Hawl i Brynu	-	-	-	-
Ad-dalu disgownt	1	(4)	-	-
Derbyniadau Arall				
Gwerthiant tir	-	-	-	-
Gwerthiant eiddo arall	-	-	-	-
Eiddo Morgais	-	(4)	-	-
Llai Gosod o'r Neilltu	-	-	-	-
CYFANSWM		(4)		-

NODYN 6 – ÔL-DDYLEDION RHENT A DRWG DDYLEDION A DYLEDION AMHEUS

Yn ystod 2019/20, gwelwyd cynnydd o £0.133m yn y dyledion rhenti. Gweler yn y tabl isod grynodeb o ôl-ddyledion rhenti a rhagdaliadau:-

Ôl-ddyledion Rent	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Ôl-ddyledion Tenantiaid Cyfredol	550	429
Ôl-ddyledion Gyn-denantiaid	275	250
Cyfanswm Ôl-ddyledion Rent	825	679
Blaendaliadau	(229)	(216)
Cyfanswm Dyled	596	463

Mae darpariaeth yn y Fantolen ar gyfer drwg ddyledion a dyledion amheus. Roedd y rhain yn cynnwys £0.544m yn erbyn rhenti (£0.462m yn 2018/19).

NODYN 7 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er na fydd y buddiannau hyn yn daladwy hyd nes bo'r gweithwyr yn ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd angen eu datgelu ar yr adeg mae gweithwyr yn ennill eu hawl ar gyfer y dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hyn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu fod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, sydd wedi ei chyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

Cydnabyddir cost buddiannau ymddeoliad yng Nghost Net y Gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan fo'r fath fuddiannau yn cael eu talu yn y pen draw fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae gofyn ei godi yn erbyn y Cyfrif Refeniw Tai wedi ei seilio ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly, mae cost wirioneddol buddiannau ymddeoliad yn cael ei wyrdroi allan o'r Cyfrif Refeniw Tai ar ôl Gwariant Gweithredu Net. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn:-

Cyfrif Incwm a Gwariant CRT	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Cost Gwasanaeth Gyfredol	(587)	(407)
Cyfraniadau Cyflogwr a dalwyd yn wirioneddol	587	407
Cyfraniad i'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn	-	-

Ni fu'n bosib pennu faint o gost llogau pensiwn a dychweliad disgwylidig ar yr asedau yn yr adroddiad actiwariaid sy'n gysylltiedig â'r Cyfrif Refeniw Tai, felly, mae'r rhain wedi eu dyrannu'n llawn i Gronfa'r Cyngor.

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIO LAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Grŵp Mynediad Ynys Môn	Robert G Parry OBE FRAGS
Sioe Amaethyddol Môn	Kenneth P Hughes
Partneriaeth Cymunedau Mwy Diogel Gwynedd a Môn	Llinos Medi Huws
Canolfan Gyngori at Bopeth Ynys Môn	Nicola Roberts
Fforwm Iaith Môn	Lewis Davies, Gwilym O Jones, R Meirion Jones, Ieuan Williams, Bryan Owen
Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (Ynys Môn)	Richard Dew, Eric Wyn Jones Dafydd Roberts, Nicola Roberts, Robin Wyn Williams
Grŵp Cyfeirio Cydranddeiliaid Betsi Cadwaladr	Llinos Medi Huws
Pencampwr Gofalwyr	Robert G Parry OBE FRAGS
Pencampwr Diogelu Oedolion	Llinos Medi Huws
Pencampwr Plant Mewn Gofal	Richard Griffiths
Pencampwr Amrywiaeth	Margaret Murley Roberts
Pencampwr Cydraddoldeb	Nicola Roberts
Pencampwr Aelodau	Robert Llewelyn Jones
Pencampwr Pobol Hyn	Robert Llewelyn Jones
Pencampwr Sgriwtini	Gwilym O Jones
Pencampwr Lluoedd Arfog	Richard Dew
Pencampwr Plant a Phobl Ifnac	Llinos Medi Huws
Llys Llywodraethwyr Prifysgol Cymru Bangor	R Meirion Jones
Cwmni CYNNAL CBC	Margaret Murley Roberts
Cwmni Frân Wen	Vaughan Hughes
Pwyllgor Rheoli CYNNAL	R Meirion Jones, Dafydd Roberts
Partneriaeth Cyrchfan Môn (DAP)	Richard Dew
Panel Maethu	Richard Griffiths
Grŵp Llandrillo/Menai	R Meirion Jones
Cyd-Bwyllgor GwE	R Meirion Jones
Panel Mabwysiadu Gwynedd a Môn	Dylan Rees
Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd a Môn	Llinos Medi Huws
Pwyllgor Cronfa Bensiynau Gwynedd (Cyngor Gwynedd)	Robin Wyn Williams
Cyd-bwyllgor Cymru	John Griffith, Dafydd Rhys Thomas
Medrwn Môn	Llinos Medi Huws
Bwrdd Aelodau Consortiwm Awdurdodau Lleol Cymru (CLAW)	Robert G Parry OBE FRAGS
Menter Môn	Ieuan Williams
Cyd-Bwyllgor Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	Robert G Parry OBE FRAGS
Cyngor Iechyd Cymuned Gogledd Cymru (Pwyllgor Lleol Môn)	Trefor Lloyd Hughes MBE, Glyn Haynes, Dylan Rees
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Richard Griffiths, Dylan Rees, Eric Wyn Jones
Pwyllgor Archwilio Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Dylan Rees

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Panel Gweithredol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Richard Griffiths, Eric Wyn Jones
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Alun Wyn Mummery
Bwrdd Arweinyddiaeth Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Panel Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	Dylan Rees
Grŵp Llywio Adolygiad Cynllun Gwastraff Rhanbarthol Gogledd Cymru	Robert G Parry OBE FRAGS
Cydbwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Richard Dew, Robert G Parry OBE FRAGS
Bwrdd Cymunedau Mwy Diogel Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru	Carwyn Jones
Ymddiriedolaeth Addysgol Owen Lloyd Penrhoslligwy	Vaughan Hughes
Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus Môn a Gwynedd	Llinos Medi Huws
Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol	Llinos Medi Huws
Partneriaeth Cronfa Datblygu Cynaliadwy	Richard Dew
Ymddiriedolaeth yr Harbwr, Caernarfon	Robert G Parry OBE FRAGS
Pwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol	Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, R Meirion Jones, Alun Mummery
Cymdeithas Awdurdodau Lleol Cymru	Llinos Medi Huws, Ieuan Williams
Grŵp Cyswllt Prosiect Wylfa Newydd	John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth P Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Richard Owain Jones, Dafydd Rhys Thomas
Grŵp Cydranddeiliad y Safle Wylfa	John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth P Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, Richard Owain Jones

GEIRFA

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL

Mae Addasiad Blwyddyn Flaenorol yn addasiad perthnasol sy'n ymwneud â'r blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisïau cyfrifo neu gywiriad i gamgymeriadau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau cylchol arferol neu addasiadau o amcangyfrifon cyfrifo a wnaed mewn blynyddoedd blaenorol.

ADNODDAU HYLIFOL

Buddsoddiadau ased cyfredol sy'n rhwydd i'w gwaredu gan y Cyngor heb aflonyddu ar ei fusnes ac sydd naill ai:-

- Yn drosglwyddadwy'n hawdd i symiau hysbys o arian parod ar, neu'n agos at, y swm a gludir; neu
- Yn cael eu masnachu mewn marchnad weithredol.

AMHARIAD

Lleihad mewn gwerth ased nad yw'n gyfredol dan ei swm a gludir yn y Fantolen. Fel arfer, mae hyn oherwydd digwyddiad sydd wedi gostwng gwerth ased yn sylweddol, er enghraifft tân neu os mae ased wedi darfod.

ARIAN A NEILLTUIR (APPROPRIATION)

Y symiau a drosglwyddir rhwng y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r cronfeydd refeniw neu gyfalaf wrth gefn.

ARCHWILIO CYFRIFON

Archwiliad annibynnol o faterion ariannol y Cyngor.

ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Dyma'r arian mewn llaw, arian a ordynnwyd, arian a ddelir mewn cyfrifon banc a buddsoddiadau tymor byr (e.e. 3 mis) ac y gellir eu trosi'n rhwydd i symiau ariannol sy'n hysbys.

ASED

Eitem sydd â gwerth i'r Cyngor mewn termau ariannol. Mae asedau'n cael eu categorio fel rhai cyfredol neu rhai nad ydynt yn gyfredol:-

- Bydd ased cyfredol yn cael ei ddefnyddio neu â gwerth isel iawn yn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);
- Mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn rhoi buddiannau i'r Cyngor ac i'r gwasanaethau mae'n darparu ar eu cyfer am gyfnod o fwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol (e.e. canolfan gymuned), neu annirweddol (e.e. trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol).

ASED WRTH GEFN

Mae ased wrth gefn yn ased posib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor.

ASEDAU ANNIRWEDDOL

Gellir diffinio eitem annirweddol (nid un ffisegol) fel ased pan fo'r mynediad at fuddiannau economaidd i'r dyfodol y mae'n ei gynrychioli'n cael ei reoli gan yr endid adrodd. Mae Asedau Annirweddol y Cyngor hwn yn cynnwys trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL

Asedau mae'r Cyngor yn bwriadu eu dal am byth, nad oes iddynt oes ddefnyddiol benodadwy ac a all fod â chyfyngiadau ar eu gwaredu. Enghreifftiau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD

Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, y mae gwariant yn adferadwy yn unig drwy ddefnydd parhaus o'r ased a grëwyd. Enghreifftiau yw priffyrdd, llwybrau a phontydd.

ASEDAU GWEITHREDOL

Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n cael eu dal a'u meddiannu, defnyddio neu eu treulio gan y Cyngor wrth iddo ddilyn ei strategaeth ac wrth gyflenwi'n uniongyrchol y gwasanaethau hynny y mae ganddo gyfrifoldeb drostynt naill ai'n statudol neu'n ddewisol.

ASEDAU NAD YDYNT YN WEITHREDOL

Asedau nad ydynt yn gyfredol a ddelfir gan y Cyngor ond nad ydynt yn cael eu meddiannu, defnyddio neu eu treulio'n uniongyrchol wrth gyflenwi gwasanaethau. Enghreifftiau yw eiddo buddsoddiad, asedau yn cael eu hadeiladu neu asedau gwaged i anghenion tra'n disgwyl eu gwerthu neu ailddatblygu.

ASEDAU TREFTADAETH

Ased sydd hefo rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technolegol, geoffisegol neu amgylcheddol sydd yn cael ei ddal a'i gynnal yn bennaf am ei gyfraniad at wybodaeth a diwylliant.

BENTHYCA DI-GEFNOGAETH

Gall y Cyngor fenthycu arian ychwanegol i'r benthyca â chefnogaeth y Llywodraeth i gyllido ei wariant cyfalaf cyn belled a'i fod yn fforddiadwy a chynaliadwy. Fe lywodraethir y pŵer yma gan Gôd Pwyllog CIPFA, a mae'r Cyngor yn lwyr gydymffurfio â hwn.

BENTHYCA DROS DRO

Arian a fenthycir am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCA GYDA CHEFNOGAETH

Mae'r Cyngor yn benthyca arian i gyllido rhan o'i raglen cyfalaf. Fe adnabyddir y benthycaid gan Lywodraeth Ganolog yn ei glandriad cyllido ar gyfer y Cyngor.

BUDD-DALIADAU TAI

System o gymorth ariannol i unigolion tuag at gostau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau, gyda chymhorthdal gan lywodraeth ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU)

Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rywmedigaeth gyfreithiol, gytundebol neu adeiladol i'w dyfarnu, ac sy'n cael eu dyfarnu'n ôl pwerau dewisol y Cyngor fel y Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau Dewisol) 1996.

BUDDIANNAU YMDDEOLIAD

Bob ffurf o gydabyddiaeth a roddir gan gyflogwr yn lle gwasanaethau a gyflenwyd gan weithwyr sy'n daladwy ar ôl terfyn y gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN)

Bydd buddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael eu cyfrifo yn natganiadau'r gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar awdurdodau i ddatgelu, fel rhan o ofynion datgelu sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad, cyfran o asedau'r cynllun pensiwn sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES HYFYW

Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi ar y dybiaeth y bydd y Cyngor yn parhau mewn bodolaeth weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCIADAU GWEITHIAU CYHOEDDUS (PWLB)

Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy'n rhoi benthyciadau am flwyddyn a/neu fwy i awdurdodau ar raddfeydd llog sydd ond ychydig yn uwch na'r rheini y gall y llywodraeth fenthycu ei hun.

CIPFA

Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifo. Y prif gorff proffesiynol a rheoleiddiol ar gyfer cyfrifon llywodraeth leol.

COLLEDION CREDYD

Hwn yw'r gwahaniaeth rhwng y symiau arian sy'n ddyledus i'r Awdurdod yn unol â'r contract a'r holl lif arian ddisgwylir i'r Awdurdod ei dderbyn, wedi ei ddisgowntio ar y raddfa llog effeithiol gwreiddiol.

COLLEDION CREDYD DISGWYLIEDIG 12 MIS

Hwn yw'r cyfran o golledion credyd disgwylidig oes gyfan sy'n cynrychioli'r colledion credyd disgwylidig sy'n deillio o ddiffyg offeryn ariannol sy'n bosib o fewn deuddeng mis ar ôl y dyddiad adrodd.

CONTRACT TYMOR HIR

Contract a ffurfir ar gyfer dylunio, cynhyrchu neu adeiladu ased sylweddol unigol neu ddarpariaeth gwasanaeth (neu gyfuniad o asedau neu wasanaethau sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio prosiect unigol), ble bo'r amser a gymerir i gwblhau'n sylweddol y contract o'r fath fel ei fod yn disgyn i mewn i fwy nag un flwyddyn ariannol.

COST GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU)

Y cynnydd mewn gwerth cyfredol o rwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y disgwylir iddo ddeillio o wasanaeth gweithiwr yn y flwyddyn bresennol.

COST GWASANAETH YN Y GORFFENNOL (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun sy'n gysylltiedig â gwasanaeth gweithiwr mewn blynyddoedd ariannol blaenorol sy'n deillio yn y flwyddyn ariannol bresennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeoliad.

COSTAU HEB EU DOSBARTHU

Dyma orbenion nad yw unrhyw ddefnyddiwr yn cael budd ohonynt yn awr ac, fel y cyfryw, nid ydynt yn cael eu dosrannu i wasanaethau.

COST LLOG (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig, y cynnydd disgwylidig yn ystod y flwyddyn ariannol o werth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun oherwydd bod y buddiannau yn un flwyddyn ariannol yn agosach at setliad.

CORFFORAETHOL A DEMOCRATAIDD CRAIDD

Mae'r Corfforaethol a Democrataidd Craidd yn cynnwys yr holl weithgareddau penodol y mae awdurdodau lleol yn ymgymryd â nhw oherwydd eu bod yn awdurdodau etholedig, amlbwrpas. Felly, mae cost y gweithgareddau hyn yn uwch na phe byddai cyfres o gyrff annibynnol, un pwrpas, enwebedig yn rheoli'r un gwasanaethau. Felly, nid oes sail resymol dros ddrynnu'r costau hyn i wasanaethau.

COSTAU CYLLIDO CYFALAF

Costau cyllido cyfalaf yw unrhyw gostau ychwanegol sy'n deillio o fenthycu i gyllido prosiectau cyfalaf. Tuedda rhain i fod y llog sy'n daladwy ar fenthyciadau a gymerir a'r gost Darparieth Refeniw Isaf (MRP) a godir ar gyllid prosiectau drwy fenthyciadau. Y MRP yw'r isafswm mae'n rhaid codi i'r cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn daparu ar gyfer ad-dalu benthyciadau a symiau arall fenthycwyd gan y Cyngor.

CREDYDWR

Swm sy'n ddyledus i unigolion neu sefydliadau eraill gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol honno.

CRONFEYDD WRTH GEFN

Croniad gwarged, diffygion a meddiannau dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd wrth gefn o natur refeniw ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir defnyddio peth cronfeydd wrth gefn cyfalaf, fel y Gronfa Ailbrisio Wrth Gefn, i gwrdd â gwariant cyfredol.

CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY

Symiau penodol a osodir o'r neilltu ar gyfer pwrpasau polisi'r dyfodol neu ar gyfer digwyddiadau annisgwyl. Gall eu defnyddio i gyllido gwariant neu i leihau trethi.

CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

Y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i amsugno'r gwahaniaeth rhwng y canlyniad o ddefnyddio ymarferion cyfrifo cywir â gofyniad trefniadau statudol ar gyfer cyllido gwariant. Mae cronfeydd wrth gefn o'r fath yn cynnwys enillion a cholledion heb eu gwireddu mewn perthynas ag ail-brisio eiddo, offer a chyfarpar ble mae rhaid gwerthu'r ased cyn i'r gwerth fod ar gael.

CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH

Cronfeydd a weinyddir gan y Cyngor i bwrpasau fel gwobrwyon, elusennau, prosiectau penodol ac ar ran plant dan oed.

CRONIADAU

Symiau a gynhwysir yn y cyfrifon terfynol i gydnabod nwyddau/gwasanaethau a dderbyniwyd yn y flwyddyn neu incwm a gwariant a enillwyd neu yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn ariannol, ond nad oedd taliad gwirioneddol wedi ei dderbyn neu ei wneud ar ei gyfer ar 31 Mawrth.

CYDNABYDDIAETH ARIANNOL

Yr holl symiau a delir i, neu sy'n dderbyniadwy gan, weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (cyn belled ag y mae'r symiau hynny'n daladwy yn nhref incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau eraill a dderbyniwyd heblaw mewn arian parod. Mae cyfraniadau pensiwn sy'n daladwy gan y cyflogwr yn cael eu heithrio.

CYFNOD CYFRIFO

Y cyfnod o amser a gynhwysir yn y cyfrifon, fel arfer cyfnod o ddeuddeng mis yn cychwyn ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y Fantolen, fel arfer 31 Mawrth y flwyddyn ddilynol.

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys yr incwm a gwariant sy'n deillio o'r ddarpariaeth llety tai gan y Cyngor.

CYLLIDEB

Datganiad o faint o gyllid y mae'r Cyngor wedi ei neilltuo i bob gwasanaeth a swyddogaeth i'w wario neu ei godi mewn incwm ar gyfer y flwyddyn ariannol.

CYLLIDO CYFALAF

Cyllid sydd ar gael i dalu am wariant cyfalaf. Mae nifer o ffyrdd o gyllido gwariant cyfalaf yn cynnwys benthyca, prydlesu, cyllido refeniw uniongyrchol, derbyniadau cyfalaf defnyddiadwy, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd wrth gefn refeniw a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG

Cynlluniau pensiwn ble bo buddiannau a dderbynnir gan y cyfranogwyr yn annibynnol ar y cyfraniadau a dalwyd, ac nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â buddsoddiadau'r cynllun.

CYSONDEB

Y cysyniad fod triniaeth gyfrifo o eitemau tebyg o fewn blwyddyn ariannol ac o un flwyddyn i'r nesaf yr un fath.

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Mae'r datganiad yn anelu i ddangos sut defnyddir gwariant blyneddol a sut y'i gyllidiri o adnoddau. Dangosa'r golofn gynta, y gwariant net a godir i'r Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT, y gwir effaith o'r gost o ddarparu gwasanaethau am y flwyddyn, ac eithrio addasiadau cyfrifo.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN

Dangosir y datganiad y symudiad o gychyn y flwyddyn i'w diwedd ar gyfer yr holl gronfeydd wrth gefn ddefnyddiadwy a ddelir gan y Cyngor ac y gellir eu defnyddio i gyllido costau'r Cyngor neu i leihau trethiant lleol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio.

DARPARIAETH

Swm a osodir o'r neilltu yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n sicr neu'n debygol iawn, o ddigwydd ond bod y symiau neu'r dyddiadau pryd y byddant yn digwydd yn ansicr.

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR

Un o brif ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cofnodi'r holl incwm a gwariant ar gyfer y Cyngor wedi ei gategoreiddio'n unol â gofynion safonol CIPFA fel y gellir cymharu awdurdodau.

DATGANIAD LLIF ARIAN

Mae'r datganiad llif arian yn dangos y newidiadau yn yr arian a'r cywerthoedd ariann sydd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol.

DERBYNIADAU CYFALAF

Yr elw o waredu tir neu asedau eraill nad ydynt yn gyfredol. Gellir defnyddio cyfrannau o dderbyniadau cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd, o fewn y rheolau a osodir i lawr gan y llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i gyllido gwariant reffeniw.

DIBRISIAN

Mesur o'r gost o wisgo allan, defnyddio neu fel arall leihau oes economaidd ddefnyddiol asedau nad ydynt yn gyfredol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, p'un a yw hynny o ddefnydd, treuliad amser neu ddarfodiad trwy newidiadau technegol neu rai eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y Fantolen a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon Terfynol.

DYCHWELIAD DISGWYLIEDIG AR ASEDAU PENSIWN

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig a gyllidir, hwn yw'r raddfa dychweliad ar gyfartaledd, yn cynnwys incwm a newidiadau mewn gwerth teg ond yn net o dreuliau cynllun, a ddisgwylir dros weddill oes y rhwymedigaeth gysylltiedig ar yr asedau gwirioneddol a ddelir gan y cynllun.

DYLED NET

Benthyciadau'r Cyngor llai arian parod ac adnoddau hylifol.

DYLEDWR

Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor gan unigolion neu sefydliadau eraill am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARIAID

I gynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y newidiadau mewn gwarged neu ddiffyg actiwaraidd sy'n codi oherwydd:-

- Nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r tybiaethau actiwariaid a wnaethpwyd i'r prisiant diwethaf (enillion a cholledion profiad); neu
- Fod y tybiaethau actiwaraidd wedi newid.

GRANT CYNNAL REFENIW

Grant a delir gan Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, yn cyfrannu tuag at gost gyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH

Grantiau a wneir gan y llywodraeth tuag at naill ai wariant refeniw neu gyfalaf gan ddisgwyl cydymffurfiaid yn y gorffennol neu i'r dyfodol gyda rhai amodau penodol sy'n ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau hyn fod yn benodol i gynllun neilltuoel neu gall gefnogi gwariant refeniw'r Cyngor yn gyffredinol.

GWAITH YN MYND YN EI FLAEN (WIP)

Cost gwaith a berfformir ar brosiect heb ei orffen ar ddyddiad y Fantolen.

GWARIANT CYFALAF

Gwariant ar brynu ased nad yw'n gyfredol, a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau tu draw i'r flwyddyn ariannol gyfredol, neu wariant sy'n ychwanegu at, ac nid cynnal yn unig, werth ased presennol nad yw'n gyfredol. Mae enghreifftiau'n cynnwys : adeiladu ysgol newydd, prynu offer TG, adnewyddu sylweddol cartref gofal.

GWARIANT REFENIW

Treuliau dydd i ddydd o ddarparu gwasanaethau.

GWARIANT REFENIW A GYLLIDIR O GYFALAF O DAN STATUD (REFCUS)

Gwariant y gellir ei ohirio'n gywir (h.y. ei drin fel cyfalaf o ran natur) ond nad yw'n arwain at, neu'n parhau i gydweddu ag, ased diriaethol. Enghreifftiau o daliadau gohiriedig yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWASANAETHAU ASIANTAETH

Y Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor i drydydd parti neu ar ran sefydliad arall.

GWERTH GWEDDILLIOL

Gwerth net ased y gellir ei wireddu ar ddiwedd ei oes ddefnyddiol.

GWERTH LLYFR NET

Y swm y mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn cael eu cynnwys yn y Fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu werth cyfredol llai'r symiau cronus ar gyfer dibrisiant.

GWERTH NET

Gwerth y Cyngor o gyfanswm asedau llai cyfanswm rhwymedigaethau.

GWERTH TEG

Gwerth teg ased yw'r pris y gellid ei gyfnewid amdano mewn trafodion hyd braich, llai, ble bo'n berthnasol, unrhyw grantiau derbyniadwy tuag at brynu neu ddefnyddio'r ased.

GWERTH TRETHADWY

Rhent tybiedig blynyddol hereditament, a ddefnyddir i bwrpasau Trethi Annomestig.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW (MRP)

Yr isafswm sydd raid ei godi ar y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn darparu ar gyfer ad-daliad benthyciadau a symiau eraill a fenthycir gan y Cyngor.

LLOG A DDERBYNNIR NEU A DELIR

Defnyddir y dull gyfradd log sydd mewn grym gweithredol i fesur beth yw gwerth cludadwy ased ariannol neu rwymedigaethau a fesurir yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig, ac i ddyrannu incwm neu dreuliau cysylltiedig i'r cyfnod perthnasol. Y gyfradd log sydd mewn grym yw hwnnw sy'n rhoddi disgownt cysâct ar y taliadau arian parod neu'r derbyniadau amcangyfrifedig yn y dyfodol dros oes ddisgwyledig yr offeryn ariannol yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo'n y lle cyntaf. Mae'r gyfradd log sydd mewn grym yn cael ei diwygio yn ôl y tâl llog neu'r derbyniadau gwirioneddol trwy'r Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn i sicrhau mai dim ond llog gwirioneddol a godir yn erbyn y Dreth Gyngor.

Yn achos asedau a rhywmedigaethau ariannol a gludwyd yn ôl y gost gan fod y llog sydd mewn grym yr un faint â'r llog cludo, mae'r gwerth cludo'n cael ei ddiwygio ar gyfer llog cronus.

MATEROLIAETH

Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau y gellid disgwyl iddynt, pe gadewid hwy allan neu eu cam-ddatgan, arwain at lurguniad o'r datganiadau ariannol ac, yn y pen draw, gamarwain defnyddiwr y cyfrifon.

OES ECONOMAIDD DDEFNYDDIOL (UEL)

Y cyfnod dros yr hwn y bydd y Cyngor yn cael buddiannau o ddefnydd ased nad yw'n gyfredol.

PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Ceir diffiniad manwl o Bartïon Cysylltiedig yn SGR 24. I bwrpasau'r Cyngor, ystyrir fod partïon cysylltiedig yn cynnwys Llywodraeth Ganolog, Awdurdodau Lleol a chyrff arall, sy'n codi un ai praeseptau neu ardollau ar y Cyngor. Gall partïon cysylltiedig hefyd gynnwys is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig, a cydfenter a phartïon cydfenter ac yn enwedig Aelodau a phrif swyddogion y Cyngor.

Pan yn ystyried pwy sy'n barti cysylltiedig, rhoddir sylw hefyd i drafodion yn gysylltiedig ag aelodau teulu agos neu gartref unrhyw unigolyn a restrir.

PRAESEPT

Yr ardoll a wneir gan awdurdodau praesept ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm y Dreth Gyngor ar eu rhan.

PRYDLES ARIANNOL

Prydles sy'n trosglwyddo'n sylweddol risgiau a gwobrwyon perchnogaeth ased nad yw'n gyfredol i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL

Prydles ble mae'r berchnogaeth o'r ased nad yw'n gyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF

Y cynlluniau cyfalaf mae'r Cyngor yn bwriadu eu cynnal dros gyfnod penodol o amser.

RHESTRAU STOC

Eitemau o ddeunyddiau crai a deunyddiau mae'r Cyngor wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal gan ddisgwyl defnydd i'r dyfodol. Enghreifftiau yw deunyddiau traul, deunyddiau crai a gwaith sy'n mynd yn ei flaen.

RHWYMEDIGAETH

Rhwymedigaeth yw pan fo gan y Cyngor ddyled i'w thalu i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae rhwymedigaeth gyfredol yn swm a fydd yn dod yn daladwy neu y gellid ei galw i mewn yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf, e.e. credydwy'r neu arian parod wedi'u gordynnu.
- Mae rhwymedigaeth ohiriedig yn swm sydd, drwy drefniant, yn daladwy tu draw i'r flwyddyn nesaf ar ryw bwynt yn y dyfodol neu i'w dalu i ffordd trwy swm blyneddol dros gyfnod o amser.

RHWYMEDIGAETH WRTH GEFN

Mae rhwymedigaeth wrth gefn naill ai'n:-

- Rhwymedigaeth bosib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor; neu'n
- Rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol ble nad yw'n debygol y bydd angen trosglwyddiad o fuddiannau economaidd, neu na ellir mesur swm y rhwymedigaeth gyda dibynadwyedd digonol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN

Rhwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl y dyddiad prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun a fesurir yn ystod y dull uned a ragamcenir yn adlewyrchu'r buddiannau mae'r cyflogwr wedi ymrwymo i'w darparu am wasanaeth hyd at y dyddiad prisiant.

TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r Trethi Annomestig yn ardoll ar fusnesau wedi'i seilio ar raddfa genedlaethol yn y bunt a osodir gan y llywodraeth a'i luosi gan werth trethadwy asesedig yr eiddo dan sylw. Caiff ei gasglu gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna ei ailddosbarthu'n ôl i gefnogi cost gwasanaethau.

TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae'r Datganiad o Ymarfer a Argymhellir yn gwneud datgeliad o unrhyw drafodion perthnasol rhwng y Cyngor a Phartïon Cysylltiedig yn ofynnol er mwyn sicrhau fod cydranddeiliaid yn ymwybodol pryd mae'r trafodion hyn yn digwydd a'r swm a goblygiadau hynny.

Y FANTOLEN

Datganiad o werth cywir a theg o'r asedau, rhwymedigaethau a balansau eraill cofnodedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

Llyfryddiaeth

CIPFA 2019. Côt Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Rhestr Wirio Datgeliadau 2019/20. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Côt Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 - Canllawiau ar gyfer Ymarferwyr. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Côt Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 – Diweddariad o Argraffiad 2019/20.

CIPFA 2020. Bwletin 4: Cau'r Datganiadau Ariannol 2019/20. CIPFA. Llundain.

CIPFA 2019. Gweithdai Cau Cyfrifon 2019/20 - Diweddariad yn dilyn y Gyfres a Chwestiynau Cyffredin. CIPFA. Llundain

CIPFA 2014. Bwletin LAAP 99: Arian Wrth Gefn a Balansau Awdurdodau Lleol. CIPFA. Llundain.

CIPFA 2016. Rôl y Prif Swyddog Ariannol yn Llywodraeth Leol. CIPFA. Llundain.

Trysorlys EM 2015. Llawlyfr Adroddiadau Ariannol (FReM) 2015/16.

Llywodraeth Cymru, Ystadegau ar gyfer Cymru, Ystadegau Cryno ar gyfer Rhanbarthau Economaidd Cymru, Gogledd Cymru, 30 Mai 2019.

Llywodraeth Cymru 2014. Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 Rhif 3362 (W337), Llywodraeth Cymru.

Llywodraeth Cymru 2018. Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygio) Rheoliadau 2018 Rhif 91 (W22).

Datganiad Llywodraethu Blynyddol

2019/2020

Egwyddor	Sicrwydd
Egwyddor A - Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	Sicr Tud. 134
Egwyddor B - Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid	Sicr Tud. 136
Egwyddor C - Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol	Sicr Tud.138
Egwyddor D - Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu	Sicr Tud. 140
Egwyddor E - Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo	Sicr Tud. 144
Egwyddor F - Rheoli risgiau a perfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref	Sicr Tud. 147
Egwyddor G - Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio	Sicr Tud. 149

Cynnwys

Rhagarweiniad	129
Sgôp y Cyfrifoldeb	132
Y Fframwaith Llywodraethu	132
Dadansoddiad o Fframwaith Llywodraethu 2019/20	134
Egwyddor A 1374	
Egwyddor B 13936	
Egwyddor C 138	
Egwyddor D 1430	
Egwyddor E 1474	
Egwyddor F 15047	
Egwyddor G 149	
Adolygu Effeithiolrwydd	152
Materion Llywodraethu Sylweddol.....	1563
Materion Llywodraethiant a nodwyd	1563
Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd 2018/19 1568	
Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol	156

Rhagarweiniad

Er mwyn dangos Llywodraethu da, rhaid i'r Awdurdod ddangos ei fod yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd (ac ategol) sydd yn y 'Framework for Delivering Good Governance in Local Government' (CIPFA / Solace, 2016). Mae'r datganiad hwn wedi'i baratoi yn unol â'r egwyddorion hynny.

Mae agweddau ar drefniadau llywodraethu'r Cyngor wedi cael eu cryfhau a'u moderneiddio yn ystod y blynyddoedd diweddar ar draws nifer o themâu llywodraethu. Mae cynllun cyfredol y Cyngor wedi bod yn ei lle ers 2017 ac mae'n rhoddi pwyslais ar ein trefniadau llywodraethu fel modd o gyflawni allbynnau'r cynllun.

<https://www.anglesey.gov.uk/documents/Dogfennau-Cy/Cyngor/Democratiaeth/Cynllun-y-Cyngor/Cynllun-Cyngor-2017-2022.pdf>

At hyn, dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, datblygwyd chwech o themâu allweddol gan staff a rheolwyr i gefnogi ein nodau a'n hamcanion -

1. Proffesiynol a Threfnus

Rydym yn ymrwymo i ddatblygu partneriaeth ddemocrataidd a phroffesiynol a fydd yn darparu arweiniad effeithiol a chryf ac yn sefydlu'r ymddygiadau proffesiynol a sefydliadol sy'n angenrheidiol i sicrhau gwelliant.

2. Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig

Byddwn yn sefydlu amgylchedd a diwylliant sy'n annog ac yn meithrin syniadau a datrysiadau arloesol a chreadigol sy'n edrych y tu draw i'r sefydliad er mwyn ceisio datrysiadau uchelgeisiol a fydd yn fanteisiol i'n cwsmeriaid, ein dinasyddion a'n cymunedau.

3. Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned

Byddwn yn ymgysylltu'n egniol gyda chymunedau, dinasyddion a chwsmeriaid, yn mofyn eu barn, yn deall eu hanghenion ac yn ymateb iddynt gan egluro'n llawn a chyfathrebu ein gweithredoedd.

4. Gwerthfawrogi a Datblygu'n Pobl

Byddwn yn gwerthfawrogi ac yn datblygu ein pobl er mwyn sicrhau bod ganddynt y sgiliau a'r cymhelliant a'u bod bob amser yn broffesiynol yn y modd y maent yn gweithio. Byddwn yn cydnabod llwyddiant, arloesedd ac ymrwymiad i ddarparu gwasanaeth cwsmer rhagorol.

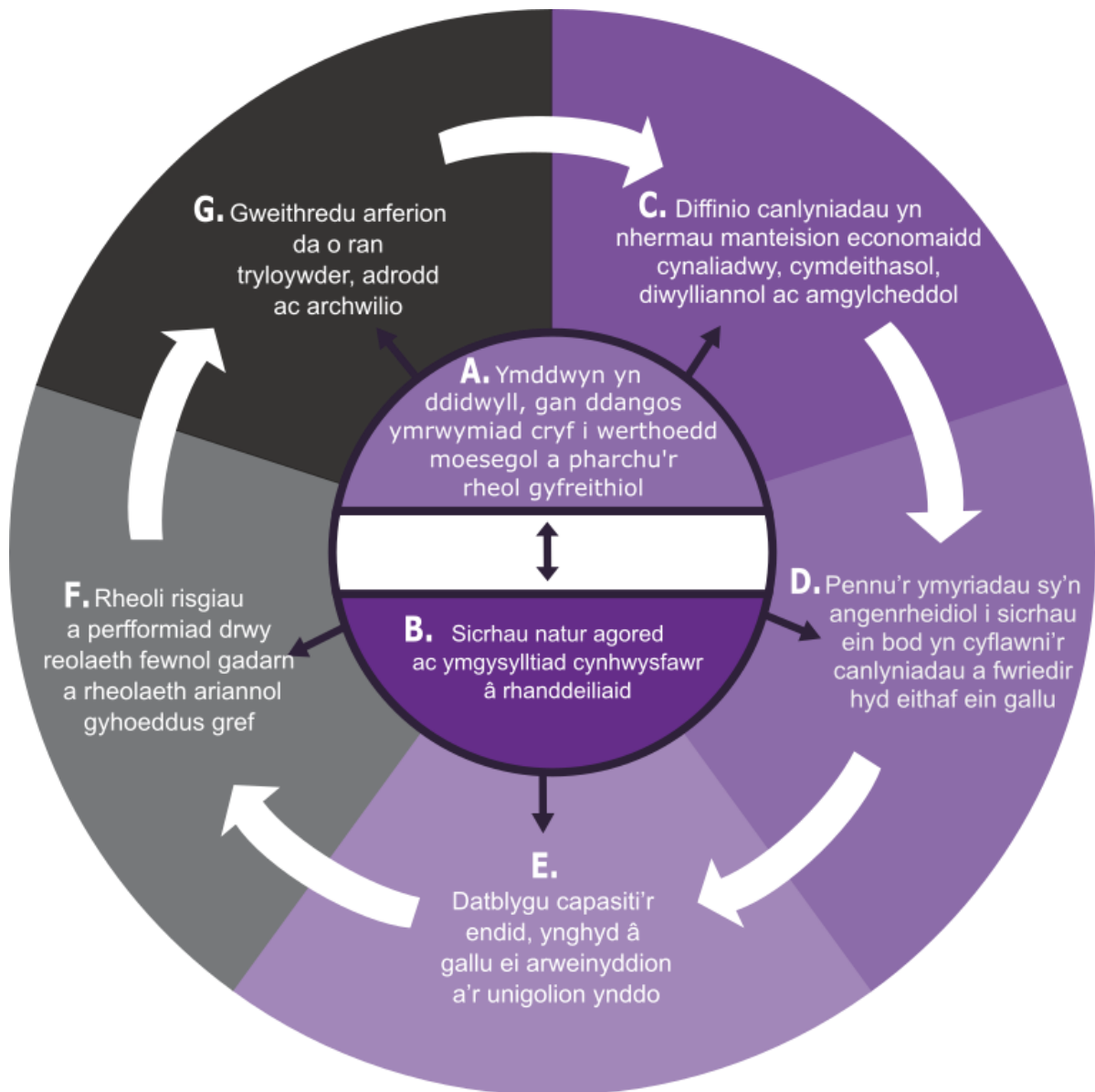
5. Wedi Ymrwymo i Bartneriaeth

Rydym yn deall na fedrwn gyflawni'r trawsnewidiad angenrheidiol ar ein pennau ein hunain ac rydym yn ymrwymo i weithio mewn partneriaeth gyda'n partneriaid yn y sectorau cyhoeddus, gwirfoddol a phreifat er mwyn sicrhau twf a datblygiad cynaliadwy.

6. Cyflawni

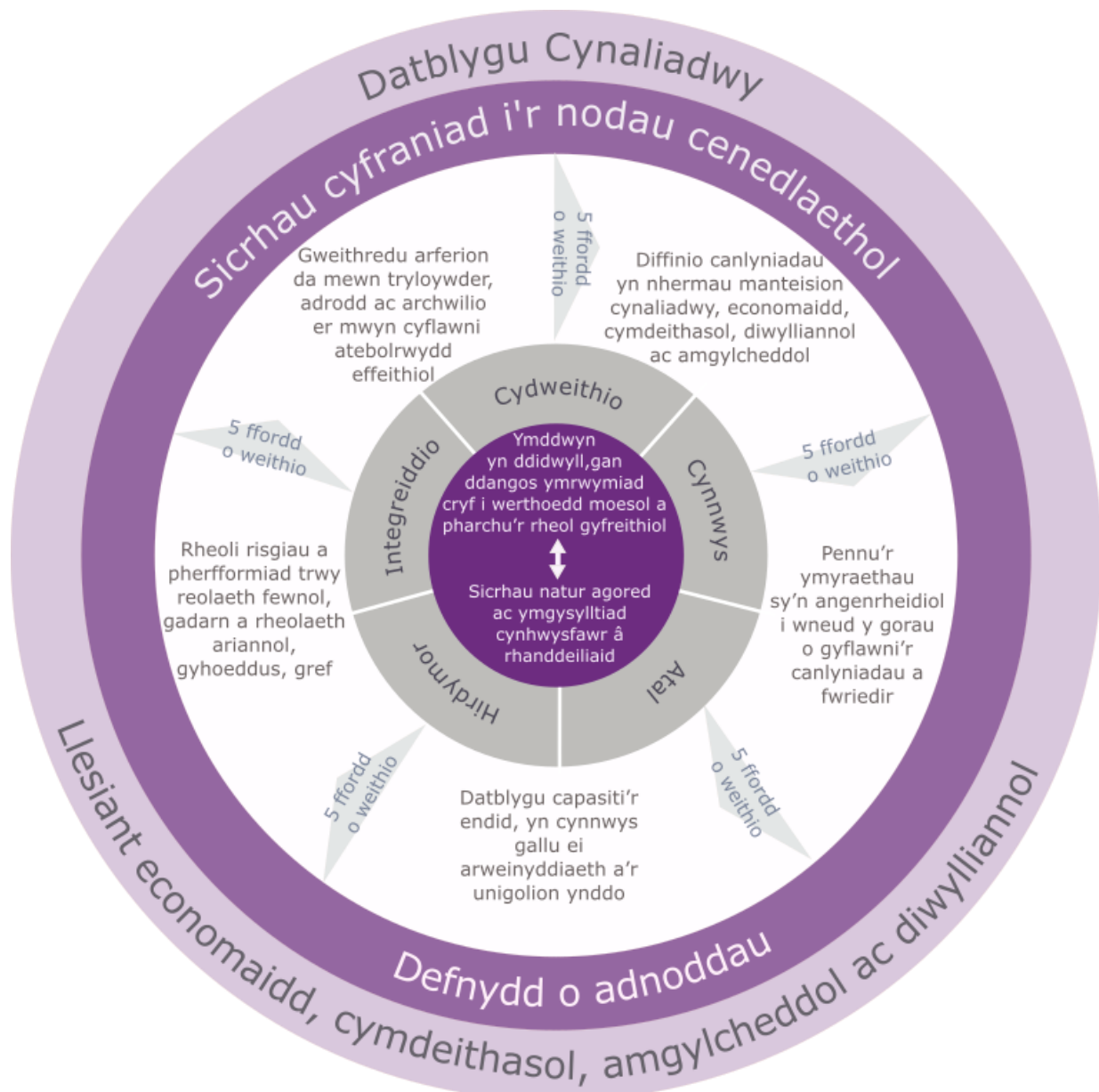
Rydym yn canolbwyntio ar ganlyniadau ac allbynnau ac yn ymdrechu i wella ein perfformiad yn y meysydd pwysig o'n gwaith.

Gellir alinio'r rhain â'r saith egwyddor craidd yn fframwaith CIPFA/SOLACE. Mae'r rhain wedi eu cynnwys yn 'Delivering Good Governance in Local Government' (Wales) 2016 sydd wedi'i addasu at ddibenion llywodraeth leol :-

Ffynhonnell: Delivering Good Governance in Local Government: Framework (2016 Edition)

Mae'r Cyngor yn anelu at gyflawni safonau llywodraethu da drwy lynu wrth y saith egwyddor craidd uchod a hefyd wrth yr egwyddorion sydd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio Sylfaen Côd Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor.

Ffynhonnell: Delivering Good Governance in Local Government Guidance Notes for Welsh Authorities (2016 Edition)

Yn y Datganiad Llywodraethu Blyneddol hwn, rydym wedi ceisio dangos sut mae'r holl themâu ac egwyddorion allweddol uchod wedi bod yn ganolog i'n holl ymdrechion yn ystod 2019/20. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi fod datganiad eleni yn cael ei ddrafftio ar adeg pan amharwyd ar strwythurau a systemau llywodraethu arferol o ddydd i ddydd oherwydd ein hymateb wrth fynd i'r afael â phandemig COVID-19.

Roedd yr ymateb cyflym hwn (dros nos) yn ystod y 4ed wythnos o Fawrth, yn cynnwys ffyrdd newydd o weithio wrth ddelio â dyfodol ansicr iawn a wireddwyd trwy'r fframwaith llywodraethu argyfwng a sefydlwyd ac ymrwymiad a diwydrwyd y gweithlu a'i bartneriaid.

Arweiniwyd hyn gan ein Uwch Arweinwyr trwy sefydlu Tîm Ymateb Rheoli Argyfwng a rhai pwerau dirprwyedig a ddirprwywyd i'r Swyddogion perthnasol a'r Aelodau etholedig.

Sgôp y Cyfrifoldeb

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei weithredu'n unol a'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrif amdano'n briodol, yn cael ei ddefnyddio'n ddarvoudus, yn effeithlon ac yn effeithiol.

Hefyd mae dyletswydd ar y Cyngor dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 i wneud trefniadau i sicrhau bod **gwelliant parhaus** o ran y modd y mae'n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth weithredu'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am roi yn eu lle drefniadau iawn ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau, ac mae hynny'n cynnwys trefniadau i reoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

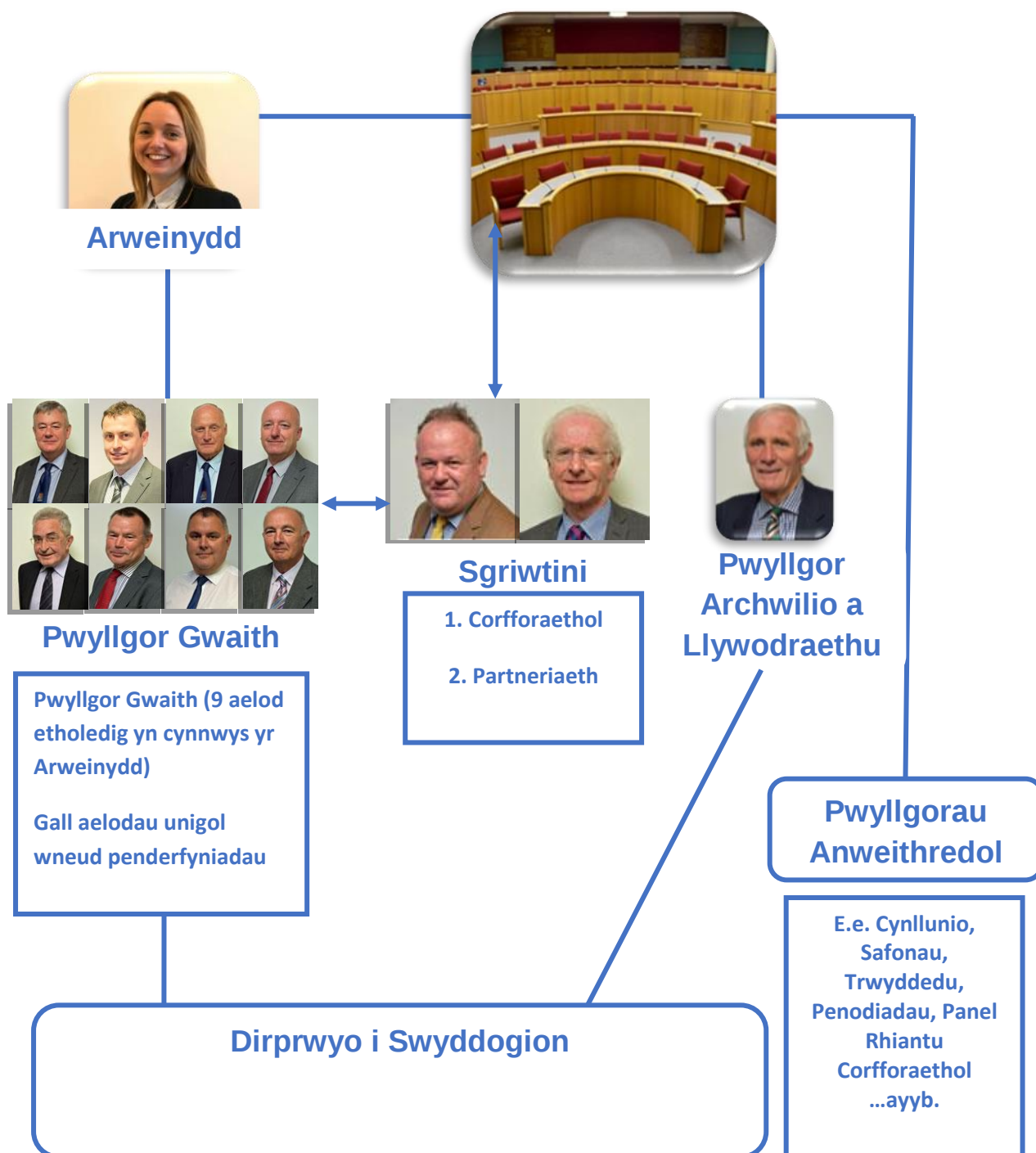
Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo a mabwysiadu côd llywodraethu corfforaethol lleol sy'n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE 'Delivering Good Governance in Local Government'. Mae'r côd lleol hwn i'w adolygu yn ystod 2020/21.

Mae'r datganiad hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio a'r côd ac yn ateb gofynion ymarfer priodol anstatudol sy'n annog cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Hefyd, mae'n diwallu gofynion rheoliad 4(2) Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reolaeth fewnol.

Y Fframwaith Llywodraethu

Mae'r fframwaith llywodraethu'n cynnwys y systemau a'r prosesau, y diwylliant a'r gwerthoedd, sy'n rhoi cyfeiriad i ac sy'n rheoli'r awdurdod a'i weithgareddau, a thrwy'r rheiny mae'n atebol i'r gymuned, yn ymgysylltu â'r gymuned ac yn ei harwain. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro pa mor dda y mae'n cyflawni ei amcanion strategol ac ystyried a yw'r amcanion hynny wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol, cost-effeithiol.

Mae'r system o reolaeth fewnol yn rhan sylweddol o'r fframwaith honno, ac wedi'i llunio i reoli risg hyd at lefel resymol. Does dim modd iddi gael gwared â phob risg o fethu cyflawni polisiau, nodau ac amcanion a dim ond sicrwydd rhesymol, nid sicrwydd llwyr, y gellir ei rhoi o ran effeithiolrwydd. Ceir trosolwg bras o strwythur rheolaeth gwleidyddol CSYM yn y darlun isod –

Mae'r fframwaith llywodraethu wedi bod yn ei lle yn y Cyngor am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019, ac mae'n parhau i fod yn berthnasol hyd at ddyddiad cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon. Nodir yn y ddogfen lle cyflwynwyd trefniadau newydd yn ystod y flwyddyn.

Dadansoddiad o Fframwaith Llywodraethu 2019/20

Disgrifir y fframwaith cyfredol fel y bo'n berthnasol i bob un o'r saith egwyddor Llywodraethu Corfforaethol yn y pynciau cydgysylltiol fel y'u hamlinellir ac sydd ar gael yn:

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Cyngor.aspx#as?folderIds=3099,4000>

Mae'r crynodeb a ganlyn yn canolbwyntio ar y gwaith i ddatblygu a chryfhau'r fframwaith ac yn amlinellu meysydd o wendid a nodwyd yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20.

Egwyddor A	
Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Proffesiynol a Threfnus
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae gan y Cyngor Sir brosesau gwneud penderfyniadau clir a thryloyw sy'n ymgorffori gwerthoedd moesegol cryf ac sy'n gyfreithlon. Mae'r codau ymddygiad yn nodi'r disgwyliadau ar gyfer ymddwyn yn onest.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r chwe thema allweddol a ymgorfforir yng Nghynllun y Cyngor ar gyfer 2017-22 yn gosod allan gwerthoedd y Cyngor a chaiff y rhain eu gwreiddio'n gadarn yng ngweithgarwch trawsnewidiol y Cyngor a'i weledigaeth i'r dyfodol ar gyfer eu cyflawni. O'r herwydd, mae'r Chwe Thema Allweddol yn parhau i danategu'r ffordd gorfforaethol o weithio a chaiff pwysigrwydd llywodraethu da ei bwysleisio yn y Cynllun Corfforaethol.

Mae nifer o godau ymddygiad a phrotocolau yn eu lle fel rhan o'r Cyfansoddiad i sicrhau safonau uchel o ymddygiad ac ymarweddiad. Ceir Polisi Atal Twyll a Llygredd yn y Cyfansoddiad gydag is-gynlluniau yn eu lle. Maent yn cynnwys Côd Ymddygiad i Swyddogion, sy'n statudol. Bellach mae Cyfarwyddyd Lleol wedi'i gyhoeddi a'i anfon at yr holl staff yn ystod 2018/19.

Mae'r Swyddog Monitro yn gweithredu fel y swyddog arweiniol ar gyfer y Pwyllgor Safonau (PS), gyda saith o'i naw aelod wedi'u penodi'n allanol a'r gweddill yn Aelodau Etholedig. Mae'r Pwyllgor yn datblygu ac yn cefnogi annibyniaeth a gwrthrychedd yn hytrach na llywodraethu gwleidyddol ac mae'n cyflawni hyn yn y ffyrdd a ganlyn:

- Adroddiad Blynyddol y Cadeirydd i'r Cyngor
- Rhaglen Waith yn cael ei chymeradwyo'n flynyddol gan y Cyngor
- Pedwar cyfarfod chwarterol a chymaint o gyfarfodydd arbennig ag sy'n angenrheidiol er mwyn ymdrin â chyfeiriadau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a cheisiadau am ganiatâd arbennig
- Ymdrin ag unrhyw faterion a gyfeirir dan y Protocol Datrysiaid Lleol
- Ymdrin ag unrhyw gais gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru am wybodaeth leol
- Hyfforddiant a datblygiad a drefnir gan y PS ac/neu a gynhelir gan y PS.

Mae fforwm y pwyllgor Safonau hefyd yn cynnal sesiynau dysgu blynyddol ac mae Adroddiad ar y Fforwm Pwyllgor Safonau a'r hyn a ddysgwyd o'r Fforwm yn cael eu derbyn gan y Pwyllgor. Nodir enghreifftiau o'r mathau o ddysgu a gyflawnwyd fel rhan o'r fforwm hwn yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn –

- Cyflwyniad gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
- Gwersi gan y Pwyllgor ar Safonau mewn Adolygiad Bywyd Cyhoeddus o'r Cod Ymddygiad yn Lloegr
- Trafodaeth y Cyd-bwyllgor Safonau ar greu cydbwyllgor safonau rhanbarthol.
- Trafodaeth ynghylch Adroddiadau WAO mewn perthynas â dau gyngor cymunedol o fewn CSYM.
- Adolygu tair cofrestr o ddiddordeb yr holl aelodau etholedig a chyfethol y Cyngor Sir gan adrodd yn ôl yn unigol i'r aelodau hynny ac ar y cyd ar ganfyddiadau ac argymhellion ar gyfer gwella a rhannu arfer dda.
- Cefnogi Cadeirydd y Pwyllgor Safonau i ddelio â datrysynnau cwynion lleol.
-

Yn ogystal â'r uchod, ac yn barhad o 2018/19, ceir cydweithio rhwng y ddau dîm rheoli trwy'r cyfarfodydd Penaethiaid ac aelodau'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth sy'n gweithredu fel swyddogion cyswllt i Benaethiaid Gwasanaeth i sicrhau cyfathrebu clir ar sut y caiff blaenoriaethau strategol/corfforaethol eu gweithredu yn y Gwasanaethau.

Gyda phenodiad y Prif Weithredwr newydd yn ystod y flwyddyn, mae fforymau strategol pellach wedi'u sefydlu rhwng Uwch Swyddogion a'r Pwyllgor Gwaith i ddarparu cyfeiriad strategol ar nifer o ffrydiau gwaith. Mae'r rhain yn cynnwys cyfarfodydd strategol Uwch Dîm Arweinyddiaeth bob pythefnos ynghyd â thrafodaethau Pwyllgor Gwaith strategol yn ôl yr angen.

Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor yn bodoli i wasanaethu ei drigolion ac mae'n ddibynnol ar amrywiaeth eang o randdeiliaid i weithio'n effeithiol mewn partneriaeth. Mae mecanweithiau ymgysylltu ac ymgynghori ar waith.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Cynhelir pob **Pwyllgor Gwaith** a chyfarfodydd y Cyngor yn gyhoeddus (ac eithrio pan fo eitemau eithriedig) a chaiff yr holl bapurau eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae pob adroddiad a gyflwynir i bwyllgor yn cynnwys adroddiad eglurhaol, sy'n rhoi crynodeb o'r adroddiad, yr argymhellion y gofynnir am eu caniatáu a'r rhesymeg dros wneud yr argymhelliad hwnnw, a hynny er mwyn dangos yr ymresymiad am y penderfyniadau a'r dystiolaeth.

Mae **Blaenraglen Waith** gyfun ar gyfer y Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgorau Sgriwtini ar gael yn gyhoeddus ac yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae yna amserlenni clir ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau.

Fel gyda blynyddoedd blaenorol ac yn yr hinsawdd ariannol sydd ohoni, mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo weithio'n agos gyda'i bartneriaid allweddol yn y maes gwaith hwn er mwyn osgoi dyblygu ac i ddefnyddio'i adnoddau'n effeithiol.

Ceir tystiolaeth o ymgysylltu da ar lefel gwasanaeth sy'n dangos sut mae'r Cyngor yn rhannu ei benderfyniadau a cheir tystiolaeth o ddiwylliant cynyddol o ymddiriedaeth a dealltwriaeth gyda'i ddinasyddion e.e.

- Ymgynghori ar y Gyllideb
- Moderneiddio Ysgolion - Ardal Llangefni

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn parhau i gydnabod mai 'nid da lle gellir gwell' piau hi o ran ehangu'r grŵp o ddinasyddion sy'n mynd ati i ymgysylltu (yn cynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd) ac mae'r broses safonol a symlach ar gyfer ymgysylltu ar draws y sector cyhoeddus a'r trydydd sector wedi dod yn weithreddol.

Defnyddir **model ymgysylltu cymunedol** fel sylfaen ar gyfer gwella agwedd gorfforaethol at ymgysylltiad cymunedol. Ers dechrau ei ddefnyddio, mae'r model hwn wedi'i deilwrio i'w ddefnyddio mewn gwahanol waith ymgysylltu ac ymgynghori. Mae'r model hwn wedi'i gymeradwyo gan y **Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori** diwygiedig dan arweiniad y Dirprwy Brif Weithredwr a chyda aelodaeth o sefydliadau allanol megis Medrwn Môn.

Mae'r Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori hefyd yn gweithredu ar draws Cyngorau yng nghyswllt yr ymgysylltiad a'r ymgynghoriad ac mae hyn yn lleihau dyblygu, yn sicrhau gweithredu torfol wrth ymgysylltu ac mae'n gwella ein gwybodaeth am ardal fel Cyngor.

Er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i gyfrannu at y nod corfforaethol o '*ganolbwyntio mewn modd rhagorol ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned*' (6 Thema Allweddol), sefydlwyd y **Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes** yn Ionawr 2019 gan ddisodli'r Bwrdd Rhagoriaeth Gwasanaeth Cwsmer. Mae'n gyfrifol am bob agwedd ar Wasanaeth Cwsmer ac yn monitro ein gwelliannau ym mhrofiad cwsmer i'n trigolion gyda'r ffocws yn cael ei roi yn y lle cyntaf yn ystod 2019/20 ar

- Adnabod a gweithredu blaenoriaethau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r Strategaeth Ddigidol fel yr amlinellwyd gan y Penaethiaid a thrwy hynny ei gwneud hi'n haws i drigolion ymgysylltu â'r Cyngor drwy nifer cynyddol o sianeli digidol

Cytunwyd ar y **Siarter Gwasanaeth Cwsmer** bellach yn 2015 ar ôl ymgynghori â grwpiau o randdeiliaid rheng flaen, swyddogion, Aelodau Etholedig, staff ac undebau llafur. Mae'n parhau i amlinellu ein haddewid i'r cwsmer ynghylch sut y byddwn yn ymdrin â'u ceisiadau ac yn ogystal, yn amlinellu'r disgwyliadau sydd gennym o'n defnyddwyr gwasanaeth er mwyn sicrhau y ceir dealltwriaeth glir o'r cychwyn cyntaf. Ymhlith y gwerthoedd a gynhwysir yn y Siarter mae, 'rhoi'r cwsmer yn gyntaf' a mabwysiau agwedd o 'fedru gwneud'. Yn unol â'i bolisi iaith, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i sicrhau bod gwasanaeth ar gael yn newis iaith defnyddiwr y gwasanaeth ac o dan y Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes a nodwyd, mae'r gofyniad i ddiweddarau'r strategaeth yn nod allweddol ar gyfer 2020/21. Bydd angen i'w allbwn ystyried y 'byd newydd' y byddwn yn gweithredu trwyddo o ganlyniad i'r pandemig cyfredol a'i effaith ar weithgaredd cymdeithasol / wyneb yn wyneb.

Mae gweddarlledu cyfarfodydd yn enghraifft gadarnhaol o sut mae Ynys Môn wedi datblygu ei didwylledd a ffocws ar ei gwsmeriaid / ddinasyddion, a hynny trwy weddarlledu cyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion a'r Cyngor. Fel hyn mae hi byth ac mae hefyd yn ychwanegu at dryloywder y broses gwneud penderfyniadau ac mae'n dwyn i mewn gynulleidfa lawer ehangach ar gyfer dadleuon. Mae hon yn enghraifft effeithiol o'r rhaglen newid sianel ac ymgyrch barhaus y Cyngor i roi sylw i adfywiad democrataidd a sicrhau mwy o gyfranogiad gan rhanddeiliaid.

Cyhoeddwyd adroddiadau blynyddol ar eu gwaith gan Sgriwtini yn ogystal â'r Pwyllgorau Safonau ac Archwilio. Ers Mehefin 2014, mae Aelodau Etholedig unigol hefyd wedi bod yn cyhoeddi adroddiadau blynyddol a thrwy hynny yn pwysleisio atebolrwydd a didwylledd gwaith y Cyngor.

Mae trefniadau'n mynd yn ôl flynyddoedd ar gyfer ymgysylltu â gweithwyr: gydag Undebau Llafur trwy'r Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol Cyd Lleol a chyfarfodydd llai ffurfiol ac wrth gyfathrebu â staff yn gyffredinol trwy e.e. bwletinâu staff misol. Ymgynghorwyd â rheolwyr a staff a'u cynnwys yn y broses ar gyfer gwneud penderfyniad ar sawl mater fel rhan o'r agenda ddatblygiadol.

Mae **Polisi Pryderon a Chwynion** yn weithredol ac mae'n rhoi pwyslais ar Ofal Cwsmeriaid, cofnodi'n systemataidd yr holl bryderon, eu datrys yn gynnar a dangos gwersi a ddysgwyd a gweithredu gwelliannau. Mae'r Polisi'n seiliedig ar Bolisi Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fel sy'n ofynnol gan Lywodraeth Cymru.

Cyhoeddir gwybodaeth ystadegol am gwynion fesul gwasanaeth yn fisol ar wefan y Cyngor ac mae hyn yn ffurfio rhan o adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio sydd hefyd yn ymdrin ag unrhyw gwynion yr ymdrinnir â nhw dan y Polisi Chwythu'r Chwiban.

<i>Egwyddor C</i>		
Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol		
Themâu Cysylltiedig:	Allweddol	Yn canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r Gymuned Wedi ymrwymo i bartneriaeth Cyflawni
Casgliad yr Hunan-asesiad:		Sicr – mae'r Cyngor Sir yn gweithio gyda chymunedau i gynllunio canlyniadau. Wrth bennu polisiau a strategaethau, mae'r Cyngor Sir yn edrych ar ganlyniadau yn y tymor hir, gan ystyried manteision economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol cynaliadwy.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae Cynllun newydd y Cyngor 2017-2022 (a fabwysiadwyd ym Medi 2017) yn llywio gwaith y Cyngor ac yn rhoi sicrwydd o gyfeiriad ar gyfer yr ardal leol yn ystod 2019/20.

Mae'r cynllun yma yn disgrifio blaenoriaethau'r Cyngor yn gryno ac yn glir ac yn egluro sut mae'r blaenoriaethau'n adlewyrchu barn y cyhoedd ac wedi ei alinio gyda cyfeiriad y cynllun ariannol tymor canol. Mae hwn yn tanlinellu'r adnoddau sy'n ofynnol i wireddu'r cynllun cyfredol. Rhydd y Cynllun Corfforaethol fframwaith sy'n cynorthwyo i lunio cyllideb y gall yr Awdurdod asesu yn ei erbyn a rhoi cyfrif i'r gymuned ar lefel y cynnydd a wnaed yn erbyn targedau a osodwyd, a'u hysbysu yng nghyswllt meysydd i'w gwella ymhellach. Yn ogystal, caiff y **Strategaeth Ariannol Tymor Canol** ei hadolygu'n flynyddol, yn unol â blaenoriaethau corfforaethol a ddiffinnir yn nhermau'r Dogfen Cyflawni Blynyddol ac sy'n dangos yn gryno ein nodau o ran buddion economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol. Un maes sydd wedi bod eisiau yw strategaeth newid hinsawdd gorfforaethol i ddarparu cyfeiriad yn y dyfodol ar faterion amgylcheddol. Bydd hyn yn cael ei wireddu yn ystod 2020/21.

Mae pob gwasanaeth hefyd yn llunio **Cynllun Cyflawni Gwasanaeth** blynyddol sy'n dangos yn glir sut maent yn cyfrannu tuag at gyflawni ein blaenoriaethau corfforaethol. Mae pob cynllun gwasanaeth yn cynnwys mesurau i dystio sut y bydd gweithredoedd yn gwneud gwahaniaeth. Fel y dywedwyd, caiff cynlluniau gwasanaeth eu hadolygu'n flynyddol a chânt hefyd eu monitro'n rheolaidd trwy gynhyrchu cerdyn sgorio chwarterol - sy'n edrych ar sut mae gwasanaethau'n cyflawni yn erbyn y blaenoriaethau yn eu cynllun. Adroddir y cerdyn sgorio i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth, ac fe'i hystyrir gan y Pwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith a drosglwyddir yn fyw trwy we-ddarlledu.

At hyn, caiff **gwasanaethau eu hadolygu** bob chwe mis - gan edrych yn benodol ar y gyllideb a gwariant ym Mehefin ac ar berfformiad a chanlyniadau rhwng Tachwedd ac Ionawr. Mae aelodau o'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth ac aelodau etholedig yn herio perfformiad gwasanaethau'n galed yn y sesiynau adolygu gwasanaeth. Yna, cytunir yn y cyfarfodydd ar weithredoedd i roi sylw i faterion neu wella perfformiad yn erbyn targedau dros y 12 mis nesaf.

Mae partneriaeth a chydweithrediad yn parhau i fod yn hanfodol i'r ffordd y mae'r Cyngor yn ceisio cyflawni ei uchelgeisiau a'i raglen gorfforaethol. I Gyngor 'bychan' mae'n ffordd bwysig o greu capasiti ac mae'n sylfaenol i'n dull gweithredu o gyflawni blaenoriaethau ar y cyd. Credwn fod llwyddo i weithio mewn partneriaeth yn hanfodol i sicrhau gwasanaethau gwell i'n cwsmeriaid ac i sicrhau bod Ynys Môn yn llwyddiannus. Bydd gwella llesiant ein dinasyddion dan y ddeddfwriaeth newydd yn dibynnu'n fwyfwy arnom yn gweithio mewn partneriaeth ag eraill.

Mae'r Cyngor yn parhau i ymgysylltu'n frwd â nifer o bartneriaethau strategol yn genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Yn ddiweddar, adolygwyd y meini prawf a'r rhesymeg dros fynd i bartneriaeth fel rhan o'r polisi a'r cyfarwyddyd ynghylch partneriaeth ac mae'r rheini'n parhau i fod yn berthnasol.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Môn wedi ymrwymo i bartneriaeth sy'n gweithio'n lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol er mwyn darparu allbynnau a fydd o les ddinasyddion a'u cymunedau. Mae hyn wedi'i gydnabod fel cryfder mewn adroddiadau archwilio allanol i ni adeiladu arnynt. Mae'r Gwasanaethau Plant ac Oedolion yn parhau i gymryd rhan frwd yn holl raglenni Cymru Gyfan a Gogledd Cymru i wella'r modd y caiff gwasanaethau cymdeithasol eu darparu trwy gydweithrediad.

Mae trefniadau llywodraethu yn eu lle trwy **Gydweithredfa Gwella Gwasanaeth Cymdeithasol a Llesiant Gogledd Cymru (NWSWIC)** a'r **Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol**. Mae gan NWSWIC raglen gynhwysfawr o welliant trwy gydweithrediad yn ei lle sy'n canolbwyntio ar y gofynion dan Ran 9 **Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014**. Mae modd tystio ymhellach i ethos y bartneriaeth hon trwy gydweithrediad Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr trwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig.

Mae'r **Gymraeg** yn ganolog i fywyd Môn ac mae'n rhan o'i threftadaeth ddiwylliannol, doreithog. Er mwyn hyrwyddo'r Gymraeg yn strategol ar lefel gymunedol, mae'r Cyngor wedi sefydlu Fforwm Iaith mewn cydweithrediad â'i bartneriaid allweddol. Mae ei rôl yn cynnwys nodi cyfleoedd ar gyfer prosiectau cydweithredol megis Arfor, cynorthwyo i asesu effeithiau prosiectau economaidd graddfa fawr ar y Gymraeg a chraffu gwaith y Cyngor wrth hyrwyddo materion iaith.

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu **Strategaeth iaith Gymraeg** gyda'r nod o gynyddu'r defnydd a wneir o'r Gymraeg yn ein cymunedau i 60% erbyn 2021. Mae hyn, ynghyd â chwrdd â disgwyliadau y Safonau Iaith Gymraeg yn rhoi fframwaith cadarn i waith partneriaeth y dyfodol er mwyn sefydlu'n gadarn y defnydd a wneir o'r Gymraeg ar draws gwasanaethau a darpariaeth mewn cymunedau.

Mae'r Cyngor ar hyn o bryd yn y broses o ddatblygu cynllun gweithredu newid hinsawdd a fydd yn arwain penderfyniadau sy'n ymwneud â newid hinsawdd dros y tymor sydd i ddod. Mae'n cael ei ddatblygu trwy ddull traws-gyngor o dan arweinyddiaeth ein Dirprwy Brif Weithredwr ac mae'n ceisio dysgu o'r buddion hinsawdd a grëir gan lawer yn y gweithlu ac adeiladu arnynt.

<i>Egwyddor D</i>	
Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor Sir yn gwneud penderfyniadau ar ymyriadau yn seiliedig ar ei weledigaeth glir ar gyfer gwasanaethau, gan ymgysylltu â chymunedau, rheoleiddwyr ac arbenigedd ymarferol swyddogion gwasanaeth proffesiynol. Mae'r cyfuniad hwn yn arwain at optimeiddio cyflawniad y deilliannau a fwriedir

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn **Gyfansoddiad** cydnabyddedig sy'n gosod allan yn glir sut mae'r Cyngor yn gweithredu a sut y gwneir penderfyniadau ac mae angen dilyn gweithdrefnau i sicrhau tryloywder ac atebolrwydd effeithlon.

Mae'r trefniadau ar gyfer dirprwyo penderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith i Aelodau unigol bellach wedi ennill eu plwyf ar draws yr Awdurdod.

Ers nifer o flynyddoedd, mae Aelodau a'r cyhoedd wedi cael y fantais lawn o gael gweld papurau pwyllgor a gwybodaeth ategol.

Aelodau Etholedig sy'n **cymeradwyo Polisi ac yn gwneud penderfyniadau** ac mae'r cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd ac eithrio pan drafodir materion eithriedig gan Aelodau Etholedig dan Atodlen 12A Deddf Llywodraeth Leol 1972.

Mae'r Cyngor yn cyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn. Mae'n cymeradwyo polisïau cyffredinol ac yn gosod y gyllideb yn flynyddol. Mae'r Cyngor yn cytuno ar ffurf Pwyllgorau'r Awdurdod (yn unol â darpariaethau Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 lle bo'n briodol), yn penodi arweinydd y Cyngor (sydd yn ei dro/thro yn penodi Pwyllgor Gwaith y Cyngor) ac yn cynnal yr holl swyddogaethau eraill a neilltuir iddo dan y Cyfansoddiad.

Mae llywodraethu gwleidyddol wedi'i sefydlu'n gadarn yn yr awdurdod ers yr etholiad diwethaf ac mae grŵp arweinyddol traws-bleidiol o 21 aelod etholedig nawr yn arwain yn Cyngor. Gwnaed newidiadau penodol i'r Cyfansoddiad, megis cyflwyno tymor pedair / pum mlynedd ar gyfer Arweinydd y Cyngor ac mae hyn wedi arwain at sefydlogrwydd gwleidyddol.

Mae'r sylfeini hyn wedi creu strwythur sy'n caniatáu ar gyfer llywodraethu gwleidyddol effeithiol. Dengys y dystiolaeth o'r ychydig flynyddoedd diwethaf broses o wneud penderfyniadau sy'n gweithio ac yn effeithiol, gyda pheirianwaith priodol ar gyfer sicrwydd a gwella perfformiad.

Mae'r dull gweithredu'n cynnwys **y Cyngor, y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Archwilio, Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, Cynllunio a Thrwyddedu, Sgriwtini, a'r Pwyllgor Safonau.**

Mae gan y **Cyngor** gyfrifoldeb am y fframwaith cyllideb a pholisi. Materion i'r Cyngor yw adroddiadau llywodraethu allweddol a'r Cyngor sy'n cytuno ar y gyllideb refeniw a chyfalaf blynyddol.

Y **Pwyllgor Gwaith** yw'r corff allweddol i wneud penderfyniadau ac mae'n cynnwys yr Arweinydd (sy'n cymryd y portffolio Gwasanaethau Cymdeithasol) ac wyth Deilydd Portffolio, sy'n cymryd cyfrifoldeb am y portffolios a ganlyn:

- Addysg, Llyfrgelloedd, Ieuenctid a Diwylliant
- Cynllunio a'r Gwarchod y Cyhoedd
- Trawsnewid Gwasanaethau & Iaith Gymraeg
- Cyllid
- Corfforaethol
- Prifffyrdd, Eiddo a Rheoli Gwastraff
- Datblygiadau Mawr a Datblygu'r Economi
- Tai a Chefnogi Cymunedau.
-

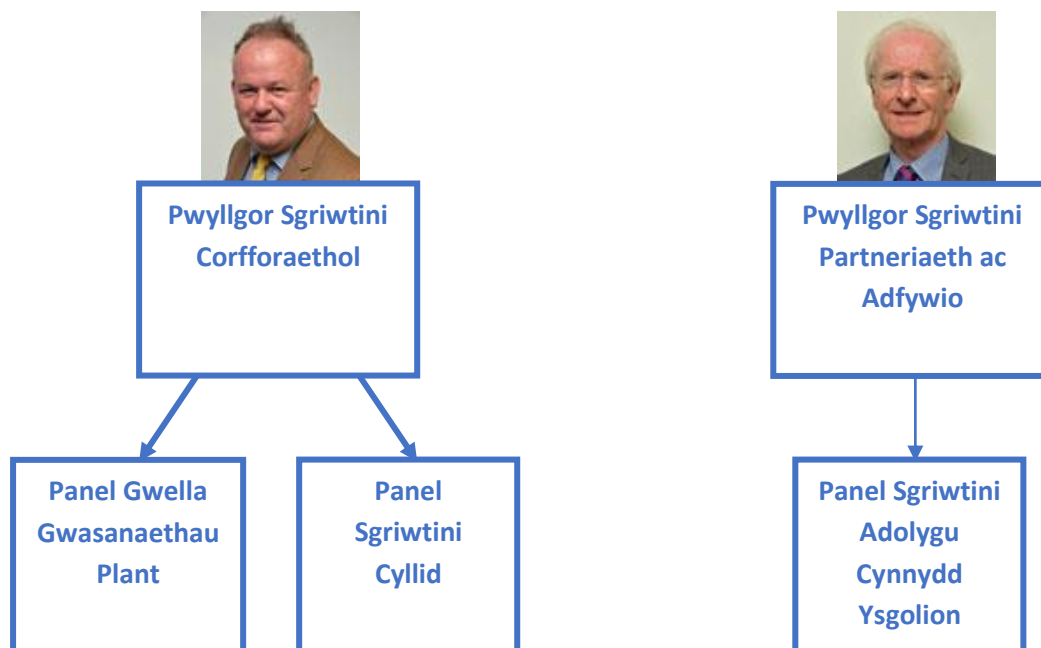
Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn rhan allweddol o fframwaith llywodraethu'r awdurdod. Mae gan y Pwyllgor ddau aelod lleyg cyfetholedig sy'n ehangu ei brofiad a'i wybodaeth annibynnol. Mae'r rhain wedi'u penodi am gyfnod y Cyngor cyfredol.

Mae'r Pwyllgor yn rhoi sicrwydd annibynnol i'r Cyngor a'i swyddogion statudol ar ba mor ddigonol yw'r fframweithiau llywodraethu a rheoli risg, yr amgylchedd rheoli mewnol a chywirdeb yr adrodd ariannol. Wrth oruchwyllo gwaith archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig i sicrhau fod trefniadau sicrwydd effeithiol yn eu lle.

Mae'r Pwyllgor yn cynnal hunanasesiad blynyddol o'i berfformiad sy'n llywio'i flaengynllun gwaith.

Mae'r **Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd** yn cyfarfod yn chwarterol ac mae'n gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth i Aelodau sy'n cynnwys; datblygiad Aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Cyngor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân sy'n gosod allan eu rolau a'u cyfrifoldebau. Mae'r Cadeirydd hefyd yn gweithredu fel Pencampwr Datblygu Aelodau. Mae Pwyllgorau Sgriwtini'n rhan o'r modd y mae'r Cyngor yn gweithredu. Eu prif swyddogaeth yw dal y sawl sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliant, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rôl yn y broses o ddatblygu ac adolygu polisiau. Drwy sicrhau fod penderfyniadau'n cael eu gwneud mewn modd cadarn ac effeithiol mae sgriwtini Aelodau'n gwneud cyfraniad hanfodol bwysig i drefniadau llywodraethu effeithiol.

Mae'r swyddogaeth sgriwtini yn y Cyngor yn parhau i gael ei chyflawni drwy strwythur sy'n cynnwys dau riant bwyllgor a thri phanel:

Canolbwynt gwaith y **Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol** yw darparu sicrwydd ynghylch:

- perfformiad a chyflawniad yr holl wasanaethau
- sicrhau bod y Cyngor yn llwyddo i gyflawni ei amcanion corfforaethol ac amcanion y gwasanaethau
- cefnogi a gwneud argymhellion ar gyfer gwelliant parhaus

Prif ffocws y **Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio** yw sicrhau bod buddiannau dinasyddion yr Ynys yn cael eu hyrwyddo ac y gwneir y defnydd gorau o adnoddau'r Cyngor yn unol â blaenoriaethau'r Cyngor ac y ceir gwerth ychwanegol o weithio gyda phartneriaid. Mae cylch gorchwyl y pwyllgor yn cynnwys trefniadau rhanbarthol a chenedlaethol ynghyd â threfniadau lleol. Y pwyllgor hwn hefyd yw'r Pwyllgor Trosedd ac Anhrefn dynodedig fel sy'n ofynnol dan Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 a'r pwyllgor dynodedig hefyd ar gyfer craffu gwaith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn a Gwynedd.

Yn ddiweddar, rydym wedi mabwysiadu rhaglen ddatblygu sy'n darparu fframwaith ar blaenoriaethu nifer o themâu allweddol. Dros y 12 mis diwethaf, bu ein ffocws ar:

Atgyfnerthu ymagwedd "Cyngor gyfan" tuag at Sgriwtini	Gwella'r effaith a gaiff Sgriwtini	Adeiladu capasiti a gallu ar gyfer Sgriwtini effeithiol	Gwella ymgysylltiad cyhoeddus yn ein gwaith Sgriwtini	Llesiant Cenedlaethau'r Cyfodol a Sgriwtini
---	------------------------------------	---	---	---

Mae Aelodau'n cynrychioli Sgriwtini ar wahanol Fyrddau Mewnol a grwpiau adolygu a phwrpas hyn yw hyrwyddo cynhwysiant, ychwanegu gwerth at y drafodaeth ac adrodd yn ôl i'w Pwyllgorau Sgriwtini ar gynnydd a chodi meysydd sydd angen eu craffu'n ffurfiol efallai. Mae'r ddau Bwyllgor Sgriwtini'n cyflwyno adroddiadau ar eu gweithgareddau i'r Cyngor yn ei gyfarfod blynyddol.

Er mwyn gyrru'r rhaglen newid a chyflawni Cynllun y Cyngor, mae Fframwaith Rheoli Rhaglenni ar waith.

Mae dau **Fwrdd Rhaglen Trawsnewid Corfforaethol** fel a ganlyn –

1. Bwrdd Rhaglen Llywodraethiant Corfforaethol, a
2. Bwrdd Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau.
- 3.

Mae'r rhain â throsolwg o nifer o brosiectau blaenoriaeth uchel y mae'r Cyngor wedi ymrwymo i'w cyflawni ac y mae'n gyfrifol am osod cyfeiriad ar eu cyfer.

Mae'r naill Fwrdd Trawsnewid Corfforaethol a'r llall yn cynnwys cynrychiolwyr o'r ddau Bwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith, gan roi cyfle i nodi meysydd lle gall rôl yr Aelodau ychwanegu gwerth un ai at y Byrddau eu hunain neu drwy'r broses Sgriwtini. Mae'r dull corfforaethol o reoli prosiectau a rhaglenni'n aeddfedu flwyddyn ar ôl blwyddyn yn sgil cryfhau ein trefniadau Llywodraethu. Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi arfer da mewn rhai o'n rhaglenni ac mae prosiectau a rhaglenni eraill wedi cael llwyddiant cenedlaethol yn ogystal â chydabyddiaeth Brydeinig dros yr ychydig o flynyddoedd diwethaf.

Mae enghreifftiau (di-gynhwysfawr) o'r canlyniadau a fwriadwyd a wireddwyd trwy'r fframwaith hwn yn cynnwys –

- Cadarnhau ein safle fel Cyngor sy'n perfformio'n dda yng Nghymru
- Agoriad Ysgol Santes Dwynwen, Niwbwrch
- Gwireddu parhaus bod bron i 70% o wastraff cartref yn cael ei ailgylchu bob blwyddyn
- Agoriad Neuadd y Farchnad, Caergybi wedi'i hailwampio gyda llyfrgell newydd y dref

Mae gwaith pellach yn symud yn ei flaen ar draws gwahanol raglenni a phrosiectau ond mae pandemig COVID-19 wedi dod â stop i drafodion o ddydd i ddydd mewn nifer o feysydd oherwydd bod nifer o aelodau staff wedi cael eu hailgyfeirio i brosiectau a rhaglenni a ddatblygwyd i ddelio â'r achosion a sicrhau bod trigolion Ynys Môn a staff y Cyngor yn cael eu hamddiffyn ac yn cael eu cadw mor ddiogel â phosibl tra hefyd yn cael eu cefnogi yn unol â hynny.

Mae'r ffordd y mae'r Cyngor wedi ymateb i sefyllfa argyfwng COVID-19 wedi cael ei gefnogi gan -

- Llywodraethu cadarn ar gyfer ei ymateb brys
- Darpariaeth TG gadarn ac effeithiol sy'n sail i'r trefniadau ymateb brys cyfredol
- Proses effeithiol ar gyfer casglu, dadansoddi a rhannu ffynonellau gwybodaeth lleol, rhanbarthol a chenedlaethol er mwyn galluogi gwneud penderfyniadau lleol gwybodus.
- Ymgysylltu'n effeithiol a chydweithio â strwythurau a threfniadau ymateb brys rhanbarthol er mwyn dysgu am arfer da gan awdurdodau eraill a sefydliadau ymateb brys

Mae'r uchod yn dangos bod gan y Cyngor systemau a strwythurau priodol mewn lle i bennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau a fwriadwyd i'r eithaf hyd yn oed ar adegau pan fydd yn wynebu sefyllfa frys ryngwladol fel COVID-19. Mae hefyd yn amlinellu sut y bydd llywodraethu mewnol yn cael ei ddefnyddio i lywio, dylanwadu, monitro a gyrru gweithgareddau'r awdurdod ymlaen i sicrhau bod yr Ynys yn adfer o'r argyfwng.

<i>Egwyddor E</i>	
Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Gwerthfawrogi a Datblygu ein Pobl
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae'r Cyngor Sir â'r strwythurau a'r arweinyddiaeth briodol yn ei lle a phobl a chanddynt y sgiliau a'r cymwysterau cywir i sicrhau ei fod yn gweithredu'n effeithlon ac yn effeithlon er mwyn cyflawni'r canlyniadau a ddeisyfir. Bod polisïau a strategaethau clir yn eu lle i brofi bod ganddo'r capasiti i gyflawni'r hyn sy'n ofynnol ohono ynghyd â'r capasiti gweithredol.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r Cyngor wedi llwyddo i fodloni gofynion **Siarter Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Cefnogi Aelodau** i gydnabod y gwaith yr ydym wedi'i wneud i roi cefnogaeth o safon uchel i Aelodau i'w galluogi i ymgymryd â'u gwahanol rolau, sy'n amrywio o arweinydd cymunedol i'w cyfrifoldebau arbennig yn y Cyngor.

At hyn, mae'r rhan fwyaf o Aelodau wedi cael adolygiadau datblygiad proffesiynol ac mae anghenion hyfforddi wedi'u nodi o'r rhain. Yn ei ddyddiau cynnar ym Môn, gwelir bod datblygiad o'r fath yn allweddol i alluogi aelodau i fod yn fwy effeithiol yn eu rôl. Mae hyn wedi'i ymestyn ymhellach i gynnwys Aelodau Annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y mae eu perfformiad a'u hamcanion yn cael eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau. Caiff hyfforddiant aelodau ei fonitro gan Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd y Cyngor.

Dros y 12 mis diwethaf mae'r Cyngor wedi parhau i ddefnyddio'r sesiynau briffio i aelodau sydd bellach wedi ennill eu plwyf, sef sesiynau briffio ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu gwerthfawrogiad a dealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn cynnal trafodaethau a chyn craffu ymhellach mewn fforymau cyhoeddus.

Mae Strategaeth Pobl y Cyngor yn parhau i gefnogi gweledigaeth y Cyngor a fframwaith i ni ddatblygu ymhellach y modd yr ydym yn rheoli pobl.

Mae gan y Strategaeth Pobl bum blaenoriaeth allweddol:

- Recriwtio a chadw'r bobl orau (arloesol, uchelgeisiol ac eangfrydig)
- Ysbrydoli rhagoriaeth gwasanaeth (canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned)
- Creu effeithlonrwydd sefydliadol (proffesiynol a threfnus)
- Ymgysylltu, datblygu a rheoli ein Talent (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu)
- Datblygu sgiliau a chapasiti ein gweithlu (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu).

Mae'r **Fforwm Rheolwyr** yn parhau gydag egni diwygiedig ac mae bellach yn cael ei arwain gan y Pennaeth Gwasanaeth Plant mewn cydweithrediad â Swyddogion. Fel rhan o'u gweithgarwch, rhoddwyd i unigolion ar draws yr awdurdod gyfle i weithio ar brosiectau a strategaethau corfforaethol.

Mae'r [seremoni gwobrwyo staff](#) yn parhau ac mae'n cydnabod, yn dathlu, ac yn hyrwyddo llwyddiannau staff y Cyngor. Bob dydd mae'n staff yn gweithio'n galed i gyflawni gwasanaethau cyhoeddus i bobl Môn, ac mae gwobrwyo staff yn gyfle i arddangos gwaith da a dangos faint yr ydym yn gwerthfawrogi ein pobl. Mae chwe chategori o wobrau sy'n efelychu'r '*Chwe Thema Allweddol*'. Yn ystod 2018 cafodd y seremoni ei hymestyn ymhellach i gynnwys gwobrau cydnabod staff gan gynnwys Dysgwr Cymraeg y Flwyddyn, Gwobr yr Arweinydd, Gwobr y Pwyllgor Gwaith a Gowbr y Cadeirydd.

Yn ystod 2019 cynhaliwyd arolwg staff ac rydym yn aros i gyhoeddi'r canlyniadau. Gohiriwyd hyn o ganlyniad i ymateb y Cyngor i bandemig y Coronafirws.

Mae gan y Cyngor **Gynllun Cydraddoldeb 2020-24** strategol a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Gwaith ym Mawrth 2020 sy'n amlygu'n hymrwymiad i gydraddoldeb, wrth ddarparu gwasanaethau ac fel cyflogwr mawr, ac i gael gwared â gwahaniaethu'n annheg ac anghyfreithlon yn ein holl bolisiau, gweithdrefnau ac arferion. Yn ei adroddiad monitro blynyddol i'r Comisiwn Cydraddoldeb cynhwysir cynnydd ar ei flaenoriaethau allweddol ac mae'r Cyngor yn aelod allweddol o rwydwaith Cydraddoldeb Gogledd Cymru.

Mae ymgysylltiad mewnol yn hanfodol i ddatblygu diwylliant 'Tîm Môn' ac mae angen mireinio ac adolygu ymhellach ar ôl y pandemig gan ddefnyddio'r dysgu i ddod hyd yn oed yn fwy effeithiol ac effeithlon gyda'n **Fframwaith Cyfathrebu Mewnol** er mwyn galluogi a sicrhau fod Swyddogion ar bob lefel yn y Cyngor yn cymryd mwy o ran. Mae sylwadau a barn staff ac Aelodau o ran cyfrannu tuag at yr agenda gorfforaethol yn cael eu croesawu a'u gwerthfawrogi. Mae'r cyfleoedd sydd ar gael ar hyn o bryd yn cynnwys:

- Cyfarfodydd Penaethiaid misol
- Cynhadledd Rheolwyr Chwarterol
- Sesiynau Briffio Aelodau
- Gweithdai Thematig (h.y. y gyllideb)
- Cyfarfodydd Rheoli Gwasanaeth
- Adolygiadau Gwasanaeth Blynyddol
- Cyfarfodydd Tîm
- Goruchwyliaeth Un i Un
- Gwerthuso gweithwyr
- Cynlluniau awgrymiadau staff
- Defnyddio Y Ddolen i gael gwybodaeth gyson am gynlluniau corfforaethol
- Defnyddio Medra Môn fel newyddlen

Er bod cyfathrebu mewnol, corfforaethol wedi gwella'n sylweddol dan arweinyddiaeth yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth diwygiedig o dan y Brif Weithredwr newydd - y teimlad o hyd yw bod hwn yn faes gwaith sy'n gwella o hyd ac sy'n datblygu o dan y cyfleoedd a roddir gan welliannau mewn technolegau. Mae'r cyflwyniad o 'MS Teams' a chyflwyniadau 'youtube' yn enghraifft o hyn ac mae wedi bod yn allweddol yn y ffordd y mae'r Cyngor wedi cynnal ei fusnes yn ystod y pandemig.

Mae'r sesiynau briffio, anffurfiol, rheolaidd i Aelodau (a nodwyd yn gynharach) yn ei gwneud yn bosib cael gwell dealltwriaeth o feysydd gwaith penodol ac yn caniatáu iddynt baratoi ar gyfer sgrwtini a gwneud penderfyniadau gwybodus.

Rydym yn Gyngor cwbl ddwyieithog ac mae cyfran uchel o'n staff a'r rhan fwyaf o'n haelodau yn Gymry Cymraeg iaith gyntaf. O'r herwydd, cynhyrchir yr holl ohebiaeth gorfforaethol yn ddwyieithog, gan roi i staff ac aelodau'r gallu i gyfathrebu yn eu dewis iaith. Cefnogir siaradwyr nad ydynt yn rhugl eu Cymraeg i wella eu sgiliau iaith mewn amgylchedd cynhwysol.

Egwyddor F

Rheoli risgiau a perfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref

Themâu Cysylltiedig:	Allweddol	Yn broffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda
Casgliad yr Hunan-asesiad:		Sicr – Mae gan y Cyngor system rheoli perfformiad effeithiol sy'n hwyluso cyflawniad effeithiol ac effeithlon ei wasanaethu. Mae rheoli risg a rheolaethau mewnol yn rhannau hanfodol a phwysig o'r system rheoli perfformiad ac maent yn angenrheidiol ar gyfer cyflawni'r canlyniadau sydd yng Nghynllun y Cyngor.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae Fframwaith Rheoli Perfformiad yn ei le sy'n cychwyn gyda Chynllun y Cyngor ar gyfer y tymor canol (mae'r cynllun cyfredol, fel y dywedwyd uchod, ar gyfer 2017/2022) a Chynllun Cyflawni Blyneddol bob blwyddyn wedyn. Yn y rhain, nodir blaenoriaethau allweddol y Cyngor a'r hyn y mae'n gobeithio ei gyflawni. Mae'r fframwaith hefyd yn cynnwys adroddiadau ar reoli perfformiad er mwyn nodi a yw'r Cyngor yn cyflawni'r amcanion a gynlluniwyd. Mae'r adroddiadau hyn yn cynnwys cardiau sgorio chwarterol, heriau hanner blwyddyn i Wasanaethau ac adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Gwaith ac i Sgriwtini.

Mae'r Fframwaith Perfformiad yn parhau i esblygu a chanolbwyntio ar waith hunanasesu Penaethiaid Gwasanaethau, ac ar feysydd allweddol risg a thrawsnewid. Yn ystod 2019/20, cynhaliwyd cyfres o Adolygiadau Gwasanaeth oedd yn ymwneud ag -

- (i) Arbedion a Chyllidebau Gwasanaeth (Mehefin-Gorffennaf 2019)
- (ii) Perfformiad (Tachwedd 2019 - Ionawr 2020).

Daeth yr Adolygiad Perfformiad i'r casgliad fod tystiolaeth gyffredinol fod y Gwasanaethau'n dangos gwelliant parhaus. Llwyddwyd i gyflawni hyn o ganlyniad i ymrwymiad cyson ac awydd ar ran y Pwyllgor Gwaith ac Aelodau Etholedig, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth i yrru gwelliannau ac amcanion.

Daeth yr adolygiad **Polisi a Fframwaith Rheoli Risg** yn 2017 i'r casgliad, er bod gwaith i'w wneud o hyd i wreiddio rheoli risg yn llawn trwy'r Cyngor, mae cynnydd wedi'i wneud ac mae'n parhau. Mae hyn yn parhau i fod yn wir ar hyn o bryd yn 2020 a gellir dangos tystiolaeth yn y ffordd y mae'r Cyngor Sir wedi cydlynu ei ymdrechion i ddelio â phandemig COVID 19.

Gweithredwyd meddalwedd rheoli risg yn ystod 18/19 a fydd o gymorth i wella effeithiolrwydd y modd y caiff risgiau'r Cyngor ei rheoli drwy wella'r dulliau o gofnodi, asesu, monitro ac adrodd ar risgiau a sefydlu rheoli risg ymhellach ym mhrosesau'r Cyngor. Yn ychwanegol at hyn, mae'r feddalwedd yn darparu cyfleuster i gofnodi'r 'tair

llinell sicrwydd' a fydd yn rhoi gwell sicrwydd i'r sawl sy'n gyfrifol am sicrhau bod unrhyw risgiau i'r Cyngor yn cael eu rheoli'n effeithiol.

Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn parhau i adolygu y **Gofrestr Risg Gorfforaethol** ar sail chwarterol. Mae disgwyl i wasanaethau ddiweddarau eu cofrestru risg yn chwarterol gyda risgiau "coch" neu "ambr" yn cael eu huwch-gyfeirio i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth iddyn nhw ystyried eu cynnwys ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Yn ystod 2019/2020 cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ddiweddariadau ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Ers dechrau'r pandemig, mae'r Tîm Ymateb Rheoli Argyfwng (EMRT) wedi ystyried y risgiau esblygol sy'n gysylltiedig â'r pandemig ac yn ei reoli'n effeithiol i liniaru ieuchyd parhaus dinasyddion, staff ac aelodau etholedig yn y broses orau o wneud penderfyniadau.

Rhoes y Pwyllgor Gwaith ei gymeradwyaeth i'r **Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC)** am y cyfnod 2018/19 i 2020/21 ym Medi 2019. Adnabu'r CATC yr arbedion posib yr oedd eu hangen dros y cyfnod tair blynedd gan osod y strategaeth ar gyfer cyllideb 2019/20. Rhoes y Cyngor llawn ei gymeradwyaeth i'r gyllideb ariannol yn ei gyfarfod ym mis Mawrth 2020. Roedd y gofyn i wneud toriadau ac arbedion i'r gyllideb yn rhan ganolog o waith gosod y gyllideb. Noda'r cynllun a ddiweddarwyd bod angen parhau i ganolbwyntio ar ostwng y gyllideb a nodi rhagor o arbedion dros y tair blynedd nesaf er mwyn sicrhau sefydlogrwydd ariannol y Cyngor yn y dyfodol, yn enwedig yng ngoleuni datblygiadau diweddar a gorfod ymdopi â chostau ychwanegol o ganlyniad i'n dull o ddelio â'r pandemig rhyngwladol.

Cynhaliwyd Proses Cynllunio'r Gyllideb o Fehefin 2019 hyd at Mawrth 2020. Roedd hyn yn cynnwys ymgynghori gyda grwpiau statudol, yn cynnwys y Fforwm Ysgolion, Cynghorau Tref a Chymuned, a busnesau, yn ogystal ag â rhanddeiliaid eraill. Rhoddwyd ystyriaeth gan y Pwyllgor Gwaith i'r sylwadau a wnaed yn ystod yr ymgynghoriad wrth iddynt lunio eu cynigion ar gyfer y gyllideb derfynol ac arweiniodd at dynnu'n ôl rai cynigion a diwygio rhai eraill.

Mae'r Cyngor wedi parhau i ddatblygu a sefydlu'n gadarn strwythurau, systemau, prosesau a threfniadau cefnogol i sicrhau eu bod yn cefnogi'r pwysau sydd ar Awdurdod Lleol yn yr 21ain ganrif. Mae trefniadau ffurfiol yn eu lle i reoli perfformiad, cyllid, rhaglenni a chontractau sy'n cyfrannu at gynnal elfennau allweddol llywodraethu. Mae rhain yn cynnwys -

- **Adroddiadau ariannol chwarterol** (Refeniw a Chyfalaf)
- Mae trefniadau Rheoli Trysorlys y Cyngor yn dilyn ymarfer proffesiynol a chânt eu hadolygu'n rheolaidd gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn.
- Dengys Hunanasesiad Archwilio Mewnol yn erbyn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) fod y gwasanaeth yn cael ei gyflawni i'r safonau gofynnol. Mae'r cynllun gweithredu gan Aseswyr Ansawdd Allanol PSIAS wedi cael ei weithredu'n llwyr.

- Mae'r **strategaeth gaffael** bellach wedi cael ei hymestyn ar draws y Cyngor sy'n allweddol i lwyddiant parhaus yr Awdurdod wrth gaffael cynhyrchion a gwasanaethau. Mae'r tîm Caffael wedi datblygu a sefydlu polisïau newydd, strategaeth rheoli contractau, yn ogystal ag adolygu'r weithdrefn contractau. Mae hyfforddiant ar y strategaeth a'r rheolau gweithdrefn contractau wedi cael ei gynnal yn ystod y flwyddyn gyda hynny'n arwain at well cydymffurfiaeth.
- Cadarnhaodd y **Dystysgrif Cydymffurfio Flynyddol** bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau yng nghyswllt adrodd ariannol, defnyddio adnoddau, cynllunio gwelliant a rheoli perfformiad.
- Parhaodd y Cyngor i wneud cynnydd sylweddol mewn perthynas â **llywodraethiant gwybodaeth** yn ystod y flwyddyn. Dan arweinyddiaeth yr Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO), mae Bwrdd Llywodraethu Gwybodaeth Corfforaethol (CIGB) yn parhau i fod mewn bodolaeth. Mae'r Grŵp hwn yn fforwm priodol ar gyfer rhoi sylw i faterion llywodraethiant corfforaethol. Mae'n derbyn adroddiadau ynghylch y modd y mae pob Gwasanaeth yn perfformio o ran meysydd rheoli gwybodaeth allweddol. Mae'n asesu risg ac yn argymhell ac yn monitro camau unioni er mwyn lliniaru'r risg i'r asedau gwybodaeth y mae'r Penaethiaid Gwasanaeth perthnasol yn berchen arnynt. Gall y CIGB adrodd yn uniongyrchol ar faterion i Uwch Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor.

Ym marn y SIRO, mae cryn dystiolaeth ddogfennol sy'n dangos:

- Bod trefniadau'r Cyngor ar gyfer sicrhau cydymffurfiaeth gyda Llywodraethu Gwybodaeth a diogelu data yn rhesymol effeithiol;
- Mae'r Cyngor wedi llwyddo i gwrdd â'r heriau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r ddeddfwriaeth diogelu data newydd ac mae'n gweithredu mewn modd sy'n cydymffurfio;
- Mae'r Cyngor â phrosesau yn eu lle i brofi i'r ICO ei fod yn cydymffurfio ac mae'n cydymffurfio gydag egwyddor atebolrwydd GDPR;
- Mae rheoli data yn parhau i fod yn risg ganolog i'r Cyngor ac mae'n debygol o aros felly oherwydd sensitifrwydd y data personol y mae'n ei brosesu, sy'n amrywio o wasanaeth i wasanaeth

I weld adroddiad blynyddol y SIRO, dilynwch y linc isod: **i'w ychwanegu**

Egwyddor G	
Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Yn broffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae Aelodau Etholedig y Cyngor a'r Uwch Reolwyr yn atebol am wneud penderfyniadau a darparu gwasanaethau sy'n cael eu cefnogi gan archwiliadau mewnol ac allanol. Mae gweithgareddau'n cael eu hymgymryd â nhw mewn dulliau tryloyw a chllir y gall cydranddeiliaid eu deall ac ymateb iddynt

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r holl **raglenni a'r adroddiadau ar gael ar Wefan y Cyngor** oni bai eu bod yn cynnwys gwybodaeth eithriedig. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am 'ddatganiadau o ddiddordeb' a wneir mewn cyfarfodydd. Cyhoeddir Cofrestr Diddordebau'r Aelodau ar Wefan y Cyngor hefyd.

Fel y nodwyd yn flaenorol yn Adran D, mae dau **Bwyllgor Sgriwtini**; y naill yn ymwneud â gwaith mewnol y Cyngor - *Sgriwtini Corfforaethol*, a'r llall yn ymwneud â phartneriaethau allanol ac effaith y Cyngor ar ei gymunedau - *Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio*. Mae'r ddau bwyllgor hyn wedi galluogi i Aelodau edrych ar y Cyngor, ei rôl a'i effaith mewn modd cyfannol a chorfforaethol.

Mae'r **Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd** yn gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth a roddir i Aelodau sy'n cynnwys; Datblygu aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Pwyllgor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân, sy'n gosod allan rolau a chyfrifoldebau. Y Cadeirydd, hefyd, yw'r Pencampwr Datblygu Aelodau ac mae'n cymryd rhan yng nghyfarfodydd rhwydwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru lle rhennir arfer gorau.

Mae'r **Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu** yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried effeithlonrwydd rheolaeth fewnol, gwaith rheoli risg a threfniadau llywodraethu'r Cyngor. Mae'n monitro gwaith archwilydd ac arolygwyr allanol a mewnol, yn monitro perthynas rhwng archwilydd a staff ac yn monitro'r ymatebion i argymhellion archwilio ac arolygu.

Mae nifer o Aelodau wedi cael adolygiadau datblygiad proffesiynol ac fe nodwyd anghenion hyfforddi o'r rhain. Bellach, mae hyn wedi'i ymestyn i gynnwys Aelodau annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y caiff eu perfformiad a'u hamcanion eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

Mae'r Cyngor wedi parhau gyda'r arfer o gynnal sesiynau briffio i aelodau'n unig yn fisol ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu'r gwerthfawrogiad a'r ddealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn eu trafod a'u craffu ymhellach mewn fforymau cyhoeddus.

Mae gan y Cyngor berthynas wrthrychol a phroffesiynol gyda'i archwilydd allanol a'i arolygwyr statudol, fel y tystir gan yr Adroddiad Gwelliant Blynnyddol. Mae modd gweld hwn yma – [ychwanegu link](#)

Yn ystod 2019/20, parhaodd y gwasanaeth Archwilio Mewnol i weithredu'r safonau a nodwyd yn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) (Mawrth 2017) a'r Nodyn Cymhwysiad Llywodraeth Leol. Mae'r Siarter Archwilio Mewnol yn diffinio pwrpas, awdurdod a chyfrifoldeb y swyddogaeth archwilio mewnol a arweinir gan y Pennaeth Archwilio a Risg.

Yn ogystal, cydnabuwyd fod gweithgareddau sy'n gysylltiedig â rheoli risgiau yn chwarae rôl greiddiol a hanfodol wrth gynnal system gadarn o reolaeth fewnol.

Er mai'r rheolwyr sy'n dal y cyfrifoldeb am adnabod a rheoli risgiau, un o rolau allweddol archwilio mewnol yw darparu sicrwydd fod y broses o reoli'r risgiau hynny wedi cael ei rheoli'n briodol.

Y ffordd orau i weithgarwch archwilio mewnol proffesiynol gyflawni ei ddiben fel congl-faen llywodraethiant yw gosod ei waith yng nghyd-destun fframwaith rheoli risg y sefydliad ei hun.

Mae archwilio mewnol ar-sail-risg yn caniatáu i archwilio mewnol roi sicrwydd i'r 'rheini sy'n gyfrifol am lywodraethiant' fod prosesau rheoli risg yn rheoli risgiau'n effeithiol, mewn perthynas â'r archwaeth risg. Mae hefyd yn anelu ym mhob cam i atgyfnerthu cyfrifoldebau'r rheolwyr a'r aelodau etholedig dros reoli risg.

O ganlyniad, mae'r cynllun Archwilio Mewnol yn newid yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn yn dilyn ymweliadau gan y Pennaeth Archwilio a Risg â gwasanaethau a newidiadau i'r gofrestr risg gorfforaethol.

Bydd yr Uwch Dîm Rheoli, Aelodau a swyddogion o Archwilio Mewnol a Thrawsnewid Corfforaethol yn cyfarfod yn rheolaidd â rheoleiddwyr allanol i drafod y Gofrestr Risg Gorfforaethol, datblygiadau allweddol, canfyddiadau'r holl adroddiadau allanol ac i roi diweddariad ar gynnydd a wneir i weithredu argymhellion.

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Cyngor wedi llwyddo i reoli a gwerthuso'i hun yn rheolaidd ac, yn sgil hynny, mae barn rheoleiddwyr wedi bod yn gadarnhaol o ran parodrwydd i gyflawni.

Cafodd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd eu harchwilio'n wreiddiol gan Arolygiaeth Gofal Cymru ym mis Tachwedd 2016 a nodwyd bod angen gwneud gwelliannau. Yn eu hadroddiad dilyn i fyny yn ddiweddar ([Adroddiad Arolwg Gwasanaethau Plant– Hydref 2018](#)) nodwyd:

- “Llwyddodd y gwasanaethau plant i ddangos eu bod wedi gwneud gwelliannau sylweddol mewn nifer o feysydd allweddol a bod angen gwneud gwaith pellach mewn rhai meysydd eraill.
- Mae morâl y staff yn uchel ac mae awydd ac ymrwymiad ar bob lefel i barhau i weithio'n galed ar y siwrai i welliant er mwyn darparu gwasanaethau ardderchog ar gyfer plant.
- Mae arweinyddiaeth a llywodraethiant cryf yn y gwasanaethau plant. Roedd modd i aelodau'r cyngor ddangos sut yr oeddynt wedi cyfrannu tuag at y siwrai i wella'r gwasanaethau plant. Mae uwch swyddogion yn weladwy, ar gael ac yn gyrru'r gwelliannau”.

Parhaodd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd â'r gwaith da sydd eisoes wedi'i wneud gan y gwasanaeth a datblygwyd Cynllun Datblygu Gwasanaeth newydd ar ddechrau'r flwyddyn ariannol a oedd yn cynnwys y meysydd a nodwyd gan AGC, yn dilyn eu hail archwiliad, fel rhai yr oedd angen eu datblygu. Mae hyn yn cael ei fonitro'n rheolaidd gan y Panel Gwella Plant sy'n cynnwys Swyddogion ac Aelodau Etholedig fel aelodaeth.

Mae Llywodraeth Cymru, wedi barnu bod mwyafrif llethol ysgolion Môn bellach yn perfformio'n effeithiol (ysgolion sydd â graddfa melyn neu wyrdd) gydag 13 o'r ysgolion cynradd hyn yn y categori uchaf (gwyrdd) yn 2019 (o gymharu â 11 yn 2018). Mae modd gweld bod nifer yr ysgolion sydd wedi'u rhoi yn y categori coch (h.y. ysgolion y mae arnynt angen cefnogaeth sylweddol) wedi parhau ar ddim yn ystod 2019.

Mae Fframwaith Estyn ar gyfer arolygu ysgolion yr awdurdod yn asesu safonau addysgu, dysgu a llesiant disgyblion mewn ysgolion unigol. Arolygodd Estyn 6 o ysgolion cynradd yn 2018/19 a dangosodd y canlyniadau nad oedd angen camau dilyn i fyny mewn 5 o'r ysgolion tra bod angen i Estyn adolygu 1 ysgol. Ar hyn o bryd, mae 2 ysgol yn parhau i fod yng nghategoriâu dilyn i fyny Estyn, a chaiff yr ysgolion hyn eu monitro gan y Panel Sgriwtini Safonau Addysg.

Adolygu Effeithlonrwydd

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn gyfrifoldeb am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithlonrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y drefn rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithlonrwydd wedi ei siapia gan waith rheolwyr o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, gan adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol, a hefyd gan sylwadau a wnaed gan archwilwyr allanol ac asiantaethau arolygu ac archwilio eraill.

Mae effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu wedi ei werthuso trwy gyfuniad o:-

- canlyniadau adolygiadau a monitro cyson yn ystod y flwyddyn gan swyddogion a phwyllgorau;
- adolygiad o ddogfennau perthnasol a baratowyd o fewn y flwyddyn neu yn ymwneud â'r flwyddyn;
- adolygiad o gynnydd yn erbyn y Cynllun Corfforaethol;
- adolygu adborth gan Estyn ac AGC a'r panelau sgriwtini cysylltiedig ar y gwaith gwella sy'n gysylltiedig ag Addysg a'r Gwasanaethau Plant;
- cyfres o gyfweiliadau gyda swyddogion allweddol;
- trafodaeth gyda, a chael sylwadau gan, grwpiau o swyddogion ac aelodau gan gynnwys yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith.

Yn ogystal, mae adolygiadau a monitro rheolaidd yn cynnwys:-

- gweithgarwch rheoli risg ffurfiol, gan gynnwys ystyriaeth benodol i'r risgiau hynny sy'n gysylltiedig â phrosesau llywodraethu;
- Archwilio Mewnol, y mae eu gwaith yn cymryd ystyriaeth o risgiau sydd wedi eu hadnabod, trwy archwiliadau cyson o'n prif systemau, sefydliadau, prosiectau mawr a phrif brosesau llywodraethu gan gynnwys rheoli risg, a hynny'n unol â'r strategaeth archwilio mewnol flynyddol ac yn cynnwys gwaith 'dilyn-i-fyny' i sicrhau fod uwch swyddogion yn gweithredu'r argymhellion sydd wedi eu cytuno;
- yr asesiad blynyddol o'r swyddogaeth Archwilio Mewnol gan archwilwyr allanol y Cyngor;
- gwaith Pwyllgorau Sgriwtini a phwyllgorau eraill y Cyngor gan gynnwys ei bwyllgorau Archwilio a Llywodraethu a Safonau,
- barn ac argymhellion archwilwyr allanol y Cyngor ynghyd ag asiantaethau adolygu ac arolygwyr eraill,
- monitro cyson gan aelodau ac uwch-reolwyr o welliant a pherfformiad yn erbyn y Cynllun Corfforaethol a'r cynlluniau a'r strategaethau cefnogol.

Cymeradwyir y polisïau allweddol, ac unrhyw ddiwygiadau iddynt gan y Pwyllgor Gwaith, ac fe'u mabwysiadir yn ffurfiol gan y Cyngor Sir fel bo'r angen.

Materion Llywodraethu Sylweddol

Daeth ein hadroddiad Archwilio Mewnol ein hunain ar gyfer 2019/20 i'r casgliad canlynol – **Nid oes unrhyw faterion sydd â risg neu effaith sylweddol uchel sy'n cyfiawnhau eu cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.**

Yn ystod 2019-20, rydym wedi gweld bod uwch reolwyr yn y Cyngor yn gefnogol ac yn ymatebol i'r materion a godwyd gennym. Mae gennym berthynas dda â'r rheolwyr; maent yn rhannu'r meysydd yn agored lle maent yn eu hystyried yn broblemau posibl ac yn ystyried canlyniadau ein gwaith fel cyfle i wneud gwelliannau. Rydym hefyd wedi cael ein comisiynu i wneud gwaith ymgynghorol yn ystod y flwyddyn ar gais y rheolwyr, sy'n rhoi dangosydd cryf bod rheolwyr yn barod i ymgysylltu ag Archwilio Mewnol i sefydlu amgylcheddau risg a rheoli da.

Materion Llywodraethiant a nodwyd

Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd 2018/19

Mae'r tabl isod yn amlinellu'r Materion Llywodraethiant a nodwyd yn ystod 2018/19 ac yn cynnwys diweddariad ar gynnydd a wnaed yn ystod 2019/20:

Camau gweithedu a nodwyd i fynd i'r afael â'r gwendidau	Swyddog Arweiniol / Gwasanaeth / Bwrdd	Diweddariad ar gynnydd
Cynyddu'r ddealltwriaeth o Ddiogelu Corfforaethol yn y Gwasanaethau. Dylid gwneud hyn trwy hyfforddiant cyffredinol a lefel uwch fel sy'n briodol.	Bwrdd Diogelu Corfforaethol	Gweithredir hyfforddiant fel y bo'n briodol trwy gydol y flwyddyn trwy'r 'Learning Pool'. I fod yn fodiwl blynyddol rheolaidd yn y blynyddoedd i ddod.
- Cychwyn ail-lenwi'r balansau cyffredinol drwy weithredu'r gyllideb newydd y cytunwyd arni yn dilyn y broses o osod y gyllideb - Parhau i adolygu'r trefniadau ar gyfer diweddarau, cytuno ar a monitro'r Strategaeth Ariannol ar gyfer y Tymor Canol	Swyddog A151	Mae ffigurau alldro drafft 2019/20 yn dangos tanwariant cyffredinol o £ 250k. Mae'r pandemig presennol wedi newid sefyllfa ariannol y Cyngor yn sylweddol a gallai hyn leihau'r balansau yn sylweddol. Bydd yn rhaid gwneud gwaith pellach.
Parhau â'r gwaith da sydd eisoes wedi cael ei wneud gan y gwasanaeth a datblygu Cynllun Datblygu Gwasanaeth newydd yn dilyn yr ail archwiliad	Pennaeth Gwasanaeth – Gwasanaethau Plant a Theuluoedd	Mae'r Cynllun Datblygu Gwasanaeth wedi bod mewn lle ers Ebrill 2019. Adolygir hwn yn y Panel Gwasanaethau Cymdeithasol yn fisol.

Dylai'r holl Wasanaethau adolygu eu gwariant er mwyn sicrhau fod contractau addas i'r pwrpas yn eu lle	Pob Pennaeth Gwasanaeth	Mae Adnoddau wedi adolygu'r holl wasanaethau allanol ac mae contract mewn lle ar gyfer yr holl wasanaethau
Lleihau i'r eithaf yn y dyfodol ar achosion o ddal cymorthdaliadau'n ôl drwy gytuno ar amserlen gydag archwilwyr allanol ac uwchgyfeirio materion fel y cytunwyd gan archwilwyr allanol os nad yw'r amserlen yn cael ei pharchu.	Swyddog A151	Mae'r WAO wedi cymryd drosodd yr archwiliad o'r cymorthdaliadau sy'n ddyledus (17/18 a 18/19). Mae'r gwaith wedi symud ymlaen ac rydym yn agos at gwblhau'r cymhorthdal 17/18 a fydd yn rhyddhau tua £6m mewn daliadau cymhorthdal yn ôl
Cytuno ar strategaeth gorfforaethol newydd ar gyfer Gwasanaeth Cwsmer	Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes	Mae cyfeiriad strategol ar gyfer gwasanaeth cwsmeriaid wedi'i ddatblygu o dan y Bwrdd ac wedi'i lofnodi gan y Penaethiaid.
Monitro effeithiau Credyd Cynhwysol ac effeitholrwydd unrhyw gamau lliniaru	Pennaeth Gwasanaeth – Tai	Cyflwyno'r Credyd Cynhwysol ac arweinydd y Cyngor ar gyfer y gwaith hwn yw'r Rheolwr Gwasanaeth, Tai Cymunedol Trefnir cyfarfod hwb Credyd Cynhwysol aml-asiantaeth yn rheolaidd - mae angen adolygiad Gwasanaethau O'Toole yn parhau i ateb y galw am hawliau lles / Cymorth cyngor i drigolion ledled yr Ynys. Mae pedwar achos wedi cael eu datblygu i sicrhau ein bod yn cefnogi'r rhai sy'n ei chael hi'n anodd gyda Thrafnidiaeth ac i sicrhau bod dull a arweinir gan y Gymuned mewn lle. Mae'r berthynas â'r DWP yn rhagorol. Diweddariadau Corfforaethol aml i sicrhau bod staff y Cyngor yn ymwybodol o ble i droi pe bai angen cefnogaeth UC ar gyfer unrhyw breswlydd Adolygir cynllun gweithredu ar ôl gweithredu bob yn ail fis ac adroddir ar y cynnydd i Hwb UC

Mae gweithgor traws-adrannol yn cynnwys y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 fel pencampwr, wedi cael ei sefydlu i sicrhau cydymffurfiaeth o ran PCI DSS.	Swyddog A151	Mae'r gweithgor bellach yn cwrdd bob chwarter o dan Gadeiryddiaeth y Rheolwr Refeniw a Budd-daliadau. Mae'r holl staff wedi derbyn yr hyfforddiant angenrheidiol a chynhelir yr asesiadau risg priodol i sicrhau cydymffurfiaid parhaus.
--	--------------	--

Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Rydym wedi ein cyngori ar oblygiadau canlyniad yr adolygiad o effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a bod y trefniadau yn parhau i gael eu hystyried fel rhai sy'n addas i bwrpas yn gyson â'r fframwaith llywodraethu. Mae'r meysydd sydd wedi cael sylw a'r rhai sydd i'w trafod yn benodol trwy weithredu o'r newydd wedi eu hamlinellu yn y ddogfen.

Rydym yn bwriadu cymryd camau priodol i ymdrin â'r gwendidau hyn a'r rhai eraill a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac i wella ymhellach ein trefniadau llywodraethu a sicrwydd yn y flwyddyn sydd i ddod. Fe fyddwn yn monitro gweithrediad y gwelliannau trwy'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac fel rhan o'n hadolygiad blynyddol nesaf.

Ar ran Cyngor Sir Ynys Môn

Arweinydd y Cyngor
Dyddiad: XX Awst 2020

Prif Weithredwr
Dyddiad: XX Awst 2020

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
Dyddiad:	1 Medi 2020
Pwnc:	Diweddariad ar y Strategaeth Archwilio Mewnol a Blaenoriaethau ar gyfer 2020-21
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Adnoddau a Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Yn unol â 'Strategaeth y Cyngor ar gyfer Cyfarfodydd Pwyllgor', mae'r adroddiad hwn yn cwrdd â Gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sydd yn nodi'r dyletswyddau deddfwriaethol i'w cyflawni gan bwyllgor archwilio cyngor, yn benodol, goruchwyllo trefniadau archwilio mewnol yr awdurdod.	

CYFLWYNIAD

1. Oherwydd y pandemig presennol, bu'n rhaid i'r Cyngor flaenoriaethau ei adnoddau ac ymdrechion ei weithlu, felly ni fu'n bosibl cynnal 'busnes fel arfer'. Fodd bynnag, er bod hanner y tîm Archwilio Mewnol wedi cael eu hadleoli o fewn y sefydliad, mae rhywfaint o waith 'archwilio mewnol' sylweddol wedi parhau gan ganolbwyntio ar y meysydd lle mae'r gwerth a'r risg mwyaf i'r sefydliad.
2. Felly, rydym wedi darparu'r diweddariad byr hwn, sy'n dangos y sefyllfa fel yr oedd ar 18 Awst 2020, ynghylch gwaith archwilio mewnol ers cyfarfod diwethaf y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ym mis Chwefror 2020 a'n blaenoriaethau ar gyfer y tymor byr i ganolig wrth symud ymlaen.

ARGYMHELLIAD

3. Bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu'n nodi'r sicrwydd a ddarperir a blaenoriaethau Archwilio Mewnol wrth symud ymlaen.

CYD-DESTUN

4. Er gwaethaf heriau dwys gweithio mewn argyfwng, ein gweledigaeth o hyd yw **'gwella a diogelu gwerth sefydliadol drwy ddarparu sicrwydd, cyngor a mewnwelediad sy'n seiliedig ar risg ac yn wrthrychol'**.
5. Mae her ddwys yn gofyn am ymateb sy'n seiliedig ar werth gan Archwilio Mewnol; rydym wedi ymdrechu i ddiogelu darpariaeth gwasanaeth parhaus y Cyngor, drwy ddarparu cyngor, mewnwelediad a sicrwydd amser real, a chyflawni gwaith amser real seiliedig ar risg.
6. Mae gennym gyfrifoldeb personol hefyd i weithredu yn unol â Safonau Archwilio Mewnol Sector Cyhoeddus (PSIAS) y DU. Ar 1 Mehefin 2020, cynhyrchodd y Bwrdd Ymgynghorol Safonau Archwilio Mewnol (IASAB) ganllawiau ar gyfer archwilyr mewnol ar gynnal cydymffurfiaeth â'r PSIAS yn ystod y pandemig coronafeirws. Mae CIPFA wedi cymeradwyo'r canllawiau hyn, a gefnogir hefyd gan Osodwyr Safonau Archwilio Mewnol Perthnasol eraill y DU. Gellir gweld y canllawiau yma:

<https://www.cipfa.org/services/networks/better-governance-forum/internal-audit-documentation/conformance-with-psias-during-the-pandemic>

7. Nod y canllawiau yw cynorthwyo archwilyr mewnol wrth iddynt addasu eu gweithrediadau a'u cynlluniau ar gyfer archwilio mewnol a chefnogi eu sefydliadau i roi'r ymateb argyfwng i'r pandemig ar waith. Mae'r canllawiau'n bwysig hefyd i'r rheiny sydd â rôl drosolwg a llywodraethu mewn perthynas ag archwilio mewnol, gan gynnwys pwyllgorau archwilio a thimau arweinyddiaeth.

GWAITH SICRWYDD A GWBLHAWYD AR GYFER 2019/20

8. Cwblhawyd gwaith ar dri archwiliad gennym cyn diwedd y flwyddyn ariannol a chynhwyswyd y canlyniadau yn ein Hadroddiad Archwilio Mewnol Blyneddol cyffredinol ar gyfer 2019/20, a dderbyniodd y Pwyllgor yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf:
 - Cadernid TG – Sicrwydd Cyfyngedig
 - Cadernid Ariannol – Sicrwydd Rhesymol
 - Rheoli'r Risg o Dwyll – Sicrwydd Rhesymol
9. Oherwydd bod gwasanaethau'n ymwneud yn helaeth ag ymateb i'r argyfwng, ataliwyd gwaith gennym ar y pedwar archwiliad oedd wedi datblygu i wahanol raddau ar y pryd:
 - Adennill Dyledion y Cyngor (Adnoddau) – gwaith maes
 - Diwygio Budd-daliadau – Digartrefedd (Tai) – gwaith maes
 - Proses Ymadawyr (Adnoddau ac AD) – cyhoeddwyd adroddiad drafft
 - Rheoli Cronfeydd Answyddogol Ysgolion (Dysgu) – cyhoeddwyd adroddiad drafft

10. Ar ôl i staff ddychwelyd yn dilyn cael eu hadleoli, byddwn yn ailgychwyn y darnau hyn o waith.

GWAITH SICRWYDD A GWBLHAWYD HYD YMA YN 2020/21

Adolygiad o'r Ymateb Brys i COVID-19 (Hunanasesiad)

11. Yn gynnar yn yr argyfwng, comisiynwyd Archwilio Mewnol gan y Dirprwy Brif Weithredwr, ar ran y Tîm Rheoli Ymateb i Argyfyngau (TRhYA), i ddarparu sicrwydd bod trefniadau ymateb brys y Cyngor yn ddiogel, yn gadarn, yn effeithiol ac yn addas i bwrpas.
12. Fe wnaethom adrodd ar ganlyniad ein gwaith mewn dau ran, gan roi **'Sicrwydd Rhesymol'** ar gyfer pob un a chodi chwe 'Mater/Risg' i'r Tîm Rheoli Ymateb i Argyfyngau roi sylw iddynt.
13. Rydym wedi rhoi copïau ar wahân o'r adroddiadau at aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r Aelod Portffolio Cyllid.

CAMAU GWEITHREDU HWYR

14. Oherwydd bod gwasanaethau yn brysur iawn yn ymateb i'r argyfwng, gohiriwyd y gwaith o ddilyn i fyny camau gweithredu i fynd i'r afael â'r 'Materion/Risgiau' yr oeddem wedi eu codi yn flaenorol yn ein hadroddiadau.
15. Mae hyn yn golygu bod nifer o gamau gweithredu yn hwyr erbyn hyn ac rydym wedi ailgychwyn gwaith yn bwyllog yn y maes hwn. Ar ôl cwblhau'r gwaith ar y datganiad cyfrifon drafft, rydym wedi canolbwyntio ein gwaith ar Adnoddau, oherwydd dyna lle ceir y rhan fwyaf o'r camau gweithredu.
16. Mae'r dangosfwrdd 4action yn [Atodiad 1](#) yn dangos y sefyllfa ar 18 Awst 2020. Fodd bynnag, byddwn yn rhannu dangosfwrdd 'amser real' yn ystod y cyfarfod.

ADRODDIADAU SICRWYDD CYFYNGEDIG SYDD ANGEN SYLW

17. Mae tri adroddiad 'Sicrwydd Cyfyngedig' angen eu dilyn i fyny, er mai dim ond dau ohonynt sy'n perthyn i'r flwyddyn ariannol hon.

Adroddiad Archwilio	Gwasanaeth	Ymweliad Dilyn i Fyny	Dyddiad dilyn i fyny a drefnwyd
Rheoliadau Systemau – Mynediad Rhesymegol a Gwahaniad Dyletswyddau	Adnoddau	Dilyn i Fyny am y pedwerydd tro	Ebrill 2020
Ysgolion Cynradd – Casglu Incwm	Dysgu	Dilyn i Fyny am yr ail dro	Medi 2020
Cadernid TG	Trawsnewid ac AD	Dilyn i Fyny am y tro cyntaf	Ebrill 2021

18. Hefyd, er y rhoddwyd 'Sicrwydd Rhesymol', oherwydd arwyddocâd y 'Materion/Risgiau' a godwyd, mae gennym un archwiliad pellach yn ein hamserlen 'dilyn i fyny':

Adroddiad Archwilio	Gwasanaeth	Ymweliad Dilyn i Fyny	Dyddiad ar gyfer Dilyn i Fyny
Dyledwyr Amrywiol	Adnoddau	Dilyn i Fyny am y trydydd tro	Gorffennaf 2020

BLAENORIAETHAU'R GOFRESTR RISG CORFFORAETHOL

19. Ym mis Chwefror 2020, gwnaed ymrwymiad i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i archwilio 80% o'r risgiau gweddilliol coch ac amber yn y Gofrestr Risg Corfforaethol yn ystod 2020/21. Yn amlwg nid oes modd cyflawni'r targed hwn dan yr amgylchiadau presennol.
20. Yn 2019/20, adolygwyd 50% o'r risgiau yn y gofrestr risg corfforaethol a oedd â graddfa risg weddilliol goch neu ambr (83% dros gyfnod treigl o 17 mis).
21. Er mwyn cwblhau'r risgiau sy'n weddill, fel bod yr holl risgiau coch ac ambr yn cael eu hadolygu dros gyfnod treigl o ddwy flynedd, byddai angen i ni adolygu:
- YM32 – Y risg na fyddai'r Cyngor yn gallu darparu'r **buddsoddiad angenrheidiol mewn cyfleusterau hamdden** i gynnal lefel bresennol y ddarpariaeth.
 - YM15 – Y risg na fydd y prosiect **moderneiddio ysgolion** yn cael ei weithredu'n llawn a'r effeithiau ar safonau a'r gallu i leihau llefydd gwag mewn ysgolion a diffyg llefydd mewn ysgolion.
 - YM17 – Y risg nad yw **isadeiledd yr Ynys** yn diwallu anghenion y cyhoedd a busnesau ledled yr ynys.
22. Yn amlwg, o dan yr amgylchiadau presennol, mae'r risgiau hyn yn flaenoriaeth isel ac felly byddant yn cael eu gadael am y tro nes bydd gennym gapasiti i'w hadolygu.

COFRESTR RISG COVID-19

23. Mae'r Tîm Rheoli Ymateb i Argyfyngau (TRhYA) wedi datblygu cofrestr risg i gofnodi'r risgiau'n gysylltiedig â'r pandemig. Mae'n cynnwys 35¹ risg, ac yn manylu ar y mesurau lliniaru sydd ar waith i leihau'r risgiau rhag cael eu gwireddu. Yn amlwg, mae'r risgiau hyn yn flaenoriaeth, a byddwn yn sicrhau fod ein gwaith yn canolbwyntio ar ddarparu sicrwydd bod y risgiau hyn yn cael eu rheoli'n effeithiol.

¹ Mae pum risg wedi'u 'cau' bellach

BLAENORIAETHAU ERAILL

Sicrwydd ar ôl y digwyddiad

24. Mae'n anrffod fod prosesau, a thrwy hynny mesurau rheoli, wedi cael eu llacio yn ystod yr ymateb brys, gan gynyddu'r risg o gamgymeriad, gwastraff a thwyll. Byddwn yn gweithio gyda phenaethiaid gwasanaeth i wneud y darn hwn o waith i asesu'r risgiau'n gysylltiedig â llacio polisïau a gweithdrefnau a chaniatáu i ni ganolbwyntio ar waith yn y meysydd lle mae'r risg mwyaf.

Ysgogiad Ariannol Ardrethi Annomestig (Grantiau Busnes) – sicrwydd yn dilyn gwneud taliadau

25. Fel rhan o'r gefnogaeth i'r economi, mae'r Cyngor wedi darparu grantiau o £10,000 a £25,000 i tua 2,500 o fusnesau – gwariant o tua £28m².
26. Roedd Llywodraeth y DU yn pwyso i'r arian gael ei dalu cyn gynted â phosib ond i roi 'mesurau rheoli ymlaen llaw sy'n achosi lefel isel o wrthdaro' ar waith lle bo'n bosib. Fe wnaethom roi cyngor ar y mesurau rheoli hyn ac rydym wedi darparu rhybuddion twyll rheolaidd a gyhoeddwyd gan y Rhwydwaith Gwrth-Dwyll Cenedlaethol.
27. Ar 19 Mehefin 2020, roedd 63 o awdurdodau lleol ar draws Lloegr, yr Alban a Chymru wedi rhoi gwybod am achosion o geisio twyllo ac achosion llwyddiannus o dwyll mewn perthynas â cheisiadau am Grantiau Busnes COVID-19. Mae hyn yn cynnwys 346 ymgais i dwyllo drwy ddynwarediad corfforaethol, gyda chyfanswm gwerth yr achosion bron yn £5.7m. Mae'r tabl yn [Atodiad 2](#) yn nodi'r busnesau y mae'n hysbys iddynt gael eu dynwared, y colledion a gafodd eu hadrodd a'r twyll a gafodd ei atal.
28. Mae disgwyliad gan Lywodraeth y DU y byddwn yn darparu sicrwydd wedi'i dargedu ar ôl y digwyddiad i ddarparu sicrwydd ein bod wedi talu'r sefydliad cywir, a bod y cyllid yn cael ei ddefnyddio at y pwrpas y'i bwriadwyd. Felly, rydym yn bwriadu defnyddio dadansoddi data i adolygu'r taliadau a gwirio sampl o daliadau grant risg uchel ar gyfer twyll .

Menter Twyll Cenedlaethol

29. Mae'r ymarfer Menter Twyll Cenedlaethol a gynhelir bob dwy flynedd wedi'i drefnu ar gyfer mis Hydref 2020. Byddwn yn cymryd rhan yn yr ochr echdynnu data, sydd yn orfodol, ac yn adolygu gwybodaeth paru data (achosion posib o dwyll).
30. Yn ogystal, bydd y Fenter Twyll Cenedlaethol yn cynnal ymarfer yn yr haf yn benodol ar dalu grantiau busnes.

²Erbyn 18/08/20, mae'r Cyngor wedi darparu 1,950 o grantiau gwerth £ 21.83m

Rheoli'r Perygl o Dwyll

31. Roedd hunanasesiad a gynhaliwyd ddiwedd 2019 yn amlygu bod ein mesurau gwrth-dwyll wedi dyddio'n sylweddol a bod angen eu diweddarau. Roedd ymarfer tebyg a gynhaliwyd gan Archwilio Cymru fel rhan o Astudiaeth Genedlaethol ar ddechrau 2020 yn ategu'r casgliadau hyn.
32. Yn ogystal, mae diffyg unrhyw hyfforddiant ymwybyddiaeth gwrth-dwyll ynghyd â pherygl uwch o dwyll o ganlyniad i'r hinsawdd bresennol yn rhoi mwy o bwys ar y gwaith hwn. Yn ystod y cyfnod clo, cafwyd dau ymgais o dwyll yn erbyn y Cyngor.
33. Roedd y ddau yn dwyll 'ailgyfeirio maleisus'³. Roedd y cyntaf yn ymwneud â system e-bost cyflenwr yn cael ei hacio. Derbyniodd y Cyngor gais a oedd yn ymddangos yn ddilys gan y cyflenwr, drwy e-bost, i newid ei fanylion banc. Newidiodd y Cyngor y manylion banc a thalodd ddwy anfoneb gan ddefnyddio'r manylion banc twyllodrus. Yn ffodus, nododd tîm twyll banc y derbynnydd fod y cyfrif yn dwyllodrus a hysbysodd fanc y Cyngor, a chafodd y rhan fwyaf o'r taliad ei atafaelu'n llwyddiannus.
34. Darparodd y banc ddwy sesiwn hyfforddi gwrth-dwyll i staff y Cyngor i godi ymwybyddiaeth o dwyll a'r hyn y dylid edrych allan amdano, yn enwedig yn ystod yr argyfwng, yn eu bywydau personol ac yn y gwaith.
35. Roedd yr hyfforddiant hwn yn amserol oherwydd, yn fuan wedyn, cafodd Swyddog Cyflogres e-bost gan aelod o staff yn gofyn i newid manylion ei chyfrif banc. Ar ôl cael rhybudd am y math hwn o dwyll, cwestiynwyd y cais gan y Swyddog Cyflogres a gwelwyd bod y cyfeiriad e-bost yn un 'ffug'⁴, cafodd y twyll ei osgoi o ganlyniad.
36. O ganlyniad i'r ymgeisiadau o dwyll yma, cynllunnir nifer o archwiliadau o'r systemau Credydwy'r a Chyflogres, gyda'r archwiliad cyntaf o gynnal cyflenwyr yn mynd rhagddo ar hyn o bryd.

DARPARU ADNODDAU AR GYFER ARCHWILIO MEWNOL A RHEOLI RISG

37. Fel arfer, mae gan yr adain Archwilio bum aelod o staff cyfwerth amser llawn (CALI). Am nifer o resymau, yn gysylltiedig â'r argyfwng a heb fod yn

³Gyda ailgyfeirio neu fandadu maleisus, mae'r dioddefwr yn ceisio talu anfoneb i'r talai cyfreithlon, ond mae'r troseddwr yn ymyrryd i ddarbwyllo'r dioddefwr i ailgyfeirio'r taliad i gyfrif y mae ef yn reoli. Mae'n cynnwys troseddwr sy'n targedu prynwyr, yn honni bod yn gyfreithwyr trawsgludo, adeiladwyr a masnachwyr eraill, neu'n targedu busnesau yn honni bod yn gyflenwr, ac yn honni bod manylion y cyfrif banc wedi newid. Mae'r math hwn o dwyll yn aml yn cynnwys y troseddwr naill ai yn rhyng-gipio negeseuon e-bost neu'n cyfaddawdu cyfrif e-bost.

⁴'Sbwffio' e-bost yw ffugio pennawd yr e-bost fel ei bod yn ymddangos bod y neges wedi tarddu o rywun neu rywle ar wahân i'r ffynhonnell ei hun. Mae 'sbwffio' e-bost yn dacteg boblogaidd sy'n cael ei defnyddio mewn ymgyrchoedd gwe-rwydo a sbam oherwydd bod pobl yn fwy tebygol o agor e-bost pan fyddan nhw'n meddwl ei fod wedi cael ei anfon gan ffynhonnell ddilys neu gyfarwydd.

gysylltiedig â'r argyfwng, dim ond dau a hanner aelod o staff cyfwerth amser llawn sy'n gwneud gwaith archwilio mewnol ar hyn o bryd.

38. Ychydig cyn cyflwyno'r cyfyngiadau symud, cafodd dau aelod o staff rhan-amser eu recriwtio, un mewnol ac un allanol, sef yr unig ymgeiswyr ar gyfer dwy swydd amser llawn. Cododd y swyddi gwag oherwydd i aelod o staff gael ei dyrchafu i swydd yn yr adain Cyfrifon a chafodd aelod arall o staff secondiad am chwe mis i'r adain Cyfrifon, sydd wedi cael ei ymestyn i fis Mai 2021 yn awr.
39. Daeth y penodiad mewnol (0.8 CALI) o'r adain Rheoli Risg, sy'n golygu bod swydd wag yn yr adain honno yn awr. Maent yn derbyn hyfforddiant ar hyn o bryd gan nad oes ganddynt brofiad blaenorol o archwilio, ond maent wedi cael eu secondio i'r rhaglen 'Profi, Orlhain, Diogelu' hefyd.
40. Roedd y penodiad allanol (0.5 CALI) i fod i gychwyn ar 1 Ebrill ond cafodd hyn ei ohirio oherwydd yr argyfwng. Dechreuon nhw ar 1 Awst 2020 ac yn dilyn cyfnod anwythiad byr, maent wedi dechrau archwilio.
41. Mae'r aelod olaf o'r adain Archwilio Mewnol wedi cael ei secondio i'r tîm Grantiau Busnes ac yn cynorthwyo i wirio cymhwysedd busnesau hunan arlwy. Nid yw'n eglur pryd fydd y gwaith hwn yn gorffen.

BLAENORIAETHAU

42. Mae'r sefyllfa hon wedi gadael y tîm Archwilio Mewnol a Rheoli Risg mewn sefyllfa fregus o ran colli mwy o staff. Hefyd, mae gwneud cynlluniau cadarn ar gyfer gweddill y flwyddyn yn heriol, wrth barhau i fod yn hyblyg i ymateb i unrhyw argyfyngau neu ddigwyddiadau pellach.
43. Felly, o gymryd argaeledd staff o fewn gwasanaethau eraill i ystyriaeth a'r adnoddau sydd ar gael i Archwilio Mewnol, bydd gwaith yn cael ei flaenoriaethu yn y drefn a ganlyn er mwyn caniatáu i'r Pennaeth Archwilio a Risg ddarparu barn archwilio mewnol blynyddol ar gyfer 2020/21:

Blaenoriaeth Uchel

- Camau gweithredu hwyr
- Adroddiadau Sicrwydd Cyfyngedig sydd angen sylw:
 - Rheoliadau System – Mynediad Rhesymegol a Gwahaniad Dyletswyddau (Adnoddau)
 - Dyledwyr Amrywiol (Adnoddau) (Sicrwydd Rhesymol)
- Cofrestr Risg COVID-19
- Sicrwydd ar ôl y digwyddiad
- Ysgogiad Ariannol Ardrethi Annomestig (Grantiau Busnes) – sicrwydd ar ôl gwneud taliadau
- Rheoli'r Risg o Dwyll – Taliadau (Cynnal a Chadw a Thaliadau i Gyflenwyr)
- Menter Twyll Cenedlaethol – Grantiau Busnes
- Ceisiadau gan yr Uwch Dîm Arweinyddu

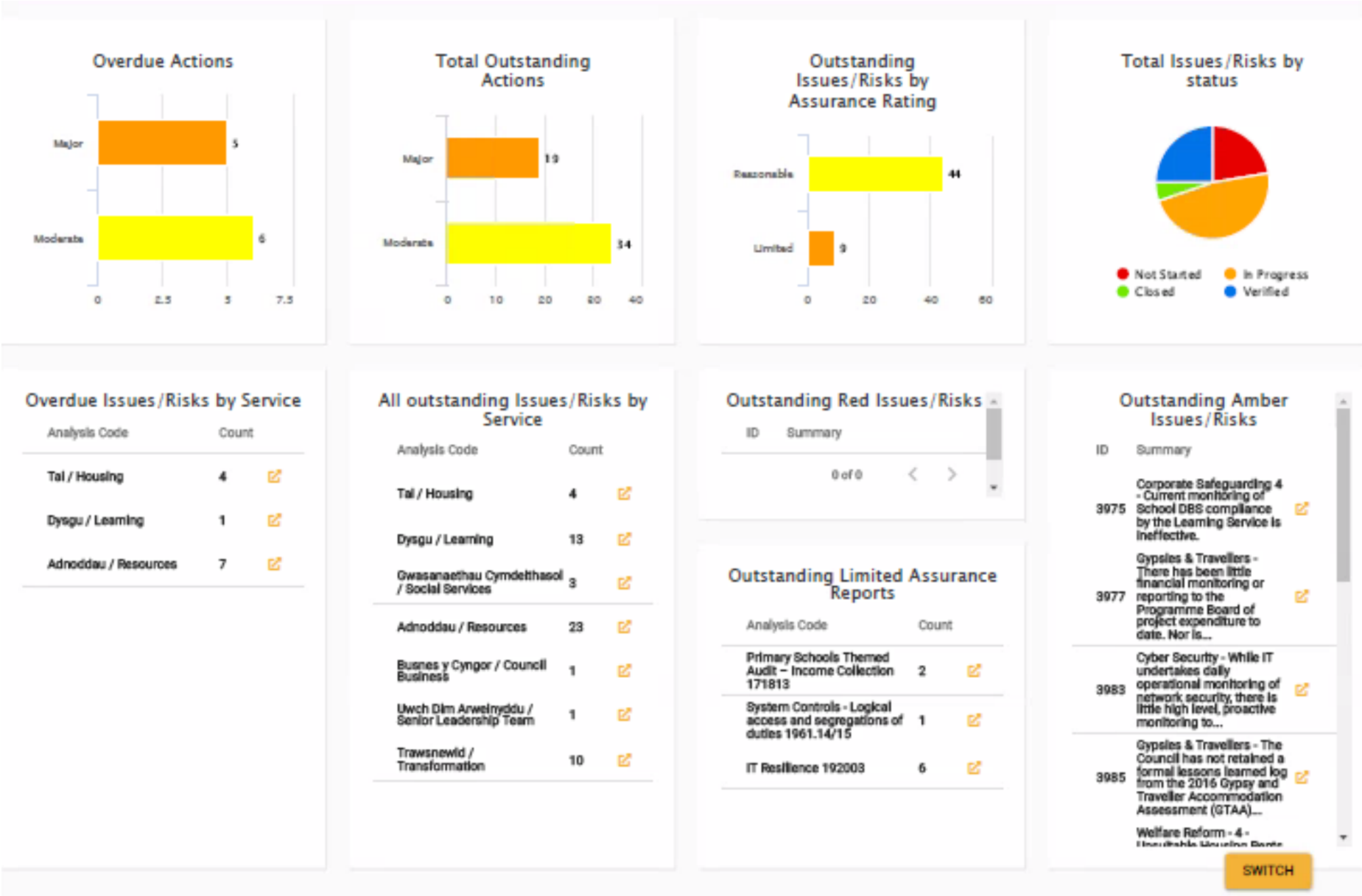
Blaenoriaeth Ganolig

- Archwiliadau na chwblhawyd yn 2019/20:
 - Adennill Dyledion y Cyngor (Adnoddau)
 - Diwygio Budd-daliadau – Digartrefedd (Tai)
 - Proses Ymadawyr (Adnoddau ac Adnoddau Dynol)
 - Rheoli Cronfeydd Answyddogol Ysgolion (Dysgu)

Blaenoriaeth Isel

- Cofrestr Risg Corfforaethol
 - YM32 – Buddsoddiad mewn Cyfleusterau Hamdden
 - YM15 – Prosiect moderneiddio ysgolion
 - YM17 – Isadeiledd yr Ynys

ATODIAD 1 – CAMAU GWEITHREDU HWYR (DANGOSFWRDD 4ACTION)

ATODIAD 2 – TWYLL YN GYSYLLTIEDIG Â GRANTIAU BUSNES COVID-19

(Ffynhonnell: Rhwydwaith Gwrth-Dwyll Cenedlaethol)

Dadansoddiad Rhanbarthol

Region	Councils	Incidents	£ Attempted Fraud
East Midlands	5	20	305,000
Eastern England	8	38	470,000
London	4	11	200,000
North East	4	17	305,000
North West	13	67	985,000
Scotland	4	24	465,000
South East	8	26	355,000
South West	4	6	90,000
Wales	2	10	100,000
West Midlands	8	88	1,615,000
Yorkshire	3	39	780,000

Busnesau y mae'n hysbys iddynt gael eu dynwared, colledion gafodd eu hadrodd a thwyll a gafodd ei atal

Business Names Impersonated	Attempted Fraud		Fraud Losses				Prevented
	Incidents	£ Value	Councils	Incidents	£ Paid	£ Recovered	£ Fraud
Lloyds Pharmacy	43	580,000	0	0	0	0	580,000
Greggs PLC	136	2,715,000	19	96	1,925,000	815,000	790,000
Boots	43	625,000	0	0	0	0	625,000
Caffe Nero	6	120,000	3	3	75,000	0	45,000
Superdrug Stores	13	190,000	0	0	0	0	190,000
Marstons PLC	17	185,000	0	0	0	0	185,000
JD Wetherspoon	13	205,000	0	0	0	0	205,000
Enterprise UK	1	10,000	0	0	0	0	10,000
Barden Global Ltd	2	50,000	0	0	0	0	50,000
Toolstation	3	75,000	1	1	50,000	0	25,000
Other Businesses*	69	915,000	0	54	765,000	10,000	150,000
TOTAL	346	5,670,000	23	154	2,815,000	825,000	2,855,000

* This data relates to local (small) businesses which have also been a victim of impersonation fraud

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Asesiad o Gynaliadwyedd Ariannol – **Cyngor Sir Ynys Môn**

Blwyddyn archwilio: 2019-20

Dyddiad cyhoeddi: July 2020

Cyfeirnod y ddogfen: 1735A2021-22

Paratowyd y ddogfen hon ar gyfer defnydd mewnol Cyngor Sir Ynys Môn fel rhan o waith a gyflawnir yn unol ag Adran 17 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 ac adran 18 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Ni chymerir unrhyw gyfrifoldeb gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn eu cymhwyster unigol, nac mewn perthynas ag unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000.

Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partion perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partion perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

This document is also available in English. Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Roedd y tîm a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Alan Hughes a Jeremy Evans dan gyfarwyddyd Huw Rees a Richard Harries.

Cynnwys

Nid yw parhau i gyllido arbedion heb eu gwireddu a gorwariannau ar ddiwedd y flwyddyn o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn gynaliadwy, ac mae angen i'r Cyngor ddatblygu strategaeth ariannol fwy gynaliadwy i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd.

Adroddiad cryno 4

Adroddiad manwl

Nid yw parhau i gyllido arbedion heb eu gwireddu a gorwariannau ar ddiwedd y flwyddyn o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn gynaliadwy, ac mae angen i'r Cyngor ddatblygu strategaeth ariannol fwy gynaliadwy i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd 7

Mae angen i'r Cyngor adolygu ei strategaeth ariannol i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd 7

Bu gan y Cyngor orwariant ar y cyfan dros y blynyddoedd diwethaf ac mae'n dyrannu adnoddau ychwanegol sylweddol i ariannu'r pwysau mwy mewn gwasanaethau allweddol 8

Mae gan y Cyngor hanes o gyflawni elfen sylweddol o arbedion wedi'u cynllunio, ond mae arbedion heb eu cyflawni'n creu pwysau ariannol ychwanegol; mae'r Cyngor yn debygol o gael bod adnabod a chyflawni arbedion yn her gynyddol yn y dyfodol 10

Nid yw defnydd parhaus y Cyngor o gronfeydd wrth gefn i ariannu diffygion yn ystod y flwyddyn a gwariant refeniw wedi'i gynllunio'n gynaliadwy 12

Mae cyfraddau casglu'r dreth gyngor wedi aros yn sefydlog ac mae'r dreth gyngor fel cyfran o incwm y Cyngor wedi tyfu dros y degawd diwethaf 13

Nid oes gan y Cyngor brosiectau sydd â ffocws masnachol llwyr ac mae lefelau benthyca ar y cyfan ar fin cynyddu 14

Adroddiad cryno

Crynodeb

Yr hyn y gwnaethom ei adolygu a pham

- 1 Roedd y prosiect yn ceisio asesu cynaliadwyedd sefyllfa ariannol cyngorau yn y tymor byr a chanolig.
- 2 Roedd hyn yn cynnwys ffocws ar strategaeth ariannol pob cyngor yn ogystal ag adolygu rhai 'dangosyddion' ariannol o sefyllfa ariannol pob cyngor mewn perthynas â'r canlynol:
 - Perfformiad yn erbyn y gyllideb
 - Cyflawni cynlluniau arbedion
 - Defnyddio cronfeydd wrth gefn
 - Y dreth gyngor
 - Benthycia

Arddangosyn 1: ynglŷn â'r Cyngor

Mae'r arddangosyn hwn yn nodi peth gwybodaeth gefndir am gyllideb refeniw net y Cyngor, nifer y staff y mae'n eu cyflogi a gwerth ei asedau sefydlog

Roedd cyllideb refeniw net y Cyngor ar gyfer 2019-20 yn £135m

Mae'r Cyngor yn cyflogi tua 3,200 o bobl

Roedd asedau sefydlog y Cyngor ar 31 Mawrth 2019 yn £396m

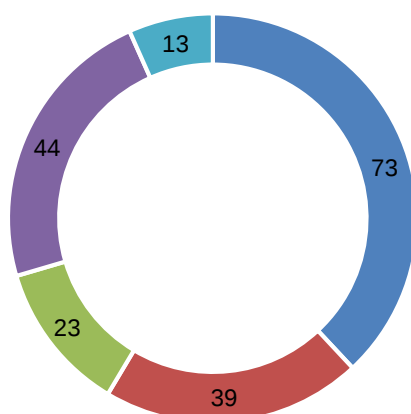
Ffynhonnell: Gwefan Cyngor Sir Ynys Môn

- 3 Fe gynhaliom ni'r asesiad hwn am ein bod wedi adnabod cynaliadwyedd ariannol fel risg i allu cyngorau i sefydlu trefniadau priodol i sicrhau gwerth am arian o ran defnyddio adnoddau. Yn rhannol, cafodd hyn ei oleuo gan brofiadau diweddar rhai cyngorau yn Lloegr, ein gwybodaeth am y sefyllfa ariannol mewn cyngorau yng Nghymru, a'r duedd gyffredinol bod adnoddau ar gyfer llywodraeth leol yn lleihau ar y cyd â galw cynyddol am rai gwasanaethau.

Arddangosyn 2: ffynonellau refeniw'r Cyngor

Mae'r siart cylch isod yn dangos faint o arian y gwnaeth y Cyngor gyllidebu i'w gael o wahanol ffynonellau ariannu yn ystod 2018-19

Ffynonellau refeniw mewn £m

- Grant Cynnal Refeniw gan Lywodraeth Cymru
- Y Dreth Gyngor
- Ardrethi Annomestig Cenedlaethol
- Grantiau penodol
- Ffioedd a Thaliadau

Ffynhonnell: Cyngor Sir Ynys Môn

- 4 Fe gynhaliom ni'r adolygiad yn ystod y cyfnod rhwng mis Gorffennaf 2019 a mis Rhagfyr 2019.

Yr hyn a ganfuom

- 5 Ar y cyfan, canfuom nad yw parhau i gyllido arbedion heb eu gwireddu a gorvariannau ar ddiwedd y flwyddyn o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn gynaliadwy, a bod angen i'r Cyngor ddatblygu strategaeth ariannol fwy gynaliadwy i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
 - mae angen i'r Cyngor adolygu ei strategaeth ariannol i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd;

- bu gan y Cyngor orwariant ar y cyfan dros y blynyddoedd diwethaf ac mae'n dyrannu adnoddau ychwanegol sylweddol i ariannu'r pwysau mwy mewn gwasanaethau allweddol;
- mae gan y Cyngor hanes o gyflawni elfen sylweddol o arbedion wedi'u cynllunio, ond mae arbedion heb eu cyflawni'n creu pwysau ariannol ychwanegol; mae'r Cyngor yn debygol o gael bod adnabod a chyflawni arbedion yn her gynyddol yn y dyfodol;
- nid yw defnydd parhaus y Cyngor o gronfeydd wrth gefn i ariannu diffygion yn ystod y flwyddyn a gwariant refeniw wedi'i gynllunio'n gynaliadwy;
- mae cyfraddau casglu'r dreth gyngor wedi aros yn sefydlog ac mae'r dreth gyngor fel cyfran o incwm y Cyngor wedi tyfu dros y degawd diwethaf; ac
- nid oes gan y Cyngor brosiectau sydd â ffocws masnachol llwyr ac mae lefelau benthyca ar y cyfan ar fin cynyddu.

Adroddiad manwl

Nid yw parhau i gyllido arbedion heb eu gwireddu a gorwariannau ar ddiwedd y flwyddyn o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn gynaliadwy, ac mae angen i'r Cyngor ddatblygu strategaeth ariannol fwy gynaliadwy i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd

Mae angen i'r Cyngor adolygu ei strategaeth ariannol i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd

Pam fod cynllunio ariannol strategol yn bwysig

- 6 Mae strategaeth ariannol eglur a chadarn yn bwysig i adnabod y lefel debygol o gyllid sydd ar gael i gyngor, yn ogystal â lefel ddisgwyliedig y galw am wasanaethau a chost eu darparu. O ystyried y pwysau o ran cyllid a fu'n ddiweddar ac a ragwelir ar gyfer yr holl gynghorau mae hefyd yn bwysig nodi sut y mae'n bwriadu ymateb i'r pwysau hynny, ac yn enwedig sut y bydd yn llenwi bylchau a ragwelir yn y cyllid.

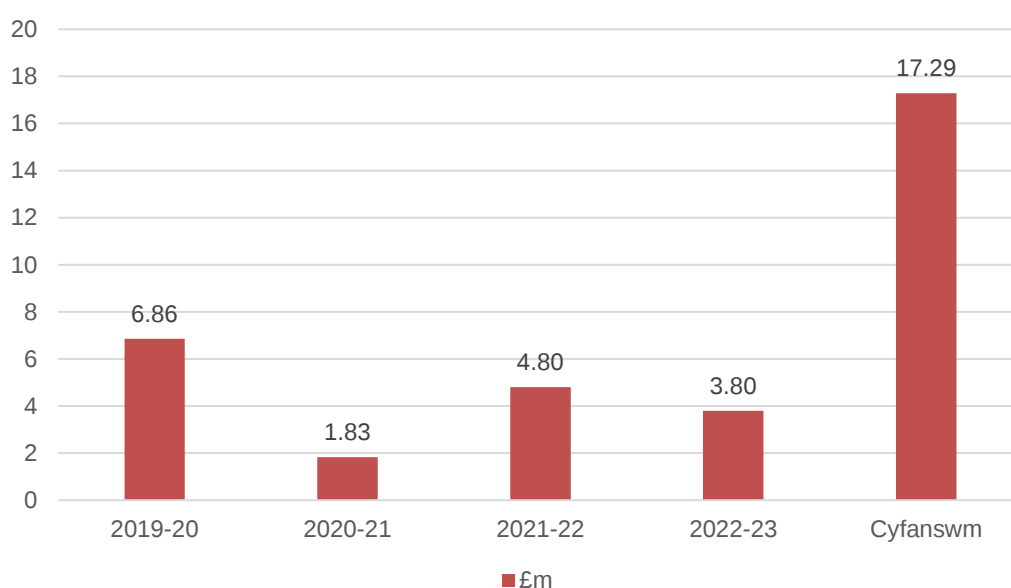
Yr hyn a ganfuom

- 7 Canfuom fod angen i'r Cyngor adolygu ei strategaeth ariannol i ddarparu gwasanaethau o fewn y cyllid sydd ar gael gan adeiladu cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i wella'i gydnerthedd. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
 - mae Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor 2019-20 i 2021-22 yn tybio bwlch o ran cyllid a fydd o fewn yr amrediad o £12.3 miliwn i £14.7 miliwn dros y cyfnod o dair blynedd cyn cynyddu'r dreth gyngor a gweithredu arbedion.
 - fe wnaeth pwysau o ran galw a chostau yng nghyllidebau gwasanaethau allweddol, a methiant i gyflawni'r holl arbedion wedi'u cynllunio achosi i gyllidebau gwasanaethau unigol a chyllideb y Cyngor ar y cyfan fod mewn diffyg ar ddiwedd y blynyddoedd ariannol diwethaf. Mae gorwariannau'r Cyngor ar ddiwedd blynyddoedd wedi arwain yn eu tro at ostyngiad yn y cronfeydd wrth gefn cyffredinol, sydd ddim yn gynaliadwy.

- mae'r Cyngor wedi rhoi blaenoriaeth i ddarparu gwasanaethau dros y blynyddoedd diwethaf, ac mor ddiweddar â 2018-19 mae wedi ariannu mentrau newydd o falensau cyffredinol, sydd ddim yn gynaliadwy.

Arddangosyn 3: bwlch o ran y cyllid a ragamcanir

Mae'r graff canlynol yn dangos y bwlch o ran y cyllid y mae'r Cyngor wedi ei adnabod ar gyfer eleni, a'r tair blynedd ddilynol.

Ffynhonnell: Cyngor Sir Ynys Môn

(Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2020-21 – 2022-23 a Chyllideb 2020-21)

Bu gan y Cyngor orwariant ar y cyfan dros y blynyddoedd diwethaf ac mae'n dyrannu adnoddau ychwanegol sylweddol i ariannu'r pwysau mwy mewn gwasanaethau allweddol

Pam ei bod yn bwysig rhagweld gwariant yn gywir

- 8 Mae'n bwysig bod gorwariant a thanwariant yn cael eu cadw dan reolaeth a bod gwariant gwirioneddol mor agos â phosibl at y lefelau y cynlluniwyd ar eu cyfer. Mae Cyngor sy'n methu â rhagweld gwariant yn gywir a chynllunio'n gywir ar ei gyfer yn wynebu risg o greu pwysau ariannol nas rhagwelwyd a allai beryglu'r gallu i bennu cyllideb fantodol. Gall patrymau sylweddol o danwariant fod yn lleihau gallu cyngor i gyflawni ei amcanion allweddol neu gyflawni ei gyfrifoldebau statudol.

Yr hyn a ganfuom

- 9 Canfuom y bu gan y Cyngor orwariant ar y cyfan dros y blynyddoedd diwethaf a'i fod yn dyrannu adnoddau ychwanegol sylweddol i ariannu'r pwysau mwy mewn gwasanaethau allweddol. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
- bu gorwariannau sylweddol mewn rhai meysydd gwasanaeth dros y blynyddoedd diwethaf sydd wedi cael eu gwrthbwyso'n rhannol gan danwariannau mewn meysydd megis Cyllid Corfforaethol a chyllidebau canolog.
 - mae gan y Cyngor wybodaeth dda ar lefel gwasanaethau ac o ganlyniad, mewn ymateb i fwy o bwysau ar wasanaethau, mae wedi dyrannu adnoddau ychwanegol i rai gwasanaethau. Er enghraifft, Plant a Theuluoedd (2019-20: £1.34 miliwn). Wrth edrych tua'r dyfodol, mae'r Cyngor yn bwriadu cyflwyno cynnydd o £0.98 miliwn yn y gyllideb Gwasanaethau Oedolion 2020-21.
 - mae'r Cyngor hefyd wedi adolygu ei gyllideb cludiant ysgolion (taxis) ac wedi diwygio swm y cyllid sydd ar gael er nad yw hyn wedi datrys y sefyllfa gan bod cludiant ysgolion yn rhagfynegi gorwariant o £359,000 yn y flwyddyn gyfredol.
 - mae'r Cyngor yn rhagfynegi gorwariannau yn 2019-20 mewn rhai meysydd gwasanaeth gan gynnwys y Gwasanaethau Oedolion (£1.0 miliwn) a Chyllid Corfforaethol (gan gynnwys Budd-daliadau a Roddir) o £0.40 miliwn. Mae hyn yn dynodi bod pwysau sylweddol ar gyllidebau'r Cyngor o hyd. Nid yw parhau i ariannu gorwariannau o gronfeydd wrth gefn yn gynaliadwy.
 - er bod y gorwariannau a nodir yn alldro gwirioneddol y gyllideb referiw net dros dair blynedd yn **Arddangosyn 4** yn awgrymu y gall cyllideb y Cyngor fod wedi profi pwysau o wahanol feintiau dros y cyfnod, mae'n werth nodi bod y diffyg llai yn 2018-19 wedi deillio'n rhannol o ganlyniad i addasiad i Bolisi Darpariaeth Isafswm Refeniw y Cyngor sy'n newid proffil cost ariannu ad-daliadau ar ddyledion, ac yn celu elfen o'r gorwariannau adrannol.

Arddangosyn 4: swm y gorwariant/tanwariant yn berthynol i'r gyfanswm y gyllideb refeniw net

Mae'r arddangosyn canlynol yn dangos swm y gorwariant neu danwariant ar gyfer cyfanswm cyllideb refeniw net y Cyngor am y ddwy flynedd ddiwethaf a'r flwyddyn hyd yma ar ddiwedd mis Medi 2019.

	Cyllideb Wreiddiol y gyllideb refeniw net	Aldro Gwirioneddol y gyllideb refeniw net	Swm y gwarged / gorwariant ar y cyfan	Canran y gwahaniaeth o'i gymharu â'r gyllideb refeniw net
2017-18	£126.16m	£127.79m	Gorwariant o £1.63m	Gorwariant o 1.29%
2018-19	£130.95m	£131.58m	Gorwariant o £0.63m	Gorwariant o 0.48%
2019-20	£135.21m	£137.15m	Gorwariant o £1.25m	Gorwariant o 1.43%

Ffynhonnell: Cyngor Sir Ynys Môn

Mae gan y Cyngor hanes o gyflawni elfen sylweddol o arbedion wedi'u cynllunio, ond mae arbedion heb eu cyflawni'n creu pwysau ariannol ychwanegol; mae'r Cyngor yn debygol o gael bod adnabod a chyflawni arbedion yn her gynyddol yn y dyfodol

Pam fod y gallu i adnabod a chyflawni cynlluniau arbedion yn bwysig

- 10 Mae'r gallu i adnabod meysydd lle gellir gwneud arbedion ariannol penodol, ac i wneud yr arbedion hynny wedyn, yn agwedd allweddol ar sicrhau cynaliadwyedd ariannol parhaus yn erbyn cefnlen o bwysau ariannol cynyddol. Lle nad yw cynlluniau arbedion yn cael eu cyflawni gall yn arwain at orwariannau sy'n golygu bod angen defnyddio cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gan gynyddu lefel yr arbedion y mae eu hangen ar gyfer blynyddoedd yn y dyfodol i wneud iawn am hyn. Lle nad yw cynlluniau arbedion yn cael eu cyflawni a lle nad yw'n ofynnol i feysydd gwasanaeth wneud arbedion heb eu cynllunio, mae hyn yn cynyddu'r risg naill ai na fydd arbedion yn gyson â blaenoriaethau'r Cyngor, neu o ddatrysiadau 'byrdymor' nad ydynt yn gynaliadwy dros y tymor canolog.

Yr hyn a ganfuom

- 11 Canfuom fod gan y Cyngor hanes o gyflawni elfen sylweddol o arbedion wedi'u cynllunio, ond bod mae arbedion heb eu cyflawni'n creu pwysau ariannol ychwanegol; mae'r Cyngor yn debygol o gael bod adnabod a chyflawni arbedion yn her gynyddol yn y dyfodol. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:

- mae gan y Cyngor hanes sefydledig o gyflawni arbedion ond nid yw wedi gallu gwireddu'r holl arbedion wedi'u cynllunio o fewn y flwyddyn ariannol sy'n arwain at ddiffyg sylfaenol yn y gyllideb flynyddol.
- fe wnaethom nodi yn yr adroddiad ar Gynllunio Arbedion ym mis Mawrth 2017 'Mae'r Cyngor yn rhagweld y caiff 83% o'i gynlluniau arbedion ar gyfer 2016-17 ei gyflawni ond nid oes digon o fanylion mewn rhai cynlluniau arbedion nac amserlenni cyflawni realistig'. Nid yw sefyllfa'r Cyngor o ran cyflawni cynlluniau arbedion yn ystod y flwyddyn (82.8% yn y flwyddyn gyfredol) wedi gwella, ac mae angen i'r Cyngor fynd ati ar frys i adolygu tangyflawniad a llithriant i adnabod cyfleoedd cadarn ar gyfer gwella o gynlluniau aflwyddiannus.
- amcangyfrifir bod cyfanswm yr arbedion heb eu cyflawni yn 2019-20 yn £427,000, ac yn 2018-19 roedd cyfanswm yr arbedion heb eu cyflawni'n £458,000. Mae'r Cyngor yn mynd ymlaen i gyflawni elfennau ychwanegol o'r arbedion a gynlluniwyd yn y blynyddoedd dilynol.
- ceir cydnabyddiaeth ymhlith cyngorau bod adnabod a chyflawni arbedion yn dod yn fwy o her.
- mae gan y Cyngor dystiolaeth nad yw cynyddu lefelau ffioedd wastad yn arwain at gynydd cyfatebol yn lefel yr incwm, gan bod newidiadau'n effeithio ar ymddygiadau unigolion, ac felly nid yw cynnydd canrannol mewn unrhyw faes penodol o anghenraid yn trosi'n godiad tebyg yn lefel yr incwm a gesglir.

Arddangosyn 5: arbedion a gyflawnwyd yn ystod 2018-19 fel canran o'r arbedion wedi'u cynllunio

Mae'r arddangosyn canlynol yn nodi faint o arian yr oedd y Cyngor yn bwriadu ei arbed trwy arbedion wedi'u cynllunio yn ystod 2018-19 a faint o hyn y gwnaeth ei arbed mewn gwirionedd.

£2.33m

Cyfanswm yr
arbedion wedi'u
cynllunio

£1.93m

Arbedion wedi'u
cynllunio a
gyflawnwyd

£0.40m

Arbedion wedi'u
cynllunio nas
cyflawnwyd

82.8%

Canran yr
arbedion a
gyflawnwyd

Ffynhonnell: Cyngor Sir Ynys Môn

Nid yw defnydd parhaus y Cyngor o gronfeydd wrth gefn i ariannu diffygion yn ystod y flwyddyn a gwariant refeniw wedi'i gynllunio'n gynaliadwy

Pam ei bod yn bwysig rheoli cronfeydd wrth gefn yn gynaliadwy

- 12 Mae lefelau iach o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy yn rhwyd ddiogelwch bwysig i ategu cynaliadwyedd ariannol. Yn ogystal â bod ar gael i ariannu pwysau annisgwyl o ran cyllid, gall cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy fod yn ffynhonnell cyllid bwysig i ariannu mentrau 'buddsoddi i arbed' sydd wedi'u bwriadu i leihau cost barhaus darparu gwasanaethau hefyd. Mae cynghorau sy'n dangos patrwm o ddefnydd heb ei gynllunio o gronfeydd wrth gefn i lenwi bylchau yn ei cyllideb refeniw sy'n arwain at ostyngiadau ym malansau eu cronfeydd wrth gefn yn lleihau eu cydnerthedd i ariannu pwysau cyllidebol nas rhagwelwyd mewn blynyddoedd yn y dyfodol.

Yr hyn a ganfuom

- 13 Canfuom nad yw defnydd parhaus y Cyngor o gronfeydd wrth gefn i ariannu diffygion yn ystod y flwyddyn a gwariant refeniw wedi'i gynllunio'n gynaliadwy. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
- mae'r Cyngor wedi ariannu gwariant refeniw wedi'i gynllunio o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn 2018-19 a bu angen iddo ddefnyddio cronfeydd wrth gefn cyffredinol i ariannu gorwariannau yn y tair blynedd o 2016-17 i 2018-19. Mae'r Cyngor yn rhagweld y bydd yn defnyddio cronfeydd wrth gefn cyffredinol i ariannu'r gorwariannau ar ddiwedd y flwyddyn gyfredol (2019-20).
 - mae Balans y Cronfeydd wrth Gefn Cyffredinol wedi gostwng o £8.36 miliwn ar ddiwedd mis Mawrth 2017 i lefel amcangyfrifedig (ar ddiwedd mis Rhagfyr 2019) o £4.60 miliwn ar ddiwedd mis Mawrth 2020, bydd cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi wedi gostwng o £10.46 miliwn i £8.55 miliwn dros yr un cyfnod, ac mae cyfanswm y cronfeydd wrth gefn wedi gostwng o £18.82 miliwn i £13.15 miliwn.
 - er bod cyfanswm y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy fel canran o'r gyllideb refeniw net yn 11.2% fel yn **Arddangosyn 6**, mae'r amcangyfrifon ar gyfer yr alldro ar ddiwedd y flwyddyn gyfredol yn awgrymu y gallai'r ganran ostwng i 9.7%.
 - mae angen i'r Cyngor ganolbwyntio ar ei berfformiad ariannol yn ogystal ag ar berfformiad gwasanaethau a bydd angen iddo sicrhau bod cynlluniau arbedion yn cael eu cyflawni yn ystod y flwyddyn a bod yr holl gyllidebau'n realistig gan nad yw'r patrwm cyfredol o ariannu diffygion o gronfeydd wrth gefn cyffredinol yn gynaliadwy.

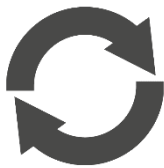
Arddangosyn 6: swm y cronfeydd wrth gefn o'i gymharu â'r gyllideb flynyddol, 2018-19

Mae'r arddangosyn hwn yn dangos swm y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy a oedd gan y Cyngor ar ddiwedd mis Mawrth 2019 o'i gymharu â'i gyllideb referniw net ar gyfer yr un flwyddyn.

£130.9m

Cyllideb Referniw Net

£14.7m

Cyfanswm Cronfeydd wrth
Gefn Defnyddiadwy

11.2%

Cyfanswm Cronfeydd wrth
Gefn Defnyddiadwy fel
canran o'r Gyllideb
Referniw Net

Ffynhonnell: Cyngor Sir Ynys Môn

Mae cyfraddau casglu'r dreth gyngor wedi aros yn sefydlog ac mae'r dreth gyngor fel cyfran o incwm y Cyngor wedi tyfu dros y degawd diwethaf

Pam fod cyfraddau casglu'r dreth gyngor yn bwysig

- 14 Bydd methu â chasglu swm y dreth gyngor sy'n ddyledus i'r Cyngor yn arwain at lai o incwm. Gall hyn yn ei dro gynyddu'r pwysau ariannol ar y Cyngor a'i gwneud yn ofynnol iddo wneud arbedion ychwanegol. Er nad y dreth gyngor yw ffynhonnell cyllid fwyaf cyngorau yng Nghymru, mae'n dal i fod yn ffynhonnell incwm allweddol.

Yr hyn a ganfuom

- 15 Canfuom fod cyfraddau casglu'r dreth gyngor wedi aros yn sefydlog ac mae'r dreth gyngor fel cyfran o incwm y Cyngor wedi tyfu dros y degawd diwethaf. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
- mae cyfraddau casglu'r dreth gyngor wedi aros yn sefydlog; ac
 - mae incwm o'r dreth gyngor ar Ynys Môn wedi cynyddu o 22% o'r ffynonellau referniw net yn 2010-11 i 29% yn 2019-20 (Ardrethi Annomestig, Grant Cynnal Referniw a'r Dreth Gyngor). Mae newid tebyg yn y cyllid o'r Grant Cynnal Referniw i'r dreth gyngor yn amlwg mewn cyngorau eraill yng Nghymru.

Arddangosyn 7: Cyfraddau casglu'r dreth gyngor

Mae'r arddangosyn hwn yn dangos y ganran o'r dreth gyngor a oedd yn ddyledus a gasglwyd gan y Cyngor yn ystod 2018-19.

Roedd yr arian a gasglwyd
o'r Dreth Gyngor ar 31
Mawrth 2019 yn £38.716m
(97.3%) o'i gymharu â
debyd casgladwy o
£39.634m

Ffynhonnell: www.statswales.gov.uk

**Nid oes gan y Cyngor brosiectau sydd â ffocws masnachol llwyr
ac mae lefelau benthyca ar y cyfan ar fin cynyddu**

Pam ei bod yn bwysig cynnal lefelau benthyca cynaliadwy

- 16 Gall benthyca fod yn ffynhonnell cyllid werthfawr, er enghraifft, i ariannu prosiectau cyfalaf ar raddfa fawr megis ysgolion neu ganolfannau hamdden newydd. Fodd bynnag, gall cost ad-dalu arian a fenthyciwyd gan gynnwys costau llog gael effaith hirdymor ar gyllidebau refeniw parhaus. Mae cynghorau sy'n methu â tharo cydbwysedd priodol rhwng manteision a chostau benthyca ar y naill law a'u cyllidebau refeniw rhagamcanol ar y llaw arall yn wynebu risg o leihau swm y cyllid sydd ar gael i ddarparu gwasanaethau. Mae benthyca i ariannu gweithgarwch masnachol yn cynnig y potensial i greu incwm ychwanegol i ariannu gwasanaethau'r cyngor; fodd bynnag, gall hefyd ddwyn risgiau sylweddol a fyddai'n gysylltiedig ag unrhyw weithgarwch masnachol.

Yr hyn a ganfuom

- 17 Canfuom nad oes gan y Cyngor brosiectau sydd â ffocws masnachol llwyr ac mae lefelau benthycha ar y cyfan ar fin cynyddu. Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:
- Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor yw defnyddio'i falensau arian parod yn gyntaf (benthycha mewnol) i ariannu gwariant cyfalaf a dim ond benthycha o'r tu allan pan fo angen i gynnal digon o falensau arian parod i dalu costau o ddydd i ddydd. O ran y sefyllfa ar 31 Mawrth 2019 roedd Gofyniad Ariannu Cyfalaf y Cyngor (gan gynnwys y Cyfrif Refeniw Tai) yn £138.7 miliwn ac roedd dyled allanol yn £132.5 miliwn. O ganlyniad, mae £6.2 miliwn o'r Gofyniad Ariannu Cyfalaf wedi cael ei ariannu trwy fenthycha mewnol.
 - Strategaeth y Cyngor yw peidio â benthycha'n weithredol er mwyn datblygu incwm masnachol. Ar y cyfan, mae'r lefelau benthycha wedi bod yn sefydlog ar tua 3.5% o'r gyllideb refeniw net ond mae'r Cyngor yn rhagfynegi y bydd hyn yn cynyddu i 7.7% yn 2020-21 ac i 9.7% yn y flwyddyn ganlynol.

Arddangosyn 8: arian a fenthychiwyd gan y Cyngor

Mae'r arddangosyn isod yn dangos cyfanswm yr arian y mae'r Cyngor wedi'i fenthycha i ariannu buddsoddiadau masnachol, yn ogystal â chost yr holl fenthychiadau gan y Cyngor fel cyfran o'i gyllideb refeniw net.

£0m

Swm y benthychiadau i ariannu
buddsoddiadau masnachol

5.0%

Cost cyfanswm y benthychiadau fel cyfran
o'r gyllideb refeniw net 2018-19

Ffynhonnell: Cyngor Sir Ynys Môn

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500
Fax: 029 2032 0600
Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales
Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol: Archwiliad o'r Trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth – **Cyngor Sir Ynys Môn**

Blwyddyn archwilio: 2019-20

Dyddiad cyhoeddi: Tachwedd 2019

Cyfeirnod y ddogfen: 1568A2019-20

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Cyngor Sir Ynys Môn
fel rhan o'r gwaith a gyflawnwyd/sydd i'w gyflawni yn unol â
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Nid yw'r Archwilydd Cyffredinol, na staff Swyddfa Archwilio Cymru, yn cymryd unrhyw gyfrifoldeb yng
nghyswllt unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na gweithiwr arall fel unigolion, nac yng nghyswllt
unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod
Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000.
Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau,
yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partion perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae
Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partion perthnasol. Dylid anfon
unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildddefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn
swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will
not lead to delay. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd
gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Y tîm a gyflawnodd y gwaith oedd Alan Hughes, Euros Lake a Jeremy Evans
dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Cynnwys

Mae'r Cyngor wedi ystyried a defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth lunio'r 'Trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar ac i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth', ond ceir cyfleoedd i sefydlu'r pum ffordd o weithio ymhellach.

Adroddiad cryno

Pam wnaethom gynnal yr Archwiliad	4
Beth wnaethom ei archwilio	4

Adroddiad manwl

Rhan Un: Canfyddiadau'r Archwiliad	6
------------------------------------	---

Mae'r Cyngor wedi ystyried a defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth lunio'r 'Trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar ac i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth', ond ceir cyfleoedd i sefydlu'r pum ffordd o weithio ymhellach	6
--	---

Mae'r Cyngor wedi ceisio dylunio'r gwasanaethau gyda'r nod o annog unigolion i ymgysylltu â gwasanaethau'n gynnar er mwyn lleihau'r galw tymor hwy a'r angen am lefelau uwch o ymyrraeth, ond nid yw'n glir a yw'r cyllid yn gynaliadwy yn yr hirdymor

6

Mae'r Cyngor wedi ceisio deall y ffactorau sy'n effeithio ar blant ond mae angen iddo barhau i ddadansoddi data ymhellach er mwyn deall gwraidd y broblem a llywio ei weithgareddau ataliol

7

Mae'r Cyngor wedi ystyried sut mae'r cam wedi cyfrannu at ei amcanion llesiant ond mae'n bosibl y byddai gwybodaeth fwy eang am y diffiniad o integreiddio dan y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn helpu i sicrhau manteision gweithredol

8

Mae'r Cyngor wedi cymryd camau i gydweithredu â phartneriaid ac adlewyrchu anghenion a dymuniadau cymunedau lleol, ond gallai wella'r ffordd y mae'n adolygu effeithiolrwydd y cydweithredu

9

Mae'r Cyngor wedi cynnwys rhanddeiliaid wrth lunio'r gwasanaeth, ond mae angen adolygu effeithiolrwydd ei ddull gweithredu er mwyn canfod arferion da a gweld a oes gwersi i'w dysgu

11

Rhan Dau: Ymateb y Cyngor	12
---------------------------	----

Atodiadau

Atodiad 1 – Dangosyddion Positif o'r Pum Ffordd o Weithio	16
---	----

Adroddiad cryno

Crynodeb

Pam wnaethom gynnal yr Archwiliad

- 1 Dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf), un o'r gofynion statudol yw bod Archwilydd Cyffredinol Cymru (yr Archwilydd Cyffredinol) yn archwilio cyrff cyhoeddus er mwyn asesu i ba raddau y maent wedi gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy:
 - a. wrth bennu eu hamcanion llesiant; a
 - b. wrth gymryd camau i'w cyflawni.
- 2 Mae'r Ddeddf yn diffinio'r egwyddor datblygu cynaliadwy fel gweithredu mewn modd: '...sy'n ceisio sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu bodloni heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i fodloni eu hanghenion eu hunain'.
- 3 Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol ddarparu adroddiad ar ei archwiliadau i Gynulliad Cenedlaethol Cymru o leiaf flwyddyn cyn pob etholiad Cynulliad. Rhaid i'r adroddiad cyntaf o'i fath gael ei gyhoeddi erbyn 2020, cyn etholiad y Cynulliad yn 2021.
- 4 Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cynnal archwiliadau ar draws y 44 corff y mae'r Ddeddf yn eu cwmpasu i fwydo i'w adroddiad i'r Cynulliad Cenedlaethol yn ystod 2018-19 a 2019-20.
- 5 Mae canfyddiadau'r adroddiad hwn yn seiliedig ar waith maes a wnaethom rhwng mis Gorffennaf 2019 a mis Hydref 2019.
- 6 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno ein canfyddiadau o'n harchwiliad o'r Trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth, sef un cam y mae Cyngor Sir Ynys Môn (y Cyngor) yn ei gymryd i gyflawni ei Amcanion Llesiant.
- 7 Mae hefyd yn cynnwys ymateb cychwynnol y Cyngor i'n canfyddiadau.

Beth wnaethom ei archwilio

- 8 Fe wnaethom archwilio i ba raddau y mae'r Cyngor yn gweithredu'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn ei Drefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth.
- 9 Er mwyn gweithredu'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy rhaid i gyrff cyhoeddus roi ystyriaeth i'r 'ffyrdd o weithio' canlynol:

Arddangosyn 1: Y 'pum ffordd o weithio'

Mae'r tabl isod yn disgrifio'r 'pum ffordd o weithio' fel y'u diffinnir yn nogfen **Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015** Llywodraeth Cymru **Yr Hanfodion**¹.

Y Pum Ffordd o Weithio
Hirdymor Pwysigrwydd cydbwysu anghenion byrdymor â'r angen i ddiogelu'r gallu i ddiwallu anghenion hirdymor hefyd.
Atal Sut gallai gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu helpu cyrff cyhoeddus i gyflawni eu hamcanion
Integreiddio Ystyried sut gallai amcanion llesiant y corff cyhoeddus effeithio ar bob un o'r nodau llesiant, ar eu hamcanion eraill, neu ar amcanion cyrff cyhoeddus eraill.
Cydweithredu Gweithredu ar y cyd ag unrhyw unigolyn arall (neu wahanol rannau o'r corff ei hun) gan helpu'r corff i gyflawni ei amcanion llesiant.
Cynnwys Pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â budd mewn cyrraedd y nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu'r ardal y mae'r corff yn ei gwasanaethu yn ei holl amrywiaeth.

- 10 Canfu ein harchwiliad: Fod y Cyngor wedi ystyried a defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth lunio'r 'Trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar ac i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth', ond y ceir cyfleoedd i sefydlu'r pum ffordd o weithio ymhellach.

¹ Llywodraeth Cymru, **Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 Yr Hanfodion**, 2015.

Adroddiad manwl

Rhan Un: Canfyddiadau'r Archwiliad

Mae'r Cyngor wedi ystyried a defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth lunio'r 'Trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar ac i sicrhau bod plant yn ddiogel ac yn cael cefnogaeth', ond fe geir cyfleoedd i sefydlu'r pum ffordd o weithio ymhellach

Mae'r Cyngor wedi ceisio dylunio'r gwasanaethau gyda'r nod o annog unigolion i ymgysylltu â gwasanaethau'n gynnar er mwyn lleihau'r galw tymor hwy a'r angen am lefelau uwch o ymyrraeth, ond nid yw'n glir a yw'r cyllid yn gynaliadwy yn yr hirdymor

Beth wnaethom edrych amdano

11 Edrychom am dystiolaeth o:

- ddealltwriaeth drylwyr o'r anghenion cyfredol a hirdymor a'r heriau a'r cyfleoedd cysylltiedig;
- cynllunio dros gyfnod priodol;
- adnoddau sydd wedi'u dyrannu i sicrhau manteision hirdymor; a
- threfniadau priodol ar gyfer monitro ac adolygu.

12 Cafodd ein harchwiliad ei lywio hefyd gan y dangosyddion positif ar gyfer yr 'hirdymor' y gwnaethom eu nodi a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.²

Beth wnaethom ei ganfod

13 Gwelsom y cryfderau canlynol:

- mae gan y Cyngor ddealltwriaeth drylwyr o'r anghenion cyfredol a hirdymor a'r heriau a'r cyfleoedd cysylltiedig; ac
- mae'r cam / gwasanaeth yn cynnwys sawl elfen sydd â'r nod o leihau'r galw yn y tymor byr i'r tymor canolog, ond nid yw'n glir beth yw'r weledigaeth hirdymor.

² Gweler Atodiad 1

14 Gwelsom y cyfleoedd canlynol:

- mae adnoddau'r Cyngor yn cael eu sianelu i'r tymor byr a'r tymor canolig yn hytrach nag i'r tymor hir. Mae manteision i'w cael o'r cynlluniau y mae'r Cyngor wedi buddsoddi ynddynt, ond nid yw'r strategaeth ymadael pan ddaw'r cyllid grant i ben yn 2020 a 2021 yn glir;
- mae angen i'r Cyngor ganfod a chasglu data a thystiolaeth a fydd yn caniatáu iddo fesur y galw cyfredol am wasanaethau, y galw parhaus sydd ar y gwasanaeth ac effeithiolrwydd y gweithgareddau ataliol. Er bod y swyddogion yn dangos dealltwriaeth o'r hyn sy'n achosi'r galw, mae angen cofnod o'r ddadl ynglŷn â'r galw ar wasanaethau er mwyn llywio cynlluniau'r Cyngor i'r dyfodol;
- mae swyddogion yn y Cyngor wedi nodi 'prif ddangosyddion' megis cyfleoedd cyflogaeth a lleoliad, ond nid yw'n glir a yw'r ffactorau hyn wedi dylanwadu ar gynlluniau'r cyngor.

Mae'r Cyngor wedi ceisio deall y ffactorau sy'n effeithio ar blant ond mae angen iddo barhau i ddadansoddi data ymhellach er mwyn deall gwraidd y broblem a llywio ei weithgareddau ataliol

Beth wnaethom edrych amdano

15 Edrychom am dystiolaeth o:

- ddealltwriaeth drylwyr o natur y broblem a'r math o broblem y gallai'r cam helpu i'w hatal rhag digwydd neu waethygu;
- adnoddau sydd wedi eu dyrannu i sicrhau bod manteision ataliol yn cael eu cyflawni; a
- threfniadau monitro ac adolygu i weld pa mor effeithiol yw'r cam am atal problemau rhag digwydd neu waethygu.

16 Cafodd ein harchwiliad ei lywio hefyd gan y dangosyddion positif ar gyfer 'atal' y gwnaethom eu nodi a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.³

Beth wnaethom ei ganfod

17 Gwelsom y cryfderau canlynol:

- mae gan y swyddogion ddealltwriaeth dda o natur y broblem a'r math o broblem y mae'n ceisio ei lleihau;

³ Gweler Atodiad 1

- mae'r Cyngor yn gweithio ag adrannau mewnol y Cyngor, sefydliadau partner o'r sector cyhoeddus, a mudiadau trydydd sector i ganfod cyfleoedd ataliol;
- mae'r Cyngor yn ymwybodol o'r manteision ataliol a geir o gefnogi plant yn gynnar - i'w gwneud yn gryfach, a chynigiasant wasanaeth sy'n cynyddu lefel y trefniadau atal ac ymyrryd yn gynnar, gyda gwell mynediad at wybodaeth ac adnoddau cymunedol gyda'r nod o leihau'r angen am gefnogaeth ddwys a reolir;
- drwy gyfrwng Teulu Môn mae'r Cyngor yn ceisio lleihau'r galw tymor byr a thymor canolig ar ei wasanaeth drwy hybu'r gwasanaeth 'drws ffrynt' (Teulu Môn) yn helaeth. Nod y gwasanaeth hwn yw lleihau'r stigma sy'n gysylltiedig ag ymgysylltu â gwasanaethau plant y Cyngor, felly mae'r Cyngor yn annog pobl i ddod ymlaen yn gynharach gyda phryderon lefel isel, er mwyn iddynt allu ymyrryd yn ataliol;
- mae gweithredwyr Teulu Môn yn darparu gwybodaeth a chyngor a chaiff y rheini nad ydynt yn bodloni'r trothwy i gael gofal statudol eu cyfeirio at wasanaethau ataliol cymunedol fel y bo'n briodol gan ei gwneud yn llai tebygol y bydd eu hanghenion yn dwysau; ac
- mae cynnwys twrnai'r cyngor mewn cyfarfodydd cyn achosion â theuluoedd sydd ar drothwy ymyrraeth ffurfiol wedi cryfhau'r trefniadau sy'n rhoi i'r teulu gyfle olaf i roi sylw i'r pryderon ac osgoi ymyrraeth ffurfiol.

18 Gwelsom y cyfleoedd canlynol:

- nod Strategaeth Teulu Môn y Cyngor yw atal y sefyllfa rhag gwaethygu (atal eilaidd), ac mae angen i'r Cyngor sicrhau bod Cynllun y Cyngor yn cyfrannu at fynd i'r afael â gwraidd y broblem (atal sylfaenol), drwy er enghraifft gyflwyno mesurau i leihau / dileu'r hyn y mae'n tybio yw'r dangosyddion pennaf mwyaf dylanwadol (gwraidd y broblem); a
- nid yw cerdyn sgorio corfforaethol chwarterol y Cyngor yn gydnaws â dogfen cyflawni blynyddol y Cyngor.

Mae'r Cyngor wedi ystyried sut mae ei gam wedi cyfrannu at ei amcanion llesiant ond mae'n bosibl y byddai gwybodaeth fwy eang am y diffiniad o integreiddio dan y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn helpu i sicrhau manteision gweithredol

Beth wnaethom edrych amdano

19 Edrychom am dystiolaeth o roi ystyriaeth i:

- sut gallai'r cam hwn gyfrannu at y saith nod llesiant cenedlaethol;
- sut bydd cyflawni'r cam hwn yn effeithio ar amcanion llesiant y Cyngor a'i flaenoriaethau ehangach; a

- sut bydd cyflawni'r cam hwn yn effeithio ar amcanion llesiant cyrff cyhoeddus eraill.

20 Cafodd ein harchwiliad ei lywio hefyd gan y dangosyddion positif ar gyfer 'integreiddio' y gwnaethom eu nodi a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.⁴

Beth wnaethom ei ganfod

21 Gwelsom y cryfderau canlynol:

- mae'r Cyngor wedi ystyried sut mae'r cam yn cyfrannu at ei amcanion llesiant; ac
- mae gan y swyddogion ddealltwriaeth o'r cyfraniad a wna adrannau mewnol y cyngor, cyrff gwasanaethau cyhoeddus eraill a'r trydydd sector i gyflenwi'r gwasanaeth.

22 Gwelsom y cyfleoedd canlynol:

- mae yna gyfleoedd i ystyried sut gallai'r cam sicrhau ystod ehangach o fanteision drwy ddefnyddio'r saith nod llesiant cenedlaethol i ystyried effeithiau positif a negyddol posibl cyrraedd y nodau dros amser; ac
- ni chawsai'r Ddeddf ei hystyried fel ysgogwr ar gyfer y cam hwn ac o'r herwydd, fe ellid gwella'r ddealltwriaeth o'r egwyddor integreiddio ymhellach. Mae'r Cyngor a'r partneriaid yn disgrifio dull organig o gysoni'r nodau a'r amcanion – ond maent yn cyfaddef na allant ddangos eu hymdrechion i integreiddio yn effeithiol. Nid yw'r Cyngor wedi ystyried yn ffurfiol sut bydd y datblygiad yn effeithio ar amcanion llesiant cyrff cyhoeddus eraill.

Mae'r Cyngor wedi cymryd camau i gydweithredu â phartneriaid ac adlewyrchu anghenion a dymuniadau cymunedau lleol, ond gallai wella'r ffordd y mae'n adolygu effeithiolrwydd y cydweithredu

Beth wnaethom edrych amdano

23 Edrychom am dystiolaeth bod y Cyngor:

- wedi ystyried sut gallai weithio ag eraill i gyflawni'r cam (i gyflawni ei amcanion llesiant, neu gynorthwyo corff arall i gyflawni ei amcanion llesiant ei hun);
- yn cydweithredu'n effeithiol i gyflawni'r cam; ac
- yn monitro ac yn adolygu i weld a yw cydweithredu yn ei helpu ef neu ei randdeiliaid i gyflawni'r amcanion llesiant.

⁴ Gweler Atodiad 1

- 24 Cafodd ein harchwiliad ei lywio hefyd gan y dangosyddion positif ar gyfer 'cydweithredu' y gwnaethom eu nodi a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.⁵

Beth wnaethom ei ganfod

- 25 Gwelsom y cryfderau canlynol:

- mae'r Cyngor wedi cymryd camau i gydweithredu'n fewnol ag adrannau'r Cyngor, yn allanol â chyrff sector cyhoeddus, mudiadau trydydd sector, unigolion a chymunedau;
- yn fewnol, mae swyddogion yn disgrifio newid positif yn y ffordd y mae amrywiol wasanaethau'n cydweithredu. Mae'r partneriaid hefyd yn disgrifio perthynas waith bositif iawn â'r Cyngor, gan gynnwys o'i gymharu â chynghorau eraill yn y rhanbarth; ac
- mae hyfforddiant ar y cyd wedi cael ei gynnal a'i ddarparu i staff y Cyngor a'r partneriaid, ac mae'r hyfforddiant hwn yn cynnwys gwybodaeth ar sut i lywio'r llwybrau mynediad at wasanaethau a defnyddio templed generig i gyfeirio at wasanaethau plant (mae'r templed yn adlewyrchu rhyw gymaint o'r 'sgwrs am yr hyn sy'n bwysig')

- 26 Gwelsom y cyfleoedd canlynol:

- ychydig o dystiolaeth a geir i awgrymu bod y Cyngor yn adolygu effeithiolrwydd ei waith partneriaeth a'r gwersi a ddysgir o'i ddull gweithredu;
- mae'r cydweithredu yn arwain at fod y partneriaid yn gwneud atgyfeiriadau fwyfwy priodol i'r adran blant. Mewn rhai achosion, mae hyn yn golygu casglu manylion i lywio'r 'sgyrsiau am yr hyn sy'n bwysig' cyn cyfeirio. Er gwaethaf hyn, mae'r Cyngor yn cydnabod bod hon yn ymdrech barhaus ac nad yw pob partner eto'n cyfeirio mor briodol ag y gallent; ac
- mae'r cydlynwyr asedau lleol y mae'r Cyngor newydd eu penodi yn darparu cyfle i wella ymhellach y trefniadau cydweithredu â phartneriaid o'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector ar draws y sir.

⁵ Gweler Atodiad 1

Mae'r Cyngor wedi cynnwys rhanddeiliaid wrth lunio'r gwasanaeth, ond mae angen adolygu effeithiolrwydd ei ddull gweithredu er mwyn canfod arferion da a gweld a oes gwersi i'w dysgu

Beth wnaethom edrych amdano

- 27 Edrychom am dystiolaeth bod y Cyngor:
- wedi nodi pwy y mae angen iddo eu cynnwys i ddylunio a chyflawni'r cam;
 - wedi cynnwys rhanddeiliaid allweddol yn effeithiol i ddylunio a chyflawni'r cam;
 - wedi defnyddio canlyniadau'r gwaith o gynnwys rhanddeiliaid i siapia'r broses o ddatblygu a chyflawni'r cam; ac
 - wedi ceisio dysgu gwersi a gwella ei ddull o gynnwys rhanddeiliaid.
- 28 Cafodd ein harchwiliad ei lywio hefyd gan y dangosyddion positif ar gyfer 'cynnwys' y gwnaethom eu nodi a'u defnyddio fel rhan o'r archwiliad hwn.⁶

Beth wnaethom ei ganfod

- 29 Gwelsom y cryfderau canlynol:
- mae'r Cyngor wedi nodi pwy y mae angen iddo eu cynnwys i ddylunio a chyflawni'r cam;
 - mae'r Cyngor yn cynnwys y sector cyhoeddus, y trydydd sector ac unigolion i siapia'r ffordd y mae'n cyflenwi'r gwasanaeth;
 - cafodd y cam ei ddylunio ar ôl ystyried lluo o ddewisiadau cyflawni a ddeilliodd o 'sgwrs am yr hyn sy'n bwysig' ag unigolion. Mae'r 'sgwrs am yr hyn sy'n bwysig' yn hanfodol i ganfod anghenion unigolion; ac
 - Mae Medrwn Môn wedi darparu nifer o gyfleoedd i ymgysylltu â'r boblogaeth yn ei holl amrywiaeth gan gynnwys unigolion anodd eu cyrraedd.
- 30 Gwelsom y cyfleoedd canlynol:
- dylai'r Cyngor weithredu'r holiadur boddhad â'r gwasanaeth ar gyfer defnyddwyr y gwasanaethau Ymyrraeth Ddwys a Darparu Gofal er mwyn casglu adborth gan unigolion sydd wedi defnyddio'r gwasanaeth; a
 - gallai'r Cyngor adolygu effeithiolrwydd ei ddull gweithredu er mwyn canfod arferion da a gweld a oes gwersi i'w dysgu.

⁶ Gweler Atodiad 1

Rhan Dau: Ymateb y Cyngor

- 31 Ar ôl cwblhau ein gwaith maes cyflwynom ein canfyddiadau i'r Cyngor mewn gweithdy ym mis Hydref 2019. Yn y gweithdy hwn dechreuodd y Cyngor ystyried ei ymateb i'n canfyddiadau ac o ganlyniad i drafodaethau yn y gweithdy a myfyrio ymhellach ar ein canfyddiadau mae'r Cyngor wedi datblygu'r camau gweithredu canlynol.

Cyfleoedd	Ymateb / pwyntiau gweithredu CSYM
Hirdymor	
Mae adnoddau'r Cyngor yn cael eu sianelu i'r tymor byr a'r tymor canolig yn hytrach nag i'r tymor hir. Mae manteision i'w cael o'r cynlluniau y mae'r Cyngor wedi buddsoddi ynddynt, ond nid yw'r strategaeth ymadael pan ddaw'r cyllid grant i ben yn 2020 a 2021 yn glir.	Mae'r cyllid craidd a geir gan Lywodraeth Cymru a'i rhaglenni a'i phrosiectau cysylltiedig yn cymell ffordd o feddwl tymor byr a thymor canolig ymysg sefydliadau sector cyhoeddus. I leddfu'r tensiwn hwn, mae'r Cyngor wrthi'n llunio Strategaeth atal gorfforaethol a fydd yn darparu cyfeiriad ac yn amlinellu llifoedd gwaith penodol os ydyn ni fel Cyngor am lwyddo yn y tymor hwy. Bydd y llifoedd gwaith hyn yn nodi'r rhaglenni strategol allweddol sy'n cael eu cyflawni ar hyn o bryd ac yn egluro'r hyn a ddisgwylir ar ôl diwedd y cyllid grant. Pwynt i'w nodi – yn weithredol, mewn sefydliad sy'n rhwym wrth drefn lle mae'r aelodau sy'n cael eu hethol drwy broses ddemocrataidd bob pum mlynedd, mae datgan llwyddiant 'tymor hwy' yn dasg fwy heriol i'w chyflawni.
Mae angen i'r Cyngor ganfod a chasglu data a thystiolaeth a fydd yn caniatáu iddo fesur y galw cyfredol am wasanaethau, a'r galw parhaus ar y gwasanaeth ac effeithiolrwydd y gweithgareddau ataliol. Er bod y swyddogion yn dangos dealltwriaeth o'r hyn sy'n achosi'r galw, mae angen cofnod o'r ddatl ynglŷn â'r galw ar wasanaethau er mwyn llywio cynlluniau'r Cyngor i'r dyfodol.	Fel y nodir, mae casglu a chydiosod data yn cael ei wreiddio yn null gweithredu'r gwasanaethau drwy gyflawni'r fframwaith rheoli perfformiad a chynllunio corfforaethol yn flynyddol; mae'r fframwaith hwn wedi'i sefydlu a'i wreiddio yng ngwaith y gwasanaethau. Mae strategaeth atal gorfforaethol ddatblygol y Cyngor yn ceisio sefydlu dull corfforaethol o safbwynt atal ac un o'r allbynnau a ragwelir fel rhan o'i llifoedd gwaith cysylltiedig fydd gwell dealltwriaeth o achosion y galw, a bydd hynny yn ei dro yn cynorthwyo'r agenda atal ac yn arwain y broses cynllunio corfforaethol i'r dyfodol.

Cyfleoedd	Ymateb / pwyntiau gweithredu CSYM
Atal	
Nod Strategaeth Teulu Môn y Cyngor yw atal y sefyllfa rhag gwaethygu (atal eilaidd), ac mae angen i'r Cyngor sicrhau bod Cynllun y Cyngor yn cyfrannu at fynd i'r afael â gwraidd y broblem (atal sylfaenol), drwy er enghraifft gyflwyno mesurau i leihau / dileu'r hyn y mae'n tybio yw'r dangosyddion pennaf mwyaf dylanwadol (gwraidd y broblem).	Fel rhan o'r strategaeth atal gorfforaethol rhagwelir y bydd y data yn cael ei adolygu er mwyn sicrhau: • bod cyn lleied â phosibl o ddyblygu'n digwydd; ac • nad yw gwaith y Cyngor yn cylchdroi o amgylch allbynnau'r cynlluniau cyllid grant ond yn hytrach yn cylchdroi o amgylch yr unigolion eu hunain Un esiampl o lle mae hyn yn gweithio'n dda ar hyn o bryd yw'r hybiau ymyrraeth gynnar; mae'n bosibl y bydd angen ymestyn y rhain i leihau / dileu gwraidd y broblem.
Nid yw cerdyn sgorio corfforaethol chwarterol y Cyngor yn gydnaws â dogfen cyflawni blynyddol y Cyngor.	Wrth i'r Cyngor werthuso'r broses o fonitro'r cerdyn sgorio yn ystod 2018-19, gwelodd fod hwn yn gyfle i wella. Yn dilyn gweithdy â'r Uwch Dîm Rheoli ac aelodau etholedig o'r Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgor Gwaith cysgodol, mae'r gwaith o gysoni'r cerdyn sgorio â Dogfen Cyflawni Blynyddol a Chynllun y Cyngor bellach wedi'i gyflawni.
Integreiddio	
Mae yna gyfleoedd i ystyried sut gallai'r cam gyflawni ystod ehangach o fanteision drwy ddefnyddio'r saith nod llesiant cenedlaethol er mwyn ystyried effeithiau positif a negyddol posibl cyrraedd y nodau dros amser.	Yn cytuno.
Ni chawsai'r Ddeddf ei hystyried fel ysgogwr ar gyfer y cam hwn ac o'r herwydd, gallai'r ddealltwriaeth o'r egwyddor integreiddio gael ei chryfhau ymhellach.	Mae'r egwyddor integreiddio yn amlwg yn yr hyb ymyrraeth gynnar. Ceir nawr gyfle i ymestyn yr egwyddor hon ymhellach drwy wireddu'r cynlluniau presennol i greu tîm integredig mewn cydweithrediad â'r Bwrdd Iechyd rhanbarthol.

Cyfleoedd	Ymateb / pwyntiau gweithredu CSYM
Mae'r Cyngor a'r partneriaid yn disgrifio dull organig o gysoni'r nodau a'r amcanion – ond maent yn cyfaddef na allant ddangos eu hymdrechion i integreiddio yn effeithiol. Nid yw'r Cyngor wedi ystyried yn ffurfiol sut bydd y datblygiad yn effeithio ar amcanion llesiant cyrff cyhoeddus eraill.	Tybir bod hwn yn gyfle heriol i'r dyfodol gan gofio'r gwahanol amserlenni cynllunio sydd gan y gwahanol gyrff cyhoeddus. Mae'r cyfle hwn yn ddibynnol ar gael gwell eglurder cyfeiriad drwy gyfrwng y Bwrdd Gwasanaethau Lleol a'r Grŵp Arweinyddol Gogledd Cymru.
Cydweithredu	
Ychydig o dystiolaeth a geir i awgrymu bod y Cyngor yn adolygu effeithiolrwydd ei waith partneriaeth a'r gwersi a ddysgir oddi wrth ei ddull gweithredu.	Caiff effeithiolrwydd y gwaith partneriaeth ei adolygu'n flynyddol. Cafodd y partneriaethau eu diffinio, mabwysiadwyd polisi clir ar gyfer ymrwmo i bartneriaethau a nodir bod partneriaethau: • Yn statudol • Yn allweddol neu • Yn cyflawni Gwasanaeth Mae'r Pwyllgor craffu ar Bartneriaethau ac Adfywio yn craffu ar bob partneriaeth strategol yn ddibynnol ar risg a caiff hyn ei reoli bob chwarter.
Mae'r cydweithredu yn arwain at atgyfeiriadau fwyfwy priodol gan y partneriaid i'r adran blant. Mewn rhai achosion, mae hyn yn golygu casglu manylion i lywio'r 'sgyrsiau am yr hyn sy'n bwysig' cyn cyfeirio. Er gwaethaf hyn, mae'r Cyngor yn cydnabod bod hon yn ymdrech barhaus ac nad yw pob partner eto'n cyfeirio mor briodol ag y gallent.	Yn cytuno. Yr hwb ymyrraeth gynnar wedi'i sefydlu i oresgyn yr elfennau hyn.
Mae'r cydlynwyr asedau lleol y mae'r Cyngor newydd eu penodi yn darparu cyfle i wella ymhellach y trefniadau cydweithredu â phartneriaid a phartneriaid trydydd sector ar draws y sir.	Mae'r Cyngor yn cytuno â'r canfyddiad hwn ac felly hefyd y dylai gwaith y Cydlynwyr asedau lleol hwyluso gwell cydweithredu ac integreiddio rhwng partneriaid sector cyhoeddus a thrydydd sector ar draws y sir.

Cyfleoedd	Ymateb / pwyntiau gweithredu CSYM
Cynnwys	
Dylai'r Cyngor weithredu'r holiadur boddhad â'r gwasanaeth ar gyfer defnyddwyr y gwasanaethau Ymyrraeth Ddwys a Darparu Gofal er mwyn casglu adborth gan unigolion sydd wedi defnyddio'r gwasanaeth.	Mae'r Cyngor eisoes yn cydgasglu nifer o holiaduron fel rhan o gynlluniau'r Tîm o Amgylch y Teulu a'r IFSS. Ceir cyfle i ymestyn y ddarpariaeth hon i'r ddarpariaeth gofal cymdeithasol ehangach fel bod adborth gan unigolion sydd wedi defnyddio'r gwasanaeth yn cael eu cydgasglu a bod eu canfyddiadau'n cael eu defnyddio'n unol â hynny.
Gallai'r Cyngor adolygu effeithiolrwydd ei ddull gweithredu er mwyn canfod arferion da a gweld a oes gwersi i'w dysgu.	Mae fframwaith perfformiad a chynllunio corfforaethol (CPPMF) diwygiedig y Cyngor wedi nodi'r angen i ddatgan yn well ei ddull o gynnwys pobl drwy gynyddu'r esiamplau o arferion da er mwyn rhannu'r gwersi mewn ffordd gynhwysfawr a chydlynol. Mae hyn yn digwydd ar hyn o bryd ar lefel rheoli prosiectau ond mae mwy o bwyslais yn cael ei integreiddio i'r adolygiadau o wasanaethau (un rhan hollbwysig o'r CPPMF) a drefnwyd ar gyfer mis Tachwedd / Rhagfyr 2019. Mae'r templed diwygiedig ar gyfer cyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith (a gyflwynir yn Ion 2020) hefyd yn amlinellu'r gofyn i nodi sut cafodd dinasyddion eu cynnwys yn y broses gwneud penderfyniadau.

- 32 Byddwn yn dal i fonitro hynt y Cyngor yn gweithredu'r camau hyn, ac i ba raddau y maent yn rhoi sylw i'r materion a welsom yn ein canfyddiadau.

Atodiad 1

Dangosyddion Positif o'r Pum Ffordd o Weithio

Arddangosyn 2: Dangosyddion Positif o'r Pum Ffordd o Weithio

Mae'r tabl isod yn gosod 'dangosyddion positif' ar gyfer y pum ffordd o weithio a nodwyd gennym. Nid ydym wedi defnyddio'r dangosyddion fel rhestr gyfeirio. Dylid eu hadolygu fel dangosyddion. Fe wnaethant ein helpu i ddod i gasgliadau ynglŷn ag i ba raddau y mae corff yn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth gymryd camau i gyflawni ei Amcanion Llesiant.

Beth a fyddai'n dangos bod corff yn gweithredu'r ffordd o weithio hirdymor?

- Ceir dealltwriaeth glir o'r hyn y mae 'hirdymor' yn ei olygu yng nghyd-destun y Ddeddf.
- Maent wedi dylunio'r cam er mwyn cyflawni'r amcanion llesiant a chyfrannu at eu gweledigaeth hirdymor.
- Maent wedi dylunio'r cam i gyflawni manteision tymor byr neu dymor canolig, ac mae cydbwysedd i'w gael rhwng y manteision hynny a'r effaith dros yr hirdymor (yng nghyd-destun y prosiect).
- Maent wedi dylunio'r cam ar sail dealltwriaeth soffistigedig o'r angen a'r pwysau yn awr ac i'r dyfodol, ac mae hynny'n cynnwys dadansoddiad o dueddiadau'r dyfodol.
- O'r herwydd, ceir dealltwriaeth gynhwysfawr o'r risgiau a'r cyfleoedd a geir yn awr ac i'r dyfodol.
- Cafodd adnoddau eu dyrannu i sicrhau bod manteision hirdymor yn ogystal â manteision tymor byr yn cael eu cyflenwi.
- Ceir ffocws ar gyflawni canlyniadau, gyda chamau cynnydd/cerrig milltir wedi'u nodi os caiff y canlyniadau eu cyflawni dros yr hirdymor.
- Maent yn agored i wneud pethau mewn ffyrdd newydd a allai eu helpu i gael manteision dros y tymor hwy.
- Maent yn gwerthfawrogi deallusrwydd ac yn defnyddio dulliau sy'n seiliedig ar dystiolaeth.

Beth a fyddai'n dangos bod corff yn gweithredu'r ffordd o weithio ataliol?

- Mae'r corff yn ceisio deall gwraidd problemau er mwyn gallu mynd i'r afael â chylchoedd negyddol a heriau sy'n ymwneud â phontio'r cenedlaethau.
- Mae'r corff yn gweld heriau ar draws y system gyfan, gan gydnabod a gwerthfawrogi'r manteision hirdymor y gallant eu cyflenwi i bobl a lleoedd.
- Mae'r corff yn dyrannu adnoddau ar gyfer camau ataliol sy'n debygol o gyfrannu at well canlyniadau ac at ddefnyddio adnoddau'n well dros y tymor hwy, hyd yn oed os gallai hyn gyfyngu ar y gallu i fodloni anghenion tymor byr.
- Ceir trefniadau atebolrwydd a gwneud penderfyniadau sy'n cydnabod gwerth camau ataliol ac sy'n derbyn gostyngiadau tymor byr mewn perfformiad ac adnoddau er mwyn sicrhau'r gwelliannau disgwyledig yn y canlyniadau a'r ffordd y defnyddir adnoddau.

Beth a fyddai'n dangos bod corff yn gweithredu mewn ffordd 'integredig'?

- Mae unigolion ar bob lefel yn deall eu cyfraniad at gyflawni'r weledigaeth a'r amcanion llesiant.
- Mae unigolion ar bob lefel yn deall beth mae gwahanol rannau o'r sefydliad yn ei wneud ac fe ânt ati i chwilio am gyfleoedd i weithio ar draws ffiniau sefydliadol. Caiff hyn ei ailadrodd yn eu gwaith â chyrrff cyhoeddus eraill.
- Mae unigolion ar bob lefel yn cydnabod y dibyniaethau ar draws y sefydliad ar gyfer cyflawni'r uchelgais a'r amcanion.
- Ceir diwylliant agored lle caiff gwybodaeth ei rhannu.
- Ceir dealltwriaeth sefydledig o sut mae'r amcanion llesiant a'r camau i'w cyflawni yn effeithio ar gyrff sector cyhoeddus eraill.
- Mae unigolion yn gweithio'n rhagweithiol ar draws ffiniau sefydliadol i sicrhau eu bod yn cyfrannu i'r eithaf ar draws y nodau llesiant ac yn lleihau'r effeithiau negyddol.
- Mae'r drefn lywodraethu, y strwythurau a'r prosesau'n ategu hyn, felly hefyd yr ymddygiadau.

Beth a fyddai'n dangos bod corff yn cydweithredu'n effeithiol?

- Canolbwyntio ar le, cymuned a chanlyniadau a wna'r corff yn hytrach nag ar ffiniau sefydliadol.
- Mae gan y corff ddealltwriaeth dda o amcanion partneriaid a'u cyfrifoldebau, ac mae hyn yn helpu i ysgogi gweithgaredd cydweithredol.
- Mae gan y corff berthnasoddd positif ac aeddfed â'i randdeiliaid, lle caiff gwybodaeth ei rhannu mewn ffordd agored a thryloyw.
- Mae'r corff yn cydnabod ac yn gwerthfawrogi'r cyfraniadau y gall pob partner eu gwneud.
- Mae'r corff yn ceisio sefydlu cyd-brosesau a ffyrdd o weithio ar y cyd, lle bo hynny'n briodol.

Beth a fyddai'n dangos bod corff yn cynnwys pobl yn effeithiol?

- Bod â dealltwriaeth o bwy sydd angen cael ei gynnwys a pham.
- Yn myfyrio i ba raddau ar hyn o bryd y deallir yr anghenion a'r heriau y mae'r bobl hynny yn eu hwynebu.
- Yn gweithio'n gydgyhyrchiol, gan weithio â rhanddeiliaid i ddylunio a chyflawni.
- Yn ystyried bod safbwyntiau rhanddeiliaid yn ffynonellau gwybodaeth holl bwysig a fydd yn helpu i gyflawni gwell canlyniadau.
- Yn sicrhau bod rhanddeiliaid yn eu holl amrywiaeth yn cael eu cynrychioli a'u bod yn gallu cymryd rhan.
- Wedi meithrin perthnasoddd positif ac aeddfed â'i randdeiliaid, lle ceir dialog parhaus a lle caiff gwybodaeth ei rhannu mewn ffordd agored a thryloyw.
- Yn sicrhau bod rhanddeiliaid yn deall effaith eu cyfraniad.
- Yn ceisio adborth gan randdeiliaid allweddol ac mae'r adborth hwnnw'n cael ei ddefnyddio i helpu i ddysgu a gwella.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500
Fax: 029 2032 0600
Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales
Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu / Cyngor Sir
Dyddiad:	1 Medi 2020 / 8 Medi 2020
Pwnc:	Adroddiad Blynnyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu 2019/20 – Adroddiad y Cadeirydd
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae gofyn i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu adrodd i'r rhai hynny 'sy'n gyfrifol am lywodraethiant' (y Cyngor Sir) asesiad o'i berfformiad a'i weithgareddau yn ystod y flwyddyn er mwyn dangos sut mae'r Pwyllgor wedi cyflawni ei gyfrifoldebau.	

1. Cyflwyniad

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn manylu ar weithgareddau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant yn ystod 2019/20. Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant yn elfen bwysig o drefniadau llywodraethiant y Cyngor. Mae adrodd ar ei weithgareddau'n helpu i ddangos fod y Cyngor yn awdurdod sy'n cael ei reoli'n dda sydd yn ei dro yn cyfrannu at sicrhau ei fod yn gwneud y defnydd gorau o'i adnoddau.

2. Argymhelliad

- 2.1. Bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cymeradwyo Adroddiad Blynnyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer 2019/20 cyn ei gyflwyno i gyfarfod o'r Cyngor Sir ar 8 Medi 2020.

Gwybodaeth Gefndirol

1. Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn un o bwyllgorau statudol y Cyngor. Mae'n elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r Cyngor sy'n darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethiant da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gadarn.
2. Mae'r Pwyllgor yn darparu sicrwydd annibynnol i'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant ynghylch digonolrwydd y fframweithiau llywodraethu a rheoli risg, yr amgylchedd reoli fewnol ac uniondeb y drefn adrodd ariannol. Drwy oruchwylio archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig o ran sicrhau bod trefniadau sicrwydd effeithiol mewn lle.

Llywodraethu

3. Swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio yw bod yn fodlon fod datganiadau sicrwydd yr awdurdod, yn cynnwys y datganiad llywodraethu blynyddol, yn rhoi gwir adlewyrchiad o'r amgylchedd risg ac unrhyw weithredoedd sydd eu hangen i'w wella, a dangos sut mae llywodraethiant yn cefnogi'r gwaith o gyflawni amcanion yr awdurdod.
4. Derbyniodd y Pwyllgor y Datganiad Cyfrifon a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19 cyn iddynt gael eu hadolygu gan yr Archwilwyr Allanol yn ei gyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019. Yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2019, ar ôl derbyn Adroddiad yr Archwilwyr Allanol ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2018/19, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a nodi'r Datganiad Cyfrifon a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19. Argymhellodd y Pwyllgor fod y Cyngor Llawn yn ei dderbyn a chyfeiriodd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr i'w lofnodi, yn unol â'r gofyn statudol.
5. Mae dogfennau llywodraethu eraill a dderbyniwyd yn ystod y flwyddyn yn cynnwys:

Adroddiad Blynyddol Llywodraethu Gwybodaeth 2018/19

6. Roedd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a'r Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth dynodedig (SIRO) yn cynnwys dadansoddiad o'r prif faterion llywodraethu gwybodaeth ar gyfer y cyfnod ac yn cynnwys sicrwydd hefyd o welliant parhaus o ran rheoli risg gwybodaeth yn ystod y cyfnod.
7. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch y costau ynghlwm ag ymateb i'r 1,052 cais Rhyddid Gwybodaeth ac a yw peidio â bod yn ddigon agored neu dryloyw o ran argaeledd gwybodaeth yn ffactorau y gellir ei briodoli i'r cynnydd yn nifer y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a mabwysiadu argymhellion yr adroddiad.

Pryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban 2018/19

8. Ar 3 Medi 2019, roedd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro yn darparu gwybodaeth am faterion yn codi dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor. Roedd yr adroddiad yn cynnwys cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol hefyd, ond dim ond y rhai hynny lle nad oedd yr achwynydd yn ddefnyddiwr gwasanaeth.
9. Derbyniodd y Pwyllgor yr adroddiad fel un a oedd yn rhoi sicrwydd rhesymol fod y Cyngor yn cydymffurfio â'r prosesau sy'n ofynnol dan ei Bolisi Pryderon a Chwynion a'r Polisi/Canllawiau Chwythu'r Chwiban a derbyniwyd a nodwyd y Tabl Gwersi a Ddysgwyd yn yr adroddiad.

Derbyn Polisiâu 2018/19

10. Ar 3 Medi 2019, cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a oedd yn cynnwys manylion am gydymffurfiaeth â'r ail gylch o bolisiau a gyflwynwyd i'w cymeradwyo drwy gyfrwng system reoli Porth Polisi'r Cyngor, yn ogystal â lefelau cydymffurfiaeth y Gwasanaeth Dysgu ar gyfer y cylch cyntaf o bolisiau. Roedd yr adroddiad yn rhoi sicrwydd i'r Pwyllgor fod aelodau unigol o staff yn darllen, deall a derbyn yn ffurfiol bolisiau Llywodraethu Gwybodaeth allweddol. Derbyniodd y Pwyllgor y sicrwydd yn dilyn derbyn eglurhad pellach ynghylch sut yr oedd lefelau cydymffurfio'n cael eu monitro ar draws y Cyngor.

Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch 2018/19

11. Ar 3 Medi 2019, derbyniodd y Pwyllgor sicrwydd gan yr Ymgynghorydd Iechyd a Diogelwch Corfforaethol fod gan y Cyngor drefniadau priodol ar gyfer materion iechyd a diogelwch, drwy nodi'r ymrwymiad, y gallu a'r cyfeiriad o ran rheoli iechyd a diogelwch galwedigaethol. Wrth drafod yr adroddiad, gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch digwyddiadau RIDDOR, cyfrifoldeb am ddiogelwch personol Cynghorwyr a'r cynnydd mewn digwyddiadau treisgar.
12. Ar 23 Ebrill 2019, rhoddodd y Pwyllgor ystyriaeth i adroddiad dilyn i fyny i'r Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2017/18. Roedd yr adroddiad dilyn i fyny yn darparu dadansoddiad pellach mewn perthynas â materion a godwyd gan y Pwyllgor pan gyflwynwyd yr adroddiad iddo ym mis Chwefror 2019, ynglŷn â'r categorïau 'Ymosodiadau Corfforol gan Berson' a'r cynnydd ymddangosiadol yn nifer yr achosion o drais corfforol ac a oedd y cynnydd yn arwydd o duedd sy'n esblygu.

Adroddiad Blynyddol Diogelwch Seibr 2018/19

13. Ar 3 Rhagfyr 2019, cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaeth TG a Rheoli Perfformiad ei adroddiad, a oedd yn crynhoi'r bygythiadau seibr sy'n wynebu'r Cyngor gan roi trosolwg o rai o'r mesurau lliniaru sydd ar waith gan y Cyngor i daclo'r bygythiadau hyn. Roedd y Pwyllgor yn croesawu'r adroddiad fel un addysgiadol, a cheisiodd

sicrwydd pellach mewn perthynas â nifer o faterion gan gynnwys gwaith partneriaeth a chydweithio, trefniadau anwytho TG a pha mor agored yw'r Cyngor i dwyll.

Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2018/19

14. Ar 23 Gorffennaf 2019, cyflwynodd y Rheolwr Risg ac Yswiriant grynoded o'r hawliadau yn erbyn y Cyngor ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2014 a 31 Mawrth 2019. Roedd yr adroddiad yn darparu sylwadau hefyd ar dueddiadau mewn hawliadau a heriau i'r dyfodol.
15. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch yswiriant anaf personol, cronfeydd wrth gefn, hawliadau atebolrwydd cyhoeddus a dysgu gwersi, derbyniwyd a nodwyd yr adroddiad gan y Pwyllgor.

Polisi Gwirio ar Sail Risg

16. Ym mis Rhagfyr 2019, derbyniodd y Pwyllgor adroddiad gan y Rheolwr Budd-daliadau yn gofyn am farn y Pwyllgor ynghylch polisi newydd y Cyngor, a oedd yn ceisio canolbwyntio adnoddau ar wirio'r achosion budd-daliadau hynny lle mae anghysonderau/camgymeriadau'n debygol o ddigwydd, cyn i'r Rheolwr Budd-daliadau ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith er cymeradwyaeth. Yn dilyn trafodaeth ynghylch methodoleg o ran ystod oedran a chais i gynnwys trefniadau samplu ar hap, penderfynodd y Pwyllgor nodi'r Polisi Gwirio ar Sail Risg ar gyfer Budd-dal Tai / Gostyngiadau'r Dreth Gyngor gyda dau argymhelliad.

Rheoli Risg

17. Mewn perthynas â rheoli risg, swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio yw ystyried effeithlonrwydd trefniadau rheoli risg yr awdurdod a'r amgylchedd rheoli, adolygu proffil risg y sefydliad a chael sicrwydd bod rheolwyr yn cymryd y camau priodol ar faterion yn ymwneud â risg, yn cynnwys partneriaethau a chydweithio â sefydliadau eraill.
18. Yn ogystal, mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn cynnwys gofyniad i awdurdodau lleol benodi Pwyllgor â chyfrifoldeb am adolygu ac asesu trefniadau rheoli risg, mesurau rheoli mewnol a threfniadau llywodraethu corfforaethol y Cyngor. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu hefyd yn nodi'r angen iddo fodloni'r gofynion hyn.
19. Mae'r Pwyllgor wedi parhau i gefnogi datblygiad y fframwaith Rheoli Risg o fewn y Cyngor yn ystod y flwyddyn ac adolygodd Ddatganiad Polisi Rheoli Risg y Cyngor yn ei gyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019. Penderfynwyd derbyn y Datganiad Polisi Rheoli Risg fel y'i cyflwynwyd ac argymhell fod y Pwyllgor Gwaith yn ei gymeradwyo.
20. Ystyriodd y Pwyllgor risgiau corfforaethol y Cyngor ddwywaith yn ystod y flwyddyn, ar 3 Medi 2019 a 11 Chwefror 2020. Ym mis Medi 2019, ar ôl derbyn eglurhad ynghylch sut y byddai'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) yn penderfynu pa risgiau y byddai'n

eu hadolygu bob mis, trafodaeth ynghylch goddef y tri phrif risg, y term 'trychinebus' a rheoli'r risgiau hyn, a'r amserlen ar gyfer cyflwyno mesurau lliniaru ar gyfer Brexit, cafodd y Pwyllgor sicrwydd bod Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn cydnabod ac yn rheoli'r risgiau i nodau ac amcanion y Cyngor.

21. Ym mis Chwefror 2020, ar ôl derbyn eglurhad ynghylch cydnabod yr achosion o Coronafeirws fel risg yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol a chais am ddiweddariad ynghylch y Polisi Gwirio Risg, cafodd y Pwyllgor sicrwydd fod yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn cydnabod ac yn rheoli'r risgiau mewn perthynas â chyflawni blaenoriaethau'r Cyngor.

Datganiadau Ariannol

22. Mewn perthynas â datganiadau ariannol, swyddogaeth graidd y Cyngor yw adolygu'r datganiadau ariannol, barn yr archwiliwr allanol ac adroddiadau i aelodau, a monitro gweithredoedd rheolwr mewn ymateb i'r materion a godwyd gan archwilwyr allanol.
23. Derbyniodd y Pwyllgor Datganiad o Gyfrifon drafft ar gyfer 2018/19, cyn iddynt gael eu harchwilio, yn ei gyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019. Ar ôl cael eglurhad ynghylch y gostyngiad ym malansau ysgolion, pwysau yn gysylltiedig â thâl athrawon, y Rhaglen Foderneiddio Ysgolion a rhwymedigaethau'r Gronfa Bensiwn, penderfynodd y Pwyllgor nodi'r datganiadau ariannol drafft nas archwiliwyd ar gyfer 2018/19.
24. Ar 3 Medi 2019, adroddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth / Swyddog Adran 151 i'r Pwyllgor y llwyddwyd i gwrdd â'r dyddiad cau statudol ar gyfer cwblhau'r cyfrifon archwiliedig ar gyfer 2018/19.
25. Yn yr un cyfarfod, cyflwynodd yr Arweinydd Ymgysylltu Archwilio Allanol ar gyfer yr Archwiliad Ariannol adroddiad yr Archwilwyr Allanol ar yr archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar gyfer 2018/19 (adroddiad ISA 260) i'r Pwyllgor ei ystyried. Cadarnhaodd yr Arweinydd Ymgysylltu, yn amodol ar gwblhau'r gwaith sy'n weddill yn foddhaol, mai bwriad yr Archwiliwr Cyffredinol oedd cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol unwaith y bydd yr Awdurdod wedi cyflwyno Llythyr Sylwadau yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn Atodiad 1 yr adroddiad.
26. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch taliad a wnaed i'r Gronfa Bensiwn (camddatganiad amherthnasol), dull yr Awdurdod mewn perthynas â diogelwch cyfrineiriau a mesurau rheoli cyfrineiriau ac argymhellion archwilio allanol sy'n weddill, gan gynnwys gwahanu dyletswyddau, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a nodi'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2018/19. Penderfynodd hefyd argymhell fod y Cyngor Llawn yn ei dderbyn, a nodi Adroddiad yr Archwilwyr Allanol ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2018/19 ac i gymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol ar gyfer 2018/19 a chyfeirio'r Datganiad at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr i'w lofnodi.

Rheoli Trysorlys

27. Mae'r pwyllgor archwilio hefyd yn cefnogi'r Cyngor drwy ymgymryd â rôl ehangach o adolygu a monitro trefniadau rheoli trysorlys yn unol â Rheoli Trysorlys mewn Gwasanaethau Cyhoeddus: Côt Ymarfer a Nodiadau Canllaw Traws-Sector (CIPFA, 2017).
28. Yn unol â'i gylch gorchwyl a Chôt Ymarfer CIPFA ar gyfer Rheoli Trysorlys mewn Gwasanaethau Cyhoeddus (2011), ystyriodd y Pwyllgor yr Adolygiad Blynnyddol o Weithgareddau Rheoli Trysorlys ar gyfer 2018/19. Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) yr adroddiad i'r Pwyllgor ei ystyried a chraffu arno yn unol â'r rheoliadau dan Ddeddf Llywodraeth Leol 2003 a Chynllun Dirprwyo Rheoli Trysorlys y Cyngor ar gyfer 2018/19 ar 23 Gorffennaf 2019.
29. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch y tanwariant ar y gyllideb gyfalaf a'r polisi Darpariaeth Isafswm Refeniw, nododd y Pwyllgor y byddai'r ffigyrau alldro yn yr adroddiad yn parhau i fod yn ffigyrau dros dro nes y byddai'r archwiliad o'r Datganiad Cyfrifon 2018/19 wedi'i gwblhau a'i gymeradwyo; byddai unrhyw addasiadau sylweddol i'r ffigyrau sydd wedi eu cynnwys yn yr adroddiad yn cael eu hadrodd arnynt fel bo'n briodol. Nododd y Pwyllgor hefyd y dangosyddion darbodus a thrysorlys dros dro ar gyfer 2018/19 yn yr adroddiad a chytunwyd i'w argymhell i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw.
30. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad Rheoli Trysorlys canol blwyddyn yn ei gyfarfod ar 3 Rhagfyr 2019 i fonitro datblygiadau a thueddiadau. Eglurodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 weithgareddau buddsoddi'r Cyngor gyda Chyngor yn Lloegr y cafwyd adroddiadau amdano yn y wasg yn ddiweddar, a nodwyd yr eglurhad gan y Pwyllgor.
31. Craffodd y Pwyllgor ar Ddatganiad o'r Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor ar gyfer 2019/20 ar 11 Chwefror 2020. Yn dilyn sylw am wireddu asedau nad oedd eu hangen bellach, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn y Datganiad o'r Strategaeth Rheoli Trysorlys ar gyfer 2020/21 ac argymhell y Datganiad i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw pellach.
32. Ar 11 Chwefror 2020, cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ddatganiad o Arferion Rheoli Trysorlys yr Awdurdod yn unol â Chod Ymarfer CIPFA ar Rheoli Trysorlys (2017). Yn dilyn eglurhad ynghylch pwerau cyffredinol y Cyngor i fuddsoddi, cyfleusterau gorddrafft y Cyngor, statws credyd awdurdodau lleol a manylion yr Ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys/Gwasanaeth Ymgynghorol arbenigol, cymeradwyodd y Pwyllgor yr Arferion Rheoli Trysorlys diwygiedig a phenderfynodd eu hanfon ymlaen i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw pellach.
33. Wrth graffu ar yr adroddiadau uchod, adolygodd y Pwyllgor y risgiau sy'n wynebu'r Cyngor a'i allu i reoli risg mewn perthynas â'i weithgareddau Rheoli Trysorlys.

Archwilio Mewnol

34. Mewn perthynas â swyddogaethau archwilio mewnol yr awdurdod, swyddogaeth graidd y Pwyllgor yw goruchwyllo ei annibyniaeth, ei wrthrychedd, ei berfformiad a'i broffesiynoldeb, cefnogi effeithiolrwydd prosesau archwilio mewnol a hyrwyddo effeithiolrwydd y broses archwilio mewnol a hyrwyddo defnydd effeithiol o archwilio mewnol o fewn y fframwaith sicrwydd.
35. Mae ganddo rôl hefyd i gefnogi cysylltiadau effeithiol rhwng archwilio allanol ac archwilio mewnol, asiantaethau arolygu a chyrrff perthnasol eraill, a chymryd camau pendant i hyrwyddo gwerth y broses archwilio.
36. Derbyniodd y Pwyllgor Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2018/19 y Pennaeth Archwilio a Risg yn ei gyfarfod ar 23 Ebrill. Yn dilyn trafodaeth ynghylch effeithiolrwydd y Pwyllgor ei hun ac a ellid ystyried ei fod yn ddigon rhagweithiol, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn barn archwilio cyffredinol y Pennaeth Archwilio a Risg mewn perthynas â pha mor ddigonol ac effeithiol yw fframwaith llywodraethu, trefniadau rheoli risg a rheolaeth fewnol y Cyngor ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2019.
37. Cymeradwyodd y Pwyllgor fân newidiadau i'r Siarter Archwilio Mewnol yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2019.
38. Nododd y Pwyllgor y Strategaeth Archwilio Mewnol ddrafft ar gyfer 2020/21 yn ei gyfarfod ar 11 Chwefror 2020, gan dderbyn bod yr ymagwedd a'r blaenoriaethau a amlinellwyd yn cwrdd ag anghenion sicrwydd y Cyngor.
39. Adroddodd y Pennaeth Archwilio ar Risg ar ganlyniadau pob aseiniad archwilio i bob un o gyfarfodydd arferol y Pwyllgor fel rhan o'r adroddiad diweddarau ar archwilio mewnol. Roedd yr adroddiadau hefyd yn cynnwys manylion am gynnydd y gwasanaethau wrth weithredu'r gweithredoedd rheolwyr er mwyn mynd i'r afael â'r 'Materion/Risgiau' a godwyd gan Archwilio Mewnol a bob chwech mis derbyniodd y Pwyllgor adroddiad manwl ar yr holl 'Faterion/Risgiau' 'Coch' ac 'Ambr' a godwyd gan Archwilio Mewnol ac oedd yn parhau i fod angen sylw.

Archwilio Allanol

40. Swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio yw ystyried adroddiadau ac argymhellion archwilio allanol ac asiantaethau arolygu a'u goblygiadau o ran llywodraethiant, rheoli risg neu fesurau rheoli.
41. Archwiliwr Cyffredinol Cymru yw archwiliwr allanol statudol y Cyngor. Mae rôl yr Archwiliwr Cyffredinol yn cynnwys archwilio sut mae'r Cyngor yn rheoli ac yn gwario arian cyhoeddus, gan gynnwys sut mae'n sicrhau gwerth am arian wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus a pha mor dda mae'r Cyngor yn cynllunio ar gyfer gwella.

42. Yn ei gyfarfod ar 23 Ebrill 2019, cyflwynodd y Swyddog Arweiniol Archwilio Perfformiad, ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, y Cynllun Archwilio arfaethedig ar gyfer blwyddyn archwilio 2018/19. Roedd yn cynnwys gwaith arfaethedig mewn perthynas ag archwilio ariannol, amlinelliad o'r rhaglen archwilio perfformiad ac amserlen ar gyfer cwblhau ac adrodd ar waith archwilio allanol yn yr Awdurdod. Ar ôl derbyn cadarnhad fod yr archwiliad ariannol yn cael ei gyflawni gan Deloitte ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, a bod y rhaglen archwilio perfformiad yn cael ei chyflawni gan Archwilio Cymru, gofynnodd y Pwyllgor i adroddiadau yn y dyfodol wahaniaethu rhwng y meysydd gwaith archwilio o ran y ffioedd a godir.
43. Adroddodd Archwilio Cymru i'r cyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019 bod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion y Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019/20 mewn perthynas â gwneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus.
44. Hefyd ym mis Gorffennaf 2019, cyflwynodd Archwilio Cymru adroddiad archwilio mewnol ar ganfyddiadau ei archwiliad o'r camau y mae'r Cyngor yn eu cymryd i gyflawni ei amcanion llesiant, sef hyrwyddo Ynys Môn ac annog datblygwyr mawr i fuddsoddi yn yr Ynys. Derbyniodd y Pwyllgor yr adroddiad fel un a roddai asesiad cadarnhaol ar y cyfan o waith y Cyngor wrth gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn ei ymdrech i hyrwyddo Ynys Môn i annog datblygwyr mawr i fuddsoddi yn yr Ynys.
45. Mae Deloitte, ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, yn cyflawni gwaith archwilio ariannol. Adroddodd ar ei fwriad i gyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol ar gyfer 2018/19 yn y cyfarfod ar 3 Medi 2019. Wedi hynny, cafodd y Llythyr Archwilio Mewnol Blyneddol ar gyfer 2018/19 a thystysgrif yn cadarnhau bod y broses o archwilio cyfrifon 2018/19 wedi'i chwblhau ei gyflwyno i'r cyfarfod ar 3 Rhagfyr 2019, er gwybodaeth.
46. Mae'r Pwyllgor wedi derbyn ac ystyried adroddiadau diweddarau rheolaidd gan Archwilio Cymru a Deloitte. Mae hon yn agwedd bwysig o waith y Pwyllgor i sicrhau fod y Cyngor yn ystyried yr holl adroddiadau allanol, naill ai yn y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu neu un o'r Pwyllgorau Sgriwtini, a bod camau priodol yn cael eu cymryd.

Gwrthsefyll Twyll a Llygredd

47. Mae'n ofynnol i'r pwyllgor adolygu effeithiolrwydd trefniadau chwythu'r chwiban y cyngor, gan gynnwys y polisi, ei strategaeth atal twyll a llygredd, gweithredoedd ac adnoddau, risgiau o ran twyll a llygredd, ac am oruchwyllo unrhyw feysydd sylweddol o dwyll a monitro cynlluniau gweithredu i fynd i'r afael â gwendidau mewn mesurau rheoli.
48. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro ar faterion yn codi dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2019 a derbyniodd sicrwydd fod y Cyngor yn

cydymffurfio â'r prosesau sy'n ofynnol dan ei Bolisi Pryderon a Chwynion a Pholisi/Canllawiau Chwythu'r Chwiban.

49. Ni chyflwynwyd unrhyw adroddiadau ynghylch achosion o dwyll sylweddol a gyflawnwyd yn erbyn y Cyngor i'r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn.
50. Mae Archwilio Mewnol yn cynnwys asesiad o risgiau twyll yn ystod pob archwiliad, ac adroddwyd arnynt i'r Pwyllgor yn rheolaidd drwy gydol y flwyddyn. Ni nodwyd unrhyw risgiau sylweddol o dwyll. Yn ogystal, cynhaliodd Archwilio Mewnol archwiliad penodol ynghylch rheoli'r risg o dwyll yn ystod 2019/20 a nodwyd sicrwydd rhesymol; fodd bynnag, nid adroddwyd ar hyn i'r Pwyllgor tan 2020/21.

Amllder Cyfarfodydd

51. Er mwyn gallu cyflawni ei gyfrifoldebau'n effeithiol dylai'r Pwyllgor gyfarfod yn rheolaidd – o leiaf bedair gwaith y flwyddyn, a chael polisi clir ar yr eitemau hynny y bydd yn eu hystyried yn breifat a'r rhai y bydd yn eu hystyried yn gyhoeddus.
52. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn ei gwneud yn ofynnol i'r Pwyllgor gyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn. Yn ystod y flwyddyn, cyfarfu'r Pwyllgor yn ffurfiol ar 5 achlysur, a chynhaliwyd chweched cyfarfod i benodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd. Ceir gwybodaeth am aelodaeth y Pwyllgor a phresenoldeb mewn cyfarfodydd yn ystod 2019/20 yn [Atodiad A](#)
53. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn ei alluogi i gyfarfod yn breifat ac ar wahân gyda'r archwiliwr allanol a'r Pennaeth Archwilio a Risg os oes angen, er nad oedd angen am hynny yn ystod 2019/20.

Strwythur ac Aelodaeth

54. Mae'r Pwyllgor yn annibynnol i swyddogaethau'r pwyllgor gwaith a sgrwtini ac yn cynnwys aelod annibynnol yn unol â'r ddeddfwriaeth. Mae ganddo hawliau mynediad clir i bwyllgorau/swyddogaethau eraill ac mae'n uniongyrchol atebol i'r Cyngor.
55. Mae'r Pwyllgor yn cynnwys wyth o aelodau'r Cyngor, gyda chydbwysedd gwleidyddol, a hyd at ddau Aelod Lleyg wedi'u cyfethol a'u penodi gan y Pwyllgor. Dechreuodd y ddau Aelod Cyfetholedig ym mis Mehefin 2017. Mae'r Aelodaeth yn wrthrychol, yn annibynnol, yn wybodus ac â chanddo gymysgedd o arbenigedd.
56. Mae aelodau yn gefnogol o egwyddorion llywodraethu da a'u gweithrediad ymarferol er mwyn cyflawni amcanion sefydliadol. Mae gan aelodau agweddau diduedd ac yn trin archwilyr, y pwyllgor gwaith a rheolwyr yn deg ac mae ganddynt y gallu i herio'r pwyllgor gwaith ac uwch reolwyr yn ôl yr angen.
57. Yn ei gyfarfod ar 14 Mai 2019, cafodd y Cynghorydd Peter S Rogers ei ethol yn Gadeirydd ar y Pwyllgor a Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) yn Is-gadeirydd.

58. Yn ystod y flwyddyn, mae aelodau wedi mynychu hyfforddiant mewnol ac allanol, a restrir yn [Atodiad B](#), ynghyd â sesiynau briffio mewnol rheolaidd.
59. Mae'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a'r Pennaeth Archwilio a Risg yn bresennol ym mhob un o gyfarfodydd y Pwyllgor. Mae'r Prif Weithredwr, y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a'r archwiliwr allanol a benodwyd hefyd yn mynychu'n rheolaidd. Mae'r swyddogion hyn yn gallu cael mynediad i'r Pwyllgor, neu'r Cadeirydd, yn ôl yr angen.
60. Gellir gweld Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2019/20 yn [Atodiad C](#). Gallai'r rhaglen newid oherwydd y sefyllfa argyfwng bresennol.

Cylch Gorchwyl

61. Mae arfer dda yn awgrymu y dylai pwyllgorau adolygu eu cylch gorchwyl o dro i dro er mwyn sicrhau ei fod yn briodol. Yn ystod 2018/19, yn dilyn adolygiad llawn o ganllawiau CIPFA yn gynharach yn ystod y flwyddyn honno i gymryd i ystyriaeth newidiadau deddfwriaethol a datblygiadau proffesiynol, cynhaliwyd adolygiad sylweddol o gylch gorchwyl y Pwyllgor i ddiweddarau swyddogaethau craidd y pwyllgor archwilio mewn perthynas â llywodraethiant, rheoli risg, rheolaeth fewnol ac archwilio.
62. Yn ei gyfarfod ar 3 Rhagfyr 2019, cymeradwyodd y Pwyllgor y cylch gorchwyl presennol gyda mân newidiadau yn unig i ddiweddarau teitl swydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151.

Effeithiolrwydd

63. Ar y cyfan mae'r Pwyllgor wedi gweithio yn unol â'i gylch gorchwyl presennol, sy'n cynnwys gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 mewn perthynas â rôl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu o ran monitro trefniadau rheoli risg, llywodraethiant a rheolaeth fewnol yn y Cyngor.
64. Oherwydd yr argyfwng presennol, ni chwblhawyd yr hunan asesiad yn erbyn Canllawiau Ymarferol Pwyllgorau Archwilio newydd CIPFA ar gyfer Awdurdodau Lleol a'r Heddlu (2018), a gychwynnodd ym mis Mawrth 2020. Yn ddibynnol ar sefyllfa'r argyfwng, gobeithir y bydd yn cael ei gwblhau yn ystod 2020/21.
65. Mae manylion am y gweithredoedd a godwyd gan y Pwyllgor a'u datrysiadau yn cael eu cadw ar y system gorfforaethol ar gyfer tracio gweithredoedd (4action) er mwyn nodi cyfrifoldeb, cofnodi a thracio'r weithred.

Sylwadau'r Cadeirydd

66. Hoffai'r Cadeirydd fynegi ei ddiolch i Aelodau'r Pwyllgor am eu presenoldeb a'u cyfraniad i waith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn.

67. Hoffai'r Cadeirydd fynegi ei ddiolch hefyd i'r gweithwyr hynny o fewn y Cyngor sydd wedi mynychu cyfarfodydd ac wedi cyfrannu ac, yn benodol, mae hefyd yn manteisio ar y cyfle hwn i ddiolch i staff y gwasanaethau Cyllid ac Archwilio Mewnol am eu cymorth parod.
68. Mae'r Cadeirydd yn cymryd y cyfle hwn i atgoffa'r Cyngor o bwysigrwydd gwaith y Pwyllgor, sydd hyd yn oed yn fwy perthnasol yn y sefyllfa economaidd bresennol a'r sefyllfa argyfwng o ran sicrhau bod y Cyngor yn cael ei redeg mewn modd effeithiol a'i fod yn sicrhau gwerth am arian.
69. Mae'r Pwyllgor wedi ymrwymo i barhau i weithio gyda staff y Cyngor er mwyn cefnogi gwelliannau parhaus yng ngweithrediadau'r Cyngor yn 2020/21.

Y CYNGHORYDD PETER S ROGERS
CADEIRYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
1 MEDI 2020

Atodiad A – Amllder Cyfarfodydd a Phresenoldeb

Aelodau	Cyfarfodydd						Nifer y cyfarfodydd a fynychwyd
	23/04/2019	14/05/2019	23/07/2019	03/09/2019	03/12/2019	11/02/2020	
Cyng. Peter S Rogers (Cadeirydd)	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	5/6
Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) (Is-gadeirydd)	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol (Cadeirydd)	Presennol	5/6
Cyng. Robert Ll. Jones	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	5/6
Cyng. John Griffith	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	6/6
Cyng. Richard Griffiths	Presennol	Presennol	Heb ei gofnodi	Presennol	Presennol	Presennol	5/6
Cyng. Gwilym O. Jones	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	6/6
Cyng. Dylan Rees	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	5/6
Cyng. Alun Roberts	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	4/6
Cyng. Margaret M. Roberts	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	5/6
Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg)	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	6/6
Cyng. Robin Williams (Deilydd Portffolio Cyllid)	Presennol	Heb ei gofnodi	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	5/6
Cyfanswm ar gyfer y Pwyllgor¹	9	10	10	9	9	11	

Tudalen 108

¹ Yn unol â Chylch Gorchwyl y Pwyllgor, bydd y pwyllgor yn cynnwys wyth aelod etholedig a dau aelod lleyg. Bydd cydbwysedd gwleidyddol o aelodau etholedig ac ni fyddant yn aelodau o'r Pwyllgor Gwaith ond mae angen i'r deilydd Portffolio Cyllid, cyn belled â bo hynny'n bosib, fynychu pob cyfarfod o'r Pwyllgor.

Atodiad B – Hyfforddiant a Fynychwyd gan Aelodau 2019/20

Hyfforddiant	Cyng. Peter S Rogers (Cadeirydd)	Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) (Is-Gadeirydd)	Cyng. Robert Ll. Jones	Cyng. John Griffith	Cyng. Richard Griffiths	Cyng. Gwilym O. Jones	Cyng. Dylan Rees	Cyng. Alun Roberts	Cyng. Margaret M. Roberts	Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg)
Asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb	16/05/19			16/05/19			16/05/19			
Ymwybyddiaeth seiber				09/12/19						29/07/19
Atal (Prevent)										12/09/19
Cam-drin pobl hŷn yn y cartref			15/11/19		08/10/19					
Hyfforddiant materion cynllunio			24/10/19	24/10/19	24/10/19	25/11/19	24/10/19		24/10/19	
Rheoli'r Trysorlys	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19
Diogelu				14/11/19			14/11/19	14/11/19		
Rheoliadau Diogelu data cyffredinol				09/12/19						
Diwrnod datblygu CIPFA ar gyfer pwyllgorau archwilio		23/01/20								23/01/20
Ymagwedd genedlaethol tuag at eiriolaeth statudol	05/03/20			05/03/20				05/03/20	05/03/20	

Atodiad C – Blaen Raglen Waith Arfaethedig ar gyfer 2020/21

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
Ebrill 2020 (Wedi'i ganslo)		Adroddiad diweddarau (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar gyfer 2019/20 (gohiriwyd)	Cynllun Blynyddol 2020 (gohiriwyd)				Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor – Adroddiad y Cadeirydd (gohiriwyd)
Mai 2020 (Wedi'i ganslo)							Ethol Cadeirydd ac Is-gadeirydd
Mehefin 2020 (Wedi'i ganslo)	Datganiad Cyfrifon Drafft 2019/20 (gohiriwyd)					Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2019/20 (gohiriwyd)	
Gorffennaf 2020	Datganiad Cyfrifon Drafft 2019/20	Adroddiad Diweddarau (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2019/20	Cynllun Blynyddol 2020 Adroddiad Gwella Blynyddol 2019/20 (gohiriwyd)	Adolygiad Blynyddol Rheoli Trysorlys 2019/20	Adolygiad Blynyddol o'r Strategaeth Rheoli Risg (gohiriwyd)	Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2019/20 (gohiriwyd)	

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
Medi 2020	Argymell ar gyfer cymeradwyae th y cyngor, y Datganiad Cyfrifon 2019/20 a'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol	Adroddiad Diweddarau, gan gynnwys 'Materion/ Risgiau' Archwilio Mewnol sy'n parhau i fod angen sylw Adolygu'r Siarter Archwilio Mewnol (gohiriwyd)	Adroddiad ar y Cyfrifon i'r rhai hynny sydd â chyfrifoldeb am Lywodraethiant (ISA 260)		Adolygiad o'r Gofrestr Risg Gorfforaethol (gohiriwyd)	Adroddiad Blynnyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2019/20 (gohiriwyd) Adroddiad Blynnyddol ar Ddiogelwch TGCh 2019/20 (gohiriwyd) Adroddiad Blynnyddol Llywodraethu Gwybodaeth – adroddiad y SIRO Adroddiad Blynnyddol ar Gwynion, Sylwadau a Chwythu'r Chwiban – adroddiad y Swyddog Monitro Adroddiad Blynnyddol ar	Adolygiad Blynnyddol o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu (gohiriwyd) Adroddiad Blynnyddol y Pwyllgor – Adroddiad y Cadeirydd

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
						Gydymffurfio â Pholisïau – Adroddiad y Swyddog Monitro	
Rhagfyr 2020		Adroddiad Diweddarau Adolygiad o'r Siarter Archwilio Mewnol	Adroddiad Cynnydd	Adolygiad Canol Blwyddyn o Weithgareddau Rheoli Trysorlys yn 2020/21	Adolygu'r Gofrestr Risg Gorfforaethol	Adroddiad Blynnyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2019/20 Adroddiad Blynnyddol ar Ddiogelwch TGCh 2019/20	Adroddiad Blynnyddol ar Dwyll a Llygredd Adolygiad Blynnyddol o Effeithiolrwydd y Pwyllgor Archwilio Adolygiad Blynnyddol o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
Chwefror 2021		Strategaeth Archwilio Mewnol ddrafft ar gyfer 2021/22 er ystyriaeth Adroddiad Diweddarau	Adroddiad Cynnydd	Strategaeth Rheoli Trysorlys 2020/21 yn cynnwys Dangosyddion Darbodus	Adolygiad Blynnyddol o'r Strategaeth Rheoli Risg Adolygiad o'r Gofrestr Risg Gorfforaethol (gohiriwyd)	Cynnydd a wnaed ar Adroddiadau gan Reoleiddwyr Allanol Adroddiad Yswiriant	

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
		'Materion/ Risgiau' Archwilio mewnol sy'n parhau i fod angen sylw				Blynyddol 2019/20	

This page is intentionally left blank